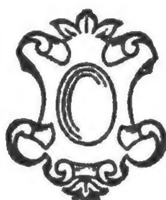
భారతి

సచిత్రమాసపత్రిక

సంపాదకుఁడు

కా. నాగేశ్వరరావు

సం॥ ౬ — 1 సంచిక

సంపుటము ౬. భాగము ౧.

ఆంధ్రపత్రికాముద్రాలయము — మద్రాసు

1929

౧౯౨౯

భారతి—షష్ఠ సంపుటము—భా. ౧.

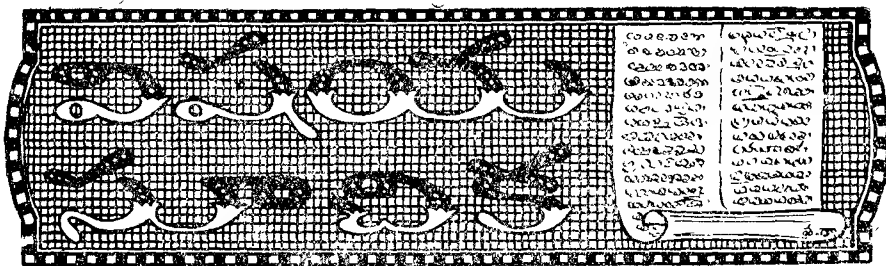
వ్యాసకర్తల అకారాదిసూచిక

భారతి—షష్ఠసంపుటము—భా. ౧.

వ్యాసముల అకారాది సూచి

హ

చిత్రములు

త్రివర్ణచిత్రములు:—ప్రభాతము; ఆంధ్రబాలిక; నైవేద్యము; ఖమావచ (రాగిణి)

సాధారణచిత్రములు:—శ్రీయుత పండిత మోతీలాలు నెహ్రూగారు, జె. యమ్. సేనుగుప్తగారు; ఆకస్మికఛాయాచిత్రములు ౩; పూవుల గడియారము ౪; నాటకపాత్రల చిత్రములు 3; మైసూరుకళాపరిశ్రమలు-చిత్రములు ౧౮; వింతవస్తువులు ౪; ఇతరచిత్రములును.

మాచ ందాదారులకు

భారతి ౧౫ వ సంపుటము రెండవభాగమునకు సంబంధించిన వ్యాసములయు, వ్యాసకర్తలయు అకారాది సూచికలు, ముఖపత్రము, రానున్న సంచికతో వెలువడును.

—సంపాదకుడు, భారతి

విషయసూచిక

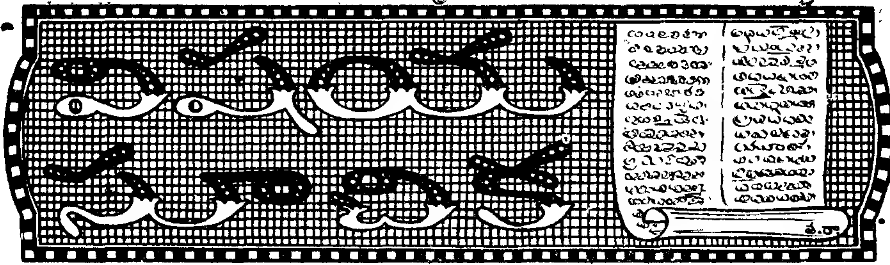
చిత్రములు

త్రివర్ణ చిత్రములు:—చెరుపురు; మాలివి.

సాధారణ చిత్రములు:—భారతీయ ప్రేమగీతచిత్రములు* ౪; శిల్ప ప్రకృతిచిత్రములు ములు ౩; ఉమర్ ఖయ్యామ్ చిత్రము ౧; మైసూరు సబ్బుపరిశ్రమ చిత్రములు ౮; జాతీయ మహాసభ చిత్రములు ౨౧; ఆకస్మిక ఛాయాచిత్రములు, ఇతర చిత్రములును.

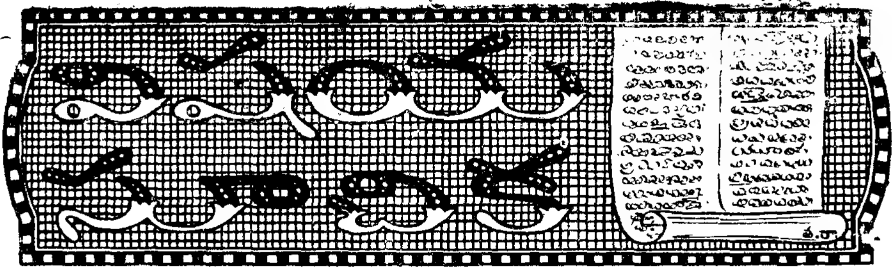
---

* ఇది Lawrence Hope గారి The Garden of Kama అను గ్రంథమునందు Indian Love Lyrics అను పేర నున్నది. ఈనాల్గుచిత్రములు, మూడు శిల్పప్రకృతి చిత్రములు, ఉమరుఖయామ్ చిత్రమును, టైమ్సు ఆఫ్ ఇండియా ౧౯౨౮, ౧౯౨౯, సంవత్సరముల సంవత్సరాదిసంచికలనున్న చిత్రములనుండి తీసికొనబడినవి.

చిత్రములు

—

చిత్రములు

త్రివర్ణచిత్రములు:—జాగాయ్, మాధాయ్; గునకలీ.

సాధారణ చిత్రములు:—అజంతా చిత్రములు ౫; లిపి చిత్రములు ౭; ప్రాచీన శిల్ప చిత్రములు ౨; ఇతర చిత్రములును.

☞ ఈ సంచిక ౧౩, [illegible], ౧౬ ఫారములలో పుటలసంఖ్య పొరపాటయినది. పాఠకులు మున్ముందా సంఖ్యను దిద్దుకొన ప్రార్థితులు. —సంపాదకుడు.

విషయానుక్రమణిక

త్రివర్ణచిత్రము—"అభయహస్త"

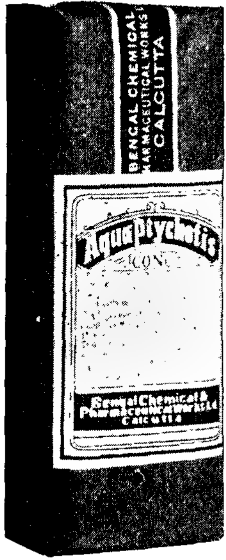
సాధారణచిత్రములు—హొయిసల శిల్పచిత్రములు ౬; ('మైసూరు పురాతనశిల్పకళ' అనువ్యాసమునకు సంబంధించినవి.) అజంతాచిత్రములు ౪; ఇతర చిత్రములును.

* ఈసంచికలో పుటలసంఖ్య తప్పుపడినది. దిద్దుకొనప్రార్థితులు.

బెంగాలు కెమికల్స్‌వారి
3 దివ్యౌషధములు

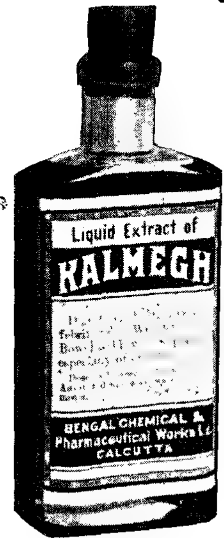
అక్వపికోటిస్ కాంక్

అజీర్ణవ్యాధి, మందాగ్ని మొదలైన ఉదర సంబంధమైన వ్యాధులకు దివ్యౌషధము. నిత్యము భోజనానంతరం సేవించిన కలరా రో[illegible] నీయకుండ కాపాడగలదు.

పికోటిస్ బిళ్లలు

అక్వపికోటిస్ కాంక్‌నకు బదులు తయారైనది. ఒకబిళ్ల సేవించిన వెంటనే బాధ నివారణమగును.

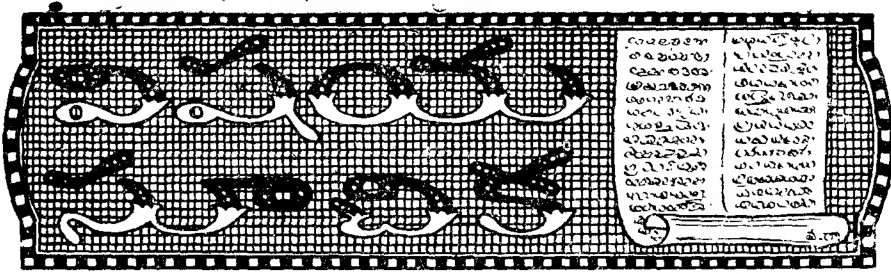
లిక్విడ్ ఎక్స్‌ట్రాక్ట్ ఆఫ్ కాల్‌మెగ్

లివర్ సంబంధమైన వ్యాధులకు గుణమివ్వగలదు. పెద్దలుకూడ సేవింపదగినది.

బెంగాల్ కెమికల్‌వారిచే తయారైన ఔషధములనే కోరుడు. మట్టపురకం కొనకుడు.

బెంగాల్ కెమికల్ అండ్, ఫార్మస్యూటికల్ వర్క్సు లిమిటెడ్, కలకత్తా.

చిత్రములు

త్రివర్ణ చిత్రములు:—విజయము; హిందోలరాగిణి.

సాధారణ చిత్రములు:—ఆకస్మిక ఛాయాచిత్రములు ౭; ఆబూపర్వత చిత్రములు ౭; అహమ్మదాబాదు చిత్రములు ౨; గ్లాస్గో చిత్రములు ౫; కన్యామహావిద్యాలయ చిత్రములు ౪; అభ్రకపుగనులు చిత్రములు ౨; ఇతరచిత్రములును.

☞ భారతి ఆఱవసంపుటము ఒకటవభాగమునకు సంబంధించిన వ్యాసములయు, వ్యాసకర్తలయు అకారాదిసూచిక రానున్న సంచికతో వెలువడును.—సంపాదకుడు, భారతి.

ప్రశంస

[illegible]

[illegible]

సంవత్సర జాతీయ గీతిక

కవికొండల వేంకటరావు గారు

౧

హిమగిరిశిఖరము-వింధ్యవనీంద్రము-కన్యాకుమారీపదకింకరము
స్ఫురితము-భరితము-చలితోల్లలితము
స్వాతంత్ర్యముచే-స్వాతంత్ర్యముచే
స్వాగత మనవోయ్, కని, పని వినవోయ్, మనవోయ్ అనవోయ్, జయ్, జయ్, జయ్!

౨

జాహ్నవి, గౌతమి, కృష్ణ, పినాకిని, కావేరి, నర్మద, యమునా సింధులు
అహర్నిశాదులు-ఒకటేగానము-కలలో-అలలో-అదే ప్రయాణము
స్వాతంత్ర్యముకై-స్వాతంత్ర్యముకై
స్వాగత మనవోయ్, కని, పని వినవోయ్, మనవోయ్, అనవోయ్, జయ్, జయ్, జయ్!

3

గుజరాత్, వంగ, అంగ, మరాటా, త్రిలింగ, తమ్మిళ, కళింగమును జను
లజరులు-అమరులు-అనామయులుగా
స్వాతంత్ర్యము హేయ్! స్వాతంత్ర్యము హేయ్!
స్వాగత మనవోయ్, కని, పని వినవోయ్, మనవోయ్, అనవోయ్, జయ్, జయ్, జయ్!

౪

నౌరోజీ తిలకులు, లజపద్దాసులు, దాసిపథంబున, నలిగిన నొగిలిన
వెచ్చనినెత్తుటి దివిటీ వెలుగున
స్వాతంత్ర్యంబదె!-స్వాతంత్ర్యంబదె!
స్వాగత మనవోయ్, కని, పని వినవోయ్, మనవోయ్, అనవోయ్, జయ్, జయ్, జయ్!

౫

ఇంగ్లండమెరిక, స్వీడన్, స్విట్జు, జపాను, జర్మని, కీచు, పరాసు,
అంబవిశ్వకళ కభివాదనమిదు
స్వాతంత్ర్యమురా, స్వాతంత్ర్యమురా
స్వాగత మనవోయ్, కని, పని వినవోయ్, మనవోయ్, అనవోయ్, జయ్, జయ్, జయ్!

చెన్నపట్టణము, (డిసెంబరు ౧౯౨౮) అనవరి 1928

సంపుటము ౬ 6 విభవ సంవత్సరము పుష్యమాసము సంఖ్య ౧

స్వవిషయము

ఆనందము జీవబ్రహ్మములకు సహజావస్థ. సకలజీవములును నిరతిశయానందమును గోరుచు జీవయాత్రను జేయుచున్నవి. ఆనందము జీవజాలమును జీవయాత్రయందు పోషించుచున్నది. ఆనందానుభవమున కనంతములైన సృష్టివిలాసములు ప్రత్యక్ష సాధనములుగ నున్నవి. మహానుభావులు సృష్టివిలాసములందానందసందర్శనమును జేయుచు లోకానందమునకు సాధనంబుల నుపదేశించుచున్నారు. ఆనందము దివ్యసౌధములందువలె పూరిగుడిసెలందును, కుబేరులందువలె నిరుపేదలందును, పండితులందువలె పామరులందును, నగరములందువలె వనములందును, అంతరిక్షమునందువలె భూమియందును, ధీరులందువలె భీరువులందును, సాధువులందువలె క్రూరులందును మహానుభావులకు ప్రత్యక్షమగుచున్నది. భారతీదేవి కంగోపాంగములైన చతుర్దశవిద్యలు, చతుష్షష్టికళలు, సకలసాహిత్యములు మానవుల కానందదాయకములై విశ్వకల్యాణమునకు సాధనములుగ నున్నవి.

భారతి అనంతములైన విశ్వవిలాసముల కధిదేవత. భారతి—సావిత్రి, సరస్వతి, వరదాయిని, మహాదేవి, కళాస్వరూపిణి, పురుషార్థప్రదాయిని, ఆనందమయి. అనంత భారతీవిలాసములను శాస్త్రజ్ఞులు పరిశోధించుచు జ్ఞానానందము ననుభవించుచున్నారు; కవులు వర్ణించుచు రసానందమును బడయుచున్నారు. గాయకులు పాడుచు నాదానందము ననుభవించుచున్నారు. శిల్పులు చిత్రించుచు రూపానందమును ప్రత్యక్షము చేసికొనుచున్నారు.

సామాన్యులు మహానుభావుల ననుసరించుచు నానందించుచున్నారు.

అనంతములైన భారతీవిలాసముల కాద్యంతములు లేవు. ఆద్యంతములు లేని భారతీ విలాస వైభవములకు నామరూపములను గల్పించి యానందమును గలుగజేసెడి మహానుభావులు ధన్యులు. అనంతములైన వైభవ విలాసములతో వెలయుచున్న భారతీదేవిననంతవిధముల నారాధకు లుపాసించి సేవించుచు నానందమును బొందుచున్నారు. భారతీదేవి సేవాపరాయణుల కనురూపమైన ఫలమును ప్రసాదించుచున్నది. భారతి ఎవరు సేవించిన విధమున వారికి ప్రత్యక్షమై ఆనందమును ప్రసాదించుచున్నది.

అఖండమైన భారతీవిలాసములం దొక ఖండవిలాసమును ప్రదర్శించుటకు భారతి జన్మించి నామరూపములనుదాల్చినది. భారతికి అయిదేండ్లు నిండినవి. ఆరవయేడారంభమైనది. భగవదనుగ్రహమువలనను, ఆంధ్రమహాజనుల యాదరపోషణములవలనను భారతి క్రమవికాసమును బొందుచు యథాశక్తిని స్వధర్మనిర్వహణమును జేయుచున్నది. భారతి నాదరించి ఎల్లవిధముల పోషించుచున్న వారందఱు భారతీప్రసాదమును బడయుచు నిర్వాహకుల కృతజ్ఞతను స్వీకరింతురుగాత!

భారతియందలి గుణదోషములను గ్రహించుటకు పండితులు సమర్థులు. నిర్వాహకులు సహజాభిమానముతో గుణములను గనుగొనునటులు దోషములను గనుగొనజాలరు. సర్వాంగశోభితమై తాను ఆంధ్రహృదయ స్వరూపమును ప్రత్యక్షము చేయుటయే భారతికి ప్రయోజనము. ప్రవృత్తియందు జాతీయౌన్నత్యము భావౌన్నత్యము మీద నాధారపడి యున్న విధమును ప్రపంచేతిహాసములు విశదము చేయుచున్నవి. భారతి నలంకరించుచున్న పద్యములు, కథలు, కావ్యవిమర్శనలు, నాటకములు, పరిశోధనలు, చిత్రములు, తత్త్వవిచారణలు, వింతలు, విశేషములు ప్రజాప్రబోధాయత్తమైన నవజీవనప్రభావమును విశదము చేయుచున్నవి. ప్రజాహృదయ వికాసమునకు భావవికాసము మూలబీజముగ నున్నది. జాతీయభావవికాసము కళాసాహిత్యరూపములను ప్రత్యక్ష మగుచున్నది. ఆంధ్రహృదయస్వభావ మాంధ్రశిల్పమునందును, సంగీతసాహిత్యములందును, నిత్యజీవనమునందును ప్రత్యక్షమగుచున్నది. ఆంధ్రశిల్పమునకు గల వ్యక్తిత్వమును ప్రాచీనమైన అమరావతి, అజంతా శిల్పములవలె వర్తమాన రామారావు చిత్రకళయును విశదము చేయుచున్నది. ఆంధ్ర సంగీత సాహిత్యహృదయమును ప్రాచీనకావ్యములవలె వర్తమాన కావ్యములును విశదము చేయుచున్నవి. ఆంధ్రహృదయ స్వరూపము స్త్రీలయందును పురుషులయందును, బ్రాహ్మణులందును, బ్రాహ్మణేతరులందును, పండితులందును పామరులందును వికాసమును బొందుచున్న విధమును కళాసాహిత్యస్వరూపములు విశదము చేయుచున్నవి. ఆంధ్ర సాహిత్య కళాప్రపంచము సర్వతోముఖమైన వికాసము నభిలషించుచున్నది. ఏతత్ఫలప్రాప్తికై భారతియును గతించిన అయిదేండ్లయందును యథాశక్తిని పాటుపడినది. ఇంతవరకును భారతిని పోషించిన సాహిత్య కళోపాసకులకు వందనము లర్పించుచు ముందును సహాయము చేయుటకు వేడుచున్నాము. కావ్యకళావిలాసినియై, ఆనందదాయినియై భారతి వర్ధిల్లుటకు పరమేశ్వరు డనుగ్రహించుగాత!

ఆంధ్రుఁడను

జి. జాషువ కవి గారు

బహుదేశములను పేర్వడసి మీసము దీటు భరతఖండంబు నాపాఠశాల
స్తనయుగంబున గాన సాహిత్యములు పిండు భాషావధూటి నాపంతులమ్మ
సాందీపముని సమక్షమున విద్యగడించు వనమాలి నాసహపాఠకుండు
భక్తివైరాగ్యభావముల తావలమైన భాగవతంబు నాబాలశిక్ష
ఘంటము ధరించి మోహనాతురము లెనయ-బ్రతిఫలించెడు నామహోన్నతవిభూతి
వ్రాసుకొందును దశదిశాఫలకపంక్తి-గడన కెక్కిన యాంధ్రపుత్రుఁడను నేను.

ఘనపురాణగ్రంథ కర్త దేవర్షి వ్యాసుండు మాయూస్థానపండితుండు
శివధనుఃపాటనాంచిత బాహువీరుండు భూసుతాభర్త నాపొరుగువాఁడు
ముల్లోకవిజయంబు పుంజీభవించిన భీముండు మాయూరి సాముకాఁడు
గానవైదుషి రాలు గఱచు భక్తుఁడు త్యాగరాయండు మాయింటిగాయకుండు
శీతనగశృంగసీమ నాసీనుఁడనయి-యద్భుతములైన బిరుదుపద్యములు చదివి
వేడ్క-మ్రోయించుకొందును విజయభేరి-మడమఁద్రిప్పని యాంధ్రవీరుఁడను నేను.

మాశిల్పనైపుణ్య మహిమంబుఘోషించు తాజమహాలు నుదాహరించి
మాకవిత్వవిలాసమార్దవంబుం జిందు ఘనుఁ దిక్కకవిని మచ్చునకుఁ జూపి
మాధనుర్విద్యారమానైఖరిం జాటు వీరుఁడౌ గాండీవిపేరు సెప్పి
మాసతీతిలకసంపద లచ్చుగ్రుద్దించు సావిత్రి మాంగల్యచరిత మెన్ని
భరతభూమికి గగ్గురుపాటు దోఁప-గగనమండలి మారొమ్రియఁ గంఠమెత్తి
పందెమొడ్డెద విశ్వ విశ్వంభరమున-నుడువుదప్పని యాంధ్రభూపుఁడను నేను.

సర్వభూముల కహింసాసూక్తి బోధించు దయకు నాచిత్త మద్దాలమేడ
గండుపేదలను బంగారుగుప్పిట దన్ను నీవికి నాచేయి తావలంబు
అత్యనాథులగాంచి యశ్రూదకముఁ జిమ్ము కరుణకు నాగుండె పురిటిగీము
మంజులాలంకారమకరంద మొప్పొంగు కవితకు నాజిహ్వ కల్పతరువు
క్రమ్ముకొనివచ్చు కీర్తిమేఘములమీఁద-నమల సంతోష రసవిమానముల నెక్కి
హాయిగా సంచరింతు నహర్నిశంబు-నిడుమ లంటని విత్తవంతుడను నేను.

ద్రావిడభాషాపద చరిత్రము

కొరాడ రామకృష్ణయ్య గారు

కుఱళ్ :—ఇది ద్రావిడ భాషావాఙ్మయమున తిరువళ్లువార్ అను నొకకవిచే రచింపఁబడిన యొక గ్రంథమునకు పేరు. అత్యంత గంభీరభావగర్భితములై నీతి బోధకంబులగు చిన్న చిన్న ద్విపదలవంటి వాక్యములతో గూడినదగుటచే దీని కీనామము వచ్చినది. 'కుఱళ్' అనగా చిన్నవాక్యములు గలది – పొట్టివాక్యములు గలది–యనియర్థము. ప్రస్తుతము మన కీశబ్దముతో డనే కాని యాగ్రంథముతో సంతపని లేదు. ఈ 'కుఱళ్' అనుదానికి 'కుఱు' అనునది మూలరూపముగా గనబడు చున్నది. ఇది కేవల గుణవాచకమేయై, వ్యాపారార్థ మును సూచించునది కాకపోవుటచే దీనిని "ధాతు" వను టకంటె మూలరూపంబనుటయే యుక్తముగానుండును. "ఫలవ్యాపారయో ర్ధాతు రాశ్రయేతు తిజః స్మృతాః" అనువైయాకరణ మతానుసారముగా వ్యాపారార్థము లేనియపుడు ధాతువనుట పొసగదు. కాని ఇది యార్య భాషాధాతువుల విషయము. అచ్చట ధాతువులన్నియు, వ్యాపారద్యోతకములుగనే గ్రహింపబడినవి. ద్రావిడ భాషలలో వ్యాపారద్యోతకములు గాక కేవల గుణద్యో తకములగు మూలరూపములుగూడ నుండుటచే వీనికన్ని టికినిగూడ సామాన్యముగా ధాతుపద ముపయోగించుట వలన హాని యేమియు గనబడదు. భాషలోనిపదజాలము నందలి విశేషార్థద్యోతకములగు ప్రత్యయాదుల నన్నిటిని వేఱుపఱచినచో చిట్టచివరకు మిగులు మూలరూపమే (elmental form) ధాతు వగుచున్నది. ఇది యార్య భాషలలో వ్యాపారద్యోతకముగా గ్రహింపబడినను ద్రావిడభాషలలో వ్యాపారార్థద్యోతకముగాక విశే షణవిశేష్యభావద్యోతకము గూడ నగుచున్నది. ఈ 'కుఱు' అనుధాతువు 'పసు' మొదలగు మఱికొన్నిటి వలెనే గుణవాచకమైనధాతువు. దీనికి చిన్న, పొట్టి, అనునర్థము. ఇది ద్రావిడభాషలన్నిటిలో గనబడుచు నొక్కొక్క భాషలో ననేకములగు పదములకు మూల భూతమై యుండుటచే నిది చాలప్రాచీనమైన ధాతు వుగా గ్రహింపదగియున్నది.

ద్రావిడభాషలన్నిటిలోను, ఈ 'కుఱు' అనుధాతువు నకు 'చిన్న,(smallness,short)పొట్టి' అనియె యర్థము. కన్నడమున, దీనికి, 'కిఱు, కిఱె, కిఱి' అనురూపము ం కూడ కలవు. దీనినిబట్టియే, తెలుగునందలి, 'చిఱు, చిట్టి' అనునది 'కుఱు' అను దానితో సంబంధించినదనియే స్పష్టమగుచున్నది. కావున, 'కుఱ్–కిఱ్' అనునది మూల రూపముగావచ్చును. ప్రాచీనకాలమున,నీధాతువు లాయా జనుల యుచ్చారణ పరిపాటినిబట్టి, యొకేయర్థమున భిన్నాచ్చులతో వ్యవహరింపబడుచు నర్థసామ్యముగలి గియు, భిన్నరూపములను బొందిన పదజాలమునకు

శ్రీకృష్ణరాయ ధాత్రీనాయకుని సమగ్రప్రతాపము దీపకళిక మాకు
రాజరాజన రేంద్రరమణీయ సద్యశఃకాండంబు పండు రేయెండ మాకు
మన్నె బొబ్బిలి దండిమగలదోస్సారంబు సహజనిష్ఠుర కవచంబు మాకు
అరిరాజమూర్ధన్య పరిభావపంకంబు మురువుమీఱిన చుక్కబొట్టు మాకు
విలసితములైన యుద్గ్రంథములు రచించి-యుడుపథంబున వలపుటంగడులు దీర్చి
అమ్ముకొందును సిద్ధసాధ్యాంగనలకు-శుభములందిన యాంధ్రవణిజుండ నేను. (?)

మూలములై యొప్పినవి. 'కుఱు' అను మూలరూపము నందలి శకటరేఫము ద్విత్వమునుబొంది, 'కుఱ్ఱు' అయి శకటరేఫద్విత్వోచ్చారణము టకారరేఫములను గలిపి యుచ్చరించినట్లుండు గావున, కుఱ్ఱు—కుట్ట్రు అయి, రేఫజాతిపోయి, 'కుట్టు' అనురూపమున, 'కుట్టుసురు' మొదలగుపదములలో దెనుగున గానవచ్చుచున్నది. 'కుఱు' కుఱుచయైన 'ఊసురు' అన్నపుడు, 'కుఱు', విశేషణ మగుటచే, 'ఱు'కారమునకు ద్విత్వమువచ్చినది. ఒకకాల మున ద్విత్వములేకుండగూడ విశేషణమైయుండుటయు కలదు. కావుననే కుఱుగద్దియ, కుఱుగటి, కుఱుగేలు, కుఱుమాపు మొదలగు పదము లేర్పడినవి. మనయాంధ్ర వైయాకరణులు, నిఘంటుకారులు, ఇది 'కుఱుచ'శబ్దమే యనియు, వృత్తియందు 'కుఱుచ' శబ్దమునకు మీదివర్ణ ము లోపింపగా, 'కుఱు' అనునది సిద్ధించుననియు దీని కచ్చుపరమైనచో అకారమునకు 'ట'కారద్వయ మాదేశ మగుననియు, నిట్లే కుట్టారుగ, కుట్టుముక, కుట్టుసురు, కుట్టాపికి, మొదలగు పదము, లేర్పడినవనియు జెప్పు దురు. 'చిఱు' మొదలగు శబ్దములలోగూడ నిట్లే ప్రాచీనభాషయందలి శకటరేఫాంతమగుపదము విశే షణమైనపుడా శకటరేఫమునకు ద్విత్వము కలుగుటయు, నాద్విత్వరేఫము 'ఱ్ఱ' ఓదిపలుకబడుటచే'ట్ట్రి'గా నుచ్చ రింపబడుటచేతను, 'శిఱ్ఱెలిగళ్' మొదలగు ప్రాచీనసమా సములు తెలుగున 'చిట్టెలుకలు' అనురూపమును బొంది ద్విత్వటకారముతోగూడినవైనవి. ఇది ప్రత్యేకముగా నామవాచకమైన పుడు రేఫోచ్చారణమే నిలచినట్లున్నది. కుఱ్ఱ, కుఱ్ఱడు—చిన్నపిల్లవాడు, పలచన (పలధాతువు), వెచ్చన (వే—ధాతువు) పచ్చన — (పస్ధాతువు). మొద లగువానిలోవలెనే ఈ 'కుఱు' అనుదానికి 'చ' అనునది చేర్పబడుచున్నది. ఇ 'చ' యనున దేపద ముయొక్క యవశిష్టరూపమో విచారింపవలసియున్నది. సమాసములలో గనబడు 'కుఱు' అనురూపమే 'కుఱుచ' అనుపదముకంటె మిగుల ప్రాచీనమనుటకు సందేహము లేదు; 'కుఱుమట్టము' అనుపదము మఱొకటి కలదు. 'కుఱకుఱ'అనగా 'అల్పము'

క. ఎఱసంజ నెఱసి విరిసెం
జిఱుచీకటు లెగసి గగనసీమన్ బలసెన్
గుఱకుఱ తెగలై కనబడి
తఱచై వెనువెనక పెక్కుతారలు దోచెన్.

సమీపము అనునర్థముగల 'కుఱంగట' అనుపద ములోగూడ 'కుఱు' అనురూపము కనబడుచున్నది. "సమీపముగా జేరిన కొన్నివస్తువుల సమూహము" అనగా 'రాశి' అనునర్థమున 'కుఱుకు' అనుపదము ప్రాచీనవ్యవ హారమున నున్నట్లున్నది. ఇప్పుడు వాడుకలో లేకపోవు టచే క్రొత్తగా గనబడునుగాని భారతము ద్రోణపర్వ ములో

మ. కుఱుకుల్ గట్టె భటాంగకంబులు రణ
క్షోణిం బ్రవాహంబులై
పఱచెన్ నెత్తురు భూతకోటి విహరిం
పన్ బ్రస్తుతింపన్ సురల్

అని యుద్ధభూమిని భటుల యవయవములు ప్రో వులు గట్టినవనుటకు 'కుఱుకుల్' అనుపదము తిక్కనచే బ్రయోగింపబడినది. మనకు క్రొత్తగా గనబడు నిట్టిప్ర యోగములు భారతమున నడుగడుగునకు బొడగట్టుచునే యుండును.

ఇది యాంధ్రతమిళములయందే కాక కన్నడము నను విశేషప్రచారములో నున్నట్లేయున్నది. 'కుఱు గడ్డ' = చిన్నగడ్డము; కుఱుగిడ = చిన్నచెట్టు, కుఱుదడి = చిన్నకర్ర, కుఱుగెయ్యి = చిన్న చెయ్యి, కుఱుగణి = చిన్నబోయియుండుట, అనుపదములలో గానవచ్చుచు న్నది. తమిళమున కుఱుగు = చిన్నదగుట, చిన్నబోవుట యను నర్థమున కలదు. దీనికి సంబంధించియే తెలుగున 'క్రుంగు' అనుధాతు వేర్పడియుండును, వాడు క్రుంగి పోయినాడు. అది క్రుంగిపోయినది. అనగా పొట్టియైనది. క్రిందికి దిగిపోయినది, పొడవు అడగినది. అన్నయర్థము వచ్చినది. కావున తెలుగులో 'క్రుంగు' ధాతువునకు 'కుఱు' అనునదే మూలరూపమని తెలియవచ్చుచున్నది. కుఱ్ + అగు 'కుఱగు—కుఱుగు' అనియైయుండును.

కన్నడభాషలోఁగూడ చిన్నదనము, పొట్టితనము (smallness) అను నర్థమున 'కుఱుచు' 'కుఱచి' అను పదములు కలవు. తెలుఁగున కుఱుజు అనియు గలదు. 'ఈకుఱుచు' అనుదానినుండియే, 'గుఱుజు' 'గుజ్జు'—(చిన్న, పొట్టి)అనుపదము లాంధ్రకన్నడములనేర్పడియుండును. తెలుఁగున మఱుగుజ్జు అను పదమునను, ప్రత్యేకముగ పొట్టివాడు అను నర్థమునగూడ నీ 'గుజ్జు' పదము వాడుకలోనున్నది. నిఘంటువులలో నిది 'కుబ్జ'శబ్దభవంబని తెలుపబడినను, ద్రావిడభాషలన్నిటిలో ననేకములగు పదములకు మూలంబైన 'కుఱు' అనుధాతువునుండి, నిష్పన్నంబైనదనుటయే సమంజసముగా గనబడుచున్నది. కన్నడమున "గుజ్జుకత్తి" అనగా చిన్నకత్తి (a small knife), గుజ్జుమర—పొట్టిచెట్టు (a small tree). ఆచెట్టు గుజ్జుగా పెరుగుచున్నది అనియు, నందురు. ఇది మళయాళమున "కొజ్జు" అనియు, తుళుభాషలో "గుజ్జు" అనియు రూపములతో నున్నది. కన్నడమునందలి 'లోపము' తక్కువతనము అనునర్థము గల 'కుత్త' (defect, deficiency) అనుపద మీ 'కుఱు' ధాతువునుండియే యేర్పడినట్లున్నది. కుఱు + త=కుఱుత=కుత్త—ఈయర్థముననే యాంధ్రమున 'కొఱత' అనుపద మేర్పడినది. ఇందు 'కుఱు' లోని మొదటి క కారముమీద నున్న, ఉకారము—'ఓ'కారముగా మాఱినది. ఇట్లేమూల ధాతువులలోని ఇకారోకారములు. ఎ, ఓలుగా మాఱుచుండుట తఱచుగా గానవచ్చును; తమి. కుట్టు=(to beat, strike) తె. కొట్టు; తమి. కుడి= point sprout—తె. కొడి(దీపపుకొడి); తమి. కుదుపు=a stick for beating drums, తె. కొడుపు; తమి. కుడై—తె. గొడుగు; etc.) కావున, కుఱ్‌త—కుత్త, అని కన్నడములో నేర్పడగా దెనుగున 'కుఱు', 'కొఱు', 'కొఱుత', 'కొఱత' అనుపద మేర్పడినది.

ఈ 'కుఱు' 'కొఱు' అను రూపమును జెందుటయేకాక ఆదికాలమున 'కుఱు'—'కిఱు' అనురూపము కూడ కలదై యున్నట్లు కనబడుచున్నది. కిఱి— కిఱ — కిఱు కుఱు—కొఱె—కొఱతె—గుజ్జు మొదలగునవన్నియు నొకే కుటుంబమునకు జెందినవనియే కిట్టెల్ (Kittel) పండితుని యభిప్రాయముగూడ నైయున్నది. ఇందలికకారము తరువాత నొకఇకారము వచ్చియుండుటచే నీతాలవ్యాచ్చు, ఆకకారమును తాలవ్య 'చ' కారముగా మార్చివేసినది. ఇట్టి తాలవ్యీకరణసూత్రి (palatalization) మార్యభాషలలోఁగాక ద్రావిడభాషలకుగూడ వర్తించుచుండుట సుప్రసిద్ధమే. (Cf—కివి = చెవి, కెంపు = చెన్ను, కెయ్ = చెయ్యి, కిడ= చెట్టు, కిళి=చిలుక ఇత్యాదులు) కావున 'కిఱి', 'చిఱి'—'చిఱు' అయినది. ఇది యొక్క తెలుఁగుననేకాక తమిళ మళయాళములగూడ 'చిఱు' అనురూపమును బొందియున్నది. కాని కన్నడమునను, తుళుభాషనుమాత్రము కిఱి, కిరికిఱు, కిఱ, అనురూపములు కలవు. కన్న. కిఱి కుల, కిఱిగట్టె, కిఱియక్క, కిఱుకాల, కిఱుబులి, కిఱువెలర్, ఇత్యాదులు 'క' కారముతోఁగూడినవై ప్రాచీన రూపమనుట నిశ్చయము గావున తులు కన్నడములలో ప్రాచీనరూపములు నిలచియున్నవనియు తెలుగులో నది యంతరించిపోయినవనియు దలఁపనగును. 'కొఱె' అను రూపముకూడ కన్నడమున 'కొఱెదిన, కొఱెప్రాణ(the point of death) ఇత్యాదులయందు కలదు.

పైని దెలుపబడిన క్రియారూపము 'కుఱుగు' అనునది ఈ 'కుఱ్' అనుధాతువునుండి యేర్పడినదే యని చెప్పబడియెగదా! ఇది యాంధ్రతమిళమళయాళభాషలలో గనబడుచున్నది. ఆంధ్రమునమాత్రము కొంత మార్పు బొందియున్నది. 'కుఱ్' అనునది కేవలవ్యాపారమును సూచించునదిగా లేకుండుటచేతనో ఏమో యీమూలరూపమునే ధాతువుగా గ్రహింపక యాంధ్రకన్నడభాషావైయాకరణులందఱును 'గు' అంతమందుగల 'కుఱుగు—(లేదా కుంగు)' నే ధాతువుగా గ్రహించుచున్నారు. దీనివంటిదే 'పెరు' అనునదొకటికూడ కలదు. 'పెర్' కు 'పేర్' అనురూపముకూడ కలదు. అది పెరుగుచున్నది అనుటకు 'పెరుక్కిఱదు' అని తమిళమున జెప్పుదురు. ఈ 'పెరుగు', 'పెరుక్కు' లకు కొంత సంబంధముండునని తోఁచకమానదు. తెలుగులో ననేకధాతువులు 'గు' 'ఁగు' లతోఁగూడినవై కనబడుచున్నవి. కలుగు, చెల్ఁగు, తలఁగు, మలఁగు, వెలుఁగు, తొలఁగు,

తలుగు, విరుగు, కఱగు, చెఱుగు, తిరుగు, తునుఁగు, పెరుఁగు మొదలగు వానిలోని 'గు' ధాతుస్వరూపమునకు జెందినదిగానే తలంపబడుచున్నది. ఇట్లొక తెనుగుననె కాదు. కన్నడభాషా వైయాకరణులుగూడ 'గు' అంతముననే ధాతువుగా నెంచియున్నారు. కేశిరాజు శబ్దమణిదర్పణమున 'గు' అంతమందుగల ధాతువుగా నెంచియున్నాడు. కేశిరాజు శబ్దమణిదర్పణమున 'గు' అంతమందుగల ధాతువుల ననేకములను దెలిపియున్నాడు. పోగు—గమనే, అగు—ప్రాదుర్భావే' తొలగు—విభక్తే, కరగు—విలీనే, మడగు—గోపనే, మొఱగు=వాదన క్రియాయాం, మిఱుగు—చకచకాయమానే, మిగు—అతిక్రమణే, బిగి—బంధనే—ఇత్యాదులు. ఆంధ్రకన్నడవైయాకరణులిట్లు 'గు' అంతముననే ధాతువుగా గ్రహించి వీనిపైని'ఉన్నా' ద్యనుబంధములను వర్తమానాది కాలద్యోతకములుగా జేర్చి క్రియారూపములను నిష్పత్తిచేసినను తమిళవైయాకరణులు మాత్రము యీ'గు' అంతమును ధాతువుగా బరిగణింపక పెర్, పో, ఉళ్, ఏర్' మొదలగువానినే ధాతువులుగా గ్రహించి, వానిపైని వర్తమానార్థమున 'కిరు', 'గిరు' అనునవి చేర్చబడునని చెప్పుచున్నారు. కిరు—గిరు అనునవి వర్తమానార్థకప్రత్యయములుగా నిటీవలి ద్రావిడభాషావైయాకరణులచే గ్రహింపబడినవి. కాని, యీభాషకు బ్రసమవైయాకరణుడగు తొల్కా—పియార్' అను నాయన రచించిన 'తోల్కాప్పియం' అను లక్షణగ్రంథమున 'కిరు—గిరు' అనిచెప్పక 'క్రియలకు జేర్చబడు ప్రత్యయముల క్రింద కుం, డుం, తుం, ఉం, అనునవి ఉత్తమపురుష బహువచనమునను, కు, డు, తు, ఉ అనునవి ఉత్తమైకవచనమునను వచ్చునని చెప్పి యిచ్చియున్నాడు. దీనినిబట్టి యీ'గు' అనునది ధాతువులకేదో యొకయర్థమున తరువాత జేర్చబడిన ప్రత్యయమువంటిదిగాని ధాతువునకు లేదా మూలరూపమునకే చెందినది కాదని స్పష్టమగుచున్నది. ఇంతేకాక ఈ'గు'లేకుండగనే యనేకపదములామూలరూపమునుండి బయలుదేరుచున్నపుడు, 'గు'అంతము క్రియారూపములకు మూలమన్న నవవచ్చును గాని భాషలో మూలరూపము, (Elemental form) అని చెప్పుట పొసగదు. 'తునుగు' దానినుండి, తునిగినది తునుగుచున్నది. మొదలగు క్రియారూపములును తునుక, తునుగుట, మొదలగు భావార్థకరూపములును నిష్పన్నంబై యుండవచ్చునుగాని, తుణి, తునియ, తుంపు, తుంపర, మొదలగుపదములలో 'గు'కు ప్రసక్తి లేకపోవుటచే 'తున్' అనునదే ధాతువని తలంపవలసినదే కాని, 'తునుగు' ధాతువనుట సమంజసముకాదు. ఆపదములలో 'గు' లోపించినదని చెప్పుటలో నర్థమేలేదు. ఆర్యభాషలలోవలె ధాతువు వ్యాపారద్యోతకమైయుండవలెననియు, తునుగు, వెలుగు మొదలగువానినుండియే క్రియారూపములు బయలుదేరుచున్నవిగావున నవియే ధాతువులై యుండవలయుననియు తలచి వీనికి పూర్వస్థితిని బరిశీలింపకుండుటయే వారు వీనిని ధాతువులుగా బరిగణించుటకుఁ గారణము. ఏదెట్లయినను మొత్తముమీద ద్రావిడభాషలన్నిటిలోను ధాతువున కేదోయొక కారణముచే 'గు' అనునది చివర వచ్చుట తటస్థించుచున్నది. ఇదియొకపెద్ద విశేషము. ఇంతేకాక, ఇది భాషలో చాలా ప్రాచీనరూపమనికూడ తలంపదగియున్నది. ఈ 'కు' స్వరూపమును దెలియక తమిళులు 'కు' లేదా కిరు (కు+ఇరు), (గిరు)—అనుదానిని వర్తమానార్థక ప్రత్యయముగా జెప్పుచు, దానిని 'పెర్' 'వెళ్' అను హలంతధాతువులకు జేర్చి వర్తమానార్థకరూపములను నిష్పత్తిచేయుచున్నారు. ఈ 'కు'—'గు' అనునది కాలద్యోతకమై యుండుటను మఱచిన తెనుగు కన్నడులు ఈ 'గు' అంతముననే ధాతువుగా పరిగణించి దానిపై కాలపురుషద్యోతకములగు వేఱుపదములనో, ప్రత్యయములనో చేర్చి రూపములను బడయుచున్నారు. పెరుగుచున్నది అని మనము చెప్పుచుండ, 'పెరుక్కిరదు' అని వారు చెప్పుచున్నారు. వీనిలో సమానభాగముగా గనబడుచున్న 'పెరుగు—పెరుకు' అనునది ప్రాచీనభాషకు జెందిన రూపమైయుండును. ప్రాచీన జనసంఘములలో తెలుగుకన్నడులు, తమిళులనుండి విడిపడిన తరువాత భాషను వ్యాకరించుటలో (analyse) వారు 'పెరుగు' అనుదానినే ధాతువుగా గ్రహించి దానిపైని 'చు' 'ఉన్న' అనువానిని కాలద్యోతకములుగా జేర్చియుండ, యీ తమిళులు, 'పెరు' నేధాతువుగా గ్రహించి

దానికి 'కు'-'గు'-'ఇరు'లను కాలద్యోతకములుగా జేర్చిరి. వానిపై 'అది'-'అదు' అనునవి లింగద్యోతకపదములు చేరి "పెరుగుచున్నది" అనియు "పెరుక్కిఅదు" అనియు నేర్పడినవి. ఇట్లు తెలుగున ధాత్వవయవముగా దలంపబడుచున్న 'గు' అనుదానికిని, తమిళమున వర్తమానార్థక ప్రత్యయముగా దలంపబడుచున్న 'గిరు' (గు+ఇరు) లోని 'గు' కును సన్నిహితసంబంధము కలదనియే, లేదా అవి యొక్కటే యనియే నా యూహ.

దీనినిబట్టి వీనిలోని మూలరూపము 'గు' తో గూడినది కాదనియు, నీ 'గు' అనునది యెట్లో యేదో యొకయర్థమున నా మూలధాతువునకు జేర్పబడిన యొక పదముయొక్క యవశిష్టరూపం(Remnant)బనియు తెలియుచున్నది. ఈధాతువులనుండి 'గు' అవసరము లేకుండగనే భాషలో బయలుదేరిన పదజాలమే దీనికి నిదర్శనము. 'పెర్' అనుధాతువునుండి—పేర్మి, తమి. పెరుమై-పెద్ద, తమి. పెరిశి. పేరురము, పేరాశ, పెర్గడ, మొదలగునవియు; 'వెల్' అనుదానినుండి వెల్ల, వెల్లన, వెలవెలబోవు, వెలి, వెండి, వెల్లి (కన్న) ఇత్యాదులును 'గు' తోపని లేకుండగనే బయలుదేరియున్నవి.

ఇట్లు 'పెర్' 'వెళ్' 'తుణ్' మొదలగునవియే ధాతువులైనచో వానినుండి క్రియారూపములను నిష్పత్తి చేయునపుడీ 'గు' ను చేర్చుటకు గారణమేమి? ఇది దేనియవశిష్టభాగము అని విచారింపవలసి యున్నది. ఈ 'గు' అంతములగు ధాతువులనుండి బయలుదేరిన కొన్ని నామవాచకములలో నీ 'గు' 'కు' గా మారుచుండుటం జేసి (మొళక్కు—మొలక, కలగు—కలక; తునుగు—తునుక; పోగు—పోక, (etc) ఒకప్పుడీ 'గు' 'కు' అనురూపమును బొందునదై యుండెనని తలంపదగును. 'పెరుక్కిరదు' మొదలగు వానిలో 'క్కు' కనబడుచున్నను 'పోగిరేణ్' పోగ్వేన్, 'వర్ గిరేన్—వర్ గ్వేన్' 'శెయ్‌గిరేన్' మొదలగువానిలో 'గు' కనబడుచునే యున్నది. కావున నొకకాలమున ప్రాచీనతమిళమున గూడ, పోగు, వరగు, శెయ్‌గు, పెరగు, అను 'గు' వర్ణాంతరూపములకే ఇరు+ఏణ్ అనిగాని, లేదా ఇన్+ఉ (తు) అనిగాని కాల పురుషద్యోతక ప్రత్యయములను జేర్చియుండురనుట సంభావ్యముగా నున్నది.

ప్రాచీనద్రావిడభాషలో నర్థభేదమును దెలుపుట కార్యభాషలలోవలె ప్రత్యయాదులు లేవనియు, నాయర్థభేద మొకపదమునకు మఱియొకపదము చేర్చుటచేతనే కలుగుచున్నదనియు, నొకవాక్యమందలి యర్థము అందలి పదముల విశేషణవిశేష్యభావ సంబంధముమీదనే యాధారపడి యున్నదనియు నీభాషలయందలి విభక్తిప్రత్యయములను బరిశీలించినచో దెలియగలదు. 'మరత్తాల్' 'మరత్తిణ్' 'నాచేత' 'చెట్టువలన' మొదలగువానిలో 'ఆల్' 'ఇన్'-చేత, వలన-యనునవి మొదట పదములేయై యర్థభేదమును సూచించుటకుగా మొదటి పదమునకు జేర్పబడి, తరువాత ప్రత్యయము లెట్లయినవో అట్లే పోగు, వెలుగు, పెరుగు, తునుగు మొదలగువానిలోని 'గు' పో, వెల్, పెర్, తున్, అను ధాతువులను క్రియలుగా మార్చుటకు జేర్పబడి, తరువాత వర్తమానార్థద్యోతకముగా గ్రహింపబడిన 'అగు' అను సహాయక్రియయొక్క యవశిష్టభాగంబై ప్రత్యయరూపమును దాల్చినదని యూహింపదగియున్నది. పెర్+అగు=పెరగు అనగా పెద్దదియగుట. 'వెండిచెంబు' అన్నపుడు వానికి విశేషణవిశేష్యభావ మెట్లు కుదిరినదో అట్లే రెండుధాతువులను జేర్చినపుడును వాని కాదికాలమున విశేషణవిశేష్యభావము కుదిరియుండును. పెరగు అనగా పెద్దదియైనది అగుట అనునర్థము వచ్చియుండును. అట్లే వెళ్+అగు=వెళగు, వెళుగు=తెల్లనైనది, ప్రకాశమైనదగుట. తుణ్+అగు=తునగు, తునుగు=ముక్క అగుట; తర్+అగు=తరగు, తరుగు=తక్కువయైనదగుట; మెల్+అగు=మెలగు = మెలమెలలాడుట; చలించుట; పో+అగు=పోగు=పోవునదగుట; వా+అగు=వాగు, నోరు (ధ్వని)కలదిఅగుట; పెణ్+అగు=పెనగు=పెనునది అగుట; కుఱ+అగు=కుఱగు, కుఱంగు, క్రుంగు=తగ్గిపోయినది, క్రిందికి పోయినది, పొట్టిది, అగుట-ఇట్లేరూపము లేర్పడియుండును. 'మరం' అనుదానికి ఇతరపదము తోడి (ఆఆ-ఇన్ ఓడు etc.) సంబంధమును జూపుటకుగా అనగా సంబంధార్థమున 'అత్తు'-(అదు) అనున దొకటి చేర్పబడి

తరువాత కొంతకాలమునకు దానియర్థము రూపుమాసి పోవుటచే, "మరత్తు" అనునది కేవలము విభక్తిప్రత్యయములను జేర్చుటకుగా నేర్పరుపబడిన 'అంగము'(declensional base)గా నెట్లు గ్రహింపబడుచు వచ్చినదో, అట్లే యీ 'అగు'కు సంబంధించిన 'గు' అను దానితో జేరిన పెరుగు, వెలుగు, పోగు మొదలగునవి కూడ ధాతువులుగనే గ్రహింపబడజొచ్చినవి. ఈ 'గు' అనునది కేవల ధాత్వవయవము కాదనియు, ఏనో యొక యర్థమున జేర్చబడినదే యను విషయము ద్రావిడభాషలో తొలి వ్యాకరణంబగు తొల్కాప్పియములోని క్రియాపరిచ్ఛేదసూత్రము మనకు స్పష్టముచేయుచున్నది. తొల్కాప్పియనార్ ధాతువులకు 'కు, డు, తు, దు' అను ప్రత్యయములు వచ్చునని చెప్పుటచే, నివి ధాత్వవయవములు కావని మాత్రము స్పష్టముగా దెలియవచ్చుచుండె నేకాని వీనిలో నేవి యే యే కాలముల వచ్చునో యను విషయమున నాతని యభిప్రాయము నిశ్చయింప వీలులేనట్లున్నది.

ఏది యెట్లయినను ప్రాచీనభాషలో నీ'గు' వర్ణాంతరూపము లేర్పడిన తరువాతనే తెలుగు కన్నడములు ప్రాచీనభాషనుండి విడిపడియుండును. కావుననే యీ ధాతువులనుండి క్రియారూపములు చేయు మార్గ మాయా భాషలలో భేదించుట తటస్థించినది. తమిళులు పోగు, పెరుగు, మొదలగు ధాతువులకు 'ఇఱు' 'ఇన్ఱు' అను మఱి యొక సహాయక్రియ (auxiliary verb) ను జేర్చి దానిపై బురుషవాచకరూపములను చేర్చుటకు మొదలు పెట్టగా, తెలుగువారు ఉరు, (ఉన్ను – ఉండు) అను ధాతువుతో సంబంధించిన 'ఉన్న' అనుదానిని జేర్చి, దానిపై పురుషవాచకరూపములను గలిపి వర్తమానరూపములను జేయ మొదలుపెట్టియుందురు. ఇట్లు పెరుగు + ఇన్ఱ్ + ఏన్ = పెరుగిన్ఱేన్' పోగు + ఇఱు + ఏన్ = పోగిఱేన్ మొదలగున వేర్పడగా, పెరుగు + ఉన్న + ఆను = పెరుగు (చు)న్నాను. పోగు + ఉన్న + ఆను = పోవు (గు) (చు)న్నాను అనురూపము లేర్పడియుండును. ఈమధ్య వచ్చిన 'చు' అనునది ప్రేరణార్థకమున గొన్ని ధాతువులలో చివర నేర్పడినదై, కొంతకాలమున కాయర్థమును గోలుపోయి, కేవలప్రత్యయముగా జేర్చబడుచువచ్చినదేమో యని సందేహము కలుగుచున్నది. తొల్కాప్పియర్ నాటికే 'గు' 'గుం' మొదలగునవి వర్తమానార్థక ప్రత్యయములుగా దలంపబడుటం జేసి 'గు' అంతములగు రూపములప్పటికి చిరకాలముక్రిందటనే యేర్పడియుండవలయును.

ఇంతేకాక భాషలో వర్తమానార్థకరూపములే యర్వాచీనములనియు, ప్రాచీనకాలమున నొకప్పుడు తద్ధర్మార్థక రూపమువంటివే త్రికాలములయందు నుపయోగపడుచున్న ట్లాంధ్రద్రావిడ భాషలయందు రెంటనుగూడ నిదర్శనములు కనబడుచుండుటచే నీ క్రియారూపముల పరిణామమును బట్టి ద్రావిడభాషల ప్రాచీనతనుగూర్చి కొంత మనమూహించుట కవకాశము కలుగునట్లు తోచుచున్నది. ఇట్లే పదముల చరిత్రము భాషాచరిత్రజ్ఞానమునకు దోడ్పడుచుండును.

ఆత్మార్పణము

తుమ్మల సీతారామమూర్తి చౌదరి గారు

(వెనుకటిసంచిక తరువాయి)

అగ్గిలో నిగ్గతిల్లన్ మ్రొగ్గి మగ్గుచున్న-పుల్గుఁ బొడగాంచి విస్మయంబున మునింగి
నిట్ట నిలుచుండి బోయ నిర్నిమిష దృష్టిఁ-జేష్టలందక్క యొక్కింత సేపుగడపె.

తదనంతరంబున నతండు.

ఇమ్మెయి సాహసంబు గలదే? విలసత్కరుణారసార్ద్రచి
త్తమ్మున నిట్లొసంగునె పతంగము స్వాంగ? మహో! విహంగ
సంఘమ్మున దీని కీడగు ఖగంబు జగంబున నున్నదొక్కొ? ని
క్కమ్ముగ నొక్కవేలు పగుఁ గాక కపోతమనంగఁ జెల్లునే.

కటకటా! జ్వాలదగ్ని శిఖాకలాప-మెగసి తనకోమలాంగంబు నేర్చుచుండ
నెట్లు సైరించె? నా బాధ నీ పులుంగు-కొఱలు నావేశమున మేను మఱచె నోటు?

అగ్గలమైన సీతువున నంగము కొంగరపోవ మృత్యువున్
డగ్గఱియున్న నన్నని హుటాహుటిఁ బల్లెకు నేగి ముక్కుతో
నగ్గిని దెచ్చి కోటరమునందలి గూటినిగాల్చి నాచలిన్
దగ్గొనర్చి కూర్చెనుగదా! ముద మియ్యది నాకు ముందరన్.

కట్టా! దీనల దనియక-పెట్టుము నా కన్నమనుచుఁ బీడించితి లేఁ
బిట్టున్ దుట్టతుదకు నా-పొట్టం బెట్టుకొని నీచపుంగతిఁ గంటిన్.

లోకు లీకరణిం బ్రాణిలోకమునకు-మేలు గావించుచుంద్రు కాఁబోలు సతముఁ
బుట్టువుందొట్టి యుపకృతి పొంతఁబోని-కట్టిఁడిని నేను నాకెట్టి గతులుగలవొ?.

"భగవంతుఁడు నన్నేటికి-జగమునఁ బుట్టించె? నాదు జన్మంబునకున్
దగుఫలమెయ్యది? యని లో-వగవక నాజీవనమ్ము" వమ్మొనరిచితిన్.

ధర్మశాస్త్రజ్ఞులెల్ల రెద్దానిఁ "బరమ-పాతకనిదాన మిది" యంచుఁ బల్కుచుందు
రట్టి హింసయ నావ్రతం బయ్యె నెపుడు-నకట నాపాప మేనాఁటి కడఁగిపోవు!

ధర సరసము! నమ్మకమైన సరుకు!!

అన్ని రకముల పిప్పరమెంట్లు

ఉపన్యాస వేదికలపై నుండి ఉపన్యాసముల
నొసగినంతమాత్రమే ఫలితము లేదు.

ప్రతియొక్కరు కార్యరూపముగా సహాయపడినగాని,
స్వదేశి ఉద్యమము నిజముగా వృద్ధిజెందజాలదు.

స్వదేశాభిమానులారా! స్వదేశ పరిశ్రమమునకు ప్రోత్సాహ మొసగి, ఉత్సాహమును గలిగింపుడు!!

హిందూదేశము నందే, హైందవ పరిశ్రామికులచే, చేతితో తాకబడక తయారుచేయబడినవి.

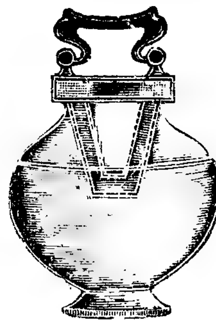
వివరములకు ఈదిగువ విలాసమునకు వ్రాయవలెను:—

ది ఈస్టరన్ కన్ఫెక్షనరి వార్క్సు

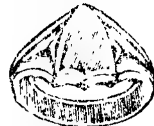
తంతి విలాసము: "పేరూరి"

16, ఆదియప్పనాయకవీధి, జి. టి. మద్రాసు. 5152

పిడుగు వేంకటకృష్ణారావు పంతులు,

వైద్యగ్రంథములు

వైద్యచింతామణి 2 సంపుటములు	8	0
బసవరాజీయము	7	0
అష్టాంగహృదయము సూత్రస్థానము	6	0
,, శారీరస్థానము	1	8
,, నిదానస్థానము	2	0
,, చికిత్సాస్థానము	4	8
,, కల్పస్థానము	0	12
,, ఉత్తరస్థానము	6	0
సుశ్రుతము, శారీరస్థానము ప్రాచీనము	2	. 8
శార్ఙ్గధర సంహిత	3	0
ధన్వంతరి నిఘంటువు సవరణప్రతి	2	8
వస్తుగుణపాఠము (గుణపాఠము)	2	8
అనుపానమంజరి	0	8
అనుపానరత్నాకరము	0	12
,, మేలుప్రతి	1	0
అనుపానతరంగిణి	0	12
,, మేలుప్రతి	1	0
సద్వైద్యజీవనము, లోలంబరాజీయము	0	8
చికిత్సారత్నము,స్త్రీరోగబాలరోగచికిత్సలుగలవు	1	4
చికిత్సాసారము	2	8
వైద్యామృతముఇందులోఅజీర్ణమంజరిచేరియున్నది	1	4
సర్వౌషధ గుణకల్పకము	2	8
వాజీకరణకల్పద్రుమము శరీరపుష్టివిధానము	1	8
వైద్యకాలజ్ఞానము	0	4
నాడీనక్షత్రమాల, నాడీనిర్ణయము	0	4
నాడీజ్ఞానము	0	3
మాధవనిదానము [నూతనమూర్తి]	3	0
భేషజకల్పము [గోపాలాచార్యులు]	1	4
రసయోగరత్నాకరము	0	12

జ్యోతిష గ్రంథములు

యవనజాతకము	0	8
జాతకాలంకారము	0	6
ఆరూఢరత్నసిద్ధాంజనము	0	8
జ్యోతిషార్ణవనవనీతము అట్టబైండు	1	8
,, కలికోబైండుచేసి పేరుహూణముద్రించినది	2	0

పోకల శేషాచలనాయని విరచితము

శ్రీకృష్ణబోధామృతమను 12 రాజులకథలు	0	12
పరమపదమార్గము	0	8
వసిష్ఠజనకసంవాదము	0	8
నిర్వచనస్వరదర్పణము	0	8
గురుగీతలు, టీ-తాత్పర్యము	1	4
శ్రీకృష్ణరుక్మిణీసంవాదంబను సుజ్ఞానశాస్త్రము	0	8
షట్చక్రవర్తుల ఇంద్రజాలపుకథలు	0	8
సుజ్ఞానరత్నావళి	0	8
ఆంధ్రపంచీకరణము	0	2
అచలసద్గురుసంకీర్తనలు	0	6
జనకశుకభసంవాదము	0	8
జడభరతోపాఖ్యానము	0	8
శుద్ధనిర్గుణతత్వకందార్థములు [అచ్చులోనున్నది]	0	12

చిలకపాటి-వేంకటరామానుజశర్మ విరచితము

వినోదకథాకల్పవల్లి	3	0
కాళిదాసచరిత్రప్రకరణము	1	8
చమత్కారకథాకల్లోలిని 1 భాగము	0	12
,, 2 భాగము	0	12
శ్రీమదాంధ్రభోజచరిత్ర అచ్చగుచున్నది	1	0

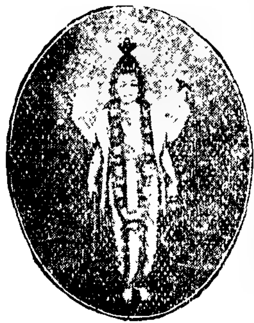
N. B. ఇవిగాక, అనేకసంస్కృతాంధ్రగ్రంథములు ముద్రితమైనవాట్లనను, అచ్చుపనులకును వ్రాసిన బడయగలరు. క్యాటలాగు నుచితము.

ఇదివరలో అచ్చుపడిన గ్రంథములన్నియు సవరణ జేయుచున్నాము.

2/40, పెద్దినాయనివీధి, మద్రాసు.

నిర్మలమైన కుంకుమపువ్వు

పేరు గాంచిన శ్రీ విష్ణువు మార్కుగల కుంకుమపువ్వుకంటె మంచిదియు, గుణమైనదియు నిర్మలమైనది కూడా మార్కెటునందు మరెద్దియును లేదు.

పరశువేదితోకిన యినుము బంగారమగునట్లు

మా వి. ఎచ్. ఆర్. మార్కుగల మిస్కీ యింగువను మీ ఆహార పదార్థములలో నుపయోగించిన మీ భోజన పదార్థమును మిక్కిలి రుచికరముగాను, సంతోషదాయకముగా నుండుట మీరు గ్రహింతురు. మీ ఆరోగ్యమును బాగుగా కాపాడును.

వి. ఎచ్. ఆర్. మిస్కీ యింగువయే మీ కోరికను సఫలపరచునను సంగతి దృఢనిశ్చయము. అంగడివానివల్లను వర్తకునివల్లను మోసపోయి మరియొక రకమును కొనకుము. మీకు వి. ఎచ్. ఆర్. ఇంగువయే కావలెనని చెప్పుము, లేక యీ దిగువ విలాసమునకు వ్రాసి తెప్పించుకొనుము.

వర్జీవన్‌దాస్ హీర్జీ అండు కంపెనీ, 34. గోవిందప్పనాయుని వీధి, మదరాసు.

---

8 చిత్రములు! **50 రహస్య గ్రంథముల సారాంశము.** 2 వ కూర్పు!!

ఇట్టి గ్రంథ మిదివరలో ప్రకటింపబడియుండలేదు. యువతీ యువకులు ప్రేమించుకొనుట ఎట్లు? ప్రేమరహస్యములు, మందిరాంతర రహస్యములు స్త్రీ పురుషులలోని జాతులు, ఆయా జాతుల ప్రకృతులు, సంతానవాంఛ లేనివారు అవలంభించవలసిన విధులు—గర్భనిరోధనకుగల సులువుమార్గములు, అనుకూల దాంపత్యమునకు వలయు విషయము లన్నియు నిందు గలవు. [illegible] చిత్రములు 260 పేజీలు వెల 1 రూపాయ మాత్రము (పోస్టేజి వేరు)

ఎన్. వి. గోపాల్ అండు కో., 37, తిరుపల్లివీధి, మద్రాసు.

కృష్ణా అండ్ కో

ఇంగ్లీషు స్వదేశీ జవుళి వర్తకులు

243-244 చైనాబజారు రోడ్డు మదరాసు.

ఇంగ్లీషు స్వదేశీ జవుళి వ్యాపారమును మేము చాలకాలమునుండి కొనసాగించుచున్నాము. మా ఖాతాదారులందరును సంపూర్ణముగా సంతృప్తినందియున్నారు. ఒకసారివచ్చి చూచినచో మీకే తెలియును. మమ్ములను గుఱించి అధికముగా మేమే తెలుపుటకు మాకిష్టములేదు.

నూతనరకములు షర్టింగులు, ట్వీడులు, ఆల్పాకాలు, ఫ్లానలులు, పాపిలినులు, టస్సురులు, [illegible] జర్మను చెక్కులు చీరలు వగైరా గలవు.

పొదుగు శుకాంగనలఁ జదిపి బుట్టను బెట్టితిఁ; దల్లిదండ్రులఁ
వదలనిగోరువంక మెడ వంచితిఁ; ద్రుంచితిఁ గుంజసీమలఁ
బొదలు కపోతదంపతులఁ; బొంగుచు నేసితిఁ జూడి మోపునఁ
గదలని లేడిపిండుఁ; బెఱికల్మషముల్ దడవంగ నేటికిన్.

శాకాదుల మెసవి యసం-ఖ్యాకములగు భూతములు సుఖస్థితిమై నీ
లోకమున లేవొకో? యవి-వేకమ్మున నేన యిట్టి వెంగలి నైతిన్.

ఉత్తమ మానవజన్మం-బెత్తియు నేఁ జెడితి జ్ఞానహీనుఁడనై; లో
కోత్తరచరిత్రఁ బుల్గు బు-ధోత్తంసస్తోత్రమునకు యోగ్యంబయ్యెన్.

స్వార్థమును వీడనాడి పరార్థమునకు-నర్థమును మానమును మేని నప్పగించు
పుణ్యమూర్తి చరిత్రంబహో సమస్త-జగతి కాదర్శమై సుప్రశస్తిఁ గాంచు.

మంజులంబుగఁ బెక్కు ధర్మములు వల్కి-చేఁతలం దొకఁడే ననుష్ఠింపలేని
వదరుఁబోతుల కిఁక సిగ్గు వచ్చుఁగాత-మేతదల్పకపోతవిఖ్యాతచరిత.

క్షుద్రుఁడనై గాఢ తమో-నిద్రారతి నున్ననన్ను నిర్వ్యాజకృపా
ముద్రిత హృదయంబునఁ గడు-భద్రంబుగ మేలుకొల్పెఁ బక్షి గురుండై.

తగుబుద్ధి సెప్పెఁ బావుర-మిఁక మానెద జీవహింస; నెడఁబాసెద నీ
చగుణంబులఁ; గామంబులఁ-దెగటార్చెద; విడతు సంసృతిఁ; ధర్మరతిన్.

గురువుల సేవించెద; నీ-శ్వరతత్త్వ మెఱింగెదఁ; భవంబులఁ ద్రుంతుఁ;
నిరుపమ నిరుపద్రవ సు-స్థిరతర కైవల్యసౌఖ్య సిద్ధిం గాంతున్.

అని పెక్కుభంగుల విచారించి యంతరంగంబునం బొంగిపొరలు వైరాగ్యభాగ్యం
బునం జేసి హింసావృత్తమ్ము నెడఁబాసి తుచ్ఛంబులగు విషయోపభోగంబుల రోసి
పురుషార్థంబునందె డెందంబుం బదిలపఱచి యుండె నయ్యవసరంబున.

వలఁ జిక్కియున్న పుల్గులు-చలిగాలికి నడలి తాళఁ జాలక జీవం
బుల మీఁది యాసలెల్లం-దొలఁగ విలాపించుచుండె దుర్భరచింతన్.

ఆయార్తనాదములు విని-బోయం డెద మివుల జాలి పొంగారఁగ "నా
రాయణ నారాయణ నా-రాయణ" నాపాప మెక్కుడణి రూపడఁగున్.

అంచు నవ్వాలం దరిసి.

మొలఁగల కత్తి దీసి వల ముక్కలు ముక్కలు చేసి యుచ్చులన్
బలితములైన చిక్కములఁ బట్టి రయంబునఁ గోసి కాల్వలై
జలజల నశ్రుతోయములు జాల్కొనఁ బుల్గులనెల్ల నల్లవో!
వెలలిచె; నేటి కెట్టి సువివేకముగల్గెఁ గసాయిబోయకున్.

అంత నతండు దనకొదవిన యెఱుక బలిమిం బారలౌకిక చింతాసాగర నిమగ్నుం డయి యంద నిలువంబడియుండెఁ; బదంపడి బంధవిముక్తిం గనిన విహంగంబులు మెల్ల మెల్లన ఱెక్కల నల్లార్చుచుఁ బరిసరతరుశాఖల నధిరోహించెఁ; బిదప మూర్ఛా మగ్నయై యొడలెఱుంగక పడియున్న కపోతి యప్పుడ మేల్కాని యున్మిషితలోచనయై నలువలంకులఁ గలయం దిలకించి చెలువునిం గానక.

జీవితనాయక, నీవు-న్నావా? కో? జీవంబుతోడ; నాతికి యుష్మ
త్పావనరూపముఁ జూపఁ గ-దే వల్లభ, యంచు లేచె ధృతిదూరముగన్.
లేచి యనలంబు కడ వ్రాలి చూచె నందు-లీనమగుచున్న మగని సుజ్ఞాన ఖనిని
చూచినంతనె శోకంబు చుట్టు ముట్ట- నిట్టు విలపించెఁ గానయు బిట్టు వగవ.

వల్లభ, వల్లభ! మంటం-ద్రెళ్లితె? యీదీనురాలి దిక్కెవ్వరఁటం
చుల్లంబునం దలంచితి-చెల్లరె! నీకింత కఠినచిత్తము తగునే?

ఇది భవదధీన జీవిత-గద! దీనిం డించి పోవఁగా నకటా! సీ
హృదయ మెటులియ్యకొనె? నా-కెది తెరు? విఁకఁ జేయు కార్య మెయ్యది నాథా?

నాకడుపు నిండుటకు మును-నీకుక్షిం జూడ వెపుడు; నే నించుక బా
ధాకలితనైన నోర్వవు-నీకూరిమి పేరిమి న్గణింపఁ దరంబే.

లలిత లావణ్య పల్లవ వితాన లతాంత సముపేత మంజుకుంజములయందు
గ్రావ ప్రసన్న దీ కమలశీకరసిక్త శీతలాద్రిప్లవ శ్రేణులందు
బాలరసాల ద్రుజాల కోమల లతా స్తోమాంచితారామసీమలందు
సుందర వికచారవింద మందిర దీర్ఘికా మనోహరతీరభూములందు
నిరుపమవిశుద్ధ హర్షవార్నిధితరంగ-డోలికాపంక్తులందు నూయేల లూపి
నన్ను మదిఁ దేల్చి నట్టి నీ నవ్యలీల-మఱతునే నాథ, యెన్ని జన్మములకైన?

పతి మరణానంతర మీ-క్షితి నొక్క నిమేషమేని జీవనయాత్రఁ
సతి గడపుట దుస్సాధ్యం-బతినుష్కర మని యెఱుంగవా హృదయేశా?

కుసుమకోమలమైన నీ గొనబు మేను-వీతిహోత్రున కెట్టు లర్పించి తకట!
అతిథి సేవాపరాయణం బైన నీదు-చిత్త మెంతకుఁ బెరరేచె జీవితేశ?.

నేన నీకంటెమును మరణింతు నంచు-నాకొఱకుఁ గుందితివిగదా నాథ, నీవు
తుదకు నాకంటె మును నీవ త్రుంగి తకట!-యేగడియ కెద్దిమూఁడునో యెవ్వఁడెఱుఁగు?

ప్రాణపతి, నాకు నీవు నీకేను నెట్టి-విప్రియంబుల నెపుడుఁ గావింపము గద
యేల యీలీల నీకొఱ కేడ్చు సతికిఁ-గానుపింపవు నీవు నిష్కారణముగ ?

మూర్ఛయందున్న నన్ను కన్మొఱఁగి యిదియ-సమయమని యెంచి క్షణభిన్నసౌహృ
వగుచు నన్నిటడించి నీ వమరపురికిఁ-జేరఁదలఁచితె? నీ కిట్టి సేఁత తగునె?   [దండ

"సుదతీ! నామదినుండె దీవెపుడు" నంచుఁ మత్ప్రియార్థంబు నీ
వెద భాషించితో! దానిఁ గైతవమంటం చేసిప్ప డూహింతు న
య్యాది నాథా, మెఱమెచ్చు గానియెడ నీ వంగచ్యుతిం జెంద నం
దద నాదేహ మొకింత భంగము? నిఁకేలా వేయి సిద్ధాంతముల్?

అని భర్తృమరణ సంజనిత దుఃఖాతిరేకంబునఁ బెక్కుభంగులఁ గొంతడవు పనవి పనవి పదంపడి యెఱుక తలచుగల దగుటం జేసి నాకింక నెద్ది కర్తవ్యమని యూహించి తామున్ను విన్న సతీ ధర్మంబుల సంస్మరించి.

మగని ననుగమించి మరణించు నిల్లాలు-పతియుఁ దానుఁ బుణ్యగతుల కేగి
యతులసౌఖ్యపదవి నంది భవంబులఁ-ద్రెంచునంచు బుధులు దెల్పవిందు.

కావున జీవితేశ్వరు నెయిదుటయ నాకిపు డవశ్యాచరణీయం బని నిశ్చయించి తేని నుద్దేశించి.

నీ యొడలిలోన సగపాలు నిలిపి బ్రోయ-కప్పనమ్మోనరింతె? శేషాంగ మిట్లు
దీనఁగల్గునె పూర్ణాతిథేయ సుకృత? -మతిథి కర్ధాన్నమిడుట న్యాయంబె నాథ?

ఏపుణ్యమునం బైనను-నాపాలి నొసంగకుంటె నాథా, మును? నేఁ
డీపుణ్యకార్యమందున్-నాపాలిని బంచుకొంట న్యాయంబ కదా!

నీయనితర వితరణమున-బోయకు నుదయించె సుప్రబోధము దానన్
నాయురులఁ ద్రెంపె నాతఁడు-పోయె దురంతంబు నాదు పుణ్యముకతనన్.

సురుచిరనందన విహాగీ-పరిరంభణములకు నీవు పాల్పడుటకు ముం
దరుదెంచి నన్నుఁ గూడె ద-నఱలేని మనంబుతోడ ననలాధ్వమునన్.

నాథ, యిపుడే నినుం జేరినను "గపోతి-యిస్సిరో! జీవితేశ్వరు నెడసి పుడమి
రెండు మూఁడు నిమేషంబు లుండనోర్చె"-ననెడిసడి నాకుఁ దప్పునే(?) యక్కటకట!

నెలతో వెన్నెల దొలఁగున్-జలదముతో నరుగు మెఱుపు చానలు తమభ
ర్తల ననుగమించు వారని-తెలిపెడిని విచేతనములుఁ దెల్లముగాఁగన్.

రమ్యకుసుమంబ వీవు సౌరభమ నేను-నిండునెల వీవు పండువెన్నెలను నేను
పదమ వీవు తదర్థసంపదను నేను-కలదె యన్యోన్య విప్రయోగంబు మనకు?

అని పలికి సన్నగిల్లు ననలంబుం జేరువ నిదుగుల నెగఁద్రోచి దరికొల్పి యావేశ వికాస
హర్షంబులు ముప్పిరిగొన నిప్పుం జుట్టివచ్చి.

ఉల్లమునం గపోతవిభు నుజ్జ్వలమూర్తిఁ దలంచి "నిల్వుమో
వల్లభ! పోకుపోకు మిదె వచ్చితి వచ్చితి" నంచుఁ బల్కుచున్
నల్లవో! మంటలో దుమికి నాథునిడాపటఁ బవ్వళించి తాఁ
ద్రెళ్లె జగంబునన్ నిజసతీత్వము నెల్లరు మెచ్చునట్లుగన్.

అంత నగ్గువ్వ జవ్వని.

నవ్యప్రభావిభాసుర-దివ్యవిమానంబు నెక్కి దీపించు పతిన్
భవ్యగుణుఁ గూడి సజ్జన-సేవ్యంబగు నాకమునకుఁ "జివ్వు"న నేగెన్.

అచ్చట నచ్చర లెదురై-వచ్చియు స్వాగతము నడిగి వాలిన మోదం
బచ్చుపడ నమ్మిథునమున-కిచ్చిరి హారతులు విబుధులెల్లఁ జెలంగన్.

పదంపడి.

నందనవనహరిచందన-మందారాదిక సురద్రుమముల నమందా
నందంబు చింద నప్పలుఁ-గుందోయి సుఖించుచుండెఁ గూరిమిపేర్మిన్.

బోయఁ డిట నట్లుచనిన కపోత మిథున-వర్తనమ్మును గాంచి "వహ్వా" యఁటంచు
మెచ్చి తానును నట్లుగా నిచ్చగించి-తుచ్ఛ దేహాభిమానంబుఁ ద్రుంచివైచి.

ఆలుబిడ్డలమీఁది యాసల విడచి-పోల నైహిక బంధములనెల్లఁ గోసి
అఖిలేంద్రియమ్ముల నాత్మ నడంచి-నిఖిలేశు నెడఁదలో నియతిమై నిల్పి
ముక్తకేశుండయి మునివృత్తిఁ దాల్చి-ముక్తికాంతాకరమ్మును బట్ట నెంచి
రయమున దుర్గమారణ్యంబు సొచ్చి-పయనమయ్యెను మహాప్రస్థానమునకు.

నిడువాలికముండులు దన-యొడలింగడుఁ జీల్ప నెత్తు రుడుగక నడవఁ
దడపుచునుండ నతం డది-యెడఁదడవక నడచుచుండె నెడలని కడఁకన్.

ఇట్టు లయ్యెలుకుజెట్టి నట్టి బెట్టిదంపు టిక్కట్టులనేని సరకుగొనక దీక్షాబలంబున గిరిసరిదరణ్యంబు లనేకంబులు గడచి పుణ్యభూమి యను నాస నుత్తరాభిముఖుండై పోవం బోవ.

దావానల మొక్కయెడఁ-ద్యావాభూమ్యంతరములఁ దగ నలమి వన
శ్రీవోవఁగఁ దీండ్రించుచు-నా విమలాత్మునకు బోయ కడ్డంబయ్యెన్.

అతం డందుల కెంతయు సంతసించి.

ఓ పరమేశ్వర, మత్కృత-పాపంబుల నెల్లసైఁచి భవసంబంధ
వ్యాపారముఁ బాపఁగదే-నీ పాలం బడితి దిక్కు నీవ దయాబ్ధీ!

అని ప్రార్థించుచు నించుక-యనుమానము లేక తద్దవానలమం దో
య్యనఁజొచ్చి మైఁ దొఱఁగి పా-వన దేవత్వంబువడసి వన్నియకెక్కెన్.

త్రిలింగలక్షణశేషము - తన్నామ విచారణము

కొత్త సత్యనారాయణ గారు

ఆంధ్రవాఙ్మయమున ముఖ్యమొగముగల భాషానుశాసక గ్రంథములలోఁ బ్రౌఢ వ్యాకరణమును గూడ నొక్కటిగఁ బరిగణింప వచ్చును. ఈ గ్రంథమునకు నేతద్గ్రంథకర్తలే నామద్వయమును బ్రకటించి యుండిరి. అం దొకటి

"త్రిలింగలక్షణశేషము" అనునది.

ఈ నామ మేతద్గ్రంథవిషయమై యెంతవఱ కన్వర్థమయ్యెనో యయ్యది యిట నించుకంత ముచ్చటించుటయే ముఖ్యోద్దేశము.

లక్షణపద మనేకార్థములకు బోధకమై యున్నది. అలంకారగ్రంథములు లక్షణగ్రంథములనియు, ఛందోగ్రంథములు లక్షణగ్రంథములనియు, భాషానుశాసకగ్రంథములు మున్నగునవియు లక్షణగ్రంథము లనియుఁ జెప్పఁబడుచున్నవి. ఇట్లె ఆలంకారికులను, ఛాందసులను (ఛందోగ్రంథకర్తలు), వైయాకరణులను లాక్షణికులని వ్యవహరించుట నైజము. ప్రకృతస్థలమందు నిందలి తృతీయార్థమే చెప్ప కతప్పదు. చెప్పినచో "ఆంధ్రభాషానుశాసక గ్రంథములకు" అని యుపర్యుక్త "త్రిలింగ లక్షణ" పదమున కర్థము తేలినది. ఆ గ్రంథములకు శేషము- అనఁగాఁ దదుద్దిష్టవిషయములకు శేషగ్రంథ మియ్యది యని ఫలితార్థము. ఆ ఫలితార్థమే యిట విచారణీయ విషయమై యున్నది.

ఆంధ్రవాఙ్మయమున లక్షణగ్రంథముల తీరు ద్వివిధముగఁ గన్పట్టుచున్నది.

పూర్వపుటాంధ్రలాక్షణికు లనేకులు సంస్కృతభాషయందును నఖండపాండితీమండితులు గాన, సంస్కృతభాష "అతిపవిత్రమైన దనియు నం దెట్టివిషయము ప్రతిపాదితమైనను నయ్యది పూజ్యము, ప్రామాణికమునయ్యెడు ననియుఁ దలఁచి యాంధ్రభాషావిషయములను గూడ సంస్కృతభాషయందే కూర్చి గ్రంథములు రచించిరి. అట్లు కూర్చి రచింపఁబడిన వానిలోఁ జేరినవే ప్రథమాచార్యులయు, ద్వితీయాచార్యులయు భాషానుశాసకగ్రంథములు. ఈ మార్గ మిట్లుండ మఱికొందఱు పూర్వోక్త విషయములను సులభమగు వచనరచనను దెలుపఁదగువానిని ఆంధ్రభాషయందే పద్యగ్రంథములయందుఁ బ్రతిపాదించియున్నారు. ఆంధ్రభాషాభూషణము, అప్పకవీయము కవిసంశయవిచ్ఛేదము మున్నగునవి ఈ తెగలోఁ జేరినవి.

ఏతదుభయవిధ గ్రంథములలో వేనికైనను బ్రకృతగ్రంథము శేషగ్రంథముగా నుండ వలయును గదా! అది యెంతవఱకుఁ బొసగునో విచారింతము.

మొదటి తెగలోఁ జేరిన ద్వితీయాచార్యుల "వికృతివివేకము"లోని పెక్కు విషయములే ప్రకృత ప్రౌఢవ్యాకరణమునందును బ్రతిపాదింపఁబడినవి. వాని నిట దిఙ్మాత్రముగ నుదాహరింతును.

(౧)

సంధి ర్నిత్యం ప్రత్యయాచాన స్తథార్యానిగ స్యచ. —(అథర్వణులు. సంధిపరి. ౪ శ్లో.)

శ్లేష్మ తావాచకంబులగు నార్యాంబాద్యర్థక శబ్దంబులు పరంబులగుచో నన్నియచ్చులకును సంధి నిత్యము. ప్రౌఢవ్యాకరణ. సంధి. ౧ సూ.

(౨)

శ్లో. మానార్థా నిత్య మేకత్వ మెదు స్స్యాత్పరిమాణకే.
—అథర్వ. సంధి. ౭ శ్లో.

పరిమాణార్థంబునం బ్రథమైకవచనమునం దయెదు వర్ణకంబగు. —ప్రౌఢ. తద్ధి. ౧౬ సూ.

(3)

శ్లో. కేచి న్వద న్త్యభేదత్వ మనుస్వార మకారయోః.
—అథ. సంధి. ౧౨ శ్లో.

ప్రాసంబున మకారంబు పరంబగుచో ద్రుతంబునకు మకారాదేశంబగు. —ప్రౌఢ. సంధి. ౨౨. సూ.

(౪)

శ్లో. ఏకత్వే సస్యవాచిత్వం బహుత్వే ధాన్యవాచితా,
లోపాదేశ వికారస్తు తత్ర తత్ర ప్రదృశ్యతే.
—అథర్వ. అజన్త. ౬3.

సస్యవాచకశబ్దంబులును
—ప్రౌఢ. శబ్ద. ౨౯ సూ.

తఱుచుగ ధాన్యవాచక శబ్దములును,
—ప్రౌఢ. శబ్ద. 3౭ సూ.

(౫)

శ్లో. అర్థభేదే క్వచిచ్ఛబ్దాదిగా స్యాచ్చ తతోఽపి డుజ్,
నామన్త్రణే డుక్ హ్రస్వ స్స్యాత్ బహులతా త్వత్ర నేష్యతే. —(అథర్వ. అజన్త. ౭౧ శ్లో.)

తెనుఁగునం గొన్నితత్సమదేశ్యశబ్దములకం బెంబరంబుగ నేకవచనంబున నీచత్వద్యోతకంబయి 'యిగా' యను నొక్కశబ్దంబును దానిపై డువర్ణకాదులునుం జూపట్టెడి. సంబోధనంబున డువర్ణకంబు మాపట్టదు. తుది దీర్ఘంబునకు హ్రస్వంబు వైకల్పికంబు.

—ప్రౌఢ. శబ్ద. ౨౨ సూ.

(౬)

శ్లో. క్వచి దామన్త్రణే కానో వైకృతాత్పరతో మతః.
—అథ. అజన్త. ౭౨.

దేశ్యంబులం గొన్నియెడల స్త్రీవాచక స్త్రీసమంబులగు సంబోధ్యవాచకశబ్దంబులమీఁద నేకవచనంబునఁ గానశబ్దం బొందును, అలయను నవ్యయం బొందును గానం బడియెడి; అలదీర్ఘాంతమునగు.

—ప్రౌఢ. శబ్ద. ౧౫ సూ.

(౭)

శ్లో. పూజ్యత్వేన ద్రుతః కారుః
భేదకంతూభయాత్మకమ్;
తచ్ఛబ్దస్స్యా ద్బహుత్వే స్యా
త్తథా తత్ర ద్రుతస్థితిః.
—అజన్త. ౭3 శ్లో.

తఱుచుగా స్త్రీసమంబులగు దేశ్యశబ్దంబులకుఁ గడపలఁ గొన్నింటి కేకవచనంబునం బూజ్యతయందు గారుశబ్దంబగు. —ప్రౌఢ. శబ్ద. 3౯ సూ.

డుమంతంబులగు తత్సమాదిశబ్దంబులకుం గొన్నిటికి ద్వితీయా బహువచనంబుమీఁదం బూజ్యతయందు గారునకు మాఱుగ వారగు.

(ఇంచుకంత సవరణము)—ప్రౌఢ. శబ్ద. ౪౧సూ.

(౮)

శ్లో. జడతావాచకేష్వ తు న్న్యంతతా తత్ర దృశ్యతే.
—అధర్వ. అజన్త. ౭౫ శ్లో.

అమహదర్థంబున భిన్నవస్తుసముదాయం బర్థమగుచో నేకవచనంబున నంతాదుల తకారంబునకు ద్విరుక్త నివర్ణంబగు. —ప్రౌఢ. శబ్ద. ౫౨ సూ.

(౯)

శ్లో. ఏకాదశాదిసంఖ్యాయా మునోడుశ్చ సబిందుకః;
ఆదేశః క్వచి గున్మాత్ర మాదేశ స్స్యా త్తథావతా.
—అధ. అజన్త. ౮౬. శ్లో.

ఒకండ్రాదులు పరంబలగుచోఁ దఱచుగ మున్బడికగు. —ప్రౌఢ సమాస. ౨౨ సూ.

పదికి రెండిరుదొమ్మిదులు బరంబులగునపుడు బిందుపూర్వక డకారంబును ద్విరుక్తనివర్ణంబును బిందువును గ్రమంబుగ దివర్ణంబున కగు.
—ప్రౌఢ. సమాస. ౨౩ సూ.

(౧౦)

శ్లో. క్వచి త్కులకసంబంధో
ప్యత్రనాహితకృద్భవేత్.
—అధ. అజన్త. ౯౩ శ్లో.

పద్యంబునకుఁ గులకంబగు.
—ప్రౌఢ. వాక్యపరిచ్ఛే. ౨౩ సూ.

(ఇట నుభయత్ర ఉదాహరణము తుల్యము.)
(తా నొకొండు పండు చెచ్చెరన్) ఇత్యాది.

(౧౧)

శ్లో. "ద్వ్యత్రుత్రాదిచతుర్వర్ణపర్యంతం జననామసు;
లోపే స్యా ద్యతి వర్ణానాం శబ్దే రాజాదికే పరే.
క్వచి దత్వం క్వచి చ్చాత్వం క్వచి దిత్వం క్వచిత్వతా;
క్వచి న్మత్వం యథాయోగ మన్యచ్చ వ్యవహారతః.
—అధ.

కర్మధారయంబు బిరుదాద్యుత్తరపదంబయ్యె నేని ద్వ్యత్రుత్రాదంత స్త్రీపుం సంజ్ఞావాచకంబగు పూర్వపదంబు నంత్యాక్షరంబున కంతట దీర్ఘంబు బహుళంబుగా నగు. —ప్రౌఢ. సమాస. ౨ సూ.
(ఇంచుక సవరణము.)

(౧౨)

శ్లో. క్వచి న్నవర్ణే డేర్లోపః క్వచి ద్డోశ్చ తథా భవేత్;
క్వచి త్తదర్థే డయుగం క్వచి న్నస్యేచ్చ లోపవాన్.
—అధర్వ.

ఒకానొకచోఁ దదర్థకంబులగు నుండు, చను, గొరకొనులు ప్రశ్నార్థకకారపరకంబులగునపుడు వాని కడ యచ్చులకు లోపంబు విభాషనగు. అగుచో నుండు డకారంబునకు నకారంబగు.
—ప్రౌఢ. క్రియా. ౨సూ.

(౧౩)

శ్లో. క్వచి త్సమాసాంతగస్య శబ్దస్యాదావపి స్థితిః.
ఉదా. విన్నకన్నవారు,-(అధ.హల న్త. ౧౮ శ్లో)

ద్వంద్వంబునం బూర్వపదాంత్యావయవంబునకు లోపంబొండెయగు. —ప్రౌఢ. సమాస. ౩౨ సూ.

(౧౪)

శ్లో. ద్వంద్వం కేషాంచి దిష్ట స్స్యా త్స్వార్థశబ్దేన కుత్రచిత్. —అధర్వ. హలన్త. ౧౮ శ్లో.

భావ ద్వంద్వంబునం దొలిపదంబు టవర్ణంబునకు లోపంబగు. —ప్రౌ. సమా. ౩౧.
(ఇటమాత్రము కొంత మార్పుకలదు.)

(౧౫)

శ్లో. ప్రార్థనార్థే భవే న్నాన్తా త్కుచే త్యర్థ విశేషతః.
అధ. క్రియా. ౧౪ శ్లో.

ప్రార్థనంబునం దన్ప్రత్యయాంతక్రియలమీఁదఁ గదకదవుపూర్వకంబు లన్నాదు లనుప్రయుక్తంబునగు.
—ప్రౌఢ. క్రియా. ౯ సూ

ఈ విధముగ వికృతివివేకస్థ గ్రంథస్థవిష యములను గొన్నిటిని స్వీకరించుచుం గావ లయు నన్నమార్పులు చేయుచుం బ్రౌఢవ్యాక రణ కర్తలు స్వీయగ్రంథమును బెంపొందించిరి.

ఇది యిట్లుండ బేరులోని త్రిలింగలక్షణ పదమునకు ఆంధ్రభాషలోం దల్లాక్షణిక విష యములను జర్చించియున్న గ్రంథములని యర్థ మనియు,వానికిం బ్రౌఢవ్యాకరణము శేషగ్రంథ మనియు నందురేమో! అదియును బొసంగి యుండలేదు.

కారణమేమన పూర్వోక్తగ్రంథములలోం జేరియున్న "కవిసంశయవిచ్ఛేదము" మున్నగు లాక్షణికగ్రంథములయం దుక్తములగు నంశ ములనే కొన్నిటిని ప్రకృతగ్రంథకర్తలు ముచ్చ టించియున్నారు. అవియును నీక్రింద స్థాలీపు లాకన్యాయముగ నుదాహృతము లైనవి.

(౧)

క. మనమునను, మనమునం దన
మనమునయం దనంగ మఱియు మనమందనంగాం
దనరారి పెక్కుతెఱఁగులం
బనిగొను నీసప్తమీ విభక్తులు కృతులన్.
—కవిసంశయవిచ్ఛేదము. ౨వ తరంగము. ౭౫ పద్య.

ఉదంతంబు లగు నమహత్తుల కందువర్ణకము పర బగునపుడునవర్ణకంబగు. —ప్రౌఢ. శబ్దం. ప. ౨౧సూ.

(౨)

తే. తొడటియాంధ్రవిభక్తులతోడం గలసి
సంస్కృతసమాసములు కొన్ని జగతిం బరగు
స్థిరభుజబలంబున జితత్రిపురుషుం డంబి
కామనోవల్లభుం డను కరణి ధరణి.
కవి సం. ద్వితీయ తరం. ౮౪ పద్య.

కొన్ని యెడల సిద్ధసమాసమధ్య గతపదంబులతోం దద్భిన్నపదంబుల కన్వయంబుచూపఁబడెడి.
—ప్రౌఢ. సమాస. ౩౫ సూ.

(౩)

తే. ఎఱుకఁగలవారె యనుచోట నెఱుకగలరె
యిట్టివారె యనెడుచోట నిట్టిరెయగు
సేయఁగలవారె యనుచోట సేయఁగలరె
యనుచు, లోకప్రసిద్ధోక్తియగుట శర్వ!
—కవి సం. ద్వి. తరం. ౧౦౧ పద్య.

అట్టి, ఇట్టి, ఎట్టి విశేషణంబుల మీఁది తచ్ఛబ్దఋకారంబునకు లోపంబు విభాషనగు.
—ప్రౌఢ. సమా. ౯ సూ.

(౪)

పురమునందలివారని పొసఁగ బలుకు
నెడఁబురంబునవారని యిడఁగవచ్చు.
—కవి. ప్రథ. తరం. ౧౨౪ పద్య.

షష్ఠీతత్పురుషంబులందు నగాగమంబు విభాష నగు. —ప్రౌఢ. సమాస. ౧ సూ.

(ఉభయత్ర ఉదాహరణములు తుల్యములు)

(౫)

క. అగునను క్రియతోం బాసియుం
దగుం బెక్కువిభక్తులం బ్రథమం జెందును భ
క్తగణదయమానచిత్తుం
డగజాధిపుకీర్తి దిశల నలమె ననంగన్.
—కవి. ప్రథమ త. ౮౩ పద్య.

ఒక్కచో సమాసాంతర్గత విశేష్యంబులకగు విశేషణంబుల షష్ఠికిని ప్రథమ చూపఁబడెడి.
—ప్రౌఢ. కారక. ౨౧ సూ.

ఇట్లే అన్యము లనేకములు.

ఈ తీరునం బ్రౌఢవ్యాకరణకర్త పెక్కు విషయము లన్యగ్రంథములనుండి గ్రహించి

యొక్కెడ యథాతథముగ మఱియొక్కచో భంగ్యంతరేణ వివరించుచు వ్రాసిన గ్రంథము "త్రిలింగలక్షణశేష" మెట్లగును?

కాని యొకవేళ వికృతివివేకగ్రంథాదులను ప్రౌఢవ్యాకరణ కర్తలు చూడలేదందురా! అది యసంగతము.

శ్లో. అనయో స్సంగతిం యస్తు కరోతి కవితా కృతౌ,
అస్యా అత్యంతదోషత్వా ద్దుష్కవి స్సహి కథ్యతే.

అను ద్వితీయాచార్యుల వాక్యమును నేతద్గ్రంథకర్తలు ప్రత్యక్షముగ స్వీయగ్రంథమున నుట్టంకించిరి.

ఇదియును గాక అధర్వణకారికల నాయాసందర్భముల నడుకుచు నహోబలపతిపండితు డాంధ్రశబ్దచింతామణికి వ్యాఖ్యానము గావించియుండిరిగదా. అట్టి గ్రంథవిషయమై:

కఱకంఠుఁడుబహువ్రీహి —మా సం. ౯ సూ.

దీని నహోబలపతి పండితుఁడు మిశ్రబహువ్రీహి యనెను. కాని యట్లగుట దుర్ఘటంబు.

అని ప్రౌఢవ్యాకరణకర్తలే అహోబలపతిగ్రంథమును నిరసించియున్నారు.

ఇఁకఁ బ్రకృతగ్రంథమున సామాన్యముగఁ జూడ నూతనముగ రచింపఁబడినవి బాలవ్యాకరణశేషవిషయములు కొన్నిమాత్రమే. చిన్నయసూరిగారు తమ వ్యాకరణమందుఁ బూర్వగ్రంథప్రతిపాదిత విషయముల ననేకములను ఆదరణీయప్రయోగ బాహుళ్యము లేమిచేతనో, మఱి యేయుద్దేశముచేతనో, యుపేక్షించుటయు, ఖండించుటయు సంభవించినది. అట్టి యుపేక్షిత, ఖండిత విషయములను మాత్రముఁ గొన్నిటినిఁ బ్రకృతగ్రంథకర్త లవధానమున నుద్ధరించుచు వివరించియున్నారు.

ఉపేక్షిత విషయములు

(౧)

రోశబ్దం బొందు, సంబోధనంబున స్త్రీవాచకంబునకుఁ బరంబుగనగు. —ప్రౌఢ. శబ్ద. ౧౮ సూ.

(౨)

శ్లో. దీర్ఘ స్స్యా ద్వర్ణ నిర్దేశే ప్రత్యయేఽన్యత్రచక్వచిత్:
కేషాంచి త్ప్రత్యయే నైవ తత్ప్రయోగస్తు సమ్మతః.
—అధర్వ. అజ న్త. ౮౮ శ్లో.

నిర్దేశవిధానోచ్చారణంబులం దఱచుగ నవర్ణాదులు కారప్రత్యయాంతంబులును, రవర్ణమిష ప్రత్యయాంతంబును నగు. —ప్రౌఢ. సంజ్ఞ. ౨ సూ.

ఒకచో హ్రస్వంబు, దీర్ఘంబగు.
దీర్ఘంబు దీర్ఘంబ. —ప్రౌఢ.

ఖండిత విషయములు

శ్లో. గ్రామ్యం తత్తద్విధా సాధు కఱకంఠముఖాహితాః.
—అధర్వణుఁడు
—(అధ. సంజ్ఞా. ౨౯ శ్లో.

లక్షణవిరుద్ధంబగు భాష గ్రామ్యంబు.

ఈ భాష ప్రయోగమున కనర్హంబు. బాలవ్యాకరణము. —(సంజ్ఞా. ౨౨ సూ. బాలవ్యా.)

ఇట నీయుభయ విషయములను గాంచి ప్రౌఢవ్యాకరణ కర్త

"గ్రామ్యంబు తత్తజ్జాతినర్ణంబునం బ్రయోగార్హం బగు"

అని సవరణరూపముగ సూత్రించియున్నాఁడు.

ఈ విషయము లిట్లుండఁ బ్రకృతగ్రంథము కేవలము "బాలవ్యాకరణశేష"మని యనుటయుఁ గొన్నియెడలఁ బొసఁగదు. బాలవ్యాకరణసాధితరూపములను దదుద్దిష్టవిషయములనే ప్రకృతగ్రంథమునఁ గొన్నిటిని గ్రంథకర్తలు పేర్కొనియుండిరి.

అన్నిమొదలగు శబ్దము లాఱును ద్విప్రభృతి సంఖ్యావాచకంబులును, మహదర్థంబులును బహువచనాంతంబులగు—

అని బాలవ్యాకరణము చెప్పియుండ

అందఱ్వాదులు నిత్య బహువచనాంతంబులు.

ప్రౌఢ-శబ్ద. 3౫ సూ.

అని ప్రత్యేకతః ప్రౌఢకృతి వర్ణించియున్నది.

జడ్డకారంబుతోఁ బదాదిస్వరంబు గూడుచో జడ్డకు లోపంబు లేదు.— బాల. ప్రకీర్ణ. ౯ సూ.

యెద్దియో నూతనవిషయమన్నట్లు,

"ద్విత్వరహితంబగు ద్వితీయావిభక్తి యుకారము న కచ్చు పరంబగుచో సంధి రాదు.—

ఘుక్తలక్షణ వివేచనము.

అని ప్రౌఢవ్యాకరణకర్త వ్యర్థముగఁ జెప్పవలసివచ్చె.

ఈ విధముగఁ గొన్నిపట్టులమాత్రము జూచినచోఁ, బ్రకృతగ్రంథము "బాలవ్యాకరణశేషగ్రంథ"మనుటకును జంకు కలుగుచున్నది.

ఇఁక నేతద్గ్రంథమునకుఁగల "ప్రౌఢవ్యాకరణ"మను నామాంతరమును గూర్చియు నొకింత ముచ్చటింపవలయును.

గీర్వాణభాషయందు, 'బాలమనోరమ' యను గ్రంథమునకు "ప్రౌఢమనోరమ" యను గ్రంథముండిన ట్లుండవలయునని తలఁచియుఁ దనకాలమున బాలవ్యాకరణమునకు మిక్కిలి ఖ్యాతియుండుటంజేసి దానికిఁ బ్రతిద్వంద్విగనుండవలయునని భావించియు నేతద్గ్రంథకర్తలు ప్రౌఢపదవిలసితనామధేయమును స్వీయగ్రంథమునకు నెలకొల్పిరి. కాని సూత్రఘటనాసామర్థ్యంబునను, గ్రంథప్రణాలికా నిపుణతయందును, రవ్వంతేనియు బాలవ్యాకరణమునకు సరిరాదు కదా ప్రౌఢత్వ మించుకంతైనను గానరాదు.

ఇఁకఁ బ్రౌఢత్వమన్న పూర్వవ్యాకరణముల నుదాహృతములు, సాధితములు గాని ప్రౌఢప్రయోగములను మాత్ర మనేకములను బ్రకృతగ్రంథము సాధించి, యేతద్రూపప్రౌఢతను మాత్ర మాపాదించుకొనియున్నదని చెప్పవచ్చును.

ఈ క్రమమున నే గ్రంథమున కుంచిన నామద్వయమును నేతిబీరకాయ చందముగ వెలసియుండుటం జేసి, దానికి నన్వర్థతను సంపాదింప నయితికాదయ్యె.

కాని నామకరణ మెట్లున్నను వస్తు వాదరణీయమైనచోఁ జాలదా? యని యందురేని ఆ విషయమున మీకన్న మున్దుగ మేమే తల యూఁప సంసిద్ధులము.

ఆంధ్రపండితులు కేవలము సంస్కృత వాసనా పటిమచే "ప్రయోగమూలం వ్యాకరణమ్; ప్రయోగశరణా వైయాకరణాః" యను మాటలను మఱచి, సంస్కృతవాఙ్మయము

వలె నాంధ్రమును వ్యాకరణముచే సాధింపవల యునను నభినివేశముతో భారతేతరప్రయో గముల కనాదరము చూపియుండ నయ్యది యసంగతమని భావించి భాషావ్యాకరణము లకుఁగల సంబంధ మరసియున్నవాఁడగుటచేఁ బ్రకృత గ్రంథకర్త ఆదరణీయప్రయోగము లను బ్రత్యేకతః చూపించుచు, వానికి సూత్ర ముల సూత్రించుచు, నూతనమార్గమును నైపు ణ్యముగఁ ద్రొక్కి, యాదరణీయుఁడు, చిరస్మర ణీయుఁడు నయి యుండుట సిద్ధము.

పూర్వవ్యాకరణములను బఠించినవారల కీగ్రంథమును భాషయం దెంతయో ప్రవేశ మిప్పించి, వాఙ్మయజ్ఞానమునకుఁ జేయూఁత యొసగుచుఁ, గర్తృతావిషయమున విశేష ప్రయాసమునకు లోనైన యేతద్గ్రంథకర్తల గౌరవాధిక్యమును బ్రకటించుచు రాణించుచు న్నదని భావించి పాఠకమహాశయులను విష యాంతరమునకుఁ బోవ నభ్యనుజ్ఞ నర్థించు చుంటిని.

చిత్రనాటకము

పురిపండా అప్పలస్వామి గారు

అనుదినమ్ము నీ విపుల నాట్యాలయమున
సరిగ వేళకు తెరఁదీసి తెరను వాల్చి
అర్థమే కాని నాటక మాడు చుందు
వోయి నాటకసూత్రధారీ! యిదేమి!

కల్పము లతీత మైపోవుఁ గాని నాట
కమ్ముమాత్ర మెన్నఁడు సమాప్తమ్ముకాదు
కడచు రంగమ్ము వెండియుఁ గంటపడదు
చనిన పాత్రల కిఁకఁ బ్రవేశమ్ములేదు
తవిలివచ్చు వారలకు నంతమును లేదు
ఎవరి మెప్పింప నెంచొఁక నీ యనంత
చిత్రనాటక మిటు ప్రదర్శింతువోయి!

దసరా దిబ్బ — [illegible] చింతా దీక్షితులుగారు

౧

రాజు

పరివ్రాజకులకు సాష్టాంగ నమస్కారములు. కవుః కు వందనములు.

కవి

ప్రభువులవారికి నిత్యానందము కలుగునుగాక.

సన్యాసి

శిష్యులకు నారాయణపాదభజన సామ్రాజ్యము కూడ కలుగునుగాక.

రాజు

కవులకు భవిష్యత్తు కాచఫలకము వలెనే సుస్పష్టమటగా?

సన్యాసి

భవిష్యత్తు అనంతము. కవులకు స్పష్టమయ్యే భవిష్యత్తు లిప్తామాత్రము.

రాజు

జ్యోతిష్కులకో?

సన్యాసి

వారి బ్రతుకువలెనే దృశ్యాదృశ్యము.

రాజు

వారిద్దరికే సామ్యభేదములెట్లు?

సన్యాసి

కవివాక్యములకు నిత్య సత్యస్థితి ఉన్నది. కాలజ్ఞుని వచనము తాత్కాలిక సత్యనిర్దేశ మాత్రము.

రాజు

సన్యాసివచనమో?

కవి

శిలాశాసనము. కాదు శ్రీమన్నారాయణ శాసనము.

రాజు

కవివరా, లోకానందము కోసము మేము చేసిన ఈ కార్యమునకు ఎంతవరకు స్థిరత్వమున్నది?

కవి

సృష్టిస్థితిలయములు లోకములకు వలెనే సామ్రాజ్యములకు కూడ సామాన్యమను ఈ ఆశ్రితుని మాటలు తమకు కోపకారణము కాకూడదు.

రాజు

సత్యముపై కోపించు దుర్బలచిత్తుడనా నేను? పరివ్రాజకా, ఈ నా కార్యమును గురించి తమ అభిప్రాయము?

సన్యాసి

ఈ మీ కార్యమునకు సుస్థిరత్వమున్నది.

రాజు

మీ మీ వాక్యముల సత్యాసత్యముల నిర్ణయించు సామర్థ్యము అమరకోటికే ఉన్నది.

సన్యాసి

స్వకార్య స్థిరత్వవిచారణ ఈ దేహమున్నంత వరకే.

కవి

ఉపాధి భేదించిన ఆ కోరిక నశించుననని.

రాజు

అట్టి నమ్మకము కలుగుటకు కూడా ఈ దేహమే కాబోలు నాకడ్డుపడుతున్నది. పోనీ కాని ఈకార్యమును గురించి ప్రజలేమనుకొనుచున్నారు?

కవి

సంతోషమును ప్రజలకు గోరుముద్దలు పెట్టి తినిపించుచున్నారు సార్వభౌములని.

సన్న్యాసి

స్వర్గసుఖములను చవిచూపుచున్నారు సార్వభౌములని

రాజు

ప్రజల వాక్యములలో సత్యమెంతవరకు?

కవి

ప్రజలకు ప్రభువులే తండ్రులు.

సన్న్యాసి

ప్రజలకు ప్రభువులే దేవుళ్ళు.

రాజు

ప్రజల ఇహపరములు పాలకుల హస్తగతములటగా?

సన్న్యాసి

అది గుర్తించనివారి విషయమున నే 'రాజ్యాంతే నరకం ధ్రువ'మ్మను వచనము.

రాజు

నేను గుర్తించితినా లేదా అని భయము.

సన్న్యాసి

అందుకు మీ కార్యమే సాక్షి.

కవి

చిత్రకళా దేవికి నిత్యనివాసమైన కృతకాద్రి వలెనున్న ఆ శిలామంటపమే సాక్షి.

సన్న్యాసి

దానిని తామరమొగ్గవలె తేల్చివేయుచున్న అధ్యాత్మకీర్తన కల్లోలినీ తరంగములే సాక్షి.

కవి

అనంతమైన ఆ ప్రజా సమూహముయొక్క దుఃఖమంతా ఆకాశనైల్యమున మాయమైనది. అనంతమైన ఆ ప్రజాసమూహము యొక్క హాసములవల్ల ఆ శిలామంటపము పాల సముద్రములో లక్ష్మియైనది.

సన్న్యాసి

ఆ ప్రజల పాటలలో (శ్రీ) కృష్ణుని వేణువున్నది. ఆ ప్రజల ఆటలలో శివుని తాండవమున్నది. ఆ ప్రజల హృదయములలో సృష్టికర్తకు కమలాసన మున్నది.

రాజు

ఈ సామ్రాజ్యమును స్థాపించి పోషించునది సన్న్యాసులూ, కవులూ. ఇప్పుడు నాకు మార్గదర్శకులు కూడా వారే. అయితే ఈమంటపమునకు నామకరణము చేస్తిరా తాము?

సన్న్యాసి

పునాది వేసినప్పుడే నామకరణము చేసినవి ప్రజల హృదయములు.

రాజు

ఏమని?

కవి

మహార్ణవమి మంటపము అని.

౨

కవి

స్వామీ, నమస్కారము.

సన్యాసి

కవీ, ఏమి పని మీద వచ్చావు?

కవి

సందేహము తీర్చుకోవాలని.

సన్యాసి

కాలము సందేహాలు తీర్చుతుందిగదా.

కవి

కాలమునంటి ఉండడమునకు శక్తి చాలదుగదా మానవులకు.

సన్యాసి

అవును, ఏమది?

కవి

కవుల వాక్యములకు నిత్యసత్యస్థితి ఉన్నదన్నారు తాము.

సన్యాసి

అవును.

కవి

రాజుగారి కార్యమునకు లయస్థితి నేను చెప్పాను.

సన్యాసి

అవును.

కవి

తామా కార్యముకే సుస్థిరత్వము సెలవిచ్చారు.

సన్యాసి

అవును.

కవి

ఈ వాక్యములు సమన్వయము చేసికోలేకుండా ఉన్నాను స్వామీ.

సన్యాసి

రాజు కార్యములో ప్రజాహితము ఇమిడి ఉన్నది.

కవి

అవును స్వామీ.

సన్యాసి

ఆ ప్రజాహితములో ఐహికాముష్మికములు ఇమిడి ఉన్నవి.

కవి

అవును స్వామీ.

సన్యాసి

ఐహికమునకు లయస్థితి ఉన్నది. కాబట్టి నీ వాక్యములకు సత్యస్థితి వచ్చింది.

కవి

చిత్తము.

సన్యాసి

ఆముష్మికమునకు సుస్థిరత్వము నే చెప్పిన మాట.

కవి

చిత్తము.

సన్యాసి

ఆమాట నిరూపించడ మెట్లని మళ్ళీ నీ సందేహము.

కవి

అవును స్వామీ.

సన్యాసి

కాలపుగట్టున నిలబడి నిశ్చలమనస్సుతో చూస్తే ఏమి కనిపిస్తుంది?

కవి

అల్లకల్లోలముగావున్న కాలసముద్రము.

సన్యాసి

ఆ సముద్రములో మనుష్యుడు తన శక్తితో సృజించిన కట్టడములన్నీ నశించుచున్నవి.

కవి

చిత్తము.

సన్యాసి

మనుష్యుడు తన మేలుకోసమే చేసుకొన్న కార్యములన్నీ నశిస్తున్నవి.

కవి

చిత్తము.

సన్యాసి

సామ్రాజ్యములు మునిగిపోతున్నవి. ఎడారులలో పట్టణములు లేస్తున్నవి. సముద్రములు కొండలగుచున్నవి.

కవి

చిత్తము.

సన్యాసి

ఈకల్లోలములో నశించనిది ఏమైనా ఉన్నదా?

కవి

ఉన్నదానికే శాశ్వతత్వము.

సన్యాసి

పరమాత్మను ద్దేశించిన కార్యములు మాత్రమే కాలసముద్రములో తేలియాడుతూ, పైకెగసి సూర్యునితో కలసి అతని కాంతిని వృద్ధిచేస్తున్నవి.

కవి

మన రాజుగారి కార్యము ఏమి అవుతోంది?

సన్యాసి

ఆకార్యబీజమునకు నిత్యత్వము వచ్చింది.

కవి

బాహ్యరూపమున్నదా?

సన్యాసి

బాహ్యరూపము కాలసముద్రములో కరిగిపోయింది.

కవి

మరి ఈ కార్యమునకు సృష్టి స్థితి లయములు ఉన్నట్లేకదా.

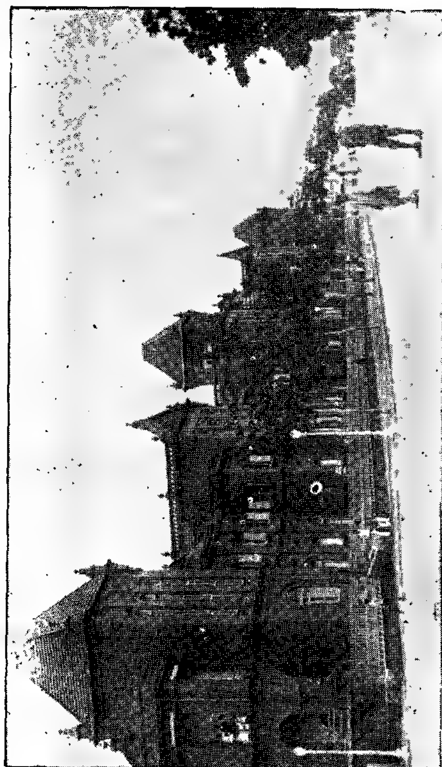
సన్యాసి

కార్యబీజము నశించలేదంటినిగా. అందుచేతనే సుస్థిరత్వమున్నదన్నది.

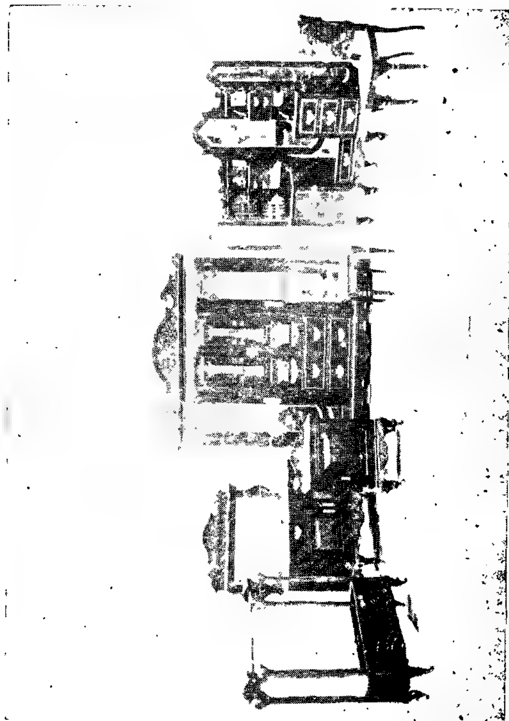
కవి

తమ మాటలు అర్థముచేసుకొంటాను. సెలవు.

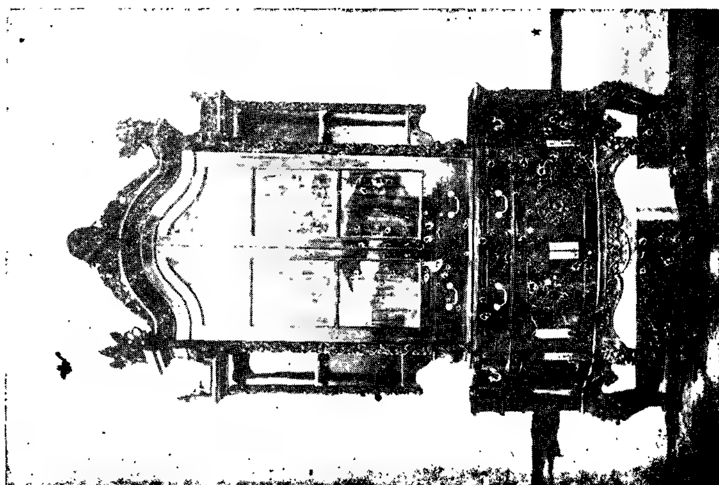
మైసూరు కళాపరిశ్రమలు—చిత్రములు

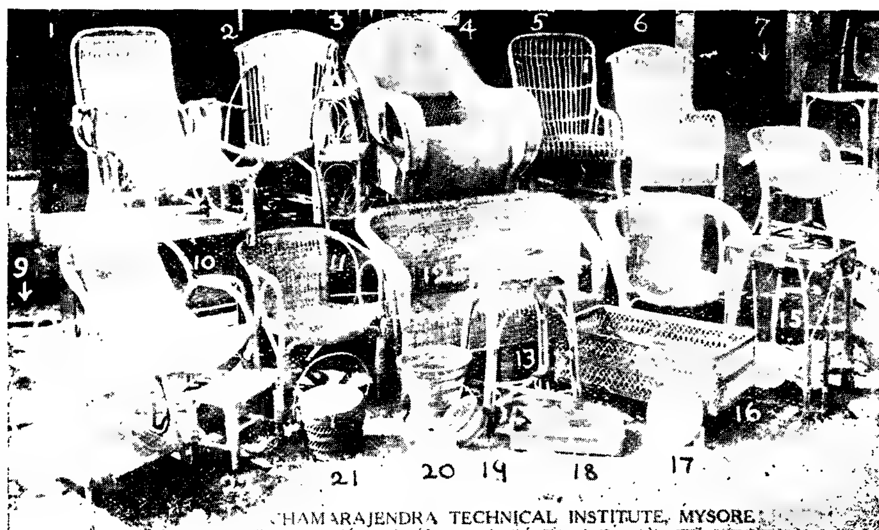
(౧) చామరాజేంద్ర సాంకేతిక విద్యాలయము, మైసూరు

(౨) చామరాజేంద్ర సాంకేతిక విద్యాలయ విద్యార్థులు తయారుచేసిన సామానులు

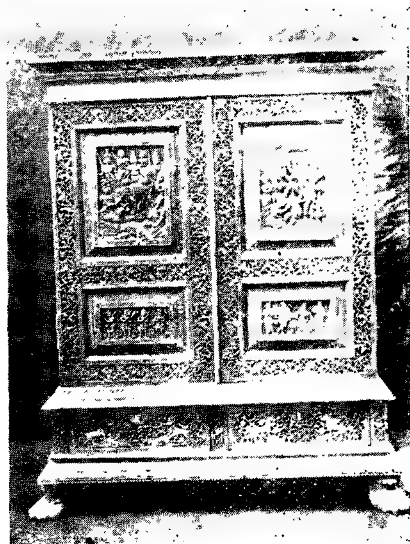
(3) నూకమ్రాను బీరువా

(౮) చామరాజేంద్ర సాంకేతిక విద్యాశాలయందు తయారయిన పేముసామానులు

(౯) గంధపుమ్రాని చేతికఱ్ఱ

(౬) అందమైన గంధపుమ్రాని నగలపెట్టె - చిన్నది

సన్యాసి

ఆలోచన, అనుభవము, మననము నిగూఢ సత్యమును బయల్పరచగలవు.

కవి

చిత్తము.

3

కవి

చంద్రుడా, పూర్వమిక్కడ పట్టణమున్నట్లు జ్ఞాపకము. ఇప్పుడేమైనది?

చంద్రుడు

నన్నెందుకు అడుగుతావు?

కవి

నీవు ఆదినుండీ సృష్టిని చూస్తున్నావు కాబట్టినీన్నీ, ఆ మార్పులు కనిపెట్టుతూ ఉన్నావు కాబట్టినీన్నీ.

చంద్రుడు

నీకు ఆ మార్పులు అసామాన్యము కాబోలు; నాకు సామాన్యమే.

కవి

నిత్యపరిచయమువల్ల సామాన్యత్వము పదార్థములకు పట్టినా వాటి విలువకు లోటు ఉండదు కదా!

చంద్రుడు

ఆ విలువలు కట్టదగ్గవారుంటే నీవు చెప్పిన మాట వాస్తవమే.

కవి

అందుకనే నేనడుగుతున్నాను.

చంద్రుడు

నీవు ఎవరవు?

కవి

నేను కవిని.

చంద్రుడు

సత్యత్వము వెల్లడిచేసేవాడవనా నీ అభిప్రాయము?

కవి

కావచ్చు. నీ కళ్లముందర సామ్రాజ్యాలు వైభవముతో వెలిగినవి. నీ కళ్లముందరే అవి నశించినవి. నీకు వాటి చరిత్ర గుర్తేగదా.

చంద్రుడు

సామ్రాజ్య డోలికల మీదా, సామ్రాజ్య సమాధుల మీదా నా దృష్టి ఒక్కమాదిరిగానే పడుతుంది.

కవి

అందుకనే నే వేసే ప్రశ్న.

చంద్రుడు

భూమిని అడగలేకపోయావు? సామ్రాజ్యభారాలు వహించేదీ, బరువు దింపుకొనేదీ అదే కదా?

కవి

భారమనే దృష్టి దానికి ఉంటుంది కాబట్టే దానిని అడగలేదు.

చంద్రుడు

నీవు చెప్పినట్లు ఇక్కడ పట్టణమున్నమాట వాస్తవమే.

కవి

అదేమయినట్లు?

చంద్రుడు

అప్పుడు మనుష్యుల పట్టణము, ఇప్పుడు మృగముల పట్టణము.

కవి

అసలు?

చంద్రుడు

అసలు మృగముల పట్టణము. తరువాత మనుష్యులదైనది. ఇప్పుడు మృగములు తమ హక్కు తిరిగి పొందినవి.

కవి

మనుష్యుల పట్టణమును గురించే నే వినదలచుకొన్నాను.

చంద్రుడు

వారి ఇచ్ఛకు ఎంత ఔన్నత్యమున్నదో వారి వైభవమునకు కూడా అంత ఉన్నతి వచ్చినది.

కవి

ఆనాటివారి వైభవమునకు ఆనాటి మనుష్యుల కోరిక కొలతబద్ద అన్నమాట.

చంద్రుడు

ఆనాడైనా యీనాడైనా అంతే.

కవి

వారి కోరికలో ఇమిడినవారి వైభవ మెటువంటిదో?

చంద్రుడు

రత్నభవనములు, చిత్రశాలలు, జంతువాహనములు, నృత్యసమృద్ధి, గానకళావికాసము, కవిత్వవైభవము, చీని చీనాంబరములు, చవులూరు తిళ్లు, సుగంధములు......

కవి

వట్టి గుణవాచకములవల్ల సమష్టివైభవము సన్నగిల్లుతున్నది.

చంద్రుడు

వీటికితోడు వీటిని అనుభవించుటకు నిర్భయత్వమూ, దుఃఖలేశత్వమూ కలుపుకో.

కవి

అంతేనా?

చంద్రుడు

అంతేకాదు. ప్రజాబాహుళ్యమువిూద నిర్దిష్టకాలములో నిర్దిష్టదేశమువిూద వాటిని వ్యాపింపచెయ్యి.

కవి

అది వారి వైభవమా?

చంద్రుడు

నాశనము గుణముగా గలవారి వైభవము.

కవి

శాశ్వతత్వచిహ్నమేమీ లేదా?

చంద్రుడు

ఈ పాడుపడ్డ పట్టణమునంతా వెదికితివికదా నీకేమీ గోచరించలేదా?

కవి

అవి [illegible]తికాలువలు, ఇవి గజశాలలు, అవి అంతఃపురములు, ఇవి కేళీసరస్సులు......

చంద్రుడు

వీటి శైథిల్యములో శాశ్వతత్వ చిహ్న మున్నదా?

కవి

లేదేమో!

చంద్రుడు

కారణము?

కవి

తాత్కాలిక సుఖసంపాదకత్వము వాటి గుణ మనుకొంటాను.

చంద్రుడు

సరి.

కవి

అవి దేవాలయములు......

చంద్రుడు

వాటిసంగతి ఏమిటి?

కవి

అక్కడచేరిన భక్తుల నిత్యప్రార్థనలే పరము నకు బాటలైనవి.

చంద్రుడు

ఆ బాటలకు లేదా శాశ్వతత్వము?

కవి

ఉండదా మరి?

చంద్రుడు

ఆ కట్టడము చూశావా?

కవి

ఆ, దానిపేరేమిటి?

చంద్రుడు

అది ఒక రాజు హృదయకమలము నుండి బయలు వెడలిన సౌరభము.

కవి

ఎందువల్ల?

చంద్రుడు

భక్తుని ప్రార్థనా, కవి గీతమూ, గాయకుని గానమూ, నటునినృత్యమూ ఆ రూపము పొందినవి.

కవి

అది శిథిలమైనదే.

చంద్రుడు

ఆ రాతి కట్టడము శిథిలమైనది.

నీకు గోచరముకాని పరమునకు పోయే పూల బాటలు శిథిలము కాలేదు.

కవి

ఎట్లు?

చంద్రుడు

అప్పుడు మనుష్యసముద్రము ఉప్పొంగి అల లుగా వచ్చి దానిని తాకినది.

కవి

నృత్యగీతాదులు ప్రార్థనారూపముగా ఆ తావు నుండి పైకెగసినవా?

చంద్రుడు

అవును. నేడు నా చలవలో మనుష్యేతర లోకము ఆతావుననే సుఖమును పొందు చున్నది.

కవి

అరణ్యాక్రాంతమైనదని దుఃఖించుట విశాల దృష్టి కాదన్నమాట.

చంద్రుడు

ఆతావుననే తరుచుగా గంధర్వులు విలాసముగా నేడు సంచరిస్తూ ఉంటారు.

కవి

ఊఁ.

చంద్రుడు

ఆతావు ఖేచరులకు విడిది.

కవి

ఊఁ.

చంద్రుడు

వ్యోమయానము చేయు విద్యాధరుల విమానములకు ఆతావు విశ్రమస్థానము.

కవి

నీకు ఈవిషయములన్నీ అనుభవసిద్ధములు కాబోలు. నాకు ఊహామాత్రదృష్టములు.

చంద్రుడు

దేవలోకమునుండి నాగలోకమునకు విహారము సల్పు నాగకన్యకలకు ఆతావు మజిలీ.

కవి

ఊఁ.

చంద్రుడు

దేవతావాహనము లన్నింటికీ ఆతావు లీలోద్యానము.

కవి

ఈ నాటివైభవమేనా ఇది ?

చంద్రుడు

ఈ వైభవముచూడలేక మీారు కళ్లనీరు పెట్టుతున్నారు.

కవి

చూచుశక్తిలేదు కదా మరి.

చంద్రుడు

మీా బుద్ధి కతీతమైన కార్యములు జరగవచ్చునని నమ్మకమున్న చాలును.

కవి

దాని పేరడిగినాను. చెప్పినావు కావు.

చంద్రుడు

మనుష్యేతరలోకము పెట్టినపేరా ?

కవి

అది నాకెందుకు ? మానవులు పెట్టినపేరు ?

చంద్రుడు

మానవులుపెట్టినపేళ్లు నానాటికీ మార్పుజెందపోయినవి.

కవి

నేడు మిగిలినపేరు ?

చంద్రుడు

నేటి మానవులుపెట్టిన పేరున్నది.

కవి

అదే నాకు కావలసినది.

చంద్రుడు

ఈ స్థలము పాడుపట్టణము.

కవి

ఆ తావు ?

చంద్రుడు

దసరాదిబ్బ.

కవి

మహార్నవమి మంటపమా !

శాలివాహన శకాబ్దములు

కావ్యకంఠ గణపతిశాస్త్రి గారు

వింధ్య దక్షిణమునందంతటను ఇదివఱకును వ్యవహారమునం దవిచ్ఛిన్నముగా వచ్చుచున్న శకాబ్దములకు మూలపురుషుడు శాలివాహనుడను విషయము సుప్రసిద్ధము. ఈ శాలివాహన నామము సుమారు నాలుగువందలయేబది సంవత్సరములు సామ్రాజ్యమేలిన ఆంధ్రచక్రవర్తులలో నొకరిదిగా నుండవచ్చుననుటలో వివాదము లేదు. క్రీ. వె. ప్రథమశతకోత్తరార్ధమునకు దక్షిణాపథమున జ్వలించు సార్వభౌమవంశ మదియొక్కటియే కదా!

ఆ సార్వభౌములలో ఎవడు ఈ అబ్దకర్తయో కనుగొనుటకు మనకు ప్రత్యక్షసాధనము లెవ్వియును లేవు. ఆంధ్రసార్వభౌముల పట్టిక నిచ్చిన మత్స్యవాయువిష్ణుభాగవతపురాణములలో నేదియును శాలివాహననామము నుదాహరింపలేదు. శాసనములలోనుండిగూడ ఫలానా చక్రవర్తి శాలివాహనుడని తేలలేదు. కనుక ఈ విషయమును అనుమానద్వారా నిర్ణయింపవలసియున్నది.

ఆంధ్రచక్రవర్తులలోని హాలుడే శాలివాహనుడని యనేకపండితు లనుమానించుచున్నారు. గాథాసప్తశతీకారుడగు సాతవాహనుడు హాలుడేయనియు, శాలివాహన శబ్దము సాతవాహనశబ్దవికారమనియు వారి యభిప్రాయము. పైవాదము చాలవఱకు యుక్తముగానేయున్నది. హాల శాలి శబ్దములు రెండుగూడ (ధాన్యార్థకసంస్కృతశాలిశబ్ద మిచ్చట నుద్దేశింపబడలేదు.) సాతశబ్దభవములనియే నా యభిప్రాయము. తవర్గీయములగు త ద నలు లకారముగా మాఱుట భాషలలో ననేకప్రదేశములందు కన్పట్టుచున్నది. ఆర్ద్రక—ఆర్ద్ర (కప్రత్యయరహితమై)—అద్ద—అల్లము. విదర్భ—విదర్—విద—వెద—వెల * (వెలనాడు). కత్థ—కత్త—కల్ల (అసత్యాత్మశ్లాఘనము) గోదావరీ—గోదా—గోలా: గోలా అను నది గోదావరీనదీపరమగు ప్రాకృతపదము. (ప్రా. వ్యా. ౧-౩-౧౦౫ చూడుము). తృణశూన్య—తణసాన్ని—తణసాల్లి. (ప్రా. వ్యా. ౧-౨-౧౧౧). ఇత్యాదు లుదాహరణములు. మళయాళములో నిప్పటికిని తకార పొల్లును లకారపొల్లుగానే యుచ్చరించుట వాడుక. వారు అసలు గాయత్రీమంత్రమునుగూడ "తల్సవితుర్వరేణ్యం" అని యారంభించి "ప్రచోదయాత్" అని ముగింతురు. ఇప్పుడు సాతశబ్దము సాలశబ్దముగా మాఱుట భాషాపరిణామసిద్ధాంతమునకు విరుద్ధముగాదని తేలినది. సాలశబ్దమే సాలిశబ్దమైనపిమ్మట సాలివాహనశబ్దము సంస్కృతచ్ఛాయగా నుండకపోవుటవలన మధ్యకాలకవులు దానిని శాలివాహనశబ్దముగా తీసుకొని యుందురని నాయూహ. ఇక సాలవాహనశబ్దములో 'నామైకదేశే నామగ్రహణ' న్యాయమున సాలశబ్దముమాత్రము సాతవాహన నామముగా తీసుకొనినపిమ్మట సకారము హకారముగామాఱి "హాల" అయినది యని నా యనుమానము. సకారము హకారముగా మాఱుటకు సింధు—హిందు ఇత్యాది విదేశభాషోదాహరణములుగాక, దశ—దస—దహ ఇత్యాది మహారాష్ట్రి ప్రాకృతోదాహరణములు గూడ గలవు. "చతురూఢోహాలో †శాతవాహనే" అను ప్రాకృత వ్యాకరణమునందలి ఝూడాదిగణ సూత్రాంతర్గతసూత్రము చతురూఢ హాలశబ్దములు సాతవాహనునందు వర్తించు దేశ్యపదము లనుచున్నది. మహారాష్ట్రి దేశ్యపదములకు

* "స్వీయాన్వదంతి త్రైలింగాః పరకీయాన్విదర్భజాః, ఉభయంకర్ణకమ్మీయా నోభయం దగ్ధరాష్ట్రిజాః." ఈ చాటు శ్లోకములో కవి వెలనాటివారిని విదర్భజులనియు, వేగినాటివారిని దగ్ధరాష్ట్రిజులనియు చెప్పినాడు. ఈ శ్లోక మెవరిదోగాని కర్ణపరంపరగా వచ్చుచున్నది. త్రిలింగశబ్దము త్రికలింగభవమని నాయూహ.

† బృహత్కథాజన్యమగు కథాసరిత్సాగరములో సాతవాహన అనుపాఠము కన్పట్టుచుండ ప్రాకృత వ్యాకరణమున శాతవాహన అనుపాఠము కన్పట్టుచున్నది. రెండవది లేఖక ప్రమాదమూలకమేమో?

గూడ సంస్కృతమే మూలమైనందున సాతశబ్దభవము హాలశబ్దమనుటకు ఈసూత్రము విరోధింపదు. సామాన్య సూత్రములను మించిన వికారములను పొందినపదములను వారు దేశ్యములనుగా పరిగణించునట్లు తెలియుచున్నది. చతురూఢశబ్దము సాతవాహన శబ్దభవము గాకపోయినను అది సాతవాహనశబ్ద తుల్యార్థకమగు చతురోఢ శబ్దభవముగా నున్నది. సాతవాహనశబ్దమున కర్థము సాతుడు వాహనముగా గలవాడు. చతురోఢ శబ్దమున కర్థము చతురునిచే మోయబడినవాడు. ఈ చతురుడు సాతుడుగా నుండవలెను. ఈ సాతుడు సింహరూపధారియగు యక్షుడని బృహత్కథా పీఠిక చెప్పుచున్నది. ఆ పీఠికను గుణాఢ్యుడే రచించియుండిన పక్షమున నది అనపోద్య ప్రమాణమేగాని దాని నతని తరువాతవారు రచించియున్నట్లు ఆపీఠికలోనే గలదు. వారు దంతకథలను విని రచించియుందురు. ఆ దంతకథలలోగూడ కొంత సత్యముండకపోదు. అది ప్రత్యేకముగా విమర్శింపవలసిన విషయము గనుక ఇచ్చట విడిచివేయుచున్నాను.

నేమికృష్ణాపరపర్యాయుడగు అరిష్టశాతకర్ణికి తరువాత హాలుడు సార్వభౌముడైనట్లు చరిత్రకారులు చెప్పుచున్నారు. బృహత్కథా పీఠిక సాతవాహనుని * తండ్రి దీపకర్ణియని చెప్పుచున్నది. ఈ కొసనుండు కర్ణి శాతకర్ణిలోని నామైకదేశమేమో? ఈ దీపకర్ణి ప్రతిష్ఠానములో రాజుగానున్నట్లు బృ. పీ. చెప్పుచున్నది. చరిత్రమునకు ఈ కథను అవిరుద్ధముగా చేయుటకు ఒకయనుమానము నాశ్రయింపవలసి యున్నది. అరిష్టశాతకర్ణి ధాన్యకటకమునందు సార్వభౌముడై యుండ అతనిసోదరుడు దీపకర్ణి రాజప్రతినిధియై ప్రతిష్ఠానమున నుండి రాజ్యమేలుచుండి యుండును. ఆ కాలమునందలి యాచారప్రకారము రాజప్రతినిధులు రాజులుగానే వ్యవహరింపబడుదురు విదిశాపాలకుడు అగ్నిమిత్రుడు తనతండ్రి పుష్యమిత్రుని కాలములోనే విదిశా రాజుగానే వ్యవహరింపబడుట యిందులకు నిదర్శనము. ఆరాజప్రతినిధిపదవి అతనితరువాత సాతవాహనునకు వచ్చియుండును. సాతవాహనుడు (హాలుడు) అరిష్టుని యనంతరము సార్వభౌముడు అయియుండును. ఇతడు ప్రతిష్ఠానమున నున్నపుడే గుణాఢ్య శర్వశర్మల కాశ్రయదాత యయ్యెను.

శాలివాహనుని జన్మమునుగురించి రెండు కథలు గలవు. ఒకటి అతడు బ్రాహ్మణునకు కుంభకార కన్యయందు పుట్టెనని చెప్పుచున్నది. ఇంకొకటి అవ్యక్తురాలగు (అప్రౌఢయగు) బ్రాహ్మణ కన్యకు మానవసంపర్కము లేకయే అతడు పుట్టినట్లు చెప్పుచున్నది. ఇది క్రీస్తుజన్మకథను కొంచెము పోలియున్నది. ఈ రెండు కథలలో రెండవ కథయే బృహత్కథా పీఠికకు చేరువగానున్నది. అచ్చట ఒక ఋషికన్యకు యక్షసంపర్కము వలన నితడు పుట్టినట్లుకలదుగదా! కనుక దీనిలోనే కొంతసత్యముండవచ్చును. ఒకశాసనములో నొక సాతవాహనరాజు తన నామాంతమున "సాతకానీనో" అని వేసుకొనియున్న దానిని నాకు చదివినట్లు జ్ఞాపకము. అది యెవరి శాసనమో అదిమాత్రము నాకు జ్ఞాపకములేదు. ఈజ్ఞాపకము సత్యసంవాదయగునెడల ఈ పేరు రెండవ కథకు గొప్ప బలమిచ్చుచున్నది. సాతవాహనునకే సాతకానీనుడని యింకొకపేరుండునెడల నచ్చట కానీనశబ్దము అతని జన్మసూచకమనుటలో సంశయముండదు. కేవల జ్ఞాపకాధారముపై నిలిచియున్నందున యీయుక్తిని నేను నొక్కిచెప్పజాలకున్నాను. నేనున్న యీ తిరువణ్ణామలలో నాంధ్రగ్రంథాలయము లేనందున నేను మూలము వెతకుట కవకాశములేకపోయినది. ప్రకృతము ననుసరించెదను.

ఇదివఱకు చూపిన కారణములనుబట్టి సాతవాహన శాలివాహనశబ్దములు ప్రకృతి వికృతులనియు, హాలుడే సాతవాహనుడనియు తేలినది. అయినను హాలుడే అబ్దకర్తయనుటకు ఈ కారణములు సరిపోవు. ఈ సాతవాహనశబ్దము తరువాత రాజులకు కాలనామముగా నుండుటచే శాలివాహనశబ్దముగూడ అట్లగుట సంభవమే. అందువలన ఆది సాతవాహనుడు అబ్దకర్తయా? అతని

* బృహత్కథా పీఠికప్రకారము ఇతడు కన్నతండ్రిగాడు, పెంపకపుతండ్రి. వేఱు సంతానము లేనివాడు.

తరువాతవచ్చిన సాతవాహనరాజులలో నింకొకడు అబ్దకర్తయా? అను విషయము నిప్పుడు విచారింపవలసియున్నది. చరిత్రకారుడు స్మిత్తు ఇచ్చిన లెక్కప్రకారము పురీంద్రసేనశాతకర్ణి అబ్దకర్తయని చెప్పవలసివచ్చుచున్నది. పురీంద్రసేనుడు క్రీ. పూ. ౭౫వ సంవత్సరమున సింహాసనమెక్కినట్లు స్మిత్తు తలంచుచున్నాడు. స్మిత్తు హాలుడు క్రీ. వె ౬౮వ సంవత్సరమున సామ్రాజ్యసింహాసన మెక్కినట్లు అభిప్రాయపడుచున్నాడు. ఈచరిత్రకారుడు తనలెక్కను ఊహలపై నిర్మించెనుగాని అనపోద్యప్రమాణద్వారా నిర్ణయించియుండలేదు. అందువలన పురీంద్రసేనుడే అబ్దకర్తయని యితని లెక్కపై మాత్రమాధారపడి చెప్పుట సాధ్యముగాకున్నది. మఱితొమ్మిది సంవత్సరములు కలుపుకొని హాలుడు క్రీ. వె. ౭౮వ సంవత్సరమున సింహాసనమెక్కినట్లు ఒప్పుకొనుటయే యింతకంటెను యుక్తియుక్తముగా నుండును. హాలునిప్రసిద్ధిగూడ అందుకు తగియున్నది. హాలుడే అబ్దకర్తయనుటకు అనుమాన ప్రమాణము చాల నఱుపతోడ్పడుచున్నను ఒక గట్టిప్రతిబంధక మడ్డుపడుచున్నది.

అది యేది? శాలివాహనునకు అబ్దములకు మధ్యనుండు శకశబ్దమే. ఈశకశబ్దము కాలవాచకముగా ప్రాచీన వాఙ్మయములో నెచ్చటను ఉదాహరింపబడలేదు. 'శక్'ధాతువులోనుండి పుట్టిన శబ్దమిది. సమర్థుడు అనునర్థ మిచ్చునదియై యున్నది. శకులు అను నొకజాతి రాజులు ఉజ్జయనిలో నుండి చాలకాలము రాజ్యమేలినట్లు చరిత్ర చెప్పుచున్నది. అందువలన శాలివాహనశకాబ్దములు అనుమాటలలో మధ్యనుండు శకశబ్దము ఆ నామము గల యొక వ్యక్తినిగాని శకజాతి రాజునుగాని చెప్పి తీరవలెను. ఈ శకశబ్దమునకు శాలివాహనునితో సామానాధికరణ్యముగాని అబ్దములతో గాదు. శాలివాహన శకుని అబ్దములనియే యచ్చట అన్వయమని తాత్పర్యము.

అయ్యా, యుధిష్ఠిర విక్రమార్క శాలివాహన నాగార్జున విజయాభినందన కల్కిశకము లాటు అను నొక ప్రసిద్ధి యున్నందున శకశబ్దము అబ్దములతోడనే అన్వయించునంటిరేని ఆవాదము నిలువగూడినది గాదు. శాలివాహనశకాబ్ద వ్యవహారము స్థిరపడినపిమ్మట అర్వాచీన గణిత గ్రంథకర్తలు శకశబ్దము కాలపర్యాయమని భ్రమపడి అందఱితోడను ఈ శకశబ్దమును జోడించియున్నారు. అది యొకప్రమాణము కాజాలదు. విక్రమాబ్దములకు 'విక్రమసంవత్'అని వ్యవహారము గలదేగాని విక్రమశకమని వ్యవహార మిప్పటికినిలేదు. జ్యోతిషగ్రంథములందు శాకే అని యెచ్చట వచ్చినను శాలివాహనశకాబ్దమే అర్థము చెప్పబడుచున్నది. శకసంబద్ధమైనది శాకము అని నిర్వచనము. ఉదీచ్యుల గ్రంథములలోగూడ ఈ శాకశబ్దము శాలివాహనశకాబ్దపరముగానే వ్యవహరింపబడుచువచ్చినది.

"శాకశ్శరాంభోధియుగోనితో హృతో
మానం ఖతర్కై రయనాంశకాః స్మృతాః."

జ్యోతిర్విదాభరణము, ౧ అధ్యా. ౧౮ శ్లో.

శాలివాహన శకాబ్దములలో ౪౪౫ తీసివేసి ౬౦ చే హరింపగా శేషము అయనాంశలు అగునని ఈశ్లోక తాత్పర్యము. ఇచ్చట శాకశబ్దమును విక్రమసంవత్సరముగా చేసిన అనేక సిద్ధాంతములకు విరోధము వచ్చును. ఈ జ్యోతిర్విదాభరణకర్త కాళిదాసుడు. సుప్రసిద్ధ కాళిదాసుడే అనువాదముతో నే నేకీభవింపజాలకపోయినను ఈ గ్రంథము ప్రాచీనమని నే నంగీకరింతును. *

---

* ఈ జ్యోతిర్విదాభరణములోని కొన్ని అధ్యాయము అభూతకల్పనలతో నిండియున్నది. అందువలన నితడు తాను వర్ణించిన విక్రమునకు సమకాలికుడని చెప్పుటకు సంశయము కలుగుచున్నది. విక్రమునకు మూడుకోట్లు పదాతులు, పదిలక్షలు గుఱ్ఱములు, ఇరువదినాలుగువేల ఏనుగులును, నాలుగులక్షలు నౌకాదళమును ఉన్నట్లును, ఇతడు యాభై అయిదుకోట్ల శకులను సంహరించి శాకప్రవర్తకు డైనట్లును ఆ అధ్యాయములో కన్పట్టుచున్నది. దానిలోనే నవరత్నశ్లోకమున్నది. పై కల్పనలు నమ్ముటకు వీలులేనట్లున్నవి. మొదటి అధ్యాయములోని అయనాంశ శ్లోకమువలన శా. శ. ౪౪౫ టికి తరువాత వాడని స్పష్టమగుచుండ కొన్ని అధ్యాయములవలన ఈకవి క్రీ.పూ.

శకపదము రాజవాచకమే గాని కాలవాచకము గాదనుటకు నా కింకొక ప్రబల సాక్ష్యమున్నది. అది యేదనగా—అత్యంత ప్రాచీనుడగు చాళుక్యమంగళేశ్వరుని శాసనము. (బాదామి గుహాశాసనము).

దానిలో నిట్లున్నది:—

" శ్రీమంగళేశ్వరో రణవిక్రాంతః ప్రవర్ధమాన రాజ్యసంవత్సరే ద్వాదశే శకనృపతి రాజ్యాభిషేక సంవత్సరే ష్వతీతేషు పంచసుశతేషు......"

ఈశాసనములోని 'శకనృపతి రాజ్యాభిషేక సంవత్సరేషు' అను ముక్క మనకు రెండు విషయములను స్పష్టపఱచుచున్నది. అబ్దకర్తయగు నృపతి శకనామకుడు లేక శకజాతీయుడు. అబ్దములు అతని పుట్టుకనుండి ఆరంభింపబడలేదు. అతని రాజ్యాభిషేక వర్షము నుండియే ఆరంభించినవి.

ఈ నృపతి శకజాతీయుడనుటకు శాలివాహన పద మడ్డుపడుచున్నది. అంతియేగాక స్వశత్రువులగు శకుల రాజుపేరట నొకయుగమును వైదిసులారంభింతురని గాని లేక రాజుచే నారంభింపబడిన దానిని పిమ్మట ఆదరింతురనిగాని నమ్ముటకు వీలులేదు. కనుక యీ నృపతి శకజాతీయుడు గాడు. అతని నామము మాత్రము శకుడు. అతడు సాతవాహనవంశమునకు చేరినవాడని శాలివాహన పదముచెప్పుచున్నది. ఎవడీశాలివాహన శకుడు? గౌతమి పుత్ర శ్రీశాతకర్ణి అని ప్రసిద్ధిచెందియున్న రెండవ విలివాయకురుని తండ్రియు, వాసిష్ఠీ పుత్రుడగు మొదటి విలివాయకురుని కుమారుడునగు శకసేనుడే యీ శకనృపతి యని నా యనుమానము. భీమసేనుని భీము డన్నట్లు శకసేనుని శకుడని నామైకదేశనామగ్రహణ న్యాయముచే వ్యవహరించుట సంభవము. ఈశకసేనునకు శివశాతకర్ణియనియు, శివలకురుడనియు నామాంతరములు గలవు. ఇతడు మాఢారీపుత్రుడు. ఇతడు క్రీ. వె. ౬౫లో సింహాసన మెక్కినట్లు స్మిత్తు ఊహించుచున్నాడు. ఏడు సంవత్సరములు తగ్గించి క్రీ. వె. ౭౮లో ఇతని రాజ్యమారంభించినది యని నేను చెప్పునెడల అది చరిత్రకారాశయమునకు చాల చేరువగానేయుండును. శకసేనుడే తన రాజ్యాభిషేక సంవత్సరము మొదలుకొని క్రొత్త సంవత్సరముల నేర్పాటుచేసెనని నేనూహింపను గాని గౌతమీపుత్రుడు శకయవనాదులను జయించి ఆంధ్రసామ్రాజ్య కీర్తిని భరతఖండమునం దంతటను విస్తరింపజేసిన పిమ్మట పితృగౌరవముచే తనతండ్రి రాజ్యారంభవర్షమునుండి శకాబ్దముల నేర్పాటుచేసియుండునని నా యూహ. మున్ముందు పరిశోధనల వలన దీనిసత్యము బయల్పడవలసియున్నది. ఇప్పటికి తర్కబలమంతయు శకసేనుని శకనృపతిగా చెప్పుటకే అనుకూలమై యున్నది.

---

౫౬ సం. ప్రాంతపువాడగు సంపత్కర్త సభలో నున్నట్లు చూపబడుచున్నది. జ్యోతిర్విదాభరణ కవిత్వము చాల క్లిష్ట దూరాన్వయాదిదోషములతో కూడుకొనియున్నది. ఇది రఘువంశాది కర్తయొక్క కృతియని చెప్పుట సాధ్యము కాకున్నది. అతని బాల్యకవిత్వమేమో యని చెప్పుటకు సాధ్యము కానట్లు కవి కొస అధ్యాయములో తాను రఘువంశాది కావ్యత్రయము చేసినపిమ్మటనే ఈ జ్యోతిర్విదాభరణమును చేసితినని చెప్పుకొనుచున్నాడు. చతుర్థశతకోత్తరార్ధమున సింహాసనమెక్కిన గుప్తచక్రవర్తి చంద్రగుప్త విక్రమాదిత్యునిగా గూడ జ్యోతిర్విదాభరణ విక్రముని చెప్పుట సాధ్యముగాదు. అసలు జ్యోతిర్విదాభరణ గ్రంథమే క్రీ. వె. ౫౦౦కెలకు తరువాత పుట్టినది. ఈగ్రంథకర్త పురాణకర్తలు తమకృతులను కృష్ణద్వైపాయనునకు ముడిపెట్టినట్లు తన కృతిని కాళిదాసునకు ముడిపెట్టియుండవచ్చును. అతని సమకాలికుడుగా విశ్వసింపబడు విక్రముని వర్ణించి ముందు వారిని వెనుకవారిని ఒకగుత్తడముచేసి అతని సభకు చేర్చి యుండవచ్చును.

లోకమున నున్నతపదవి కోరునెడల జీవశక్తి కార్యసిద్ధులను పొందగోరునెడల 'హిప్నాటిజం మెస్మరిజము'

మొదలగు నపూర్వ రహస్యములు తెలియగోరునెడల—లోకోపకారముకొరకు

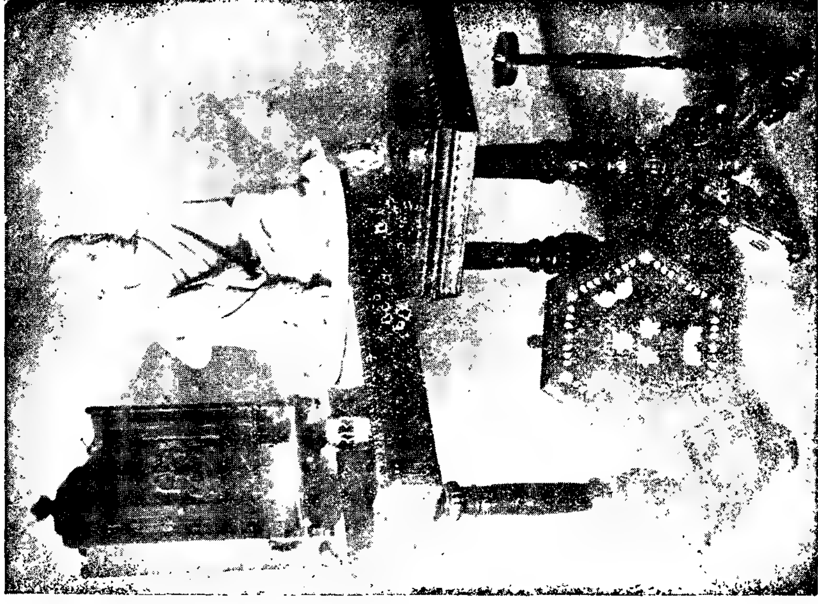
స్వామి ప్రేమానంద గారు వ్రాసిన 'వశీకరణతంత్రము'

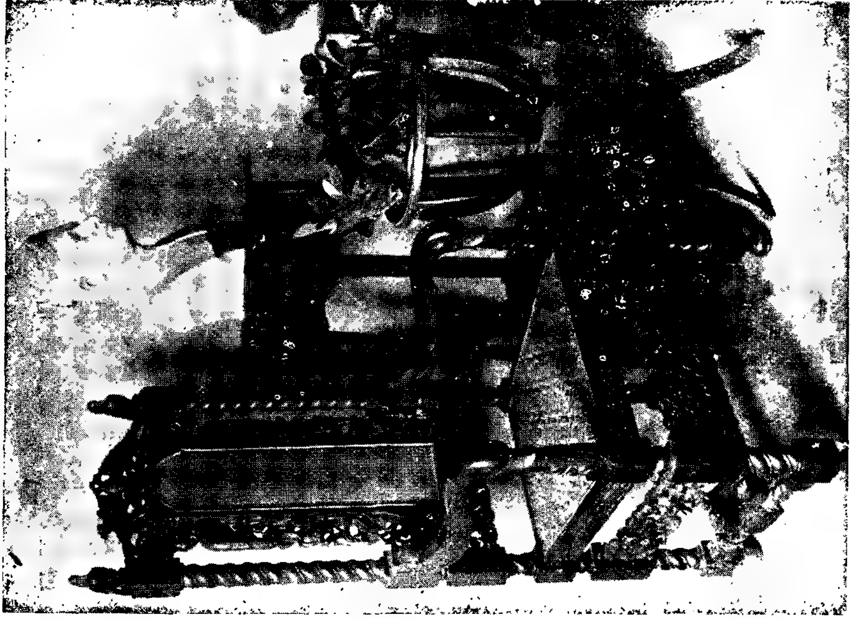
అను నత్యద్భుతగ్రంథమును తత్క్షణమే వెలకుతీసి చదివి లాభము పొందుడు. ఇందు, కోరినపిల్లను పెండ్లియాడుట, భార్యప్రేమను భర్త పొందుట, ప్రేమావృద్ధి, స్త్రీసమాజమున గౌరవము పొందుట, స్త్రీ పురుషుని లోపములను దిద్దుట, పోగొట్టుకొనిన మిత్రస్నేహమును మరల చేపట్టుట, సోమరిపిల్లలకు చురుకు పుట్టచేయుట, పెండ్లికిముందుగ పెండ్లికూతురి ప్రేమను సంపాదించుట, ప్రియములేనిపెండ్లిని ప్రీతికరముగ చేయుట, పురుషుని వశీకరించుట, స్త్రీని వశ్యము చేయుట, విరోధులైన బంధువుల ప్రీతిని సంపాదించుట, అధికారి యనుగ్రహమును సంపాదించుట, దేశనాయకుడగుట, మానవ వశ్యము, జీవజంతువుల వశ్యము, ఉచ్చాటన, ఆకర్షణ, మోహన, స్తంభన, విద్వేషణ, మారణ, శాంతిప్రయోగములు మొదలగు 100 విషయములు సులభశైలిలో లిఖింపబడినవి. అందరకు నుపయోగమైన యీ యమూల్యగ్రంథము నింతవరకెవరును తెలుగుభాషయందు వ్రాయలేదని ధైర్యముతో చెప్పుచున్నాము. ఎన్నియో మర్మములు! అన్నియు రహస్యములు! మర్మములు-రహస్యములు-వశీకరణములు-చదువచదువ చూడచూడ అత్యద్భుతములు!!! ఈగ్రంథమునకు బంగారమునకు బంగారమంత మర్యాద కలదనుటయం దతిశయోక్తి లేదు.

పైన వివరింపబడిన విషయము లిందు లేవని నిరూపింతురేని ఈ పుస్తకమునకు మీరిచ్చిన వెలను మీకు త్రిప్పివేయబడును. ఇంతకన్న నెక్కుడుగ నీగ్రంథముయొక్క మహత్వమునుగూర్చి వేరేమి చెప్పవచ్చును? ఈ యమూల్యగ్రంథరాజమును సకలజనులు చదువుటకుగాను యేర్పరచిన వెల రూ. 3-0-0.

ఎం. ఎస్. రాములు అండు కంపెని, పుస్తకవ్యాపారులు, రాయపురము, మదరాసు.

౮. వెంబ్లి ప్రదర్శనమున ప్రదర్శింపబడిన కొన్నిసామానులు

. వెంబ్లి ప్రదర్శనమున ప్రదర్శింపబడిన కొన్నిసామానులు

ఇవి చామరాజేంద్ర సాంకేతికవిద్యాశాలయందు చేయబడినవి.

(౯) నల్ల చేవపీటలో నమర్పబడిన దంతపు దత్తాత్రేయ విగ్రహము

(౧౦) చిత్తరువుచట్రము - గందపుమ్రానిది ; బెంగుళూరు కర్మాగారమున చేసినది

(౧౧) మేజాపై నుంచుకొను అద్దము

MEHA SANJEEVI TYLA
மேஹா சஞ்சீவி எண்ணெ

మేహసంజీవి తైలము

96 అపూర్వమైన మూలికలతో తయారైన మేహసంజీవి తైలము సకలకుష్ఠులు, మేహాసంబంధములైన అన్నివ్రణములు, అన్నిచర్మవ్యాధులు, కాళ్లు చేతులలోని తిమురువాయువు తెలుపు, కొరుకు, మధుమేహము, రాజపురుపు, స్త్రీలరుతుజాడ్యములను పూర్తిగ పోగొట్టి శరీరమును శుభ్రముచేసి స్త్రీలకు సంతాన ప్రాప్తిలభింప చేయును. గుణములేదని రుజువైన ఖరీదు వాపీసు చేయుదుము.

6 ఔ. సీసా. రూ. 5-0-0, 3 ఔ. సీసా. రూ. 3-0-0.

స్తంభనవటి

నరములకు నిజముగా మంచిపటుత్వమును గలిగించుటలో ఇది అసమానమైనది. స్వప్న స్ఖలితము, నిస్సత్తువ, అకలి మందగించుట. జ్ఞాపకశక్తితగ్గుట, మెదడు చీకాకుగా నుండుట, మొలదగువాటికిని రామబాణమువంటిది. 25 గుళికలుగల బుడ్డి 1కి రు 3-0-0. పోస్టేజీ వేరు.

విలాసము :— డాక్టరు కోటా జయరామునాయుడు, ప్రొప్రైటరు

మహేశ్వరీసిద్ధ మెడికల్ హాల్,

159, బ్రాడ్వే, మద్రాసు.

రత్నపురుష లేహ్యము

ఏ కారణమువల్ల వచ్చిన శుక్లనష్టమైనను పోగొట్టి వీర్యవృద్ధి బలము కలుగజేయుటయందు ప్రసిద్ధిపొందినది. ఒకసారి వాడి చూచిన మీకే తెలియును. శేరు డబ్బీ రు 3-4-0 లు

శగలేహ్యాం-శగలకు-డబ్బీ రు 1-8-0 లు

మావద్ద పూర్ణచంద్రోదయం మొదలగు ఔషధములు-లేహ్యములు-భస్మములు-ఆసవములు, సిద్ధముగా కలవు. కోరువారికి కేట్లాగు ఉచితము.

శ్రీ పట్టాభిరామ వైద్యశాల,

రాయవరము,

(తూర్పుగోదావరిజిల్లా)

జయగురుదేవ

యం. రంగప్ప

అండుకో

మేలయిన పట్టు పీతాంబర వర్తకులు

మొళకాల్మూరు, మైసూరు సంస్థానం.

1912 లో స్థాపితం

గట్టిచాయవస్త్రం తులం 1కి రు 0-7-6

మొగటం తులం 1కి రు 0-9-6

జల్తారిచీరెలు 1కి రు 65-100-170

సాదాపట్టుచీరె 1కి రు 45-50-55

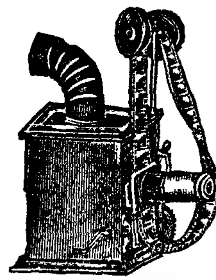
కరవస్త్రములు డజను 1కి రు 9-0-0

కోటుగుడ్డ, నడుముకట్టు మొదలైనజవళీ సరసముగా దొరుకును.

వర్తకులకు కమీషన్ ఇవ్వబడును

అంగుళీయకము

గర్భాం అప్పారావుగారు, బి. ఏ.

ఒకనాటి మధ్యాహ్నమున మేఘములు క్రిందిభాగము నావరించియుండెను, వర్షము పడుచుండెను. శీతల వాయుప్రచారము మిక్కుటముగా నుండెను. మోహనశ్యామసుందరుల సంభాషణ మర్గములోనినాడె వలె జరుగుచుండెను.

మోహనుడు శాలువ కప్పుకొని యొక్క కుర్చీపై కూర్చుండెను. శ్యామసుందరుడు పడుకకుర్చీపై జేరబడి 'ఏనుగుమార్కు సిగరెట్టు' వెలిగించుచుండెను. శ్యామసుందరుడు సంభాషణనిమగ్నుడౌటచే చలిబాధ లక్ష్యము చేయకుండెను.

"చూడుము మోహనా! న్యాయవాదిమాత్రము స్వతంత్రజీవనముకలవాడాయేమి? సేవకవృత్తిలోనున్న వాడొకరిద్దరు యజమానులయాజ్ఞ శిరసావహింపవలెను. న్యాయవాదియు లోకులకు సేవచేయవలసినవాడే. కావున నిరువురికి సామ్యము లేకపోలేదు. ఏదైన పరమగహనము సేవకవృత్తియే" అని శ్యామసుందరుడు పలికెను.

"అదెట్లు? సేవకుడనువాడొకరిచిత్తవృత్తి ననుసరించి తిరుగవలెను. న్యాయవాది యీ విషయమున స్వతంత్రుడు. ఎవడు నాతని నాజ్ఞాపించలేడు." అని మోహనుడు నుడివెను.

"న్యాయవాదివి కమ్ము. నేను పలికినదానిలోని సత్యమెరుగగల"వని శ్యామసుందరుడు నుడివెను.

"సరే! చూచెద"నని మోహనుడు పలికెను. సంభాషణపద్ధతి యట్లుండెను. చర్చ కడు కదలిక గలిగి యున్నను సారాంశమేమియు తేలలేదని శ్యామసుందరుడు తెలిసికొనెను. కొంతవరకు మూకీభావము వహించెను. అతని దృష్టి సిగరెట్టుపైబడెను. అయ్యది వెలుగుచుండలేదు. కాన దానినుండికూడ నాతడు సారమేమియు గ్రహింపలేకుండెను. అందుచే మరల సంభాషణకుదిగెను.

"మోహనా! నీవు తర్కశాస్త్రజ్ఞుడవు. అయిన నెన్నడు నేనేవిషయము నీ మనమున కెక్కింపలేదు."

"అది నా తప్పుకాదు. నీవెన్నడట్లు చేయలేవు. కాని వాదముల ఫలితమంతే. నీకట్టివాదమే తెలియును."

ఈ మాటకు శ్యామసుందరుడు కోపము తెచ్చుకొని "చివరకు నీవిట్టిమార్గమునే యవలంబించెదవు. తగిన హేతువులు చూపలేనపుడు నీవు మనశ్శల్యములగు వాక్కులు ప్రయోగింతువు. నీలోనున్న లోపమే యిది" అని పలికెను.

"అదిగో! నీవు నీ యిష్టానుసారము మాటలు ప్రయోగించెదవు. నేను నీతో వాగ్వాదమునకు సరిగానని నీవు పలికినపుడే నీవు పొరపడితివని తలంపవు."

ఈ మాటపై శ్యామసుందరుడు సిగరెట్టు క్రిందపడవైచి కీవితో నాసీనుడై తనజేబులోనుండి రుమాలు తీసి సులోచనముల అద్దములు శుభ్రపరచి లేచి "నీవు న్యాయవాదివగుటకు దుర్బుద్ధి పొడమచున్నది. సరే జయముపొందుము. నేను పోయెద ననుచు శ్యామసుందరుడు వెడలిపోయెను. మోహను"డాలోచనానిమగ్నుడై యుండెను.

*　*　*　*

మోహనశ్యామసుందరులు ఆంధ్రనియోగి బ్రాహ్మణవంశమునకు జెందినవారు; ఏకకుటుంబ జనితులు; మిత్రులు. మోహనునితండ్రి స్వోపయోగమునకై బెజవాడలో నొకప్రత్యేకగృహము కట్టించి యందుండెను. అంతకుపూర్వము కుటుంబమంతయు బందరులోనుండెను. మోహన శ్యామసుందరులు పాఠశాలయందు క్రింది తరగతులలో ప్రవేశించునపుడు స్నేహము కుదిరెను. నాటి నుండియు వారిమైత్రి దినదినాభివృద్ధి పొందెను. వస్త్రధారణమున నేమి, అభిరుచులలోనేమి, యభిప్రాయములలోనేమి, పరీక్షాఫలితములలో నేమి వారెన్నడు వేరు

కాలేదు. చివరకు కళాశాలా పరీక్షాఫలితములందు గూడ నైక్యమునే పొందిరి.

* " * *

ఇప్పుడు వారి భావిజీవితము చింతనీయము. దాని విషయమై యింతవరకు నర్చించియుండిరి. మోహనునికి న్యాయవాదిగా ప్రవేశింప తలంపు. శ్యామసుందరుడు కూడ న్యాయవాది పరీక్షయందు త్తీర్ణుడైయున్నను నా వృత్తియం దాతని కభిమానము లేదు. తనమిత్రుడు న్యాయవాదిగా బ్రవేశించుటకు కృతనిశ్చయుడైయున్నందునను మిత్రుడవలంబింపని వృత్తిని దా నవలంబింప నిష్టము లేనివాడగుటను తాను సహితమావృత్తిలో బ్రవేశింప నాలోచించుచు అప్పుడు మోహనుని విడిచి పైకేగను.

తిన్నగా శ్యామసుందరుడు వీథిలోనికి రాగానే తలుపు—మని మెఱపు మెఱసెను. అత డాకసమువంక జూచెను. తన జేబులో సొమ్ముకై చేతులుదూర్చెను. కాని శూన్యహస్తముతో పైకివచ్చినవి. మరల నింటివైపు తిరిగెను. మోహనుని తల్లి కన్పడెను. ఆమెను సొమ్మడిగెను. ఆమె "ఎందుకు? ఇంతలోనే వెడలి పోయెదవా?" అనెను. అందు కాతడు సరియగు నుత్తరు వీయక "నేను నడిచిపోదలంచితి. వర్షము పడునట్లున్నది. కాన, ధూమశకట మెక్కి—పోవలెను."

మోహనుని తల్లి యాతనికి కొంత పైకమిచ్చెను. అతడు పోవుచు పవిన యిచట లేనపుడు గృహవ్యాపారమెట్లు సాగింపగలుగుచున్నావని యామెనడిగెను. "ఏదో ఒకతీరున; నీభార్యకు కుశలమా?" అని యామె యడిగెను. ఈ లోగా నాతడు గృహద్వారము దాటిపోయెను.

ఒకనాటి మధ్యాహ్నము మోహనుడు శ్యామసుందరు నింటికి వచ్చెను. సేవకు లాతనితో శ్యామసుందరుడు కొలదికాలముక్రిందనే షికారు వెడలెనని చెప్పిరి వెంటనే మోహనుడు ఉత్సాహవిహీనుడై శ్యామసుందరు జనని యున్న మేడగదికేగెను.

"మోహనా! ఈమండువేసవిలో నెప్పటికిప్రయాణసన్నద్ధుడవై యున్నావు? ఇప్పుడే శ్యాముడు షికారు వెడలెను" అని యామె పలికెను.

మోహనుడు—మా పినతల్లి కుమార్తె పెండ్లి. "నేను గుంటూరు వెళ్లవలసియున్నది. నేను వెళ్లనిచో మా పినతల్లి కోపగించుకొనును. ఈ విషయము చెప్పుటకై వచ్చితిని. శ్యామసుందరుడు వచ్చు సమయమైనదని తలంచెదను."

శ్యామ. తల్లి—"ఏమైనసరే. ఇట్టియెండలో నీవు గుంటూరు వెళ్లరాదు. కడు నాయాసపడెదవు. శ్యాముడెంతలో వచ్చునో చెప్పజాలను. బాంకికి వెళ్లెను. ఇందిరా! మోహనుడు గుంటూరు వెళ్లనున్నాడు. మార్గమున వేసికొనుటకై కొన్ని తములపాకు లిమ్ము."

మోహ— "అవునవును. నాకు హితమే. నేను వీని సేవించినప్పుడెల్ల నిన్ను స్మరించుచుండెదను."

ఈ మాట కామె నవ్వెను. ప్రక్కగదిలోనున్న శ్యాముని హృదయేశ్వరియు నవ్వెను. మోహనుడు చేతిగడియారము చూచికొనియెను. అప్పుడు శ్యాముని తల్లి రైలుబండికి వేళ యయినదని గ్రహించి మోహనునకు తములపాకులు తెచ్చుటకై వెడలెను. మోహనుడును లేచి శ్యామసుందరుని చదువు గదిలోనికి పోయెను. మార్గాయాసము పోవ మనోహరమగు నవల యేదైన నుండునని పుస్తకము లన్నియు వెదకెను. క్రొత్తపుస్తకమొకటి యాతని కంటబడెను. అది తీసి తెరచుసరికొక యుత్తరము అందు కనబడెను. కవరు పై విలాసము తనభార్యచే వ్రాయబడియుండెను. ఆమె శ్యామసుందరునికి తిరుపతినుండి వ్రాసినది. మోహనుని మామగారు తిరుపతిలో నుద్యోగముండుండెను.

అయిదారు దినములనుండి తనభార్య వృత్తాంతమేమియు తెలియమిచే నుత్సాహపూరితుడై యుత్తరము విచ్చెను. కాని యందలి ప్రథమాక్షరములే యాతనికంపితుని జేసెను. ఎట్టెట్టో యాత డుత్తరమంతయు చదివెను. అందిట్లున్నది:

"ప్రాణప్రియా!

నాపై మీకుకోపమా? మా వదినయొక్క అడ్డుచే నేను మీ కుత్తరము వ్రాయ వీలులేన్నది. పరిహాసప్రియు

రాలగు నామె చూడకుండ ఉత్తరము వ్రాయ వీలులేకున్నది. అట్లు చూచినగూడ నాకు సిగ్గు. నేనుత్తరములు వ్రాయుటలో వెనుకబడితినని మీరు వ్రాయ మానరాదు. మానినచో నా మనసు నొచ్చును. మీ యుత్తరము వచ్చినచో రహస్యముగా చదివి దాని నాహృదంతరమున సర్వకాల సర్వావస్థల నుంచెదను. అందువిషయమై మీ రేమియు సందియపడవలదు. మీ వియోగము నేనొక్క క్షణమైన భరింపజాల. నా మనోవ్యాకులత మీ రెరుంగజాలరు. నా యంతశ్చక్షువుచే మిమ్మెప్పుడును గాంచుచుండెదను. నా విశ్రాంతిసమయమున నా మానసవీధిని మిమ్ము స్మరించుచుండెద. మీరును నన్నట్లాదరించుచుండెదరా? అందు సహస్రాంశమైన నాపై ప్రేమకలిగియుండెదరా? ఈ జవాబునకై నా మన మాతురపడుచుండును. దూరముగనున్న మీ యర్ధాంగిని మరువకుడు.

"ఈ విషయము పైకి నుడువరానిదైనను నాయాత్మను లోనతపింప జేయుచుండుటచే దాని వెడలగ్రక్కవలసెను. మదీయాభీష్టమొండు తీర్చెదరని మిమ్ము కోరుచున్నాను. ఆనాడు మనల జూడ నొక పార్సీ యువతివచ్చినది. ఆమె యొక్క యంగుళీయకమును ధరించియుంట కంటిరికదా. అనురాగము వెదజల్లుచున్న కెంపు ఆ యువతి యంగుళి కెంత సొంపు కలిగించుచుండెను? ఆ యువతిశరీరచ్ఛాయ యాసొంపును ద్విగుణీకృతము గావించియున్నది. అట్టిఛాయ మనకు లేదు. శరీరకాంతి లేనంతమాత్రమున నంత చక్కని యాభరణము ధరించుట కభ్యంతరమేమి? నేను దాని ధరించుట మీ కిష్టమగునేని నొకటి నాకొఱకు పంపుడు. నా వ్రాతలో మార్దవము లేదు. దయయుంచి క్షమింపవేడుచున్న దాస. వదిన వచ్చుచుండుటచే లేఖిని యిచ్చట నాగినది. సెలవుతీసికొనెద. మనసార నర్పించిన నా ప్రేమాంజలి గొనుడు.

త్వదీయ హృదయాంబుజ భ్రమర-భ్రమర."

మోహనుని తల గిరగిర తిరుగుచుండెను. ఆతని నాడీపరీక్ష నెవరైన జేయుదురేని ప్రాణములు వీడిపోవుచున్నవని పలుకవలసినదే! ఉత్తరమందలి ప్రత్యక్షరము

విషపూరితమగు శల్యమై మనస్సును బాధించుచుండెను. భ్రమర తన భ్రమర యేనా? యువతుల ప్రేమ యథోలోకమునకు ద్రోయవలసినదేనా? ఇవన్నియు నటనలేనా? మయూరము లాహారము గల పక్షులు; మాత యతికటువు. కేతకి పరిమళోద్గారి; కంటకావృతము. దంతపుబొమ్మలవలె ధవళకాంతుల వెదజల్లు శరీరచ్ఛాయ గలిగి విషపూరిత హృదయలగు ముదితల నెవడు నమ్మునో వాని జీవితము నిస్సారము. ఇట్టి యాలోచనచే మోహనుని మన సల్లకల్లోలమగుచుండెను. ప్రపంచకమంతయు నంధకారమగ్నమయ్యెను. ఒకచో నాసీనుడయ్యెను. 'శ్యామసుందరుడు నా బాల్యస్నేహితుడు. హా మిత్రమా! పవిత్ర హృదయా! నీవు నన్ను మోసపుచ్చితివా' అని తలంచుచుండెను.

కంకణారావములు చెలగ శ్యామసుందరుని భార్య గదిలోనికివచ్చెను. తములపాకులు కొన్ని యాతనికిచ్చి "మీరెప్పుడు తిరుపతినుండి తిరిగివచ్చెదర"ని యడిగెను. ఆసమయమున నీర్ష్యాసూయా క్రోధములు ముప్పిరిగొన

నాతడు మండిపడుచుండెను. ఆతడే ప్రత్యుత్తరమీయలేదు. మౌనవ్రతము గాంచి యాతని మోము దిక్కామె చూచెను. తన్ముఖ వివర్ణతెపు బెగడొందెను.

"మీ శరీర మస్వస్థతగా నున్నదియా? గుంటూరు ప్రయాణము మానరాదా?" అని యాతనితో బలికెను.

అతడు మోటుగా "మానను" అనుచు లేచి మారు మాటాడక వడివడి మెట్లుదిగి క్రిందికిబోయెను.

ఉపరిభాగమునుండి హఠాత్తుగా క్రిందపడిన యొక యిత్తడిపాత్రజింగురుమనుధ్వని ప్రతిధ్వనులతో గదినంతయు నింపిన లక్షణము, మోహనుని చిడిముడిపోకడవలన గదియందు కలిగెను. ఇందిర జీవితమున నిట్టిసర్వ నూతనము. ఆమెయెన్నడు మోహనునంపట్టి లక్షణము గనలేదు. శ్యామసుందరు నామె పెండ్లియాడిన దినమునుండి మోహను డామెయెదుట స్వేచ్ఛతో బ్రవర్తింపుచు నాతడపహాస్యవచనముల నామెకుత్సాహముకలిగించుచుండెను. అట్లయిన నిదియేమి? అట్టి విషయమెన్నడైన జరుగునని యామెతలంచలేదు. మోహనుడు కొలది నిముసముల క్రింద నాసీనుడైయున్న కుర్చీపై నామె యాసీనయై యందుకు తగినకారణ మరయుచుండెను.

మేజాపై కొన్ని పుస్తకములుండెను. ఆ దినమే వానినామె సరిగా పేర్చియుంచినది. కాన నందునుండి వేరుపడియున్న నూతన గ్రంథమొకటి యామె దృష్టి నాకర్షించినది. దానిని తీసి తెఱచినది. భ్రమర వ్రాసిన యుత్తరము కంటబడినది. ఉత్తరము చదివినది. మోహనుడు దాని నచ్చటమర చెనని యూహించినది. కాని మోహను డచ్చోటు నావిధముగా బాయుటకు గతంబేమి? ఈ విషయ మామెను పలుమరు బాధించుచుండెను. అనాదరభావముతో నా యుత్తరము కవరులోనుంచి మేజాపై విడిచెను. ఆలోచనా నిమగ్నయై యుండుటచే కవరుపై వ్రాతగమనింపలేదు. ఉత్తరమట్లు అజాగ్రత్తగా వదలుట మంచిదికాదని తలంచి తనపెట్టెలో దాచ నుద్దేశించి తన గదిలోనికేగి ట్రంకుపెట్టె తెఱచెను. పెట్టెలో కవరుంచుచుండ పైవ్రాత కనబడెను. ఆమె ముఖము వెలవెల బాఱెను. ట్రంకు పైమూత ఆమె చేతిగాజులపైబడి వానిని పగులగొట్టి చేతికి గాయములు కలిగించెను. ఆసమయమున నా గాయములు కలిగిన సంగతియే తెలియకపోయెను. విషయ నిర్ధారణకై యాలోచించుచుండెను. తత్క్షణమే మోహనునవస్థకు కారణమేమో కనుగొనెను. ఆమె ముగమంతయు పాలిపోయెను. నుదుటిపై చిరుచెమటలు క్రమ్మెను.

వెంటనే తనలో "భ్రమరకేమి పిచ్చియా? ఈ యుత్తరముయొక్క కవరిదికాకపోవచ్చును. ఈకవరులో వచ్చిన యుత్తరము మఱియొకటి కావచ్చును." అని ట్రంకు పెట్టె యట్టె తెఱచియుంచి శ్యామసుందరుడు చదువుకొను గదిలోనికేగి ప్రతిస్థలము వెదకెను. కాని యుత్తరము మరొకటి కన్పడలేదు. దీనితో నామె హృదయాంధకారము మరింత దట్టమయ్యెను.

మోహన శ్యామసుందరుల హృదయములొక్కటియే యని ఇందిరకు తెలియును. అట్టి మైత్రి యెచ్చట నామె కాంచలేదు. ఈ హేతువుచేతనే భ్రమరతో నామె స్నేహముచేసెను. ప్రపంచమందలి వైభవమంతయు నాకు భ్రమరా మోహన శ్యామసుందరులందే యున్నది. ఇట్టి బంధమును విడగొట్టు దుర్దినము వచ్చినదని విచారించెను. ఆమె దృష్టికవరోధము కలిగించుచు కన్నీటి బిందువు లామె కన్నుల నావరించినవి.

ఇందిర మరల నిట్లు తలంచెను.

'మోహనబాబు తనకు భ్రమర వ్రాసిన యుత్తర మిచ్చట మరచి నా ప్రాణవిభునకు వ్రాసిన యుత్తరము తీసికొనివెళ్లి యుండును. లేదా. ఆ యుత్తరము నా ప్రియుని వద్దనే యుండవచ్చును. భ్రమర తనకొక యుత్తరము వ్రాసియుండిన నాతో నా ప్రియుడు చెప్పకుండునా? అడిగి యీ యనుమాన పిశాచమును వదల్చుకొనియెద.'

అట్టియాలోచనయందు గంటలు గడచిపోయెను. తలనొప్పి మిషపై నాదినము గృహకృత్యములు వదల్చుకొనెను. రాత్రి ౮ గంటలకు శ్యామసుందరు డింటికి వచ్చెను. ప్రియురాలి యస్వస్థత తల్లివలన నెరింగి యామె పండుకొన్న స్థలమునకేగెను. కాని మునుపటిరీతి నాతని

బాహువుల నామె కంఠ మర్పించలేదు. ఇవన్నియు శ్యామసుందరుడు గమనింపలేదు. ఏదో యాలోచించుచుండెను. ముందు ఇందిరయే మాటాడెను. మోహనుడు గుంటూరు వెళ్లినవిషయ మాతడెరుంగునేమో కనుగొనెను.

"అవును; ఆతడు నా కావిషయ మెఱిగించెను. తనతో రమ్మని నన్ను బలవంత పెట్టుచుండెను. అతడెప్పు డీస్థలము విడిచెను?"

"ఈ మధ్యాహ్నమే. మీరు షికారువెళ్లిన తత్క్షణమే యాతడిక్కడకు వచ్చెను."

"నీతోనేమైన చెప్పెనా?"

"ఏమియు లేదు. కొన్ని తమలపాకులు అతని కిచ్చితిని. అవి తీసికొని యతడు వెడలెను. భ్రమర సంగతి యేమి?"

తొట్రుపాటుతో "నాకేమి తెలియును?"

ఈమాటతో పెద్ద గాలివీచగా దీపమారి అంధకార మావరించిన ట్లామెకున్న యాకొంచె మాశయు తొలఁగిపోయి యామె మనసంతయు తమోమయమయ్యెను.

*   *   *   *

మోహనుడు గుంటూరు వచ్చిన తరువాత తన గృహము విషయము మరచెను. అతడచ్చటనుండవలసినది రెండు దినములే. ఆతనియందు మార్పాతని పినతల్లి గమనించెను. ఆనందమయుడగు నాత డిప్పుడు చింతాకులితు డయ్యెను. ఆటలలో పాల్గొనడు. తన యీడువారి గూడడు. ఆనందజనకములగు నే విషయములందు బ్రవేశింపడు. ఒంటరిగా నుండును. మాటాడుటరుదు. ఏదైన ప్రశ్నకుత్తరము చెప్పవలసినపుడు వెడమొగము చూచును. 'విద్యాధిక్యమే యిట్టి నడతలకు కారణము. ఇప్పటి విద్యాధికుల స్వభావమే యిది' యని యాతని పినతల్లి తలంచెను.

బెజవాడ వెళ్లిరమ్మని తనతండ్రి మోహనున కుత్తరము వ్రాసెను. కాని యాతని పినతల్లి మోహనునిశరీరస్థితి బాగులేదనియు, గుంటూరులోనే యున్నచో నారోగ్యముగానుండుననియు ప్రత్యుత్తరమిచ్చుటచే మోహనుని తండ్రి మారు వ్రాయక మోహనుపేరవచ్చిన యుత్తరములన్నియు నతనికి పంపించి వేయుచుండెను. అందు భ్రమర వ్రాసిన యుత్తర మొండు కలదు. దాని గాంచినంతనే మోహను డసూయాద్యోతక మందహాసమొనరించెను. ఆ యుత్తరమొకవంక పడవైచి తక్కినయుత్తరము లన్నియు జాగరూకతతో జూచి తుదను భ్రమర లేఖను విచ్చి చదివెను.

"హితా!

మీ యుత్తరముచూడ నాకు గలిగిన యానంద మపరిమితము. మీరు నన్నంతగా ప్రేమించుటకు నాయందే గొప్పతనము కాన్పించదు. శాశ్వతముగా నిట్టి దయ నాయందుండునట్లు దేవుడనుగ్రహించుగాక. మీ యందరకు దూరముగానుండుటచే నా హృదయమెప్పుడు విచారయుతమైయుండును. దేవుడెన్నడు మనల నందర మరల బెజవాడలో సమావేశముగునట్లు చేయునో? మీరు నిరంతరమట్లు ఉత్తరములు వ్రాయనిచో నాకు మీపైగోపము కలుగకమానదు. పుణ్యక్షేత్రముల మరణము పొందువారల యాత్మలు శాంతినొందునని పెద్దలందరు. నా యాత్మ మీ యొద్దనేయుండుటచే పుణ్యక్షేత్రమగు నీ తిరుపతిలో నొకవేళ నాకు మరణము కలిగినను నాయాత్మ కట్టిశాంతి కలుగబోదు. ఇందిరకు మదీయ దృఢాలింగనము. మమ్ముజూడ మీరిచటికి రాగూడదా? ఈ సందర్భమున మీరు మరువదగనిసంగతి యొకటి కలదు. గృహమేధి యిచ్చట పవిత్రాశీర్వాదములొందుటకు సహధర్మచారిణిలేనిది వలనుపడదు. జబాబున కెదురుచూచుచుండెదను.

ఇట్లు-భ్రమర."

సంగ్రహమును, సామాన్యమును అగు ఉత్తరము చదువుచున్నంతసేపు మోహనుని చిత్తము చికాకు పొందుచుండెను. మొదట దాని నచ్చట విడువదలంచెను. కాని యెట్లో దానిని తుదముట్ట చదివెను. ఈర్ష్యాగ్రస్తమగు నాతని చిత్తము తగినంత జాగ్రత్తతో దానిని చదువుట కిచ్చగింపలేదు. చివరమాట చూచినంతనే

యసూయతో తన వామహస్తమున నలిపివేసి కిటికీలోనికి విసరెను. మలగియున్న యుత్తరము కిటికీద్వారమునకు తగిలి వెనుకకుత్రుళ్లి యాతని పాదములవద్ద పడెను. ఆతరి నాతడేయాలోచనయందు మగ్నుడైయుండెనో కాని పడిన యుత్తరము తీసి జేబునందుంచి యెచ్చటికో వెడలెను.

* * * *

శ్యామసుందరు భార్య ఇందిర బెజవాడలోనే కన్నవారింట నుండెను. ఇదివరకామె రెండుమూడు దినములకంటె నెక్కుడు కాలమచ్చట నుండుట కిష్టపడకుండెను. ఇప్పుడత్తింటికివెళ్లుట కింతయు నాతురపడలేదు. కూతుల చిత్తవృత్తులు కనిపెట్ట జననులు చూచుచుందురు. ఇందిర జనని తనపుత్రిక యేదియో విషయముచే బాధచెందుచున్నదని గ్రహించి యామెను గనిపెట్టుచుండెను. పూర్వము శ్యామసుందరుడు కూడ నిందిరను నిజగృహమునకు గొంపోవ తొందరపడుచుండెను. ఇప్పుడొక్కమారైన నాతడు అత్తవారిల్లు త్రొక్కలేదు. భ్రమర తనకు వ్రాసిన యుత్తరము ఇందిర చదివి తపించుచున్నదని యతడు తలంచెను. దినములు గడచినకొలది తనభార్యను చూడబోవ సిగ్గుచెందుచుండెను. దినమంతయు నొంటరిగా బయటనే గడుపుచుండెను. అప్పుడప్పుడాతని తల్లి యాతనితో ముచ్చటలాడుచు మాటలమధ్య నిందిరను తీసికొనిరమ్మని చెప్పుచుండెను. శ్యామసుందరు డట్టిసమయమున కోపముచూపుచు నచ్చోటు వీడిపోవుచుండెను.

అట్టియుత్తరము మోహనునిభార్యనుండి గ్రహించినందులకు కడు లజ్జించుచుండెను. అందులకు తానే కారణమని తలంచెను. మోహనునిభార్య కంత చనువిచ్చినందుకు తనను నిందించుకొనెను.

స్త్రీలు కుటిలచిత్తలనియు, పురుషుల నడవడులు స్త్రీలహృదయములం దెట్లు ప్రతిఫలించునో యెరుగ నశక్యమనియు భ్రమరతో స్వేచ్ఛగా మాటాడకుండినయెడల నిట్టిది సంభవింపకుండుననియు తలంచెను. ఆహా! భ్రమర యెంతసాహసురాలు! బాల్యస్నేహితులగు మోహనశ్యామసుందరుల స్నేహబంధమును త్రెంచివేసినది. స్త్రీల ప్రవర్తనము హేయము. అను తలంపులు శ్యామసుందరుని హృదయమును తినివేయుచుండెను.

గౌరవమును సూచించు నుత్తర మేదియు భ్రమరకాతడు పంపలేదు. ఉమ్మిడి రామయ్యసెట్టి సోదరులకు కొంతపైకమంపి భ్రమరపేర నొక యంగుళీయకము—భ్రమర కోరినరీతిది—పంపుమని వారికి తెలిపెను. ఇట్లు పంపించుటచే భ్రమర తన చెడుకోరిక యీడేరినను నయ్యది యసూయతో బంపబడెనని తలంచునని యాతడుద్దేశించెను. వస్తువును గాంచి పంపినవారెవరో తెలిసికొనలేక హేయభావమున నయ్యది పంపబడెనని భ్రమర తెలిసికొనును. అని తలంచి యాతడుత్తరమైనను వ్రాయలేదు. అతడనుకొనినట్లే భ్రమర తాను కోరినవస్తువుతో ప్రేమపూర్వకమగు లేఖ లేనందున కడు విచారించుచు కన్నీరు కార్చెను.

పుష్పఫలసంభరిత తరు సమన్వితమగు తీరమును నదీప్రవాహము క్రమక్రమముగా పాడుచేయుచున్నట్లు అనుమానము, అసూయ, విశ్వాసహీనత, ముప్పిరిగొని యానందముతో కాలముగడపుచున్న కుటుంబములను బాడుచేయు సమయమున సర్వశక్తి స్వరూపుడగు దేవుడు తన యాజ్ఞాదండచలనముచే ప్రవాహము నడ్డుగా త్రిప్పివేసెను.

* * * *

మోహనుడు బెజవాడకు మరలివచ్చెను. మునుపటికంటె నిప్పటికి నాతనిలో చాల మార్పు కలిగెను. పెండ్లి అయినప్పటినుండి భార్యను విడిచి మోహనుడొంటరిగానుండ నెరుంగడు. కాన నుత్సాహవిహీనుడై యున్నాడని యాతనితల్లి తలచి భ్రమరను తీసికొనిరమ్మని మోహనునితో జెప్పెను. అందుపై నాతడామెవైపు శూన్యవీక్షణములు పఱపగా నామె భయమొంది యాతనితో నా ప్రశంస చేయుటయే మానుకొనెను.

‘మోహనుడు తఱుచు మాటాడడు. చిఱునవ్వు మోమున నెన్నడు దోపడు. శ్యామసుందరుడైన రామానినాడు. ఒక్కమారైన నాతడిక్కడకు రాకపోవుట

యెంత శోచనీయము!' అని మోహనుని తల్లి తలంచుచు మోహనునిగాంచి "శ్యామసుందరు డెక్కడనున్నాడు? చాలదినములనుండి కాన్పించలేదు" అనెను. మోహనుడు "నాకేమియు నాతనిగురించి తెలియ"దనుచు నచ్చోటు వీడి వెళ్లబోవ నాతనితల్లి "ఒకమారాతనియింటికి బోయి యీపూట భోజనమునకు పిలువుము." అనిచెప్పెను. అంత నాతడు "నేనొకరియింట భోజనమున కాహ్వానింప బడితిని. కాన నేనీపూటనింట భుజింపను. అనుచు వెడలిపోయెను.

ఏదో ప్రమాదము వాటిల్లెననియు దానిగూర్చి తఱచియడుగుట కూడదనియుదలంచి ఆమె మిన్నకుండెను. దీని తెలిసికొనుటకు తగిన తెలివితేటలు కలది యింది రయే యని యెంచి యామెను బిలువ సేవకురాలి నొకతెను బంపెను. ఇందిర రానియెడ తనకు గొప్ప ముప్పు వాటిల్లునని చెప్పుమనెను.

ఇందిరయు వెంటనే వచ్చెను. అక్కడకు వచ్చినందువలన తన కేదైన నూతనవిషయము లభింపగలదని యెంచెను. భ్రమర వ్రాసిన లేఖావృత్తాంతముగూర్చి తన చిత్తము తత్తరపడుచుండెను.

మోహను డింటలేడు. ఎవరియింటనో భోజనమునకే యేగెను. కావున నపరాహ్ణమునకు గాని రాడు. ఇది యిందిర కనుకూలము. మోహనుని తల్లి యిందిర నొక యేకాంత గృహమునకు గొంపోయి గడియవేసి యిందిర చేయిపట్టుకొని యిట్లనియెను. "మోహనుని చిత్తాస్వస్థతకు గారణమేమి? ఆతనిభార్య పేరెత్తిన సహింపడు. ఈ యుదయము శ్యామసుందరు నిచ్చటకు గొని రమ్మనికోర ననాదరణతో నిల్లువెడలిపోయెను"

అన నిందిరయు "నన్నావిషయమే బాధించుచున్నది. దీని మూలకారణ మారయవలెను. చిరకాలము నుండి నా కన్నవారియింటనున్న నాకు దాని నిజస్వరూపమెఱుంగ నెట్లు శక్యమగును?"

ఈమాటలు చెప్పుచున్నపుడు పూర్వపుకళ యింది రయందు గన్పడలేదు. ముఖమునందలి కళయంతయు విచారముచే తగ్గినది ఈ విషయము గమనించినతోడనే యిందిరను గూర్చి మోహనుని తల్లి యెక్కువగా విచారించెను. కడు గారాబముతో నామె చెక్కిలి ముట్టి "నీవేదైన జబ్బుచే బాధ నొందుచున్నావా?" యని యిందిరను ప్రశ్నించెను.

ఇందిర ప్రత్యుత్తరము తత్క్షణ మీయజాలకుండెను. ఆమె కన్నులు బాష్పపూరితములయ్యెను. మోహనునితల్లి యాతురపడి తత్క్షణ మామెచేయిపట్టుకొని యాగదిలోనుండి భోజనగృహమునకు గొంపోయి "ముందు భుజింపుము. నీ వలసియున్నావు. భోజనానంతరము మనము మాటాడవచ్చును" అనెను.

ఇందిర భోజనమువద్ద గూర్చుండెను. ఆమెను మోహనునితల్లి ప్రేమతో నాదరించుచు గావలసిన పదార్థముల వడ్డించుచుండెను. ఈయాదరణచే నిందిరకన్నులు మునుపటికంటె నెక్కుడు బాష్పములచే నిండెను. ఇంతకుముందు ఇందిర హృదయ మొక్కటియే విచారభూయిష్ఠమై యుండెను. ఇప్పుడు వీరి పరస్పరప్రేమాతిశయములచే విచార మిరువురు పాల్గొనిరి. ఆ కారణమున నిందిరయందలి శాంతికి బలము తగ్గెను.

ఎట్లో భుజించి మోహనుడు చదువుకొను గదిలోనికి ప్రవేశించి మునుపటిశోభ లేనందులకు విచారించెను. పుస్తకములు మేజాపై చిందరవందరగా నుండెను. ఏ వస్తువు సరియగు స్థితిలో నుండలేదు. చినిగిన కాగితములు వార్తాపత్రికలు బల్లపైనను, క్రిందను కుప్పలుగా పడియుండెను. గదియంతయు ధూళిచే వట్టముగా కప్పబడి యుండెను. కొయ్యలపై దుస్తులుండక కుర్చీపై బడియుండెను. పడకకుర్చీపై మురికిదుస్తులు దొర్లాడుచుండెను. మోహను డందులేడు. కాని యాతని చిత్తస్థితియంతయు గదిలోనున్న వస్తువులస్థితి తెలియజేయుచుండెను. కొంతవరకు ఇందిర తన్నే మఱచియుండెను. ఒకటి తరువాత నొకటిగా కిటికీలన్నియు నామె తెఱచెను. గదిలోనున్న వస్తుజాలమును క్రమస్థితిలో నుంచనందుల కామె మోహనుని తల్లిని మనసులో నిందించుచుండెను.

మోహనుని తల్లి యాసమయమున భోజనము చేయుచుండెను. ఇందిర యింతలో నా వస్తుజాలమును

సరిగా నుంచుటకు యత్నించుచుండెను. మురికి దుస్తులన్నిటిని మూటకట్టి వేరుగానుంచెను. చొక్కాయీజేబులోని ఉత్తరముల నామె తీసి మేజాబల్లలో నుంచెను. ఆ యుత్తరములలో నొకటి భ్రమర వ్రాసినది కాంచెను.

ఉత్తరము నలిపివేయబడియుండుటగాంచి విచారించెను. గుంటూరులో మోహను డుండునపుడు చేరిన యుత్తరమే యది. దానిని నలిపి పాడుచేయయత్నించి మరల జేబులో నాతడు దాచియుంచియుండెను. ఈర్ష్యాగ్రస్తుడై మోహను డా యుత్తరమున కట్టి దుస్థితి కలిగించెనని గ్రహించి దానిని సరిజేసి చదివి భ్రమర దుస్థబుద్ధికి విచారపడి కారణమూరయుచుండెను. ఇంతలో మోహనుని తల్లి గదిలో బ్రవేశించెను. తత్క్షణమే ఇందిరయుత్తరమును మేజాబల్లపై నొక పుస్తకము క్రింద నుంచెను. ఇందిర విచారముతోనున్నట్లామె గ్రహించెను. కాని ఇందిర నంగువిషయమై ప్రశ్నింప నియ్యకొనలేదు. కొంతసేపైనతరువాత ఇందిర తన కన్నవారి యింటకిమరలెను.

* * * *

రెండుమూడు దినములు పోయినపిమ్మట మోహనుని తల్లి యిందిరను రప్పించెను. ఈ పర్యాయము మోహనుతల్లి యిందిరను మనఃపూర్తిగా నాశీర్వదించెను. ఇందిర మోహను డుండుగది ప్రవేశించెను. ఆమెను గాంచి మోహనుడు వెల్లబోయెను. ఆతని మోమునందలి వివర్ణత గాంచినతోడనే యామెకు దుఃఖము పొరలివచ్చెను. అంత మనోహరాకార మింతవివర్ణత బొందుట కద్భుతమందెను. ఆతని బిలువలేక పిలువలేక తుదకు "మీరెట్లున్నారు!" అని ప్రశ్నించెను. "ఏదోయొకతీరుననున్నాను." అని మోటుగా బలికెను. "భ్రమర వార్తయేమైన మీకు తెలియవచ్చెనా?" అని మరల బ్రశ్నించెను. మోహనుడు కొంతసరకు మిన్నకుండి యేమియు పొలుబోక మేజాబల్లనుండి యుత్తరమొండు తీసి యామె వైపు విసరెను. ఇందిర యా లేఖను చదివెను. అందట్లున్నది.

"ప్రాణప్రియా !

మీవద్దనుండి చాల దినములనుండి లేఖలేమియు రాలేదు. మీ పినతల్లిగారి కుమార్తె వివాహమునకై గుంటూరు పోవుచున్నట్లు మీ చివరలేఖలో వ్రాసితిరి. అక్కడ కార్యభారముచే నుత్తరములు వ్రాయ మీకవకాశము చిక్కలేదని మొదట తలంచితిని. విమల వ్రాసిన యుత్తరమువలన మీరు బెజవాడకు మరలివచ్చితిరని తెలిసికొంటిని. మీరు వచ్చి ఎనిమిది దినములు గతించినవి. ఇంతకాలములో నొక యుత్తరమైన వ్రాయుటకు మీ కవకాశము లేకపోయెనా? నేనుకూడ మీకు వ్రాయలేదు. అట్లు వ్రాయకుండుటకే నిశ్చయించితిని. ప్రతిదినము మీ యుత్తరమున కెదురు చూచిచూచి విసుగునొంది యట్టియాశ విడిచితిని.

మీకు నాపై కోపమా? ఇదివర కెన్నడు మిమ్మేదియు యాచింపలేదు. అట్లడుగుట నేరమా? అట్లయిన మరల నెన్నడేదియు నడుగను. నాకు మంచినీతి గఱపితిరి. ఏవో బహుమానముల కేనా స్త్రీలు పురుషుల పాదాక్రాంతలు కావలసినది? అట్లు తలంచి మీరు పొరపడితిరి. నాసంగతియా? నేనట్టిది భరింపగలను. కాని ప్రేమరహితమగు బహూకృతి నేనంగీకరింపజాల.

అంత కాఠిన్యము మీరు నాయెడ వహించెదరని నేను కలనైన నెరుంగను. నేను మీకు కోపము కలిగించి యుండవచ్చును. అది మీరెరుగుదురు. నా మనోవ్యాకులత తిరుపతి వెంకటేశ్వరుడెరుంగును.

దురదృష్టవంతురాలు,
భ్రమర"

ఉత్తరము 'కవరు' లో నుంచుచు నిందిర "మీకీ యుత్తరమెప్పుడు చేరినది?" అని యడిగెను. "కొన్ని నిముసముల క్రిందటనే" యను జవాబు వచ్చెను. "ఆ బంగీ యేమి?" అని మరల నిందిర యడిగెను. ఆ విషయప్రశంస యిష్టములేని స్వరముతో "నాకు తెలియ"దని యాతడు చెప్పెను. ఇందిర యాపలుకు పెడచెవినిబెట్టి మేజాబల్లవైపు నడచి దానిపైనున్న బంగీపట్టుకొని పైవిలాసము చూచి "ఇది తిరుపతినుండి వచ్చినట్లున్నది." అనెను. ఆ ప్రశంసయే మ ' చేయుట యిష్టములేనివానివలె "కావచ్చును." అని మోహనుడు పలికెను. మోహనుడు దానిగూర్చి బాగుగా నెఱిగియుండియు నలక్ష్యభావమున

మన్నాడని గ్రహించి బంగీవిప్పెను. అందు అంగుళీయకము ముఖ్మల్ దిండున నమరియుండెను.

ఆమె దానిగాంచి భయకంపితయై మరల "మిక్కిలి

అందమగు నంగుళీయకము, దీని నెప్పుడు కొంటిరి?" అని యడిగెను. మోహనుడు కొంతసేపూరకుండి "నాకు కూడ నీవలె దానిని గాంచుట నూతనమే." అనపలికెను. ఈ విషయమామెకు పెద్ద విస్మయముగా నుండెను. "అయినచో మీరు దీనిని భ్రమరకొఱకు కొనలేదా?" అని మోహనుని మరలనడిగెను. "ఇదివరకే దానికి జబాబుచెప్పితిని." అని కోపముతో బలుకుచు నస్థిమితచిత్తుడై యటునిటు గదిలో తిరుగుచుండెను.

తత్క్షణమే యిందిర బుద్ధి కేదియో గోచరించెను. ఆమె గదివిడిచి మోహనుని తల్లివద్దకువచ్చి యేమియో యామెతో జెప్పి వడివడి మెట్లుదిగి క్రిందకివచ్చెను. ఆమె కొరకు వేచియున్న బండినెక్కి కన్నవారియింటికి వెడలెను. ఇంతలో మోహనుడు బంగీనిగూర్చిన సంశయము తీరనందుకు విచారించుచుండెను. భ్రమరయే యంగుళీయకము పంపుమని శ్యామసుందరునికి వ్రాసియుండవచ్చును. అతడు పంపియుండవచ్చును. అయితే ఆ యంగుళీయకమిదియేనా? అదే యైనయెడ నామె యెందులకు తిరిగి పంపును?'

[illegible] సమయమున నిందిర మరల గదిలో ప్రవేశించెను. మోహనుడు ఆనందమును సూచించు నామె ముఖముగాంచి విభ్రాంతుడాయెను. అంత నిందిర "భ్రమర వ్రాసిన యుత్తరమొకటి యీ బంగీపై నాయనను నేను కొంచితిని, అది నా కొరకు రీయవచ్చునా?" మోహనుడు దానిని చూపెను. ఇందిర దానిలోనిదీని చదివెను. చిరునవ్వు నవ్వెను. తాను తనవద్ద దాచియుంచిన పెట్టెయొకటి పైకితీసి మోహనునకు జూపుచు "మీ యుత్తరము మీరు కొనుడు. మీవద్ద నింతకాలము నీకుతో జూపబడుచున్న యా యుత్తరము మీ ప్రియమిత్రునిది. నేను దాని గొంపోయి దానిని కొనతిని." నేయి ప్రొద్దువత్తులకాంతినిచ్చు దీపము వెలిగింపబడగానే గదిలోని యంధకారము పటాపంచలగునట్లు మోహనుని యీ సంశయమానములచే గలిగిన యజ్ఞానాంధకారము నిందిర విజ్ఞానప్రాబల్యమున తొలగిపోయెను. మోహనుడు మైమరచెను. అప్రయత్నముతో నామె [illegible] కడ నిలిచెను.

అనంతరమతడు చిరునవ్వు నవ్వుచు నిందిర "ప్రేమరక్షణము మీరు కోరలేని యందునే తిరుగబడితినేని నామె వద్ద మీ నేరమునకు క్షమాపణ కోరుకొనుడు." అనెను. "నన్నొకమారా యుత్తరమును జూడనిమ్ము" అని మోహనుడడిగిన నిందిర యాతని కుత్తరమిచ్చి "మీరే యా యుత్తరమును హాస్యకారునకిచ్చివేయుడని చెప్పుచు వెడలిపోయెను. అనుమానజలదాచ్ఛాదితమగు మోహనుని హృదయాకాశము నిర్మలమైపోయెను. ప్రేమసంధ్యారాగము ఆతని మోమున కంపించెను.

ఆయుత్తరములు రెండింటిని పరిశీలించి యేదియో కపటమేదియుని కనిపెట్టి యథార్థస్థితి తెలిసికొనెను. తనకు వ్రాసిన యుత్తరము శ్యామసుందరుని విలాసమున్న కవరులోను, శ్యామసుందరునికి వ్రాసినయుత్తరము తన విలాసమున్న కవరులోను పొరపాటున భ్రమర పెట్టెనని యతడు గ్రహించెను. తన తప్పిదమునకు కడు

విచారించెను. శ్యామసుందరుని కలుసుకొనిన తత్క్షణమే తిరుపతివెళ్ళ నిశ్చయించెను.

"మీరే యీయుత్తరము సంపక్కాగారున కిచ్చివేయుడు."

* * * *

ఇందిర తన కన్నవారియింటి కేగి త్రిప్పాపముల కరగి యత్తవారియింటికి వెంటనే బయలుదేరెను. శ్యామసుందరు డెట్లు మోసపోయెనో యోచించుచు నాతని నిందిర పరిహాసోక్తుల ముంచుచున్న సమయమున మోహను డక్కడకు వచ్చి చేరి యాతని గాఢాలింగన మొనరించెను. శ్యామసుందరు డాతని తిరిగి కౌగలించి యంతయు గ్రహించి కన్నీళ్లు జార్చెను. మోహనునితో బెజవాడవెళ్లి తిరుపతిప్రయాణమునకై యాతని పురికొల్పెను. అంగుళీయకము తన పట్టు చేరుమాలున గట్టి మోహనుని చేయిపట్టి "మోహనా! నామాటయొకటి చెల్లింపుము. నే నీయంగుళీయకమును బంపితి"నని భ్రమర కెరిగింపకుము. అంగుళీయకము భ్రమర చేరను పంపు మని నగలవర్తకునికి వ్రాసితిని. ఇప్పటికి నామె నీవే దానిని బంపితివని తలంచియున్నది. ఆయభిప్రాయము మాత్రము నీవు తప్పింపకుము. నేనెట్టి దురభిప్రాయమునను దానిని బంపలేదు. నేను నీవు క్షమింపగలవని యెరుంగుదును. కాని భ్రమర కది తెలిసిన నన్ను క్షమింపదు. నేనామె విషయమున మోటుగా ప్రవర్తించితిని."

మోహను డందులకడ్డువచ్చి "నేను నిన్ను చాల నవమానపరచితిని. అట్టి ప్రియమిత్రునియందు నాకు విశ్వాసము లేకపోవు టెట్లు? నాకు నిన్నుగాంచ సిగ్గగుచున్నది." అని గద్గదస్వరముతో బలికెను.

* * * *

శ్యామసుందరుడు రైల్వేస్టేషనువరకు మోహను ననుసరించెను. మోహనుడు బండియెక్కెను. ఆతడు తిరుపతి చేరినవెంటనే భ్రమరయున్నగదికేగెను. ఆమె విచారగ్రస్తగాంచి యాతురతతో నామెను కౌగలించి

"భ్రమరా! చిన్న చిన్న నేరములు క్షమింపబడవలెను. తిరుపతి వేంకటేశ్వరుడు మనల నొక్కటి చేయుగాక" యని పలికెను.

దశరథనిర్వేదము

శ్రీ వేంకట వీరరాజకవులు

భరతునకుఁ బట్టముం గట్టువాఁడ, రామ-భద్రుఁ గాన కంపఁగఁ గోర వల దటంచు
నెంత వేఁడిన కైకేయి స్వాంత మెట్టి-కఠిన పాషాణ సదృశమో కరఁగ దయ్యె!

"అద నిదె రాఘవుం బనుప యాగముఁ గాచి నిశాచరావళిం
గదిసి వధింప" నంచు నల గాధి సుతుం డనఁ, గొన్నినాళ్ళకే
మదిఁ గలఁతన్ వహించితిఁ గుమార వియోగ భరాన, నిత్తఱిన్
బదియును నాలు గేఁడు లెటు వాసి చరించెద రామచంద్రునిన్!

"తనయుఁడ, నీకు సర్వ వసుధాస్థలిఁ బట్టముఁ గట్టెదన్ వడిన్
గొనుచుఁ ద్వదీయ వృద్ధజనకుం బరితృప్తు నొనర్పు" మన్ననో
టనె పదునాలుగేఁడు లకటా! 'వనులందు వసింపు' మంచు ని
న్ననఁ గలనా! నితాంత కఠినాత్ముఁడనై రఘురామచంద్రమా!

పొడమినదాది నిన్నుఁ బరిపూర్ణముదంబున నాదు కన్నులం
దిడికొని పెంచి, నీ శుభములే నిరతమ్ము మదిం దలంచి, ఈ
పుడమి సమస్త మేలు దని పొంగుచు నుంటిని గాని ఇట్లు నీ
వడవులపాలు గావలయు నంచు గణింపఁగనైతిఁ బుత్త్రకా!

నారచీరలు దాల్చి దైన్యమున రామ-చంద్రుఁ డరుదెంచి ననుఁ గాంచి, "జనక! కాన
కరుగుచున్నాఁడ దీవింపు" మనిన నేమి-పలుకఁగలవాఁడ! తనయుని పాటుఁ గాంచి!
ధారుణీభార మూన నుత్తరు వొసంగ-వేఁడుటకు మారు తల్లి నీరేడువత్స
రములు వని కేఁగ వేఁడిన రాముఁ గాంచి-కలఁగు కౌసల్యాశోకమ్ముఁ గాంచఁ దరమె!

మాయురే! ఒక్క-నిముసంబుఁ బాయరాని-రామచంద్రు వియోగకారణముఁ దలఁచి
దినదినంబు కృశించు సతీలలామ-సీత నేజాడ నింక వీక్షింప నగునో?

"పట్టభద్రునిఁ జేయవలె రాము"నని యిట్లు-సల్పెదే యంచుఁ గౌసల్య నుడువ
"ప్రథమసూనుని మాని భరతునా పట్టాభిషిక్తుఁ జేయుఁ" దని వసిష్ఠుఁ డడుగ
"ఏదోష మెంచి సహోదరు వని కంపఁగా నెంచి"తంచు లక్ష్మణుఁడు వలుక
"కైక మాయలఁ జిక్కి- లోకైకవినుతు నిట్లొనరింతురే" యని జనము లనఁగ
నేమి ప్రత్యుత్తరమ్ము నే నిడుదు! పూర్వ-జన్మమున నెట్టి పాపంబు సలిపినానొ
ఎట్టివారికిఁ గాని మహీతలమున-కర్మ మనుభవనీయంబు గాకపోదు!

వ్యత్యయము

వేలూరి శివరామశాస్త్రి గారు

౧

*అగ్రహారీకుఁడైన నరసింహాలుకు మొదటి నుండియు మాలకాటఁడు పాలేరు. ఇప్పుడిరువురికి ఎనుబదేండ్లు.

కాటఁడు నమ్మిన బంటు. నరసింహులను దొంగలు కొట్టినపుడు కాటఁడు ఆ దెబ్బలన్నియు తానే తినెను. పని పట్టినపుడు పలుతూరులు ముసురు రేలలో కాఱడవుల పయనించి దొర కార్యములు సాధించెను. ఊరంతయు కాలిపోవుచున్నపుడు తన శరీరము కాలినను లెక్కగొనక దొరయిల్లు కాపాడెను. అతఁడు తన దొరమీఁద ఈఁగను వాలనీయలేదు.

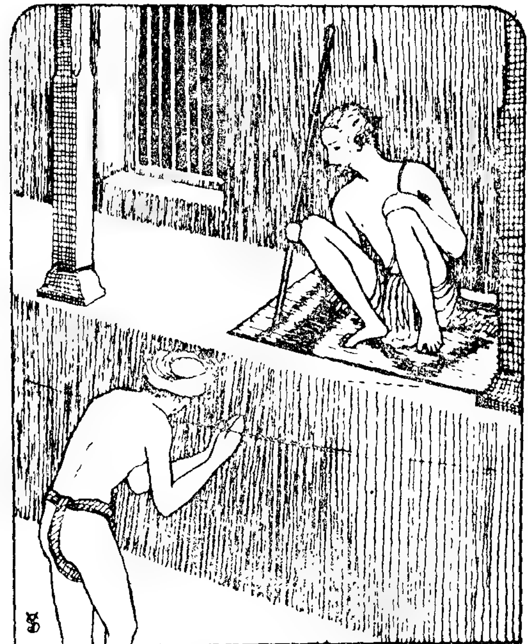
నరసింహులుకూడ కాటని కఱవులలో కాపాడెను. పెండ్లి పేరంటములు చేసెను. ఇల్లు కట్టించిపెట్టెను. అన్నవస్త్రములిచ్చెను. ఇటులు దొరవలన పాలేరును పాలేరువలన దొరయు అభివృద్ధి చెందిరి.

ప్రాయము చెల్లినపయిని దొరకు సోములను కొడుకును పాలేరునకు రాముఁడను కొడుకును గలిగిరి; కాని పాలేరు పెండ్లాము ప్రసవించి మరణించెను. నరసింహులు ప్రోద్బలమున కాటఁడు మరల లచ్చియను దానిని పెండ్లాడెను. పెండ్లాడిన కొద్ది రోజులకే జబ్బుపడెను. అసలే వృద్ధాప్యము. అందులో జబ్బు.

ఒకనాఁడు దొరయింటికి నలుగురు సాయమున అతికష్టముగా నడిచి వెళ్లెను. ఎదురుగా దూరమున కూర్చుండెను.

సోములు—— ఛీ చండాల దర్శనము పోంము! దూరముగా పోంము! అనెను. కాటఁడు దూరముగా తొలఁగి తొలఁగి కూర్చుండెను.

గదిలో జ్వరశయ్యలో నున్న నరసింహులు——ఏమిరా నాయనా! ఏమిటీ? అనెను.

మాలఁడు భక్తిపూర్వకముగా [illegible]ల నేల పాకెను

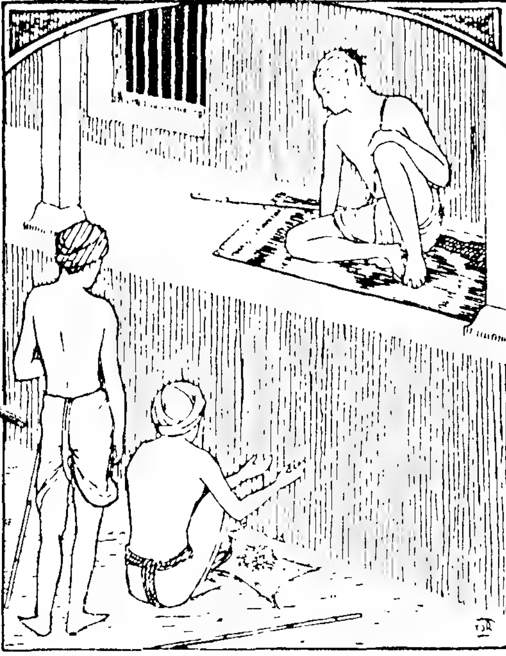
ఊహు వింటివా? పాము చెప్పును! ప్రొద్దుననే కాటఁడు, మధ్యాహ్నము కాటఁడు, సాయం

* ఇట్టి వాడుకమాటలు ఇందు ఉపయోగింపఁబడినవి.

కాలము కాటఁడు, ముందు కాటఁడు, వెనుక కాటఁడు, కాటఁడు, కాటఁడు! ఎందులకు వచ్చిన బ్రాహ్మణ్యము! అని సోములనెను.

నరసింహులు కఱ్ఱగొని వాకిటికి వచ్చి అరుఁగుపై కూర్చుండెను. మాలఁడు భక్తిపూర్వకముగా తల నేల మోపెను. బ్రాహ్మణుఁడాశీర్వదించెను. ఒకరి నొకరు ఆరోగ్యమును గుఱించి ప్రశ్నించుకొనిరి.

కాటఁడు—దొరా! ఇఁక నేను జీవింపఁగల ననుకొనను. వేదన ఎక్కువగా ఉన్నది. నా కిఁక స్వామిసేవ తీఱిపోయినది. అనెను.

కాలుఁడు...నరసింహులయెదుట ఒక మూటను విప్పెను

నరసింహులు కంటినీరు పెట్టుకొని—కాటా! నేనును పిన్నవాఁడనుగాను, నేడో ఱేపో నా పయనమును సునిశ్చితము. దాని కేమి? నీ విఁక దుఃఖింపకుము. నారాయణ స్మరణ చేయుము. అనెను.

అదియే ఉపదేశముగా కాటఁడు నారాయణ మంత్రమును గ్రహించి తన కొడుకును దక్క తక్కుఁగల బందుగుల దూరముగా పొమ్మని నరసింహులయెదుట ఒక మూటను విప్పెను. నూఱు అఱకాసులు. వాని జూపి—అయ్యా! ఇది తమకడ సంపాదించినది. నా కొడుకు ఇఁక సవతి కొడుకు, అక్కఱలో తమరు విచారించి వానికి ఈయఁగోరుచున్నాను! అని మనవి చేసెను.

నరసింహులు కుమారుని బిలిచి ఆ ధన విషయము చెప్పి భద్రపఱపించెను. కాటఁడు మువ్మాఱు మ్రొక్కి సెలవుగొని నారాయణ స్మరణము చేయుచు వెళ్ళిపోయెను.

దొర అచటనే కూర్చుండి పలుమాఱులు ఆవలించెను. నరసింహులకు అదియే తుది సెలవుగా కానిపించెనా? అతఁడు నిట్టూర్చి ఆకాశము చూచుచు కూరుచుండెను. అతని కేమియు తోఁపలేదా? ధనముకన్న విలువగల పదార్థ మేమైన పోవుచున్నదా? ఔను. తానును అతఁడును ఒకరి వెనుక నొకరు దున్నిరి. పాండ్రపొలములను సుక్షేత్రములుగా మార్చిరి. రాత్రి చేని గట్లమీద ఒకరివెనుక నొకరు పరుండిరి. నీరు కట్టిరి; కోసిరి; కుప్పలు వేసిరి; నూర్చిరి. అక్కఱలో సంచులు సాయ ముపట్టి బండ్లకెక్కించిరి. వారికి ఇండ్లదగ్గఱనే తప్పు. పనిలో ప్రేమలో ఒకటే చెయ్యి; ఒకటే మనసు.

కాటని బాహుబలమును, దానికన్న మిన్నయగు విశ్వాసమును తన భాగ్యమునకు కారణము. ఆ భాగ్యముచేతనే తాను బవంతి కట్టెను; కాటనికి పూరిల్లు వేయించెను. తాను పెండ్లాడెను. కాటనికి పెండ్లిండ్లు చేయించెను. ఆ భాగ్యముచేతనే తన కుమారునికి చదువు చెప్పించెను; రాముని కిరస్తానిబడిలో చదివించెను. అట్టి కాటఁడు తనకడనేకాక ఇహలోకము కడ సెలవుగొని పోవుచుండఁగా ధనముకంటె విలువగల ఒకానొక పదార్థము తనను ఘుటపించిపోవుటలేదా?

చీకటిపడిన తరువాత నరసింహులు కాటని గానఁబోయెను. ఆముదపు దివ్వె వెలుఁగున కాటని కాయమును నరసింహులు కాంచెను. సంతోష దుఃఖములు ఒకే తూరి.

బచ్చి నా గతి యేమి యని నేలకు గోలకు దెచ్చెను. రాముఁడు దొరగారు వచ్చిరని చెవిలో అఱచెను. కాటనికి స్పృహలేదు. నరసింహులు జ్వరబాధచే వడఁకుచు వెనుదిరిగిపోయెను.

నరసింహులు తన ఆస్తిలో మూఁడవపాలు కాటని కొడుకు రామునికి వీల్లువ్రాసి రాముని పిలిపించి యిచ్చెను. రాముఁడు దానిని సోములకడ దాఁచ నిచ్చెను.

స్పృహ వచ్చినపుడు దొరకును పాలేరునకును నారాయణస్మరణము తక్క వేఱుమాట లేదు. శ్మశానాగ్నిలో మంటవెలుఁగున స్వామిభృత్యు లిరువురును ఒకరి నొకరు చూచుకొనుచు పరలోక మేఁగిరి.

౨

సోములు హైస్కూలులో స్కూలు ఫయినలుదాఁక చదివెను. ఆ హైస్కూలు వైదిక ట్రస్టీల చేతులలో పెరిఁగెను. దాని ప్రతి విద్యార్థికిని మతవిభాగమున సనాతన ధర్మములు, ఇంగ్లీషు టీకతో గీత పఠనీయములు. విభూతి, బిళ్లగోఁచి మొదలగునవి విధులు కావుకాని ఆదరపాత్రములు. సోములు వీనిని ముఖ్యముగా అనుష్ఠించెను. దిగువ తరగతులలో గెలుపొందెనుగాని స్కూలు ఫయినలు అనని దారిలో కొండవలె అడ్డుదగిలెను. తండ్రి గతించిన పదఁపడి చదువుటకు తీరిక లేకమానివైచెను.

బ్రాహ్మణునకు సేద్యము పాడి గాదని సోముల మతమే కాని రాఁబడిని చూచి ఎత్తివేయలేదు. ఒకటి రెండు సంవత్సరములు అతిక్రమించిన పిమ్మట తాను చెప్పిన కూలినాలికి ఎవరును రాకుండుట వలనను తన ఆచారమునకు మాలమాదిగలు పనికిరాకుండుట వలనను, 'శూద్ర స్సర్వస్య ఘాతకః' అని శూద్రునం దిష్టము లేకుండుటవలనను, విశేషించి తాను కష్టపడలేకుండుట వలనను వ్యవసాయపు కామాటము ఎత్తివేసెను.

రాముఁడు వచ్చి గోడచాటున నిలువఁబడి అయ్యా తమ తండ్రిగారికడ చిన్ననాట నుండియు నాతండ్రి పాలేరు. వారి రెండు స్థానములందు మనమున్నాము. మానాయన విశ్వాసమే నాకును గలదు. అదియు తమకు

విదితచరము. ఆ దయనే తమరు నా యందు ఉంపుఁడు. నేను వ్యవసాయ మంతయు చేసెదను. మీరు లోటుపాటులు సవరించుకొనుచుండుఁడు. అని మనవి చేసెను.

సోములు—ఏమిరా? 'వారి' 'మనము' 'మా నాయన'? చిత్తము దేవర యాజ్ఞ! వ్రాత్రివ్రాత్రి! వ్రాత్రివ్రాత్రి!!! చండాలుఁడు నాకు చెప్పుట?

రాముఁడు—అయ్యా! ఒప్పో తప్పో చెప్పితిని. తమకు ఇష్టము లేనిచో పోనిండు! విల్లు నాకు దయచేయుఁడు. నా కిచ్చిన పొలము పాలుకిచ్చితిరి. దానినే ఖాయపఱిచి

నా అనుమతి లేకుండ విల్లు వ్రాయుటకు
నా తండ్రికేమి హక్కు?

ఆ అంబారము నా కిప్పింపుఁడు. కాదందురా ఈయేడు తమరే తీసుకొని ముందటికి నాకు విడుదల చేయుఁ డనెను.

సోములు— ఏమిరా? నా అనుమతి లేకుండ విల్లు వ్రాయుటకు నా తండ్రి కేమి హక్కు? దొంగలూ దొంగలూ కలిసి ఊళ్ళు పంచుకొనిరఁట! చాలు నీమర్యాద. నీ మొగము చూడరాదు. ఛీఛీ లేచి పో! చేతనగుచో వ్యవహారము చేసికో. మరి మాటాడకు. అని లోపలి నుండి విల్లు తెచ్చి ముక్కముక్కలు చేసి వానిమీఁద పాఱవైచెను. మరి రెండు తిట్టి లోనికిఁబోయి తలుపులు మూసికొనెను.

రాముఁడు ఆ కాకితపు ముక్కలకేసి చూచుచు చాలసేపు నిలువఁబడెను. నిలువఁబడి నిలువఁబడి ఆ ముక్కలన్నిఁటిని పోగు చేసెను. ఆతఁడు రొండి తడుముకొనలేదు. చుట్ట కాల్చఁడు కాన అచట నిప్పుపెట్టె ఉండదు. ఇంటికి పరువున వెళ్లివచ్చి ఆ ముక్కల ప్రోవునకు నిప్పుపుల్ల గీచి అంటించెను. అది నిమిషమాత్రమున కాలిపోయెను. రాముఁడు వెనుదిరిగి చూడక వెళ్లిపోయెను. రయ్యుమని గాలి తోలి ఆ కాలిన ముక్కలు ఎక్కడివక్కడ కొట్టుకొని పోయెను. అచట దాని చిహ్నము కూడ లేదు.

సోములు రాత్రి సగపడ భోజనమయిన వెనుక రివ్వున లేచి వాకిటికిఁ బరువిడెను. ఇటులు పరువెత్తుట పాతికేసాలాయెను గాన భార్య భయపడలేదు గాని పిచ్చియెత్తెనేమో యనిమాత్ర మనుకొనెను. సోములు కాగితపు ముక్కలు వెదకెను. ఒక ముక్కయేని ఆ యంధకారమున గానిపింపలేదు.

ఈ లోపుగా భార్య లాంతరు గొని వెళ్లెను. ఇపు డా వెలుఁగున సోములకు మరి కాస్త అంధకార మధికమే ఆయెను. అతఁ డాకాశముదిక్కు చూచి పిడికిలించి విధవ! వాఁ డెత్తుకొనిపోయినాఁడు. కానీ! కోర్టున్నది. వాఁ డున్నాఁడు. ఈ యాస్తి వెల ఎంతయుండునో అంతయు వ్యయము చేయింపక దీనిని వానికి దక్కనివ్వను అనుకొనుచు లోనికేఁగెను.

భార్య అనుగమించుచు 'మీరు విల్లు చింపితిరని నేరము రాదుకదా కొంప తవ్వి?' అనెను.

సోములు అరుణనయనములతో, ఉబ్బిన నాడులతో అదరు ముకుజెమరలతో భార్య కేసి చూచెను.

3

లచ్చి యింటనున్న దెల్లయు పుట్టినింటికి నడపెను-ఇంటిపై నున్న కలప తప్ప. సవతికొడుకుతో కయ్యము పెట్టుకొనెను; అతఁడు మాత్రము కీఁచులాడలేదు. కావున రెండు పక్షములను తానే పోరాడెను.

రాముఁడు తల్లిని బతిమాలుకొనెను. లచ్చి వినలేదు. ఇంటిలో సగమైన ఇమ్మని పోరుపెట్టెను. రాముఁ డిచ్చెను. వ్రాఁత కోఁత లయిన పిదప కుండయు కర్రయు తీసికొని రామునితో చెప్పకుండ పుట్టినింటికి లేచిపోయెను. కొలఁదినాళ్లకే లచ్చి యన్నదమ్ములు వచ్చి ఆయిల్లు సోముల కమ్మివైచిరి.

రాముడు లోగడ అన్నము లేకపోవు టెఱుఁగఁడు. వండుకొనుట అసలే యెఱుఁగఁడు. రెణ్నాళ్లనుండి ఉపవాసము.

ఈ యవస్థ యంతయు బడిలో అతనితో చదువుకొన్న రెబెకా చూచెను. తలిదండ్రులకు తెలియకుండ అన్నము తెచ్చి నిద్రించుచున్న రామునిముంగల పెట్టెను. పరికించి చూచి వెళ్లిపోయెను. ఆదారిని బోవు పాదిరీతప్ప ఆవిషయ మితరు లెఱుఁగరు.

కొంతవడికి రాముఁడు మేలుకనెను. అన్నముచూచి—ఆహా భగవానుఁడా! నా యెడ నీ కెంత దయ! నా యాఁకలికూడ నీకు తెలిసెనా? అనెను.

అతని కన్నులనుండి నీరు జల జల రాలెను. వాకిటికి వచ్చి చూచెను. ఎవరును లేరు. భగవన్నామోచ్చారణము చేయుచు అన్నముముందు కూర్చుండి భుజించుచుండెను. కంచె యావలినుండి రెబెకా రెండుకన్నులును రామునిపై బడెను. రాముఁడును రెబెకాను చూచెను. ఆచూపులో అన్నదానముకన్న ఆత్మదాన మెక్కుడుగాఁ గానిపించెను. వినయపూర్వకముగా తలవాల్చెను. రెబెకా తలవంచి చిఱునవ్వుతో లోనికేఁగెను.

రాముఁడు రెబెకాకు అన్నమిడు నవకాశము మరల ఈయలేదు. కాని చూచుటకు మాత్ర మీయకపోలేదు. రెబెకా రాముల రహస్య ప్రసంగములను రెబెకా తలిదండ్రులు అవరోధింపలేదు. రెబెకా రాముని

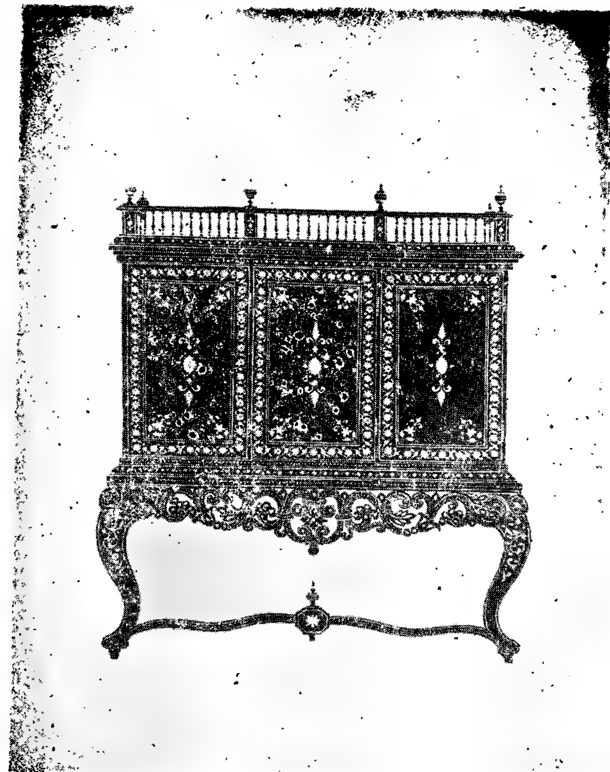
(౧౨) కఱ్ఱ తెర

(౧౩) ౧౯౨౪ సంవత్సరమున జరిగిన వెంబ్లీ ప్రదర్శనమున ప్రదర్శింపబడిన కొన్ని సామానులు

(౧౪) నూకుమాని కుర్చీ
దీనిని విడదీసి మరల కూర్చుకొనవచ్చును.

(౧౫) తాపడపు పనిచేసిన నూకుమ్రాను బీరువా

కిరస్తాని మతమున కలియు మనెను. రాముఁడు కిరస్తాని మతమన నేమి యని యడిగెను. రెబెకా చెప్ప లేకపోయెను. రాముఁడు లోతుగా చూచెను.

ఒకనాఁడు పాదిరీ రెబెకాతండ్రి విశాఖను (Isaac) పిలిపించి-నీకుమార్తె రాముని ప్రేమించుచున్నట్లు నాకు తెలియును. దానికి నా ముద్దులు చెప్పవలెను. అయితే రాముని ఎంత వడిగా కిరస్తాని మతమున కలుపఁగలుగుదునో అంతవడిగా పెండ్లి చేసికొనవచ్చును. మీ రం దఱు కలిసి ఏసు దయచే అతనిని వెంటనే మతమున కలుపుఁడు; పొండు. ఇదిగో, మతములో కలిసిననాఁడే వాఁడు పంతులు. నీకూఁతురు పంతులమ్మ. తెలిసినదా? అనెను.

ఈ వార్త తెలుపుటకు విశాఖ రాముని కడకు వెళ్ళెను. రాముఁ డాలోచించుచుకొనుచు కూరుచుండెను. విశాఖ రాఁగానే లేచి గౌర వించి కూర్చుండఁబెట్టెను.

నీవు వెంటనే మతము పుచ్చుకొనవలె నని విశాఖ. ఏల? యని రాముఁడు. పుచ్చుకొననిచో రెబెకా నీయ వీలులేదని విశాఖ. నేను గర్భదరిద్రుఁడను; మతమున కలిసిన మాత్రమున ఇత్తువా? అని రాముఁడు. ఆ మాటల కేమి? మతము స్వీకరించుచో పంతుల వగుదువు; మా అమ్మాయి పంతులమ్మ యగును అని విశాఖ.

గంభీరముగా ఆలోచించి రాముఁడు-సరే ఆలోచింతు ననెను. ఏసంగతియు రేపు చెప్పుమని విశాఖ యనెను. రాముఁడు సరి యనఁగా విశాఖ వెళ్లిపోయెను.

రాముఁడు వెంటనే సోములుకడకు వెళ్లి అయ్యా! నాకు అన్యమతమున కలియవలసి వచ్చిన దుర్గతి పట్టినది. మా నాయన మీ కడ దాఁచినధన మీయఁగోరుచున్నాను అనెను.

విధవవు! నీవు! నీ కొక అన్యమతము! నీవు మతములో కలిసినంతమాత్రమున మా మతమునకు ఏమియు ధోకా లేదు లే.

అయ్యా! ఆ మాట అటుంచుఁడు. డబ్బు మాట చెప్పుఁడు.

ఆ మాట చెవులఁ బడఁగనే సోములు కనులెఱ్ఱజేసి లోనికి బరుగెత్తి రివాల్వరు తెచ్చెను. తల్లి వెనువెంటనే వచ్చి నేరుపుగా లాఁగికొని నూతఁబాఱవైచెను. సోములు చండాలప్రేమ అని తల్లిని తిట్టి నూత దిగు ప్రయత్నమున నుండెను.

రాముఁ డచటినుండి పద్మనాభశాస్త్రి గారియింటికి వెళ్లెను. 'శుని చైవ శ్వపాకేచ బ్రాహ్మణా స్సమదర్శినః' 'శుని అంటే కుక్క-యందునూ నున్నూ శ్వపాకే అనఁగా కుక్కలు తినే మాలమాదుగలందునూ నున్నూ బ్రాహ్మణులకు ఒకటేచూపు' అని వినఁబడుచుండఁగా ఉపశాంతి కలిగి దూరముగా కూర్చుండెను. పద్మనాభశాస్త్రి రాముని చూచి పాఠము చెప్పుట చాలించి పదిమంది శిష్యులతో బయటికి వచ్చెను. రాముఁడు దండప్రణామము చేసెను.

శిష్యులందఱు పక్కున నవ్విరి. పద్మనాభ శాస్త్రికి కోపము పెరిఁగెను. వాడలోని బ్రాహ్మణులందఱు వచ్చి నాళ్ళనడుమ కేల వచ్చితివని రాలు రువ్వి కఱ్ఱలు విసరిరి. రాముఁడు దెబ్బలు సహించుచు మాటాడక వెళ్లిపోయెను.

"బ్రాహ్మణులందఱు వచ్చి నాళ్లనడుమ కేలవచ్చితివని రాళ్లు రువ్వి కఱ్ఱలు విసరిరి."

రాముఁ డింటికిఁబోయి ఇఁక అన్నము తినవచ్చును, బైబిలు చదువుకొనచ్చును అని అనుకొనెను.

రాముఁ డామఱునాఁడే మతమున కలిసి జకరయ్య యాయెను. ఆమఱునాఁడే రెబెకాను పెండ్లాడెను.

౪

జకరయ్యకు బైబిలుచే నోరు నిండెను గాని అన్నముచే కడుపు నిండలేదు.

రెబెకా జకరయ్య లిరువురు నెలరోజులు రెండుపూఁటలు పాదిరీ యింటిచుట్టూ తిరిగిరి. పాదిరీ తనకు నూటయేఁబది రూపాయ లిచ్చుచో పాతికె రూపాయల ఉద్యోగము నిప్పింతుననెను.

అయ్యా! అన్నముచే కడుపు నిండుట యొకటి; బైబిలుచే నోరు నిండుట యొకటి. ఈ రెండును నన్ను కిరస్తాని మతమునకు గుంజినవి. నేను పూటకూటికి టికానా లేనివాఁడను. నూటయేఁబది రూక లియ్యఁగలుగుట ఈ జన్మమున ఇఁక నసంభవము.

జకరయ్యా! ఓటిమాట ఎందుకు? నీ కెంత డబ్బున్నదో ఎవరివద్ద నున్నదో మాకు తెలియదూ? కాటఁడూ కాసులమూటా అందఱకు తెలియును.

అయ్యా, కాదు కాదు. కాసులమూట మాట నిక్కమే. మా నాయన అప్పండి వారి కిచ్చివేసెను గాని అది మాది కాదు.

పాదిరీ నవ్వి ప్రకృతము ఆఱురూపాయలకొకటి అయిదు రూపాయలకొకటి ఖాళీ ఉన్నవి మీ యిద్దఱు ప్రవేశింతురా? అనెను.

రెబెకా జకరయ్యలు సంతోషపూర్వకముగా అంగీకరించి వెళ్లిపోయిరి.

వారు దూరముగా వెళ్లుటచూచి ఫాదిరీ కంటిజోడు మేజాబల్లమీఁదఁ బెట్టి— తెలివి తక్కువవారు— ఫూల్స్— ఇపు డేమయి నది? ఒకటి ౧౫, మరొకటి ౧౦, వెరసి ౨౫. వీరికిచ్చునదిం౧ తీసివేయఁగా ౧ర. ౨౧ర లు = ౧౬ ౮. ౧౫౦ ఇమ్మనఁగా సకల అబద్ధములూ ఆడినాఁడు. ఇపు డీఁక ఏఁటేట నూట అరువది మొనిమిది రూపాయలు అకురాలా యిచ్చునుఁగాక అని అనుకొని గుడిలోనికి వెళ్లిపోయెను.

రెబెకా జకరయ్యలు పంతులమ్మగాను, పంతులుగాను ప్రవేశించిరి. రెబెకాకు పది, జకరయ్యకు పదియేను, అసలు జీతము. ఇది వారెఱుఁగరు. ఫాదిరీ వారికి గురుదేవుఁడు.

ప్రతి ఆదివారము రెబెకా జకరయ్యలు చెర్చియొక పావలా ఏసుపేర ముడుపీయవలసియుండెను. మరియు మరికొన్ని పండువులలో మరికొన్ని ముడుపులు కట్టవలసియుండెను. ఈ విషయమంతయు పర్యాలోచింపఁగా కుడిచేతితో ఇచ్చి ఎడమచేతితో లాఁగికొనినటులుండెను. వీనికి చెల్లఁగా మిగిలిన ద్రవ్యము వారిరువురి పొట్టలకు చాలలేదు. ప్రొద్దుగ్రుంకులు బడిలో వాగి వాగి యింటికడ వారికి వాక్కట్టు.

ఫాదిరీ తమ జీతములో సగము హరించుచున్నటులు జకరయ్యకు కర్ణాకర్ణికగా తెలిసెను. జకరయ్య మొదటమొదట నమ్మలేదు కాని పిదపఁబిదప సత్యము తెలిసికొనఁగలిగెను.

జకరయ్య ఒకనాఁడు ఫాదిరీ దర్శనమునకు వెళ్లెను. అతఁడు బైబిలు చదువుకొనుచుండెను. జకరయ్య వందనముచేసి తన దైన్యమును చెప్పికొని ప్రకృతము జరుగుచున్న అన్యాయమును పైకి పోనీయకుండ సర్దుపాటు చేసి తనను అనుగ్రహింపవలసినదనియు మతముయొక్క సత్యమునకు తాము తండ్రులనియు మనవిచేసికొనెను.

ఫాదిరీ చిఱునవ్వుతో—ఓరీ! మేము ఏసుకులమువారము, సాక్షాత్తు వారికి శిష్యులము. మీకును ఏసునకును సాక్షాత్సంబంధము లేదు. మాగుండా మీరు ఆ యేసుప్రభువు గుడి వాకి

"మీ నల్లవారందరు మాకు బానిసలు. బానిసలయందు ఉంచవలసిన దయ మాయందు చాలఁగలదు."

టిక్కీమాత్రము వెళ్లఁగలరు. మీ నల్లవారందరు మాకు బానిసలు. బానిసలయందు ఉంచవల

సిన దయ మాయందు చాలఁగలదు. నేను చేయఁగలిగినంత ఉపకారమును చేసివేసితిని. ఇఁక నా చేతిలో ఏమియులేదు. అనెను.

జకరయ్య తలవాల్చి—And unto him that smiteth thee on the one cheek offer also the other; and him that taketh away thy cloke forbid not to take thy coat also—అని లోలోపల అనుకొనెను. ఫాదిరీవద్ద సెలవు పుచ్చుకొని వెళ్లిపోయెను.

కొలఁది రోజులలోనే రెబెకా జకరయ్యలకు ఉద్యోగము ఉద్వాసిత మయినటులు తెలిసెను.

రెబెకా ఆనాఁడు భర్తతో కిరస్తాని మతము కానిమతము అనెను. జకరయ్య చిఱునవ్వు నవ్వి నేను పద్మనాభశాస్త్రిగారి యింటికి వెళ్లినపుడు వారు 'శుని చైవ శ్వపాకేచ పండితాః సమదర్శినః' అని చదువుచు నన్ను చూడఁగనే తన్ని తగిలినారు. ఫాదరీని చూడ వెళ్లినపుడు వారు 'For whosoever shall do the will of my Father which is in heaven, the same is my brother, and sister, and mother' అని చదువుచున్నారు. వారు అన్యాయము చేయవలదని వేఁడుకొనఁగా మీకును ఏసునకును సాపత్న్యసంబంధము లేదు; మాగుండా మీరు ఏసుప్రభువు వాకిటికిమాత్రము వెళ్లఁగలరు. మీ నల్లవారందఱు మాబానిసలు అని తెగడెను. పైని డిస్మిస్ చేయించెను. కావున ఏమతములో తప్పు గలదు మనుష్యునిలోఁ గాక? మానవులందఱకు ఒకటే మతము గలదు—సమదర్శిత్వము అనెను.

ఆనాఁడు వారికి ధర్మాన్నములతో సరిపోయెను. వారికి దైనందినము గీతాబైబిలుల పారాయణఫలముతో పాటు ఉపవాసవ్రతఫలమును సంపూర్ణముగా లభించుచుండెను.

❧

జకరయ్య ఉదరపోషణకు కాపు భోగయ్య నాశ్రయించెను. ఆశ్రయింపగా నాశ్రయింపఁగా ఈక్రింది షరతును కుదిరెను—"సేద్యమునకు కొంత పొలమిచ్చి పెట్టుబడి పెట్టుట; పంట పాఁబోలు; పెట్టుబడిలో సాలుకు ఏఁబదిరూకలు చెల్లుపెట్టుట; పెట్టుబడిమీఁద రూపాయి తొమ్మిదణాల సాలుసరి కాంపౌండు వడ్డీ; ఇల్లూ దొడ్డీ తాకట్టు." ఈనియమములతో జకరయ్య అఱకకట్టి పొలమున అడుగుపెట్టెను.

జకరయ్య రెండుజాముల వఱకు దున్నఁగా సాయంకాలము వఱకు రెబెకా ఎడ్లమేపును. భర్త మోటతోలఁగా భార్య నీరు కట్టును. వారిరువురును చోడినారు పోసి పెంచి ఊడ్చిరి; మిరపతోఁట పెట్టిరి; పొగాకుతోఁట వేసిరి. రాత్రి రెబెకా రాటముమీఁద నూలుతీయుచు భర్త బైబిలుచదివి చెప్పఁగా ఆలకించుచుండెడిది.

జకరయ్యకు పాటకపు జాతిలో పలుకుబడి ప్రబలము. విపత్తు వచ్చినపుడెల్ల అతని కొకనాఁడతిథి.

ఈ గౌరవములో అతఁడు తన సేద్య మును మఱవలేదు.

ఒకనాఁడు రైలులో సోములును ఫాది రీయు కలిసిరి.

జకరయ్య మీ మీఁద పిటీషను పెట్టు టను కొనుచున్నారు.

దాని కేమి? మీవిల్లుముక్కలు కోర్టు కెక్కునట.

జకరయ్య దుర్భాగ్యుఁడు.

జకరయ్య ఇన్ ఫిడెల్, పతితుఁడు.

వానిని వంచుటకు ఏమి ఉపాయము?

మీకు చేతనైన ఉపాయము చేయుఁడు; నేను మీకు భయము రాకుండ జేయుదును. మిషనరీకి ఎంత ప్రభావ మున్నదో మీ రెఱుఁగరా?

ఎఱుఁగుదును ఎఱుఁగుదును. మిమ్ము నమ్మనా?

క్రీస్తుమీఁద ఒట్టు.

ఇరువురును రైలు దిగి పోయిరి.

పంటలు చక్కగా పండెను. పైరకు పైరా ఱగి నేలమీఁద వాలుచున్న రామచిలుక దండు రెక్కలవలె నుండెను. పొగాకు మొక్కలు 'నన్ను కాల్పవలదు నన్ను కాల్పవలదు' అను చందముగా వెడఁదబారు టాకులతో చేతు లొగ్గి నిలువఁబడెను. తమీఁద యాకులు తమ్ము లక్ష్మినంతయు ఎన్నులకిచ్చి దివాలాతీసెను.

రేపు లేక ఎల్లుండి కోయవచ్చుననఁగా భూతములలో కల్లోలము పుట్టెను. గాలి చెల రేఁగెను. మబ్బులు కమ్మి తటిమి తటిమి ఉఱి మెను. పాములవలె మెఱుపులు, ఫిరంగిగుండ్ల వలె పిడుగులు, తుపాను. తన మాతృవైన భూమిని జలము పెద్దపులివలె గ్రసించెను. జడ ముల కేటి పాడి?

జకరయ్య ఈ వ్యత్యయములో జైనా చార్యులవలె జగదనిత్యతను తెలిసికొనెను.

పదిరోజులకుఁగాని భూతములకు సమ త్వము కలుగలేదు.

జకరయ్య భోగయ్యవాకిట నిలిచెను. భోగయ్య దైవికముగా పంట పాడగుటకు చింతించెను. పిదప ఇట్లనెను—నీవు బాకీతేల్చ లేవు, ఈ సాలుకు పెట్టుబడిలో ఈయవలసిన ఏఁబదిరూకలు తెచ్చి యిచ్చుచో పొలము నీ క్రింద నుండునటులు చూతును. పండినను ఎండినను మిషనరీవారు నీకంటె ఎక్కువ డబ్బు ఇత్తుమనిరి, వారి కిచ్చెదను.

అయ్యా! నే నీయఁగలుగుదు ననియే అడిగితిరా?

నన్నిఁక నేమియు అడుగవలదు. చేత నైనచో పైకము తెమ్ము.

జకరయ్య మాటాడలేదు. భోగయ్య సమాధానముతో పనిలేక కాంబోలు లోనికి వెళ్ళిపోయెను.

రెబెకా యింటికి వచ్చిన భర్తముఖము చూచి స్థితిగతులు మారెనని తెలిసికొనెను.

అతనికి అన్నమిడుట కింత నూకలు లేవు. నాలు కండెలమ్మి నూకలు తెచ్చుటకు సాలెయింటికి వెళ్లెను.

అతఁడొంటిగా కూర్చుండి కూర్చుండి వగచి వగచి యింటిలో అటిటు తిరుగుచుండెను. అపుడచటికి విశాఖ వచ్చెను. అల్లుమామలు కూర్చుండిరి.

జకరయ్యా! మీనాయన నరసింహులుగారి కడ కాసులమూట దాఁచినట్లు వినుకలి. అదియు గాక నరసింహులుగారు నీకేదో విల్లు వ్రాసి యిచ్చినటులును వాడుక. దానివలననే నీకు మేము పిల్లనిచ్చితిమి. ఇట్టి కఱవులో ఆ ధనమేల తెచ్చికొనవు? నీకు పిఱికితనమైనచో నేని నే నడిగివచ్చెదను.

నేను పెండ్లికాకమునుపే గర్భదరిద్రుఁడ నంటిఁగదా! కాసులమూట నీటిమూట. విల్లు పొల్లు.

విశాఖ ఆ మాటలు నమ్మలేదు. లేచి సోముల యింటికి వెళ్లెను. ఆ యింటికి తాళము. జలప్రలయమునకు అతఁడు కొండదరి తోఁటలోనున్న యింటిలో కాఁపురముండెను. విశాఖ అక్కడికి వెళ్లెను. సోములు విశాఖను చూచి తగవులాడ వచ్చె ననుకొనెను. అటులే యయ్యెను. క్రమముగా తగవు పెరిఁగెను. సోములు లోని కేఁగి తలుపులు మూసికొనుచు- ఆ కాకితపుముక్కలను తీసికొని వాని నొంటిగా నా కడకు రమ్మనుము తోసి అఱచెను. విశాఖ సఖియని వెళ్లెను.

సోములు దూరముగానున్న జకరయ్యను చూచెను. వస్త్రము కప్పుకొని అరుఁగుమీఁద కూర్చుండెను. అతనికనులు చంద్రనిప్పులు. నరములు ఉబ్బిపోయి త్రిప్పలు. మొగము క్రౌర్యము. జకరయ్య నమస్కరించి నేలమీఁద దూరముగా కూర్చుండెను.

కాకితపు ముక్కలు తెచ్చితివా?

అయ్యా! నాఁడే తగులఁబెట్టితిని. మీకు ఆ సందేహము పోగొట్టుటకే వచ్చితిని.

ఈయవా? ఈయవా?

నిక్కము. తగులఁబెట్టితిని.

"కొండపై ప్రతిధ్వనింపక మునుపే జకరయ్య నేలపై వ్రాలెను."

ఇదిగో మా నాయన కళంకము మాపెదను. అని సోములు బట్టచాటున నున్న పిస్తోలు నెత్తెను.

యేసు మిమ్ము రక్షించుఁగాక !

నీ యేసు నిన్నే రక్షింపలేఁడుచూడుము అని సోములు పేల్చెను. కొండ ప్రతిధ్వనింపక మునుపే జకరయ్య నేలపై వ్రాలెను. సోములు దగ్గఱకు వెళ్లి చూచెను. ఒక కాక్షితపు ముక్కయు లేదు. సోములు పాఱిపోయెను. జకరయ్య కష్టముగా లేచి దూరముగా వెళ్లి లోయలో పడిపోయెను.

క్రమక్రమముగా గ్రామమంతయు గుమి కూడెను. రెబెకా బియ్యపుమూటతో వచ్చి కాళ్లకాడ కూర్చుండి అతని మోమును నిబ్బరముగా చూచుచుండెను. అతనియత్తమామలు సోములను తిట్టుచు ఏడవఁదొడఁగిరి. జను లందఱు ఇంటిలోని కుఱికిరి. శూన్యము.

పోలీసువారు వచ్చిరి. వారిమాట వినఁబడఁగనే జకరయ్య కనులు తెఱచెను. ఇన్స్పెక్టరు దగ్గఱకు వెళ్లి నీ మీఁద పిస్తో లెవరు పేల్చిరి ? అని అడిగెను.

జకరయ్య—నేనే

ఇన్స్పెక్టరు పెదవి విఱిచి—ఎందులకు ?

జకరయ్య—కేవలము నేనే నేనే నేనేఅని శ్వాసలు విడిచెను. రెబెకా మూర్ఛిల్లెను.

సుధాకర తత్త్వము

విక్రమదేవవర్మ గారు

సుధ యన నమృతంబు సున్నరబు నోసుధా
కరుఁ డనంగ ధవళకిరణుఁడ సుమి
సుధ కిర వను సుద్ది సూరికల్పిత మగు
నమృతమునకు వసతి యగునె గ్రహము?

నే ధన్యనైతిని!

శ్రీమతి గుమ్మడిదల దుర్గాబాయి గారు

"లీలా! లీలా! యింతవఱకేమి చేయుచుంటివే! అబ్బా! రాట్నమున్న నీకు తిండియో, నిద్రయు కూడ నక్కఱలేదుగదా: తండ్రిగారు నీకొఱకై వేచియున్నారు. భోజన మొనర్చి తిరుగబోగూడదా!' యనుచు కమలాబాయి లోపసారాలోనుండి తన ప్రేమంపుపుత్రిక యగు లీలను పిల్చుచుండెను. 'వచ్చుచుంటి నమ్మా!' యని చెప్పుచు లీల రాట్నము నక్కడ దిగవిడచి కదురు తీసి తన బీరువాలో జాగ్రత్తపరచి తండ్రియొద్దకు జనియెను.

శ్రీనివాసరావుగా రప్పుడే భోజన మొనర్చి కోటు తొడుగుకొని కమలాబాయి అందిచ్చు తమలపాకు మడుపు లందుకొనుచు నే డెక్కడ మన లీల జాడ గానబడదే! పాఠశాలనుండి యింటికి వచ్చినదా? యని యేమొ పల్కబోవుచుండగనే లీల తండ్రిగారిం జేరి, 'నాయనా! రేపు రాబోవు డిసెంబరునెలలో జరిగెడి కాంగ్రెస్ మహాసభను జరుగబోయెడి వస్తుప్రదర్శనమునకై మా పాఠశాలోపాధ్యాయులు యే బాలికలు చాల సన్నముగ నూలు వడికి తెత్తురో వారలచే నూలు వంపలు తయారుచేయించి వారల కొక బహుమాన మిత్తుమని నుడివియుండుటచే నే పాఠశాలనుండి వచ్చినదాది రాట్నమువద్ద నే యుంటిని కాన నా యాలస్యమునకు క్షమింపవేడెదనని పలికెను. 'అమ్మా! నీ కార్యదీక్ష కెంతయు సంతసించితిని. లెమ్మ వేగ జని భోజన మొనర్చి, నూలు వడికి నీ తోడిబాలికలలో విజయలాభమునంది నీ వుపాధ్యాయుల ఆదరమునకు పాత్రురాలవు కమ్మని ఆశీర్వదించి తండ్రి ప్రొద్దగుట జేసి వేవేగ కోర్టునకు వెడలెను.

శ్రీనివాసరావుగారు ఆ గ్రామమునందు పలుకుబడి కలిగిన యొక సంపన్నగృహస్థు; శాంతస్వభావము గలవాడు; భూతదయాపరుడు; బిరుదు లనెడి బురదలో దిగబడి ధనతృష్ణాతురుడై స్వార్థమన్నది వీడకయుండు పెద్ద మనుష్యులవలెగాక, తన కున్న కొద్దియో గొప్పయో పరులసహాయార్థమై వినియోగించుచు, తోడిసత్పురుషుల మెప్పిందుచుండెడివాడు. కమలాబాయికూడ తన పతి సుగుణముల కేమాత్రము తీసిపోవక, పతి ఆదరణకు లోనై ఆయన సత్సంకల్పములను చేయూత నొసంగుచు తోడ్పడి స్త్రీజాతికెల్ల తల మానికమై యొప్పుచుండెను. ఈ కమలా శ్రీనివాసదంపతుల కేకమాత్ర పుత్రిక లీల. లీల లీలలం గాంచుచు ఆ దంపతు లందుచుండెడి సంతోషమునకు మేరలేదు. అయిదేడులు వచ్చినతోడనే లీల తనకు తానై పాఠశాలకుంబోయి యుపాధ్యాయులు చెప్పెడి పాఠములం దధికశ్రద్ధ వహించి వారియెడ వినయ వివేకములతో ప్రవర్తించు తన నెచ్చెలులలో నగ్రగణ్యయై వెలుగుచుండెను.

సాయంకాలమయ్యెను. గోగణము తమతమ నెలవులు చేరుచుండెను. పక్షులు నోట యేరనిడి తమతమ లాయముల వైపు తిరుగుచుండెను. బాలురు, బాలికలు, పాఠశాలల విడిచి తమతమ పాఠములగూర్చి యొండొరులతో ముచ్చటించుకొనుచు ఇండ్లకు చేరుచుండిరి. లీల కూడ చేత పుస్తకములనిడి గృహముజేరెను. కమలాబాయి లోన వంటచేయుచుండెను. వంటపనులలో తల్లికి కొంత సహాయమొనర్చి లీల తన చిన్నిపూదోటలోని మొక్కలెట్లున్నవో చూడనేగెను. శ్రీనివాసరావుగారు ఆఫీసు నుండి యప్పుడే యింటికివచ్చిరి. కాలుసేతుల గడిగికొని బల్లపైనున్న వార్తాపత్రికనం గైకొని కాంచుచుండెను. కొంతసేపటికి 'లీలయెక్కడ?' యని యాయన సేవకు నడిగెను. 'అమ్మాయిగారిప్పుడే పూదోటలోనికేగియున్నా రని సేవకుడు చెప్పెను. తిన్నగా తానుకూడ తోటలోనికి జని సాక్షాత్ వనలక్ష్మికింబోలె పశ్చిమాంబుధిని గ్రుంకనున్న వృద్ధభానుని అరుణకాంతులు ముఖమునందలమికొన చిన్నిచేతులతో గాలికెగురు ముంగురుల వెనుద్రోసికొనుచు నడుమనడుమ తా బడిలో నేర్చుకొన్న జాతీయ గీతములం బాడుకొనుచు పూలమొక్కలనడుమ తిరుగాడు లీలం గాంచి 'ఆహా! అపార కృపామయుడగు భగవాను డెట్టి సుగుణఖనిని నాకు లభింపజేసినాడు! ఈ బా

లకు సదయహృదయమునకుం దోడు దేశభక్తికూడ నలవడినది! నాహృదయగతమగు ఆశచిగిర్చి పుష్పించి ఫలించు సూచనలు సుగుణమణియగు యీ లీలా మూలముగ భగవంతుడు నాకు గాన్పింపజేయుచున్నా' డని మనమున తలపోయుచు తదేకధ్యానమున ఆమెను వీక్షించు చుండెను. ఇంతలో ఇంటినుండి '(శ్రీనివాసరావుగారున్నారా ?' అను కేక వినబడుటతోడనే ఆలోచనా పరంపరలో మునిగియున్న ఆయన 'ఇదిగో వచ్చుచుంటి' నని లోనికరిగెను. రాత్రి చీకటులు గ్రమ్ముకొనుటంజేసి లీలకూడ వనవిహారము చాలించి యింటిలోని కరిగెను.

౨

శ్యామసుందరుడు కొంచెము పొడవరి. దాదాపిరువది యేండ్లుండవచ్చును. విశాలనేత్రములు, ఆజానుబాహులు, సమున్నత శరీరము, పసిడిచాయయుకల్గి ఆతడు చూపరులకెంతయు ముదముగూర్చు చుండెను. ఆతనికి సౌందర్యమునకు తోడు సహజసద్గుణములు సువర్ణమునకు తావి యబ్బినట్లు ఒప్పుచుండెను. ఆతని శరీరచ్ఛాయకు తోడు ఆతడు ధరించియున్న ఖద్దరువస్త్రములు ఆతని కొకవింతయందము కూర్చుచుండెను. ఆతడు ఆగ్రామములో ఉన్న దొరతనమువారి కళాశాలయందు పట్టపరీక్షకు చదువుచుండెను. ఆతడు ప్రతిపరీక్షలోను అగ్రస్థానమలంకరించి రాజధానికంతను ప్రథముడుగ నుత్తీర్ణుడగుచుండెడివాడు. ఈతనికి కేవలము విద్యయందే కాక హాకీ, క్రికెట్, టెన్నిస్ మొదలగు ఆరోగ్యాభివృద్ధి నొసగు వ్యాయామముల యందు కూడ చాకచక్యము కడు మెండు. పెక్కుమారులో నాతడు సహాధ్యాయి బృందముతో గలిసి దేశదేశాంతరముల కేగి తా నేర్చుకొన్న వ్యాయామ పరిశ్రమలయందు ప్రతిబృందము నోడించి, సంగర్త్రులనరచి తెచ్చుకొన్న కళాశాల కొక అలంకారమని పేరుగడసి జయలక్ష్మిని చేబట్టి పురమునకు, మరలెడి నృపతికైవడి జయజయ ధ్వానములతో గ్రామమునకు మరలుచుండెడివాడు. కాని ఈతని సుగుణములను గని విని మురియుభాగ్యము లేకుండగనే ఈతని తలిదండ్రులు ఇహలోక సౌఖ్యముల వీడిపోయిరి. తలిదండ్రులు లేని లోటు లేకుండ ప్రసాదరావుతమ్ముని అతిగారాబముతో చూచుచు కంటికి రెప్పవలె కాపాడుచుండెడివాడు. ప్రసాదరావు కొంచెము ముంగోపముగలవాడు. తాపట్టినకుందేటికి మూడేకాళ్లనువారిలో నొకడు. ఈతడు దొరతనమువారి కొలువునందుండి వారి అడుగులకు మడుగులొత్తుచు, స్వేచ్ఛకు తిలాంజలి నొసంగి స్వార్థమునే కోరుచుండు మహనీయులలో నగ్రస్థాన మలంకరించెను. ఈతడు తమ్ముని ఎన్నిమారులో ఖద్దరువస్త్రముల విడువుమని బోధించెను. కాని, విఫలమనోరథుడగు చుండెను. రాట్నమన్నను, ఖద్దరువస్త్రములన్నను, ఆతనికి జనియించెడి క్రోధ మింతింత కాదు. శ్యామసుందరుడు కళాశాలనుండి వచ్చినదాది మాతృసమానయగు వదిన లక్ష్మీబాయియొద్ద గూర్చుండి ఆమెకు రాట్నము వడకుచుండుట నేర్పుచున్నప్పు డెంతయు మనమున విసుగు చెందు చుండెడివాడు.

ఫిబ్రవరినెల దేశమంతయు సైమనుకమీషను బహిష్కరణాందోళనలతో అల్లకల్లోలముగనుండెను. ఏపత్రికలజూచిన నీవార్తయే! యెవరినోట విన్న నీమాటయే! నాడానగరముం దెక్కడజూచినను విద్యార్థులసంరంభమే. శ్యామసుందరుడు ప్రాతఃకాలకృత్యముల నెరవేర్చుకొని శుద్ధమైన ఖద్దరువస్త్రమును ధరించి జాతీయైకమత్యమునకు మూలకారణ మనదగు జెండా చేతనిడి అన్నగారెంతవలదనుచున్నను తన భావిజీవితమెట్లు పరిణమించునో యను సందేహ మిసుమంతయును లేక దృఢదీక్షాపరుడై "మహాత్మగాంధీకి జయ్"అని కేకలిడుచు రణరంగమున నురికెడి వీరునికైవడి తోడి యువకుల ప్రోత్సహించుచు నగరసంకీర్తనలో పాల్గొనుటకై వెడలెను. సాయంకాలమయ్యెను. పట్టణపురమందిరమంతయు స్వచ్ఛందసేవకుల యుత్సాహముతో, బాలుర జయజయధ్వానములతో గూడ కర్మచారుల తత్తరపాటుతో అల్లకల్లోలముగ నుండెను. శ్యామసుందరుడు నాటిసభయందు స్వచ్ఛంద సేవాదళనాయకుడై యెక్కడజూచిన తానయై నాయకుల గంభీరోపన్యాసముల నతిశ్రద్ధగ నాలించుచు, మనమున నుత్సాహ తరంగములు మొలకలెత్త ఆవేశపూరిత హృదయుడై ఒకచో గూర్చుండి తనలో తానిట్లు తల

పోయ దొడఁగెను. 'అయ్యో? ఈయుపన్యాసముల వినిన కొలఁది నాయొడలు జల్లుమనుచున్నదే! నేనింతవర కెంత మూర్ఖుడనై యుంటిని! దాస్యశృంఖలాబద్ధునిగ నొనర్చు యీవిజాతీయవిద్య నేర్చుకొనుటయందు నా యమూల్య మగుకాల మెంత వృథా ఖర్చు చేసితిని! ప్రపంచమున దైవ సృష్టిలో స్వాతంత్ర్యదేవతలుగ పరిగణింపబడుచుండు పురుషులు దాము తమ స్వేచ్ఛాజీవనమును నిగళబద్ధముగ నొనర్చుకుంటయేకాక తమ భార్యాపుత్రికలగూడ దాస్య వృత్తిని ప్రబోధించి విద్యావిధానములకే దోసి లొగ్గింప జేయుచుండ, ఇక వారలయందు జాతీయతా బీజములు మొలకలెత్తు టెట్లు? మన కన్నతల్లి మన దేశమాత, మన మాతృభూమి యొక్క స్తనముల పాలం గ్రోలి ఆమె యొసగు సుమధుర, సుశీతల జలముచే, పెంపబడి కర్తవ్యవిమూఢులమై, ఆమె పరపదదళిత యగుచుండ గాంచి, స్వేచ్ఛాపరులమై విలాసతరంగములలో మునిగి తేలుచుంటిమే? అయ్యో! తలచుకొన్న కొలఁది నాగుండె నీరగుచున్నది. రెండక్షరముల తోకగతగిలించుకొని బిరుదులకై యాశపడియుండు మహనీయులలో నేనొక్కడను గాలసివచ్చెగా! అయ్యో! ఎంత యవివేకినైతి. ఎట్టి దేశద్రోహినైతి. ఇకనైనను నాయీతుచ్ఛ దేహమును దేశసేవకు, మానవసేవకు అర్పించి, నా జీవితమును సార్థకము చేసికొనెదగాక' అని కృతనిశ్చయుడై అప్పటికి తొమ్మిది గంటల రాత్రియగుటచే, అన్నగారేమందురో అనుభయమున కాళ్లు ముందరపదమును బంధించుచుండ ఇంటివైపు మరలెను.

3

నాడు అమావాస్య. ఆకసమంతయు కటికిచీకటులచే, కారు మబ్బులచే, భయానకమై మాఱ్పట్టుచుండెను. మేఘగర్జనములు భయంకరశబ్దములు శ్రీనివాసరావుగారింటియందుండెడివారల హృదయములు మరింత కలవరపఱచుచుండెను. నేటికి వారము దినములనుండి శ్రీనివాసరావుగారు ప్రబలబాధచే పీడితులగుచున్నారు. వైద్యశిఖామణులు అనేకులు రోగినిగాంచి నిరాశను వెల్లడిపఱచుచుండిరి. [illegible] హృదయములు మిగుల క్షోభిల్లుచుండెను. పిడుగుల ఫెళఫెళారావములు వారి భయకంపిత హృదయములను మరింత కలవరపరచుచుండెను. రోగి కడు నీరసించి, శల్యావశిష్టుడై యుండెను. కమలాబాయి విచారసంతప్త హృదయయై ఆర్తత్రాణపరాయణుండగు భగవంతుని వేనోళ్ల స్తోత్రముచేయుచు పతి పాదముల చెంత కడు నిశ్చలమానసయై కూర్చుండెను.

అర్ధరాత్రి. జగమంతయు గాఢాంధకారబంధురమై యుండెను. నక్షత్రముల కాంతిగూడ సన్నగిల్లెను. మిణుగురుపుర్వుల స్వల్పకాంతులు తక్క వేరొండు వెలుగు లేదు. ఆకసము మేఘావృతమై, వర్షమువచ్చెడు సూచనలు పొడసూపుచుండెను. ఇట్టి భయంకరసమయమున ఇర్వురు యువకులు ద్విచక్రశకటముల నధిరోహించి కడువేగముగ బోవుచు ఇట్లు సంభాషింప మొదలిడిరి.

"అయిన, రాధాకాంతా! డాక్టరుగారు యిప్పుడు వత్తురని యనుకొందువా? ఆయన సదయహృదయుడే. మన యజమానుని స్థితి నాలోచించిన బాగుగ గన్పట్టుచు! మనలను తండ్రివలె ప్రేమించెడివాడు. ఎట్టివాడైనను మృత్యుముఖమున బడవలసినదే గదా. కానిమ్ము, దైవ ఘటన యెట్లున్నదో యెరుగ నేరితరము?" ఇట్లు సంభాషించుచు వారు కొంతవడికి డాక్టరుగారి గృహమును సమీపించిరి. డాక్టరుగారు నిద్రించుచుండిరి. వారిని నిద్రనుండి మేల్కొలిపి సంగతంతయు విన్నవించిరి. డాక్టరు సురేంద్రనాథ గారు కడుదయార్ద్ర హృదయులగుటంజేసి శ్రమయని యెంచక అట్టి కటికిచీకటి రాత్రి సమయమున తన పరికరముల చేతనిడికొని, బయలువెడలి కొంతవడికి గృహమును సమీపించెను. డాక్టరెప్పుడు వచ్చునో, ఏమిచెప్పునో అని వీథియరుగుమీద నిలిచి చూచుచుండిన లీల డాక్టరును గాంచినతోడనే ఒక్క పర్వున లోనికిబోయి "అమ్మా! డాక్టరుగారు వచ్చిరే" యనుచు తల్లిం జేరెను.

సురేంద్రనాథ గారు తిన్నగ గదిలోనికిబోయి, రోగి హస్తమును చూచి పరీక్షించి ఒక్క వేడినిట్టూర్పు

విడిచెను. డాక్టరేమిచెప్పునోయని అత్యంతము నాతురులైన తల్లికూతు లిర్వురకును, డాక్టరుయొక్క నిరాశాసూచకదృష్టులు గాంచినంతనే ఏమ్పాగలేదు. "దీనావనా! దీనరక్షణబిరుదాంకా! మా తండ్రిని నా కుంచవా? మా తండ్రిని కాపాడవా?" యంచు లీల బోరన నేడ్వసాగెను. ఇంతలో 'అమ్మా! లీలా' యని తండ్రి పిల్చుచున్నటులయ్యెను. అంత లీల తండ్రియొద్దకు జని "ఏమి నాయనా! ఏలపిల్చితివి?" యని యనుచుండగనే, శ్రీనివాసరావు తన గారాబు కుమార్తెను కుష్ఠించి జీర్ణములైయున్న తనచేతులతో అదిమిపట్టుకొని హృదయము మీద నిడికొని, "నా కన్నతల్లీ, నా బంగారుమొలకా, నేను మిమ్ముల విడిపోవుచున్నాను. నాకు పరమేశ్వరుని ఆజ్ఞయైనది. మీరు విచారింపకుడు. మరణమ జీవకోటికి సామాన్యమే! నిన్నొక యింటిదానిగ చేయజాలనైతిని. అదియే మనమున బాధించుచున్నది." అని యేమియో పలుకబోయి కఫము కుత్తుక కెగదన్నుటచే మాట్లాడజాలక కొంతవడికి "అమ్మా... నేను...పోవు...చున్నాను...మాతృ....దేశము...మాతృ...భూమిని...మరువ...వలదు...నాజీవితము...వృధాగా...గడిపి...వేసితిని...నీవైనను...భారతాంబ...ఋణము....దీర్చి...యీదీనుని...ఆత్మకు...శాంతిగల్గింపుము...దీనురాలగు...నీతల్లికి...ధైర్యము...చెప్పుము....నీతండ్రి....నీకు ఇక...లేడు...శ్రీమన్నారాయణా ... మా లీలా...కమలల...నెట్లు... గాచెదవో."

ఇట్లు పలుకుచు ఆయుదార హృదయుడు విశ్రాంతి దీర్చుకొనువాని భంగి జగద్రంగమును వీడి కన్నులు మూసుకొనెను.

ఇక నేమున్నది? శ్రీనివాసరావుగారి పంచభూతాత్మకమైన శరీరము పంచభూతములలో కలిసిపోయెను. లీలా కమలల హృదయము లెట్లుండునో వ్రాయుటకు కల మాడుటలేదు.

౮

"లక్ష్మీ! లక్ష్మీ! అబ్బా! మన శ్యామసుందరు డెట్టివాడయ్యెనే! దేశము, దేశసేవ, యివన్నియు వీని యందే ఆవిర్భవించియున్నవి. ఈఖద్దరుగుడ్డలు, యీ రాట్నములు యివన్నియు వీనికొరకే బ్రహ్మ సృష్టించెనుగా బోలు! ఇంకను వీడేమో గొప్పగొప్ప చదువులుచదివి, బిరుదములంది, దొరతనమువారి కృపకు పాత్రుడుగా నోపునని యెంతయో మురియుచుంటిని. నా తలపులన్నియు బూడిదగలిసిన పన్నీరాయెనే! తిన్నయింటికి వాసములు లెక్కపెట్టినటులు నాకే పంగనామములు పెట్టుచున్నాడు! తండ్రితో సమానుడనగు నా యాజ్ఞ లెక్కసేయక నిన్న తాను పాఠశాల బహిష్కరించు టెందులకు? పట్టపరీక్షకువెళ్ల సంసిద్ధుడైయుండి మధ్యలోరవితో తల గోకికొనునటు లీకృత్యము లేల? దొరతనమువారెంతయు సమర్థులు. వారేమి సేయ దలచినను ఒక్కత్రుటిలో నొనర్పగలరు. వారి కోపానలమున కాహుతియగుట కంటె వేరొండులేదు." ఇట్లు యింకేమియో పలుకుచు మూర్తీభవించిన క్రోధదేవతవలె ప్రసాదరావు పడక కుర్చీమీద కూర్చుండి తమ్ముని రాక కెదురుచూచు చుండెను.

శ్యామసుందరుడు లోన నడుగిడుట తోడనే ప్రసాదరావు కనుబొమ్మలెగరవడ "ఎవరు వారు? ఓహో! శ్యామసుందరరావుగారా? తీరుబడి యైనదా? దేశనాయకులు మిమ్ములనిడచిరా? అసహాయోద్య మాందోళనలో ఎంతమందిమూర్ఖులు పాఠశాలలనిడచి, ఉద్యోగముల మాని, కూటికి గుడ్డకు మొఖమువాచి, దేశద్రిమ్మరులై, తిన్నచోట నిలుపక, నిలిచినచోట నిద్రింపక, ఫకీరులవలె తిరుగుచుండుట లేదు? నీవు కూడ వారిగతినే అనుసరించుచున్నటులు తోచుచున్నది. కానిమ్ము! నీ ప్రారబ్ధమునకు నేనేమి చేయగలవాడను? వచ్చియు రానిమాటలతో, తప్పుటడ్గులతోనున్న నిన్ను తండ్రిగారు తమ మరణసమయమందు నన్ను జేరంబిలిచి 'నాయనా! నీకు రెక్కలు వచ్చినవి. నీతమ్ముడింకను చిరుతప్రాయము వీడలేదు. వానిని నీచేతులలో విడిపోవుచున్నాను. నీ తల్లి వానిబాల్యమందే గతించినదిగదా? ఇక వాని భారమంతయు నీదే. నీతమ్ముని నీ వెటులుకాపాడెదవో?' అని నుడివియున్నందున నింతగ చెప్పవలసివచ్చెను." ఇట్లుచెప్పుచు ప్రసాదరావు పడకకుర్చీనుండిలేచి గదిలోనికివెళ్లి ఒక కవరుదెచ్చి తమ్మునిముందు విసరివైచి, ఇదిగో నీ పాఠ

శాలా ప్రధానోపాధ్యాయులు సాయంకాలముననే దీనిని నాకంపియున్నారు. దీనింగూర్చి నీయభిప్రాయము నను కరింపు"మ నిపల్కెను.

ఇంతవరకు మంత్రముగ్ధునివలె, నిలువబడియున్న శ్యామసుందరుడు ఉత్తరము తనకాలివద్ద పడినతోడనే తొట్రుపాటొందె. భయకంపితహస్తములతో దానినెత్తి యీవిధముగ చదివెను.

శ్యామసుందరా!

నైమనుకమీవను బహిష్కారణాందోళనలలో పాఠశాల మానిన యువకులు పాఠశాలనుండి వెడలగొట్టబడుదురను మా శాసనములను నీవు వినియేయున్నావు. నీవు పాఠశాలయందు అందరకంటె నెక్కుడుగ వృద్ధిలోనికి రాగలిగిన వాడవనియు, వినయ వివేక సౌశీల్యాది సద్గుణములు గల్గినవాడవనియు ఎంచి యింతకుమున్నెన్నియోమారులు నీవు ఇట్టిపనులు చేసినను ఓపిక వహించితిమి. కాని నేడు జరిగిన విషయమున, నీవేగాక, తాచెడ్డ కోతి వనమెల్ల చెరచినటులు తోడిసహాధ్యాయులనందర, ప్రోత్సహించి, వారలచేతను పాఠశాలలుమాన్పించి, యుత్సవములలో పాల్గొనినందున నిన్ను పాఠశాలనుండి వెడలనడవలసినదిగ, పైఅధికారులు ఆజ్ఞాపించుచున్నారు.

ఇట్లు

ప్రధానోపాధ్యాయుడు.

ఈ యుత్తరము చదివినతోడనే శ్యామసుందరుని మనోవీధిని, విచారానందము లొక్కతూరి, పరుగిడ మొదలిడెను. నిశ్చేష్టుడై, నోటమాటలేక పదినిమిషములవరకటులే నిలువబడియుండెను. శ్యామా! భోజనమునకు లెమ్ము. ఇంతకే తడవైనది' యని, పిల్చు లక్ష్మిబాయికేక కర్ణపుటముల సోకినంతనే దీర్ఘాలోచనాపరుడై యున్న శ్యామసుందరుడు తెల్వొంది వదినా; ఇదిగో వచ్చుచుంటి'నని తన గదిలోనికి వెళ్లి యుత్తరీయమతీసి, మంచముపై పడవైచి, వంటయింటివైపు మరలెను. లక్ష్మిబాయి వడ్డించి మరది రాకకై నిరీక్షించుచుండెను. శ్యామసుందరుడు పాదప్రక్షాళన మొనర్చుకొని విస్తరముంగిట భుజింపగూర్చుండెనేకాని, మనస్సు మనస్సులో లేదు. ఎంతయో బాధనందువానివలె గన్పట్టుచుండెను, సంగతంతయు నెరింగియున్న లక్ష్మిబాయి "శ్యామా, ఏమటులుంటివి? సరిగ భోజనమైన చేయలేదే, భుజింపుము. నాయనా మీ యన్నగారిసంగతి నీవెరింగియున్నదేకదా! వారికెంత తోచిన నంతియేకాని వేరొండుగానరు. దైవనిర్దేశ మెటులున్న నటులగు విచారించి మనస్సును బాధింపచేయుట తక్క వేరొండు లేదు." అని పల్కెను.

శ్యామసుందరుడు వేవేగ భుజించి, తల్లివలె ఆదరించి లాలించి ప్రేమించి కన్నకుమారుని భంగి ఆదరించెడి వదినగారితోనైనను మాట్లాడక తిన్నగ గదిలోనికేగి శయ్యపై నొరిగి, రెండుచేతుల తల నదిమిపట్టుకొని 'ఆహా! సర్వేశ్వరా! ఎట్టి విషమస్థితికి తెచ్చితివి? నా మనోదార్ఢ్యము నెరుంగగోరియే నన్నిట్టి యిక్కట్టుల పాల్చేయుచుంటివా? నే నిప్పు డేమి చేయనగు? నాకేది కర్తవ్యము? అంతవాని నింతవానిగ నొనర్చి, విద్యాబుద్ధులు చెప్పించి తన సర్వస్వము నన్నుగ భావించి పెంచుచున్న అన్నగారి యాజ్ఞ యొకవంక! దీనావనయై దిక్కులేక తనపుత్రులేమో తన్నుద్ధరించెదరని నమ్మి యున్న భారతమాత, శివాజీ, రాణాప్రతాప్, తిలక్, గాంధీ ప్రభృతులగన్న మాతృభూమి, సీత సావిత్రి దమయంతి చంద్రమతి మొదలగు సాధ్వీమతల్లులగాంచిన పవిత్రజన్మభూమి, దేశసేవకునై పలుబాధలపడి అనేకసంవత్సరములు కఠినకారాగారవాస శిక్షకులోనై అవసానసమయమందు గూడ మాతృదేశమో, మాతృదేశమో యని విలపించుచు ప్రాణములర్పించిన చిత్తరంజన్, గోఖలే, నౌరోజి, లజపతిరాయి మొదలయిన వీరశిఖామణుల గన్న భారతరత్నగర్భ, నా జన్మధాత్రి హాహారావములు మరియొక వంక!

కానిమ్ము, నా హృదయగతమగు కోర్కెయే పుష్పించి ఫలించుగాక. నేడే మాతృ భూరంగమునదు మిక్కి నాసోదరుల సుఖదుఃఖములలో పాల్గొని దేశమాతకు సత్పుత్రుడనై మెలగెదగాక! అపార కృపామయుడగు సర్వేశ్వరుడు నా సంకల్పము లీడేర్చి నాకు చేయూత నొసంగి నాజీవితము ధన్యమొనర్పజేయుగాత.!!'

ఇట్లు తలపోయుచు శ్యామసుందరుడు హృదయ భారము కొంత తగ్గ కర్తవ్యనిర్దేశ మొనర్చుకొని పొట్ట కూటికినై దాస్యవృత్తికి పురికొల్పు విద్యకు స్వస్తిచెప్ప నిశ్చయించి అన్నగారు దీనికెట్టిశిక్ష నొసంగెదరో యను భయమంతయు విడనాడి దినమంతయు నలసియుండుటచే నిద్రాదేవి యొడిలో శరణందెను.

*

అఘటనా ఘటన సమర్థుండగు భగవంతుని లీలలం గన నేరితరము! ఒకతరి మానవుల సంతోషాంబుధి నోలలాడింప చేయుచుండును. ఇంకొకతరి విచారసాగరమున ముంచుచుండును. ఇంతవరకు జన్మించినదాది కష్టమన్న నెట్టిదియో యెరుంగక నిరంతర సుఖసాగరమున నోలలాడు లీల కడు యిక్కట్టులకు లోనయ్యెను. కృష్ణపక్ష చంద్రునివలె ఆమె నానాటికి క్షీణించుచుండెను. క్షయ రోగపీడితుని దేహముట్లా బాలదేహము కృశించుచుండెను. మనోవ్యాధికి మందేది యనునట్లు ఆమెరోగము వీరికి వారింప నశక్యమైయుండెను. బాల్యమాదిగ తన్ను పెంచి పెద్దదానినిగ నొనర్చి తనసుఖమునే యభిలషించుచున్న పితృమరణమునకై చింత యొకవంక, భర్తృవియోగానల దందహ్యమానయై సతతము కన్నీరు కాల్వలై కార దుఃఖించుచు, శుష్కించి కడు దుర్బలయై మంచముపట్టి నానాటికి కృశించుచున్న తల్లికై చింత మరియొకవంక. అట్టితరి సామాన్య బాలికలైన, ధైర్యము విడనాడి కింకర్తవ్యతా విమూఢలై బెగడంది ఉందురు. అట్లుగాక ధీరయగు లీల పొంగిపొంగి పొరలి వచ్చుచున్న దుఃఖము నాపుకొనుచు తానే అధైర్యమందిన తన తల్లికూడ బెగడంది అసువుల బాయగలదేమో యను భయమున కనువారలకు ధైర్యముతో మున్నట్లే కన్పట్టుచుండెను.

నాడు ఏకాదశి. ప్రాతఃకాలకృత్యముల నిర్వర్తించుకొని చేతనొకపళ్లెమిడి దేవతాపూజార్హమై పూలుగొని తెచ్చుటకు లీల తన చిన్ని పూదోటలోనికేగెను. నాటి యుదయమునుండియు కమలాబాయిస్థితి మారినట్లుకాన్పించుచున్నది. తనలో తానేదో గొణుగుకొనజొచ్చెను. నడుమనడుమ, "లీలా! లీలా! నీ ముద్దుముచ్చటలన్నియు తీరకుండగనే, నీ తండ్రి నిన్ను వీడిపోయిరి. నిన్నొక యింటిదానిగ చేసినచో నాకీ బెంగ యుండకపోవును. పితృవియోగముచే పరితపించుచున్న నీవు మాతృవియోగముచే ఎంతదిగులందెదవో! సంపూర్ణ యౌవనవతివై వివాహయోగ్యవై యున్నతరి భగవంతు డెట్టి యాపదల పాల్చేసెనే! నీతల్లియిక జీవింపజాలదు. మాతాపితృ విహీనవగు నీకిక దిక్కెవ్వరు? ఎట్టియాపదల పాలందవలయునో! ఎందరి యపహాస్యములకు గురి కావలసివచ్చునో! ఎందరు క్రూరుల క్రౌర్యముల బారి పడకుండ కాపాడుకొనవలయునో! ఆహా! దయామయా! నా చిన్నారి లీల నేమి చేయనెంచితివి? నా మెకేది దిక్కు? లీలకు ధైర్యమొసంగుము. ఆపదలనుండి యుద్ధరింపుము. సద్బుద్ధినొసంగి, పుట్టినింటికి, మెట్టినింటికి సత్కీర్తి చేకూర్చునటుల లనుగ్రహింపుము. నేనుపోవుచున్నాను. లీలను నీచేతనిడిపోవుచున్నాను. కాపాడుము" అని పలవించుచుండెను. లీల పూలను గొని తెచ్చి తల్లి మంచమువద్దకు వచ్చి చూచుసరికి కమలాబాయి స్మృతితప్పియుండెను. తల్లి స్థితి గాంచినతోడనే లీలకు ధైర్యము సన్నగిల్లెను. కన్నుల నుండి కారు బాష్పముల నొత్తుకొనుచు "అమ్మా! ఏమియో బాధగానున్నటులు గాన్పించుచున్నది" యని లీల తల్లిని పలుకరించెను. అంత కమలాబాయి "అమ్మా! నీ తల్లికి అవసానము సమీపించుచున్నది. ఇక నేపోవుచున్నాను. నీ తండ్రిగారు తమ మరణసమయమందు నీకాదేశించినమాట మరువవద్దు. నాకోరికకూడ నదియే. సత్పుత్రివై నీదేహమును మానవసేవకునై వినియోగించి సచ్చరిత్రవై తోడి స్త్రీలోకమున కాదర్శప్రాయవై, చదువులసరస్వతివై, విద్యలేక దేశమన్న నెట్టిదియో యెరుంగక దేశస్థితి యన్న నెట్టిదియో యెరుంగక భర్తయున్న తాశయముల కెంతయు ఆటంకమును గలిగించు వృథాప్రలాపములయందే కాలమంతయు గడపి అవిద్యాంధకారమందు మునిగి తేలుచున్న స్త్రీల నుద్ధరింపుము. అహంకారమును త్యజించి కొద్దిగొప్పలదరికి జేరనీయక నీకాలమును గడుపుకొనుచుండుము. ఇక మాట్లాడజాలకున్నాను, ఆయాస మధికమగుచున్నది. కొంచెము...మంచినీరు..." ఇట్లుచెప్పుచు మనస్సంతయు

భగవదాధీనము గావించి మాయాప్రపంచక రంగమునుండి ఆత్మస్వాతంత్ర్యాభినయము సమాప్తి గావించుకొనెను.

గాలికి దుమ్ము రేగిన ట్లీవార్త క్షణములో గ్రామమంతయు వ్యాపించెను. విన్నవారందరు "అయ్యో! సుగుణమణి యగు లీల కిట్టికష్టము సంభవించె! కరుణామయుడగు భగవానుడామెయెడ కడు నిర్దయుడాయెనే? ఇక ఆబాలకేది గతి" యని వగవజొచ్చిరి. మెల్లగనీవార్త పాఠశాలా ప్రధానోపాధ్యాయినియు, దయావతియు నగు, శారదాబాయిగారి కర్ణములంపడెను. వెంటనే ఆమె లీల గృహమునకుంజని తల్లి మంచము వద్దనే శోకావ్యాకులయై పడియున్న లీలంగాంచి తనవద్దనున్న ధనముతో శవమునకు దహనసంస్కారాదుల ముగింపజేసి లీలను తనతో గూడ నింటికి తీసుకొనివెళ్లి ఆదరించి ఆమెకు తల్లి లేని లోటు దీర్ప బ్రయత్నించుచుండెను. లీలయు ఆమె మధురసంభాషణలచే ఆదరసత్కారములచే, కొంత దుఃఖముపశమిల్ల తలిదండ్రుల అంత్య వాక్కుల స్మరించుకొనుచు వారి కర్తవ్య మీడేర్ప ప్రయత్నించుచుండెను.

౬

ఆ గ్రామమున శారదాబాయిగారి నెఱుగని వారెవ్వరును లేరు. ఆమె బాలికలయందు చూపెడి యనురాగము, విద్యబోధించుటయందు గలనేర్పు, కార్యదీక్ష, ఔదార్యము, సహనశీలత, సద్యసమత్వము గాంచిన ప్రతి వ్యక్తియును ఆశ్చర్యమునొందక మానదు.

శారదాబాయికి పాపము, బాల్యమునందే వైధవ్యదుఃఖము ప్రాప్తించెను. వివాహసమయమందు తక్క భర్తృముఖమెన్నడు వీక్షింపని యామెను అనేకులు మూలబడవైచి వంటపొయ్యివద్దనే కుక్కి ఆమె యున్న తాళములమంటగలుప యత్నించిరి. కాని యోచనాపరురాలగు యామెయు పవిత్రమానసమే యామె సచ్చరిత్రమునకు మూలకారణమనియు, మనోనైర్మల్యము లేక యిరుగుపొరుగు అమ్మల అధిక్షేపములకు లోనై లేనిపోని యసంబద్ధప్రలాపముల తమ విలువగల కాలము వృథపుచ్చుచు అనేకులు క్రూరుల మోహదృష్టులకు గురియై తమపవిత్రజీవితము మరింత అపవిత్రముగ నొనర్చుటయో, కాక కులకళంకములై, పుట్టినింటిని, మెట్టినింటిని అపకీర్తిపాలుచేసి దేశమాతకు, దుష్ప్రవర్తనలచే మరింతభారమును గల్గించుచున్న పెక్కురు స్త్రీలసంగతి విచారించి, వగచి, యిట్టి అభ్యంతరములు సంభవించినను లెక్కింపక నా యీ తుచ్ఛదేహమును స్త్రీవిద్యకునై బలియొసంగి అవిశ్వాసలై, మూఢలై, అవిద్యాంధకారమునబడి తట్టుమిట్టాడుచున్న నాసోదరీమణుల నుద్ధరించి నా జీవితమును సార్థకము చేసికొనియెదగాక యని దృఢనిశ్చయయై స్త్రీవిద్యలో ఉన్నతి జెందుచు వచ్చుచున్న పూనానగరమును గూర్చి తానదివరకు వినుచున్నది యగుటంజేసి ఒరుల కీవార్త తెలియజేయకుండ, ఒరులసహాయమపేక్షింపకుండ తాను అబలనను సంగతియే మరచి ఆవేశమాత్ర సహాయయై ప్రోత్సహించుచుండ, తిన్నగ పూనా చేరెను. నాలుగు సంవత్సరము లక్కడనుండి, ఉన్నతవిద్య నంది ఆంగ్ల విద్య నభ్యసించి బిరుదములంది తామే అపరసరస్వతులని యెంచుచు, విర్రవీగి, కన్నువిన్ను గానక, పరులతో భాషించినయెడ తమ విద్య కెక్కడ లోపము వచ్చునో యను భయముచే మూర్తీభవించిన గర్వరాసులోయన తిరుగుచుండు మన యీనాటి కొందఱు సోదరీమణులవలె గాక శారదాబాయి యున్నతవిద్యతోపాటు వినయ, వివేక, సత్ప్రవర్తనాదులయందు కూడ తనయంతయామె లేదని పలువురచే గణింపబడి పూనా. కళాశాలయందు పన్నెకెక్క, జన్మభూమి కేతెంచి తన స్వంతధనముతో పాఠశాలాభవనము నొకదాని గొని దానికి శారదాభవనమని పేరిడి, పెక్కురుబాలికల నందుజేర్చి తన ఆశయ మీడేర్చుకొనుచుండెను.

శారదాబాయియొక్క సాంగత్యలాభము వలన లీల గృహకృత్యముల యందేమి అధ్యాపికాత్వము నందు గల నేర్పునందేమి మిక్కిలి నేర్పుగణించి, ఆమెకు తలలోని నాల్కవలె ప్రవర్తించుచు ఆమెకనుసన్నల మెలగుచు తత్ప్రేమ భాజనమై మెలంగుచుండెను. ఒక్క నిమిషము లీల లేకున్న శారదాబాయికి ఈ జగమంతయు నంధకారమయముగ తోచుచుండును. అప్పుడప్పుడామె తన స్థానమున లీలను ఉపాధ్యాయిగ నొనర్చి బాలికలకు పాఠముల చెప్పించుచు తాను చూచి ఆనందించుచుం

డును. బాలికలుగూడ లీలను తమసోదరిగ భావించి, పాలు నీరు భంగి ఒక్కటై మెలగుచుందురు. సాంగత్య లాభము వలననే కదా గులాబిచెట్టుక్రిందనున్న మన్ను గూడ పరిమళించుట. అటులే శారదా సాంగత్యము వలన సహజ సద్గుణవతియగు లీల సుగుణశీలయై అన్నిట నామెకు తోడునీడయై తలిదండ్రుల కీర్తి మరింత వృద్ధి పరచుచు, ఆగ్రామమందు సర్వజన ప్రేమైకపాత్రినియై యొప్పుచుండెను.

ప్రాతఃకాలము ఏడుగంట లైయుండవచ్చును. ప్రాతఃకృత్యము తీర్చుకొని శుచియై శారదాబాయి లీలను ముందిడుకొని నిత్యమును వలెతులసీదాస కృతమగు హిందీ రామాయణమును చదువుచుండెను. లీలగూడ ఆమె చదువు పద్యముల నర్థముచేసికొనుచు నత్యంత కుతూహలితమానసయై వినుచుండెను. కొంత తడవునకు రామాయణ పఠనము ముగించి, శారదాబాయి లీలతో సంభాషించుచుండెను. ఇట్టితరి పాఠశాల పరిచారికయొకర్తు చేతనొక యుత్తర మునిడి అమ్మా! తపాల వాడిప్పుడే దీని నాకొసంగెనని చెప్పుచు ఆమెచేతి కందిచ్చెను. ఇట్టి సమయమందు ఉత్తర మెవనివద్దనుండియో యని యోజించుచు, కవరుచింపి లోని కాగితముతీసి యిట్లు చదువనొడగెను.

ప్రియసోదరీ, నమస్కారములు.

ఈ మధ్య వచ్చిన సైమనుకమీషను బహిష్కార కాసరమున నేను పాఠశాలను బహిష్కరించితిని. దాని ఫలితముగ పాఠశాలనుండి వెడలగొట్టబడితిని. నాఁడు మొదలు మా అన్నచే పలుబాములకు లోనై వారి కోపానలమున కాహుతి యగుచుంటిని. చదువుమాని, యింటియందు చేతకాని పిరికిపందవలె గూర్చుండినయెడల, తిండి పెట్టుట తనకు గూడ దుర్భరముగుననియు, యింకను ఏవేవో దుర్భాషలాడి నన్ను కంటకముగ జూచుచుండెను. ఇట్లుండ, మొన్న ఆగ్రామములో జరిగిన విద్యార్థి స్వచ్ఛంద సేవాదళమునకు నన్ను నాయకునిగ నొనర్చియుండుటచే నేను అన్నగారి అభిప్రాయములకు వ్యతిరేకముగ, ప్రచారము చేయవలసివచ్చెను. అన్నగారదివిని, ఆగ్రహపరవశులై నా మూలమున తమ యుద్యోగమునకు గూడ భంగముకలుగుననియు, నేను యిల్లు వీడిపోయిన తాను సుఖముగ దినములు గడుపుకొందుననియు చెప్పెను. కాని ఆయన యేమన్నను మౌనవ్రతము దాల్చి యూరకుంటిని. ఇంతలో వదినెగారు వచ్చి నన్ను గాంచి, నాకై జాలినొంది, కఠినోక్తులచే నా మనస్సు నొప్పింపవలదనియు, మిమ్మె దైవముగనెంచి, భావించి పూజించుచు, పితృసమానులుగనెంచి, గౌరవించుచున్న ఆతని హేయదృష్టిని జూడవలదనియు, మా అన్నగారిని ప్రార్థించెను. అట్టితరి ఆయన ఆమె నాపలకు క్రోధినియై చి 'నీవా నాకు నీతులు గరపుదానవు? ఆ చెనటి నిన్నుగూడ చెరచుచున్నాడే! మీరే దేశభక్తులు, దేశమునుద్ధరింప అవతరించినారు. కాన, యిద్దరుగూడ నొక్కచోటికిబోయి హాయిగ జీవింపుడని" పలువిధముల నిందించెను. పతివ్రతా శిరోమణియగు యీయమ మిగులవగచి, 'భర్తృ సందేహమునకు గురినైతినే' యని మిగుల దుఃఖించెను. ఈసంగతి వినినంతనే నాహృదయమున మిన్నువిరిగి మీద పడెనట్లాయెను. 'అయ్యో! నా మేలు నభిలషించుచు నామూలమున, ఒక పతివ్రతయగు నబల భర్తృసుఖమునకు, దూరముగావలసివచ్చెనా! తిండిలేకపోయినను, గుడ్డలేకపోయినను, ఆయమ సుఖముకొరకైనను నేనిల్లు వీడిపోవుట నాకర్తవ్య'మని భావించితిని. అన్నగారి సందేహమునకు గురియై వారికంటికి శూలమువలె మెలగుచుండుట హేయమని యెంచితిని. నాసంగతి నీకు తెలియబరచుట నాకర్తవ్యమని యెంచి నీకీయుత్తరము వ్రాయ సమకట్టితిని.

ఇట్లు నీప్రియసోదరుడు,

శ్యామసుందరుడు."

ఈలేఖ గాంచినతోడనే, శారదాబాయి నిశ్చేష్టయై, కొంతవడికి అన్నగారి దౌర్జన్యము, వారిక్రౌర్యము తనకు తమ్మునియందుగల అనురాగముగాంచి, యిట్టితరి అన్నగారిదృష్టికి దూరముగనుంటయే శ్రేష్ఠమనియు, తానుజీవించియున్న పర్యంతము ఆతని కెట్టి కష్టము కలుగజాలదనియు, ఉత్తరము గాంచినతోడనే తనవద్దకు రావలసినదనియు, తమ్ముని కొకలేఖవ్రాసెను.

లీలగూడ ఉత్తరమునంగతులను శారదాబాయి నోటినుండివిని తానుగూడ శ్యామసుందరునికొఱకై జాలినొందె ఆతని యున్నతాశయములకు, ఉదారస్వభావమునకు మనమున మిగుల సంతసించి అట్టి సుగుణములప్రోడయగు తమ్మునిగలిగియున్న శారదాబాయియొక్క అదృష్టమును, మిక్కిలికొనియాడి ఆతడు వచ్చినతోడనే తాను ఆతనియొద్ద శుశ్రూష చేయుచు దేశచరిత్ర, దేశములోని యిప్పటి పరిస్థితులు, నేర్చుకొనుటకు కృతనిశ్చయయై ఆతనిరాకకెదురుచూచు చుండెను.

౨

నాటి ఉదయమునుండియు లీలా శారదలు శ్యామసుందరుని రాకకై నిరీక్షించుచుండిరి. నిమిషమొకయుగమువలె వారికి తోచుచుండెను. ఎన్నిమారులు గడియారమువంక చూచినను ధూమశకటము వచ్చుసమయమగుటలేదు. ఆతురులైయున్న సమయమందు అన్నిటను విలంబమే కాన్పించును. అట్టితఱి ఎప్పుడు శ్యామసుందరుని గాంతుమా! ఎన్నడు వానితో సంభాషింతుమా యనియున్న మన లీలా శారదలమనములెంత వేగిరపడుచున్నవో వారిఆతురత సూచించు మొగములే చెప్పుచున్నవి.

గడియారము టిక్కుటిక్కుమని పండ్రెండుగంటలు కొట్టెను. గణగణమను శబ్దముతో, ఒకజట్కాబండి శారదాభవనముముందు ఆగెను. శ్యామసుందరుడు లోనినుండిదిగి ప్రేమదృష్టులతో తన్నుగాంచుచు, తనకెదురుగవచ్చుచున్న అక్కగారికి ప్రణమిల్లి వసారాలోనుండు సోఫాపై కూరుచుండెను. చేత మంచినీరుచెంబు నిడికొని లీల లజ్జాభయము లొక్కమారు, పెనగొనత్రొటుపాటొందు అడుగులతో మెల్లగ తలుపుచాటున నుండి శారదాబాయికి ఆచెంబునందిచ్చెను. "లీలా! రమ్మి, టురమ్ము సిగ్గేలనమ్మ", యని లీలను పిలిచెను. అపరిచితనామము వినుటతోడనే శ్యామసుందరుడు గుమ్మముదిక్కు మొగమై, "అక్కా, 'లీలా!' యని యిప్పుడెవరినామము పేర్కొంటివి? ఆమె ఎవరు? మీపాఠశాలా విద్యార్థినియా?" అని యడిగెను. అంత శారదాబాయి "నాయనా! లీల మాతాపితృవిహీనయగు నొకబాలిక. కేవలము పరమాత్ముని సహాయము తక్క వేఱొండుసహాయ మామెకులేదు. చూడు! బేలతనము సూచించు ఆమె సుకుమారముఖము గాంచిన ఆమెసద్గుణము లన్నియు కన్నులకట్టినట్లుండును. నిరాశచే, శుష్కించి, వాడిపోయిన నాఆనందమునకు దోహదముగావించిన దీ బాలామణియే?" యని పలికెను. అక్కగారుచెప్పిన మాటలన్నియు వినుచున్న శ్యామసుందరుడు లీలవైపొక్కమారు చూచెను. అంతవరకు శ్యామసుందరుని ముఖసౌందర్యముగ్రోలుచు, పిపాసాయుతములైన లీలా దృష్టులు శ్యామసుందరుని దృష్టులలో లీనమైపోయెను. ఆచూపులలో నేమి మాయాజాలమున్నదో కాని కొంతవరకు వారు ఈ బాహ్యప్రపంచమును మరచి తమజీవితమును ఒకరికొకరు ధారపోసినటులు తెల్పుచున్నవో యను దృక్కులతో అట్లే నిలిచిరి. శారదాబాయి ముసిముసినవ్వులతో 'ప్రణయాంకము' ప్రారంభమయ్యె గదాయని లోన తలపోయఁ దొడఁగెను.

శ్యామసుందరుడు ఆగ్రామమున అడుగిడినదాదిగ జాతీయసంస్థల నిర్మించి అందు రాట్నములను, మగ్గములను పెట్టించి అనేకులు బీదవారల కుపాధి కల్గింప మొదలిడెను. ఇంతియ కాక, పల్లెటూళ్ళ గ్రామముల కేగి దేశపరిస్థితులు, దేశము, దేశదారిద్ర్యమన్న నెట్టిదియో నెఱుంగక తమలోతాము తగవులాడుకొనుచు, అన్యోన్యము ఐకమత్యమునువీడి మతకలహములచే తమ్ముతామే నిర్భాగ్యులుగ జేసికొనుచున్న పల్లెలవారిని విద్యావంతులనుగ జేసి, వారలలో ఐకమత్యము గలిగించి రాట్నములయందు, మగ్గములయందు వారికుత్సాహము జనింపజేసి వారి గౌరవమునకు పాత్రుడై, ఒకనిముసమైనను వృథపుచ్చక ఒరులహితముకొఱకై పాటుపడ జొచ్చెను.

శ్యామసుందరుని వయస్సుతోపాటాతని బుద్ధివికాసము, కీర్తిప్రతిష్ఠలుకూడ వృద్ధినందజొచ్చెను. స్వార్థరహితమగుసేవ, ఫలాపేక్షలేని దేశభక్తి, మనోవాక్కాయకర్మముల నాతడుచేయుచున్న మానవసేవ యేరిహృదయముల నాకర్షింపకుండును. ఆతనిమాటయన్న ఎల్లరును ప్రాణముల నిచ్చుటకైనను సంసిద్ధులగుదురు. ఆతని

3-వ ముద్రణము!   800 పుటలు!!   తక్షణమే ఆర్డరును పంపుడు!!!

60 దినములలో సులభముగా ఇంగ్లీషు నేర్చుకొనవచ్చును

మోసపోకుండుటకై మా రిజస్టర్డు ట్రేడు మార్కును గమనించి కొనుడు.

ముట్టమొదట ఈ గ్రంథమును ప్రచురించినది మేమే.

మోసపోకుడు

మీరు ఆంగ్లభాషలో ప్రవీణులగుటకు మా ఆంగ్ల ఆశాను గ్రంథమును శ్రద్ధతో 60 దినములు చదివిన చాలును.

తక్కువధర!   అపూర్వమైన విషయము!!

తెనుగు అక్షరములను చదివినచో ఇంగ్లీషు పదములను తెలుసుకొనవచ్చును. మీరు ఇంగ్లీషు నేర్చుకొనవలయునంటే దిగువ కనబరచియుండు పుస్తకమును తీసికొనుండి. దీనికి ఉపాధ్యాయుడు అవశ్యము లేదు. సులభముగ నేర్చుకొనవచ్చును.

ఆంగ్ల ఆశాన్ లేక ఆంగ్లబోధిని

ఆంగ్ల సామ్రాజ్యాధిపత్యమునకు లోబడిన మన దేశములో ఇంగ్లీషు భాషయే ముందుకు వచ్చి ఒక్కొక్కరియొక్క మేలునకు, జీవనోపాయమునకును, నాగరికమునకును కారణముగా ప్రకాశించుచున్నది. కొన్ని సందర్భములవల్లను, సౌకర్యము లేనందునను కొందరు ఈ భాషను నేర్చుకొనకుండిరి, వెనక వ్యసనపడుచుండుట మనము కన్నారా చూచుచున్నాము. ఇంగ్లీషు నేర్చుకొనుటకు దీనికి మించిన సహాయము వేరొకటి లేదు.

దీనిలో సాధారణ వాడుకకు తగిన ఇంగ్లీషుపలుకులు శబ్దించు విధము, వాటియొక్క అర్థములును తెనుగులోను ఇంగ్లీషులోను చక్కగా తెలుపబడిన ప్రకారము ముద్రింపబడియున్నవి.

ఈ పుస్తకములో ముద్రించబడిన పదముల మాదిరి:

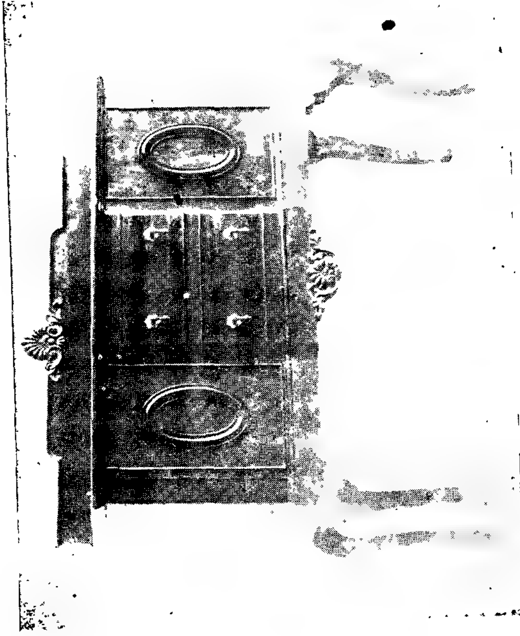
అడాప్షన్ Adoption=స్వీకారము   కామిక్ Comic=పరిహాసమైన
మ్యూజిక్ Music=సంగీతము   ప్లేన్ Plane=సమ

ఇందులో ఒక పదమును శబ్దించువిధమును, వాటియొక్క ఇంగ్లీషు అర్థమును, మృగములు, పక్షులు, దినములు, నెలలు, సంవత్సరములు, పుష్పములు, ఆయుధములు, పెండ్లి, సీమంత నోటీసులు మొదలైనవి ఇంగ్లీషులోను, తెనుగులోను వ్రాయువిధమును, చిన్నకథలును, సామెతలును వాటియొక్క ఇంగ్లీషు అర్థమును నిండా సులభమైన శైలిలో చూపింపబడియున్నవి. సుమారు 800 పేజీలుగల పెద్ద పుస్తకము. అందమైన బైండు చేయబడియున్నది.

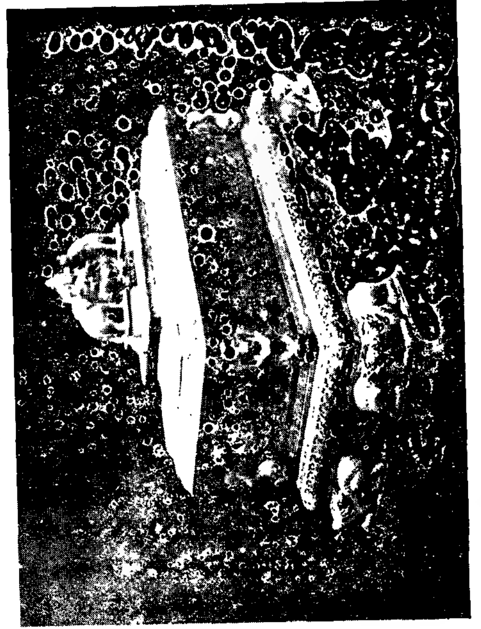
ఈ పుస్తకము 1-కి వెల రూ. 2.   తపాలుచార్జి అణాలు గ.

టి. రాజగోపాలు మొదలియారు,
302, టంకశాలవీథి, మింటుపోస్టు, మదరాసు

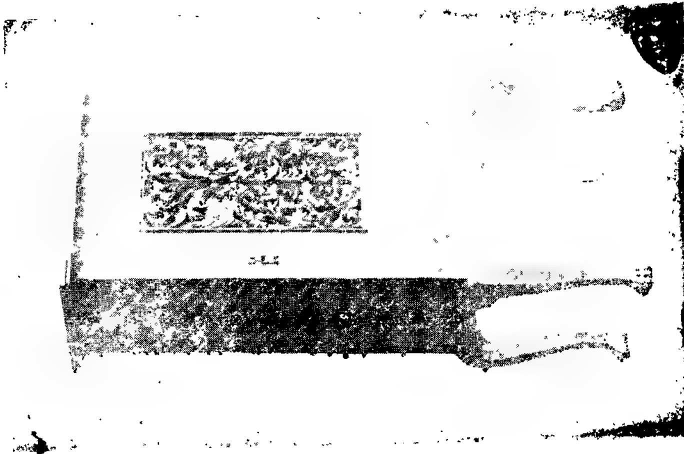
ముఖ్యగమనింపు:—ఇదేమాదిరి ఇతరులచే ముద్రించబడిన పుస్తకమును చూచి మోసపోకుడు. పుస్తకమును తీయుటకు మునుపు మా పేరును, వర్తకగుర్తును గమనించి చూడుడు.

(౧౬) నూక్స్రూని బీరువా

(౧౭) అందమైన దంతపు కరండకము

(౧౮) నూక్స్రూని బీరు

వింతవస్తువులు

అడకొత్తు ౨

మూసియుంచినది

తెరచియుంచినది

అడకొత్తు ౧

మూసియుంచినది

తెరచియుంచినది

సత్ప్రవర్తనయే ఆతనికితోడై దారిచూప శ్యామసుందరుడు నానాట వృద్ధికి రాదొడగెను. దేశసేవాపరుడు, స్వార్థత్యాగి, కీర్తికాముడు అగు తమ్మునిగాంచి శారదాబాయి పొందు ఆనందమునకు మేరయే లేదు. లీలకన్నదో దివారాత్రము లాతనిస్మరణయే! ఆతని నామ ముచ్చరింపని గడియ యొక్కటైనను గానరాదు. శ్యామసుందరుడు దినమంతయు పనిచేసి యింటికివచ్చినతోడనే లీలకు నైతిక రాజకీయ ఆర్థికవిషయములను నేర్పుచుండును. వారు ప్రతిదినమును దినమంతయు, తా మొనర్చిన సేవను, దానిలాభమును ఒకరికొకరు చెప్పుకొనుచుందురు. ఈవిధముగ దినముల నతిసుఖప్రదముగ వారు గడుపుచుండిరి. లీలా శ్యామసుందరుల హృదయములు కూడ, నానాటికి ప్రేమపాశములచే గట్టిగ గట్టుబడుచుండెను.

౨

శారదాభవనము నిజముగ శారదాభవనమే. బాలికలతో నిండియున్నప్పుడది యెంతయో సుందరముగ గాన్పట్టుచుండును. బాలికలు చదువుకొనుచుండు విశాలములగు గదులు, రాట్నములు వడుకుటకు, మగ్గములపై నేత నేయుటకు తగు పెద్దపసారాలు, బాలికలు స్వేచ్ఛగ ఆడుకొనుటకు తగిన ఖాళీస్థలమును, వివిధములగు పూలమొక్కలతో నిండి బాలికల సేవచే పెరిగి వృద్ధినందుచు బాలికల విద్యాభివృద్ధులవలెనే వృద్ధిని సూచించుచున్నట్లుండు నొక యారామము నందుగలవు. ఈగృహమందే శారదాబాయిగారి నివాసము.

వెన్నెల పిండిఆరబోసి నట్లుండెను. మలయమారుతము కలువలరేనికితోడై దినమంతయు నలసి, విసికి, వేసటనందియున్న ప్రాణికోటికి కాహ్లాదకరమై యొప్పుచుండెను. పక్షిగణములు తమతమ కులాయములవీడి జాతిభేదముల విసర్జించి, అన్యోన్యమైత్రి సూచించుచున్నవో యన్నటులు వింపవింపధ్వనులతో కూయుచుండెను.

ఇట్టిసమయమున సుమారు పదునారుసంవత్సరముల ప్రాయముగల యొకకన్నియ ఆతోటలో నొక శిలువరాతి తిన్నెపై మూర్తీభవించిన సౌందర్యదేవతవలె కూర్చుండి యేమియో యాలోచించుచుండెను. స్వర్గమునుండి విహారార్థమై బయలువెడలి, ఆయారామసౌందర్యమునకుమెచ్చి కొంతసేపు శ్రమ బాపుకొననెంచి వచ్చి కూర్చుండిన దేవకన్యకవలె నామె కన్పట్టుచుండెను. ఆమెసౌందర్యమునుగాంచి, సిగ్గంది, మోమువాంచినటులు పద్మినీకాంతుడు మరుగుపడజొచ్చెను.

యోచనాసాగరములో లీనమైయున్న యాసౌందర్యరాశికన్నుల నెవ్వరో వెనుకనుండి గట్టిగమూసిరి. లజ్జాభయము లొక్కసారిచుట్టుముట్ట, "అబ్బా? శ్యామసుందరా, పట్టువిడువుము. నీకెప్పుడును హాస్యమే" యనుచు లీల ప్రణయకోప మభినయించుచు దానిపగిది చూపట్టుచు పట్టు విడిపింపకొనజూచెను. శ్యామసుందరుడు పట్టువిడిచి "యేమి నాలీలారాణీ! ఏలయిట్లు ఏకాగ్రచిత్తవై, అన్యమనస్కవై కూర్చుంటివి! నీఆలోచనలలో నాకుకొంత పాలియ్యవా? నాప్రేమైకరాశి, నాహృదయ పీఠాధిదేవత, నావలపులరాణి, నాలీలాదేవి మనోగతాభిప్రాయము నెరుగ నర్హుడనుగానా! నావాక్కులాలించి కరుణించి నాహృదయాందోళనము కొంత తగ్గింపవా?" అని ఆమె చెక్కిలినొక్కి బ్రతిమాల దొడగెను.

"ప్రాణేశ్వరా! లీల నీపదదాసి ఏదినమున నీసుగుణములు విను భాగ్యము నాకు తటస్థించినదో, ఎన్నడు నీసుందరాకారమును నేను కన్నులగాంచితినో, మనోవాక్కాయ కర్మముల దేశసేవాతత్పరుడవై మానవకోటికి నీవొనరించెడిసేవను పత్రికాముఖమున విని, యానందించితినో నాడే నన్ను నీకిచ్చుకొంటిని నీవంటిపూజ్యునిగు భర్తను చేపట్టి సుఖించుటెన్నడో యని భావించితి. ఇంతవరకు నీమనోగతాభిప్రాయము తెలియక దిగులందితి నన్ను నీవుకోరకయున్నను నీవంటి దేశభక్తుని కర్ధాంగియగు భాగ్యము లేకున్నను, నీపదదాసినై నీపదసేవ లభింపజేయుమని భగవంతుని పెక్కువిధముల స్తోత్రముచేసితి. తలిదండ్రులు లేనిలోటుదీర్చి నాకన్నివిధములతోడునీడ అయి నన్నులాలించి పాలించుచున్న శారదాదేవిగారికి నాహృదయాభిలాష యెటులెరింగింపవలయు

కొంటి. జీవితేశ్వరా, యీలీలకోర్కె నేమిసేయ సమకట్టితివి, నన్ను కరుణించి నాకోర్కె లీడేర్పవా?" యనుచు లీలశ్యామసుందరుని వక్షస్స్థలమున తనవక్షస్స్థలమునుంచి, ఆతనికంఠము కౌగిలించుకొనెను. "నాప్రేమైక రాశీ, త్రికరణశుద్ధిగ నీవే నాయర్ధాంగివి. నిన్నుతక్క నేనన్యులనుకోరను. సుగుణమణివగు నీసద్భావములు, నీదేశభక్తి, నీకార్యదీక్ష, ఎన్నడు నాసోదరీముఖమున విని కన్నులార గాంచి, యెన్నడు అపరిమితానందము నొందితినో, నాడే నాహృదయమునకు నీవు రాణివైతివి. సద్గుణముల కాదర్శప్రాయవగు నీపొందుగోరి నీతోసుఖించు భాగ్యమెవ్వనికి గల్గును! నీవంటి అర్ధాంగి లభించిన నాఅదృష్టమేమని కొనియాడుదును. భార్యాభర్తల అభిప్రాయములు ఏకమై వారలతి సుఖప్రదముగ నుండినచో దా వారియిల్లు సంపతిలక్ష్మీనివాసమై యొప్పుచు, భూలోకస్వర్గమువలె బొడగట్టుచుండును. ఇంతయేల? లీలా వృషపాశములచే కట్టుబడి శుక్లపక్షచంద్రునివలె నానాట వృద్ధిగాంచుచున్న మనపవిత్రప్రేమకు, ఈనిశాకాంతతో గూడిన శశాంకుడే సాక్షియై యుండుగాక!"

ఇట్లు చెప్పుచు శ్యామసుందరుడు లీలవదనము నెత్తి చెక్కిలి ముద్దాడెను. ప్రేమమయులగు నాకామకీ కాముకుల యానందమునకు స్వాగతమిచ్చుచున్న నటులు పూలమొక్కలనుండి పూవులు జలజల వారిశిరములమీద రాలెను.

ఇంతవరకు మరుగునునుండి ఆభావిసంపతుల అన్యోన్యానురాగ సంభాషణము నాలించి శారదాబాయి ఆనందపరవశయై పోయెను. ఆనందబాష్పము లామె కన్నులనుండి ప్రవహించెను.

౬

నాల్గుదినములనుండి, శారదాబాయి అస్వస్థయై మంచము పట్టియుండెను. బాలికలకు పాఠములు చెప్పుట లేదు. లీలయే ఆమెస్థానమున బాలికలకందరకు పాఠములుచెప్పుచు శారదాబాయిలేని లోటుతీర్ప ప్రయత్నించు చుండెను. బాలికలు ఆమె నొకక్షణమైనను, వీడక తల్లివెంట పిల్లలభంగి సంతతమామెయొద్దనే యుండుచు, ఆమెకన్నివిధముల తోడ్పడుచుండిరి. శారదాబాయి శయ్యపైనుండియే లీల బాలికలయందు చూపెడి యనురాగమును, వారల అన్యోన్యమైత్రినిగాంచి మనమున సంతసించుచుండెడిది.

శారదాబాయి జబ్బు నిమ్మళించుటలేదు. నానాటికి జ్వరమెక్కువగుచునే యున్నది. బాలికలు ఇండ్లకు పోవుటయే లేదు. ఆమెమంచమువద్దనే కూర్చుండి ఆమెకు సేవాశుశ్రూషలు చేయ మొదలిడిరి. లక్ష్మీప్రసాదరావులుగూడ ఆమెకు జబ్బుఅనువార్త తెలియుటతోడనే ఆమెను చూడవచ్చిరి. ప్రసాదరావు ఇంతకుముందే తమ్ముని సుగుణములు, ఆతనికీర్తిప్రతిష్ఠలు పలువురచేవిని, 'అయ్యో నేను ఎంతకఠినాత్ముడను? నిష్కారణముగ నవరానిమాటలచే తమ్ముని మనసు నొప్పించి యింటినుండి తరిమివేసితినే! అట్టితమ్ముని నే నింకొకనిజూడజాల. నాయందెంతభక్తి, ప్రేమ, వినయము! లక్ష్మిచెప్పెడి మాటలనైన వినకపోయితిని. కోపముచే మండిపడుచున్నప్పుడు యుక్తాయుక్త వివక్షణ తోపదు. ఇకనైన నాతమ్ముని నాతప్పులు సైరింపుమని వేడుకొనియెద' నని తలపోయుచుండెను. లక్ష్మియన్ననో లీలాశ్యామసుందరుల యనురాగమును వారల ఆదరసత్కారములను వారు మనఃపూర్తిగ చేయుచున్న దేశసేవనువిని అధికానందము బొందుచుండెడిది. లీలవంటి పత్నిలభించిన శ్యామసుందరుని సౌభాగ్యమునకు మురియుచుండెడిది. శ్యామసుందరుడు అన్నగారు తనయందుచూపెడి అనురాగమునకు రెట్టించిన ప్రియముతో ఆతనిని గౌరవించుచుండెను. లక్ష్మీసరస్వతులవలె యింట తిరుగాడుచు అత్యంతప్రీతితో మెలగుచున్న మరదండ్ర నిర్వుర చూచుచున్న శారదాబాయి ఆనందమునకు మేర లేకుండెను.

ఇట్టియానందను నామెయెన్నియోరోజులు అనుభవింప భగవంతు డనుగ్రహింపలేదు. శారదాబాయి వచ్చినపని యీప్రపంచమున సమాప్తియైనదని కాబోలామె తనపాత్ర నీమాయాప్రపంచ నాటకరంగమునుండి తొలగింపదలచెను.

నాడు శారదాబాయికి జబ్బెక్కువాయెను. శ్యామసుందరుడు ప్రక్కలో కూర్చుండెను. లీల పాదములొత్తుచుండెను. శారదాబాయి కన్నులతెరచి వారిని దగ్గర దగ్గరకుబిల్చి "అమ్మా! లీలా! అబ్బాయీ, శ్యామసుందరా! నాకర్తవ్యము పూర్తియైనది, నేను పరంధాముని జేరబోవుచున్నాను. నేటికి నాకన్నులు చల్లనైనవి. యేవీ మీచేతు లిటుతెండు. మిమ్ము నేకముచేసి చూచి ఆనందించెదను. ఈపాఠశాలను మీ మీద నిడి పోవుచున్నాను. మీబాలికలవలె, భావించి వీరినివృద్ధి చేయుడు. బాలికలను సౌశీల్యాది సద్గుణసంపత్తిచే అఖిల దేశముల కాదర్శప్రాయలనుగ నొనర్చి, మీజీవితమును సార్థకము చేసికొండు. నా యీధనమును పాఠశాలకై వినియోగింపుడు. నే కోరున దిదియే. దయామయుండగు భగవానుడు, మీకు ఆయురారోగ్యైశ్వర్యాదుల నిడి ఆదర్శదంపతులుగ నొనర్చి రక్షించుగాత!" ఇట్లుచెప్పుచు శ్యామసుందరుని హస్తమున లీలచేయినిడి "అబ్బాయీ, శ్యామసుందరా, లీల పట్టిబేల; తల్లిదండ్రులులేని లోటు లేకుండ నామెను కాపాడి ప్రేమింపుము. సీతారాముల వలె, అన్యోన్యమైత్రితో మెలంగుడు," అనిపలుకుచు "నేటికి నేధన్యనైతిని. నాజీవితము సార్థకమయ్యె" ననుచు ఆప్రేమైకరాశి అసువులవిడిచెను.

నా ఆశ

బసవరాజు అప్పారావు గారు

బతుకు బరువు మోయలేక
చితికి చివికి డస్సి వాడి
పికరు బుట్టి పారిపోయి
ఒకడనె యే తోటలోనో
పాటబాడుతుండగ నా ప్రాణి దాటి యేగేనా?
ప్రాణి దాటి యేగువేళ పాట నోట మోగేనా?

పాప ఫలము నెత్తణచగ
బతుకుతెరువు వేరు లేక
దాసుడనై దాంపత్యపు
తలుకు లొలుక చిట్టితోన
ప్యాటలాడుతుండగ నా ఆయువు ముగిసేనా?
ఆయువు ముగిసేటప్పుడు ఆటలలో యెగసేనా?

కత్తిపోట్లు తిని తిని కడు
గాయమైన పేదగుండె
బీతుబోవ పరవశాన
ప్రియమారగ నా చిట్టిని
కౌగిలించుకుండగ నా కాయము సురిగేనా?
కాయము సురిగే అదునుకు కౌగిలిలో కరిగేనా?

సింహాచలయాత్ర

(ఒక సోదరుడు)

సుమారు రెండుమాసముల క్రిందట, వేరే పనియుండి విశాఖపట్టణం వెళ్ళవలసివచ్చింది. వెళ్ళిన పనివల్ల అక్కడ నాలుగయిదు రోజులు ఆగవలసివచ్చింది. నేనిది వరకు ఎప్పుడూ ఆపట్టణంలో ఉన్నాళ్ళు ఉండలేదు. ఈ సారి పట్టణం అంతా సావకాశంగా చూడడానికి అవకాశం కలిగింది.

వాల్తేరు స్టేషనుకు మెయిలు మధ్యాహ్నము రెండు గంటలకు చేరింది. అక్కడే దిగి, బండి కట్టించుకొని ఊళ్ళోకి వెళ్ళాను. వాల్తేరు స్టేషనుకు, దాని ప్రాముఖ్యతకు తగిన ఆకారమున సౌందర్యములు లేవు. ముందు ముందు బాగుపడడానికి అవకాశం ఉంటుందని తోస్తుంది.

స్నేహితునికి ముందుగా నారాక తెలియపర్చకుండా వచ్చినందుకు, అతను ఊళ్ళో లేకపోవడం వంటి పరాభవం సంభవిస్తుందేమోనని భయపడ్డాను గాని, భగవంతుని దయవల్ల, అతను ఇంటిదగ్గరే వున్నాడు; పైగా తీరుబడిగా ఉన్నాడు కూడాను.

విశాఖపట్టణం ఊరు మంచిదే కాని, మునిసిపాలిటీకి ఇంకా కొంచెం శ్రద్ధవుంటే, ఇంకా బాగుండును. క్రొత్తగా బయలుదేరుతూ ఉన్న పేటలు నివాసానికి చాలా ఆరోగ్యప్రదంగా వుంటాయి. సముద్రతీరం కొంచెం ఇరుకైనా బాగానే వుంటుంది. సాయంకాలమప్పుడు సముద్ర తీరానికివెళ్లి చూస్తే చాలా మనోహరమైన దృశ్యం కనబడుతుంది. ఎదురుగా సముద్రములోనికి ఉన్న కొండ యీ మనోహరదృశ్యానికి జీవంవంటిది. ఆ కొండే లేకపోతే బహుశః ఆ సముద్రతీరానికి విహారము కోసము ఎవరూ వస్తూవుండరనుకుంటాను. నేను అక్కడ వున్నది మంచి వర్షాకాలం కనుక, ఆ సముద్రతీరం చక్కని మేఘాలతో మరింత శోభగావుండేది.

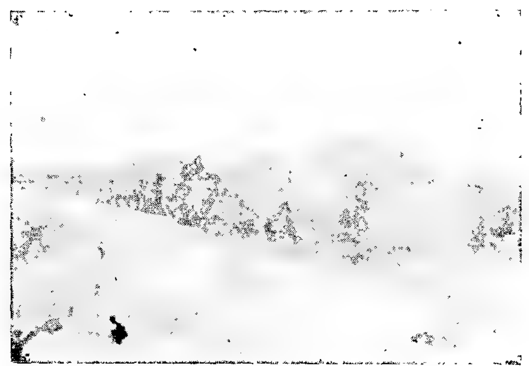
విశాఖపట్టణం వీధులు కొంచెం విచిత్రంగా వుంటాయి. ఒకవీధిలో నిలబడి చూస్తే, ఒకవీధి కొండ

విశాఖపట్టణము కాలేజీ మేడపైనుండి కనబడు పట్టణదృశ్యము

మీద వున్నట్లుంటుంది; ఇంకొకవీధి కొండలోయలో వున్నట్లుంటుంది. పట్టణమంతా కొంచెము హెచ్చు తక్కువగా ఇదే మాదిరి.

ఆపట్టణంలో ఉండే రోజుల్లో ఒకసారి హార్బరుకు కూడా వెళ్లాము. అక్కడ జరుగుతున్న పని చూస్తే

విశాఖపట్టణము హార్బరునందొక భాగము

చాలా ఆశ్చర్యం వేసింది. అంతకన్న దానినిగురించి వర్ణించలేను. విశాఖపట్నం ముందుముందు చాలా అభివృద్ధిలోకి వస్తుంది అనడానికి యీహార్బరే నిదర్శనము.

నేను వ్రాయదలచుకొన్నది విశాఖపట్టణాన్ని గురించి కాకపోయినా దానిలో ఉన్నది కనుక యీమాట వ్రాయవలసి వచ్చింది.

విశాఖపట్టణానికి సింహాచలక్షేత్రం సుమారు 10 మైళ్లలో వుంది. బి. యన్. ఆర్. లైన్‌మీద సింహాచలము స్టేషను కూడా వుంది. కాని విశాఖపట్టణంలో దిగి వెళ్ళడమే సులభము. విశాఖపట్టణంనుంచి సింహాచలంమీదుగా విజయనగరమునకు రోజూ లెక్కలేనన్ని మోటార్లు తిరుగుతుంటాయి.

సింహాచలముపైకి ఎక్కు త్రోవలోని యొక దృశ్యము

ఒకనాడు నాస్నేహితుడూ నేనూ, ఉదయాన్నే 6 గంటలకు మోటారుమీద బయలుదేరి సింహాచలం చేరుకున్నాము. సింహాచలం పేరు పెద్దది అనడానికి వీలులేదు. బాగా పల్లెటూరులో లెక్క చెప్పవలసిందే.

మేము వచ్చిన రోడ్డు నంటిపెట్టుకొనే, కొండ వున్నది. అక్కడ నే నెరిగియున్న పెద్దమనిషి ఆ దేవస్థానంలో ఉద్యోగి అవడంనుంచి, మా కాతిథ్యం కొంచెం గొప్పగానే జరిగింది. కొండక్రింద నెక్కడా పెత్తనాలు చేయకుండా కొండ ఎక్కడం ప్రారంభించాము. మెట్లదగ్గరకు వెళ్ళడంతోనే, నాలుగువందల భిక్షుకులు మమ్మల్ని చుట్టూ ముట్టడించారు. ఒక రూపాయి కానులుగా మార్చి, అడిగినవానికి లేదనకుండా ఒక్కొక్క కానీచొప్పున ఇచ్చుకుంటూ కొండమెట్లెక్కాము. భగవంతుడు కూడా ఆలయములో దక్షిణరూపంగా ఇచ్చే దానికన్న ఈ రూపంగా ఇస్తే ఎక్కువ సంతోషించుతాడు.

కొండమెట్లు ఎక్కుతుంటే ఇరుప్రక్కల ఉన్న పనసతోటలు ఫలవృక్షాలు కమ్మలకి పందిరి చేశాయి. నేను చదివిన చారిత్రాంశములో స్వర్గభూమినైనా చూడాలేను. అన్నీ మామిడిచెట్లే! అన్నీ అరటిచెట్లే! అన్నీ పనసచెట్లే! అన్నీ సంపెంగచెట్లే!

ఆ మెట్లమీదనుంచి చూస్తే, క్రింద దూరంగావున్న సముద్రతీరం, కొండలు చాలా మనోహరంగా కనిపించాయి.

కొంతదూరం ఎక్కినతరువాత పైన ఒకచోట, ఒక ఇనుపగొట్టములోనుంచి నీరు ఏకధారగా సుమారు ౨౦ అ. క్రిందికి పడుతోంది. ఈ గంగను కొండపైనుంచి

ఆకాశగంగ

గొట్టములద్వారా నడిపించి, ఫలవృక్షాలకు, పూలతోటలకు ఉపయోగించుతున్నారు. ఈ గంగ సంవత్సరం పొడవునా ఏకధారగా ప్రవహించుతూ ఉంటుందట. దీని మొదలెక్కడో ఎవరికీ తెలియదు. పైన ఎక్కడో కొండగర్భంలో పుట్టిందని చెప్పుకుంటారు.

కొండపైన ఒక చిన్నపల్లె ఉంది. అక్కడ దేవస్థానంతరపు మంగళ్లు, చాకళ్లు, పూజారులు, నగైరా

సింహాచలముపైనున్న దేవాలయము యొక్క ముఖద్వారము

నివాసముంటారు. అక్కడ కాఫీహోటళ్లుకూడా ఒకటి రెండు ఉన్నాయి! అక్కడ విశాలమైన సత్రం ఒకటి ఉంది. ఎంతమంది యాత్రికులు వచ్చినా అందులో బసచేయవచ్చును. కాని ఆ సత్రం వాలకం చూస్తే అంత సదుపాయంగా ఉన్నట్లు తోచదు. అంతరాబడి (సుమారు రెండులక్షలు) దేవస్థానమునకు సత్రము తగదు. దూర దేశము నుంచి వచ్చే యాత్రికులు ముఖ్యంగా ఉత్సవపురోజులలో చాలా ఇబ్బందిపడతారు. ఎవరైనా గొప్పవారు గాని, పెద్దఉద్యోగులు గాని సకుటుంబముగా వస్తే, ఉండడానికి కొన్నివసతులు ఉన్నాయి; కాని అవి చాలవు. ఈ సత్రంవిషయంలో దేవస్థానము కొంచెము శ్రద్ధవహిస్తే బాగుండును. తక్కినలక్షణాలు అన్నీ బాగానే ఉన్నాయి. ఎక్కడ చూచినా విద్యుద్దీపాలు, నీటి కొళాయిలూను! దేవుడి కిపాటినాగరికత ఉండవలసిందే!

సింహాచల దేవాలయోద్యానము

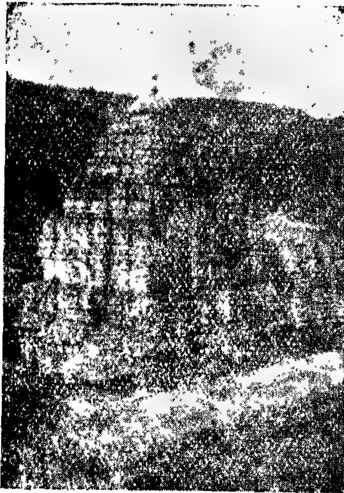
మేము ఉద్యోగస్థుల వసతిగృహములో మకాము చేసి, స్నానానికి ఉపక్రమించాము. గంగధారవద్దకు వెళ్లి అక్కడ స్నానం చేశాము. రోజూ వందలకొద్దీ జనం అక్కడ స్నానం చేస్తూవుంటారు.

ఆ సమీపంలోనే తలవెంట్రుకలు తీయించుకొనే దేవస్థానపుక్షౌరశాల వున్నది. అది చూడడానికి వెళ్లాము. అక్కడికి వెళ్లగానే నాకు కొంచెం నవ్వువచ్చింది. ఒక కిటికీదగ్గర, రైలుస్టేషన్‌లో టిక్కట్లకు మూగినట్లే జనము మూగినారు. అక్కడ ముందుచెల్లించి టిక్కట్టు కొంటే నేకాని, లోపల మంగలి సంస్కారం చెయ్యడు!

అక్కడినుంచి దేవాలయం ప్రవేశించాము. దేవాలయంలోకూడా టిక్కట్లు కొంటేనేకాని ప్రవేశం లేదు.

ఆ వ్యవహారం అంతాచూస్తే, నాటకశాల రైలుస్టేషనుజ్ఞాపకానికి వచ్చాయి. అంటే నిరసించడం నా అభిప్రాయము కాదు. భగవంతుడుకూడా దేశకాలాలను బట్టి నాగరికత అవలంబింపవలసి వచ్చింది.

యాత్రికులు దేవదర్శనం చెయ్యడానికి పూర్వమే దేవునికి పూజ భోగం వగైరా పూర్తియైనవి. దేవునిదర్శనం చేసికొని బయటకు వచ్చాము.

సింహాచలదేవాలయ గర్భాలయము. దేవాలయము వెనుకప్రక్క నున్న ఎత్తుప్రదేశమునుండి తీసిన ఛాయాచిత్రము

ఆ దేవాలయము లోపల రాతిపని, ఎన్ని వందల సంవత్సరాలక్రితము చేశారో కాని చాలా అద్భుతంగా వున్నది. ఒక్కొక రాతిస్తంభం (సుమారు 15 అడుగులు పొడవుగలది) ఎట్లా యెత్తగలిగారో, చాలా ఆశ్చర్యము వేస్తుంది. ఆ రాతిస్తంభాలమీద చెక్కబడ్డ బొమ్మలు, నగిషీలు, మానవుడు చేశాడంటే నమ్మకంపుట్టదు. ఒక స్తంభంమీది నగిషీ ఇంకో స్తంభంమీద లేదు.

అక్కడి ఉద్యోగి ఇంకొకవిషయము చెప్పేసరికి మరింత ఆశ్చర్యము కలిగింది. ఆ దేవాలయము యేరాతితో కట్టబడిందో, ఆ మాదిరిరాయి ఆ కొండమీద లేదు సరికదా, ఆప్రాంతమున ౪ మైళ్లలోపున ఎక్కడా లేదట. అంతదూరమునుంచి ఇంతంతరాళ్లు మోసుకువచ్చి, ఇంత యెత్తునవున్న కొండమీద యెక్కించి, దేవాలయము కట్టిన మహానుభావులు మానవమాత్రులేనా?

గర్భాలయము వెనుకవైపు గోడపైనున్న శిలాశిల్పభాగము

ఆ దేవాలయములో రాతిచెక్కడాలు అన్నీ చాలాసేపు చూచి చూచి, బసకు వచ్చాము. అక్కడ శ్రీస్వామివారి ప్రసాదం మాకోసము యెదురుచూస్తూవుంది. దానితో కొంచెము క్షుద్బాధ తీర్చుకొని కొండ దిగాము.

కొండ దిగగానే మోటారు సిద్ధంగా ఉంది. మమ్ములను ఆదరించి ఆతిథ్యము ఇచ్చిన పెద్దమనిషివద్ద సెలవుతీసుకొని తిన్నగా మోటారుమీద విశాఖపట్టణము వచ్చాము.

సరస్వతి భూలోకమున కవతరించుట   కోమాండూరు కృష్ణమాచార్యులుగారు

(ఆంధ్రహర్షచరిత్రము)

సావిత్రీవాక్యము :—

బాల! త్రిలోకపూజ్యుఁ డగు పంకజగర్భుని యంతవాని యి
ల్లాలవు నీకుఁ దెల్పఁగ నలంతులమే వచియింపఁ బూనినన్
నాలుక యూడ దత్రిముని నందనుఁ డాడినమాట శల్యమై
కాలుచు నున్న దెట్లయిన కాలగతిన్ దొలఁగింప శక్యమే.

తల్లి త్రైలోక్యమంగళ దర్పణంబు-కమలకోమలమగు నీదు కమ్ర ముఖము
కజ్జలాశ్రుజలంబులఁ గందిపోయె - బాల చాలింపు మేల యీలీల జాలి.

అభిజనత్యాగ మేవారి కభిమతము - నైజమగు ప్రేమబంధముల్ నలుక రావు
నలువ యెడఁబాటు మనసులోఁ దలఁపరాదు - ధీరచిత్తవు నిను నీవె తేర్చికొనుము.

హిమవాలుకా పూర్ణరమణీయతరదివ్య భాగీరథీనదీప్రాంతవనమొ
రాధామనోనాథ గాథాశతపవిత్ర సాధుబృందావనీసైకతములొ
రామచాపవిముక్త భీమసాయకభిన్న సప్తసాలసమీప శైలతతులొ
భార్గవోగ్రకుఠార నిర్గతప్రాణరాజన్యరక్తౌఘ నిర్ఝరతటంబొ
యక్షకిన్నర గంధర్వ యాతుధాన - గానఘూర్ణిత హిమశైల కందరములొ
చారుహాసిని! భవదీయ చరణచార-యోగ్యములు పృథ్వి నింకెవ్వియో వచింపు.

అనిన వాణి యిట్లనియె.

ఆర్య! భవదీయ సాహచర్యమున నవని - శాపవిధి నెట్టులైనను సంతరింతు
లోకనాయక చరణాబ్జలోలుపంబు - చిత్తమధుపంబు మరలింపఁ జేతగాదు.

ధరణి తపస్సమాధి కుచితస్థలముల్ నియమింప దేవి, నీ
వెఱుఁగుదు వట్లు గావున మదీయనివాస మనోహరంబుగా
నరసి వచింపుమా యని నిశాంతసమీరము సోఁకునంతకున్
సరసిజగర్భునిన్ విడువఁజాలక తాఁ గను మూయ కుండినన్.

అపుడు పితామహహంసకులపాలకుం డీయపరవక్త్రము నుచ్చైస్స్వరంబునం బలికెను.

అనఘమానసలాలితహంసతరుణి, - లోలలోచనముల బయ లేల సూచె
దమ్మ! వాపీజలావగాహన మొనర్చి-అరుగుదువు గాక మరలం బద్మాలయంబు
నిజకర్తవ్యతాసూచకంబగు వాక్యంబు విని భారతీదేవి.

మునివాక్యము నా కెంతయు-నను వైయున్నయది తలంప నబ్జాసనునిన్
గనిమెద శాపాంతమ్మునం - జనిమెద నేం డవనికిపుడె చయ్యన యనుచున్.

సావిత్రీసహితయై పరమేష్ఠిపాలికిం జని ముమ్మా రమ్మహిదేవునకుం బ్రదక్షిణంబు సేసి యనుజ్ఞాతయై వేదమాత కైదండ యొసంగ మర్త్యలోకమార్గంబు ననుసరించి చని చని ముందట.

జలకేళిరసలోల జంభారికుంభీంద్ర కరఘాతసంచలద్గ్రాహకులము
శమనసైరిభశృంగ సంభిన్నవల్మీక బిలనిర్గతాభీల విషధరంబు
చతురాననవిమాన చక్రాంగకులగరు న్మరుదంకురవిలోల మధులిహంబు
హరవృషోగ్రవిషాణ ఖరఖురోత్పాటిత పర్యన్తపర్వత ప్రస్తరంబు
సప్తఋషిసత్కృతమృల్లింగ సైకతంబు-అబ్జసంభవ నిర్వర్తితాహ్నికంబు
సకలలోకైకపావన స్వాదుసలిల-మభ్రగంగామహాప్రవాహంబుం గనియె.

అమ్మహావాహినీతీర మనుసరించి-కల్పలతికాకుడుంగముల్ గడచిగడచి
మేఘమాలిక లోగిం జీల్చి మెఱుపుం బోలి-దిగియె సావిత్రితోడ వాగ్దేవి యిలకు.

భూతలమందు శోణ మని పూర్వమునుండియు వాసిం గన్న వి
ఖ్యాతనదోపకంఠవిపినాంతర బాలతమాలమాలతీ
శీతలగంధవాహము లశేషపథశ్రమముఙ్ హరింప వా
జ్మాత వసించె తన్నికటమాధవికాలతికాలయంబునన్.

పావనస్వాదు సలిలప్రవాహమందు-వాణి సావిత్రితోం బ్రతివాసరంబు
త్రిషవణస్నాన మొనరించి త్రిపురహరుని-బద్మదళములం బూజించు పరమభక్తి.

తాము గోయకుండం దమచేతం జిక్కిన-వన్యమూలమధురఫలరసముల
తనువు లోమి రపుడు తల్లి! సావిత్రియు-భారతీవధూటి పరమమైత్రి.

వాసరములేంగె పక్షముల్ వరుసం బోయె-మాసములుమాసెఋతువులుమాయమయ్యెం
గడచె వర్షంబు లీరీతిం గాలచక్ర-మనిలజవమున విశ్రాంతి యనక తిరిగె.

స్త్రీ విద్య

శ్రీమతి-పసుమర్తి విశ్వేశ్వరమ్మ గారు

విద్య మంచి చెడ్డలను బోధించుచు ప్రవృత్తి నివృత్తులను గలిగించి, యిహ పర సౌఖ్యముల నొసంగుటకు మహాసాధనము. ఈమహాసాధన మెంత ప్రయాసమున కోర్చియైనను, గురుకులవాసము చేసి స్త్రీపురుషులు తప్పక సంపాదింపవలయును.

ఇట్లుండ నదేమిపాప మోగాని పురుషులే విద్యాభ్యాసమున కర్హులనియు, స్త్రీ లెంతమాత్రము కారనియుఁ గొందఱు పుణ్యజనుల యభిప్రాయము. స్త్రీలకు విద్య చెప్పించిన యెడల వారు భర్తలయాజ్ఞ నతిక్రమించుటయే కాక, తమ చిత్తము వచ్చినట్లు ప్రవర్తించి యుభయ వంశములకును దుర్యశము నాపాదింతురని కొంద ఱుపన్యాసము లిత్తురు.

అయ్యో! ఎంత పిచ్చితనము! విద్య, విజ్ఞానమును గలిగించును; అది వివేకమును బుట్టించును; వివేకము దుర్మార్గమునుండి తప్పించి సన్మార్గములోఁ బ్రవేశపెట్టును; దాని వలన నిహ పర సౌఖ్యములు సంభవించును. మఱియొక రహస్యము:

ఏ దంపతులు విద్యావంతులగుదురో యా దంపతులకుఁ బుట్టిన సంతానమనంతయు విద్యావంతము కాకతీఱదు. "తల్లిని బోలిన బిడ్డ, నూలునుబోలిన గుడ్డ" అను లోకోక్తి తమకు జ్ఞాపకమునకుఁ దెచ్చుచున్నదానను.

విద్య వంశహీనునకు వంశము; ధన దూరునకు ధనము; రూపవికలునకు రూపము; బంధువిధురునకు బంధువు; హితరహితునకు హితుఁడు; వేయేల! సర్వహీనునకు సర్వస్వము. ఇదియొక యపూర్వపుగని దొంగిలించుటకు వీలుకానిది; పంచుకొనుట కవకాశ మియ్యనిది; వెచ్చించినకొలఁది హెచ్చగునది. పెక్కుమాట లేల? విద్య అనన్వయాలంకారమునకు నిదర్శనలక్ష్యము.

పూర్వము మదనసేన యను రాజకన్యక విద్యాగంధసుందరి యగుటంజేసి, కులహీనుఁడయినను, ధనదూరుఁడయినను, రూపరహితుఁడయినను సరియే, విద్యావంతుఁడయినవో నతనికిఁ దన్నిచ్చి వివాహము చేయుమని తండ్రితోఁ జెప్పెనని నేనొక గ్రంథములోఁ జూచియుంటిని. ఒక్క హిందూదేశము తప్ప, ఎల్ల దేశములయందును స్త్రీవిద్య సద్యశోముఖముగా నానాటి కభివృద్ధి యగుచుండుట తెలిసికొనుచున్నను మనవా రెందులకు స్త్రీలకు మంచివిద్య చెప్పింపరో నేనూహింపఁజాలను.

"సంగీతమపి సాహిత్యం సరస్వత్యాః స్తనద్వయమ్,
ఏక మాపాత మధురం అన్యదాలోచనామృతమ్."

ఈ శ్లోకమువలన సాహిత్యశాస్త్ర మమృత తుల్యమని తేలుచున్నది. కాని మనవారొక్క సంగీతము మాత్రమె కానటబీసటగాఁ దమ

తనయలకుఁ జెప్పింతురు. అదియును బెండ్లి యగువఱకే. కాని ఆ పైని గగనారవిందమె. ఓ సోదరులారా! "సకా విద్యా సురక్షితా" అని మీరు వినియుండలేదా!

ఇది జనాంతికము:

సాహిత్య మొక గొప్ప అద్దము; అందు బ్రతిబింబించనివస్తు వుండదు. వెయ్యేల? మన మెఱుంగని స్వర్గాదులు సయితె మందుఁ గనఁబడి అఖండానందమును గలిగించును.

"విద్య లేని జీవి వింతపశువు" అను నార్యోక్తి తమకు విశద మయియే యున్నది. ఓ అన్నలారా! ఇఁకనైనను గటాక్షించి నా అక్కచెల్లెండ్రకు సంగీతముతోపాటు సాహిత్యమును సయితము చెప్పించి వారి జ్ఞాన తనువుల నభివృద్ధి చేయ మిమ్ములఁ బదింబదిగ వేడుచు నింతటితో ముగించు దానను.

బత్తిపాటలు

పూడిపెద్ది వెంకటరమణయ్య గారు (కవితాసమితి)

[విభవ ఫాల్గుణ సంచిక తరువాయి]

౫

చీఁకటిడెందంబుఁ జీల్చి చూచితిని
గునియవు నీదు ముంగురు లందుఁ జెదరి
వెన్నెలకెరటాల విఱిచి చూచితిని
నటియింప వందు నీ నవ్వుసోవియలు
తెమ్మెర తెరతెరల్ దిగిచి చూచితిని
మలయవు నీదు కమ్మనియూర్పు లందు
తరుణ సూర్య ప్రభల్ తరిచి చూచితిని
మెలిగొనవందు నీ మేనిదీధితులు
లీల నీజగము గాలించి చూచితిని
సందడింపవు నీదు జాడ లెయ్యెడను
ఎం దున్నవాఁడవో యాశ నే నెఱుఁగ!

*　　*　　*

ఎం దున్న నా కేం నీవితర్కములు?
నీ వేణుమంజులనినదమ్ము దాఁటి
నీ కర్ణయుగళమ్ము నెఱేఁ జేరుదాఁక
గొంతెత్తి నేఁ బాడికొందు బత్తిపాట
విన కెందుఁ బోదువో! వేణుగోపాల!

౬

తరులత లొండొంటిఁ దగఁ గౌఁగిలించి
యలవోక గుసగుసలాడఁగఁ జూచి
నీనామమంత్రంబు నేర్చెడి ననుచు
వినఁగోరి దాని నివ్వెఱగంది నిలుతు!
కదుపులో రాచిల్క గళసనాదమ్ము
మార్మ్రోఁగఁ బలుకు సంపద నింపఁ జూచి
నీ దివ్యకథల వర్ణించెడి ననుచు
వినఁ గోరి దాని నివ్వెఱఁగంది నిలుతు!
కడకోనలో నుషఃకాలానఁ బికము
తులకించి పాటగుత్తులు జార్పఁ జూచి
కెరలు నీ ప్రేమమ్ముఁ గీర్తించు నంచు
వినఁ గోరి దానిని వెఱగంది నిలుతు!
వినవిన డెందంబు విరివోలె విరియఁ
దనివారనినుఁ బాడదలఁచి యందందు
జాలువారెడు శబ్దజాలమ్ము దాఁటి
నీవేణుమంజుల నినదమ్ము దాఁటి

నీ కర్ణయుగళమ్ము నెఱిఁ జేరుదాఁక
గొంతెత్తి నేఁ బాడికొను బత్తిపాట
విన కెందుఁ బోదువో వేణుగోపాల!

౨

ఈ నిశీథిని శబ్దమే లేనివేళఁ
బలపలఁ బలుకు నీ పసిఁడికంటికలు (?)
వడి నీవు మసలు సవ్వడిఁ బట్టనేమొ?
ఈ గాఢతమిని వెలే లేనివేళ
మిఁ మిల మెఱయు నీ మింటిపైఁ జుక్క-
పొరి నీదు నగుమొగమ్మును జూచెనేమొ?
ఈ కూర్కుతిఱిఁ జలమ్మే లేనివేళ
గలగఁవోవు సీగాలి కెరటాలు (?)
కులుకు నీకదలికల్ గుర్తించెనేమొ?

* * *

ఎలమి నేఁ బక్కినై యెగురంగలేను
చుక్కనై మిన్నెక్కి చూడంగలేను
పరువంపుగాలినై పరుగెత్తలేను
నినుఁ జూడ కే నిట్లు నిలువఁగా లేను.

* * *

గువ్వలై శబ్దాలు గుమిగూడి యెగుర
చుక్కలై భావాలు సొగసులు నింప
గాలినై రసము చక్కఁగఁ బారువార
నీ వేణు మంజుల నినదమ్ము దాఁటి
నీకర్ణయుగళమ్ము నెఱి: జేరుదాఁక
గొంతెత్తి నేఁ బాడికొను బత్తిపాట
విన కెందుఁ బోదు వో వేణుగోపాల!

౩

చివురాకు దోసిటఁ జిఱునీటి బొట్లు
ముత్తెముల్ చల్లు నీ మురిపెంపుఁ దీవ
తెరలు నాతలఁబ్రాల తెరచాటులోన
దాఁగిలిమూఁత లాడట నాడె దేమొ?
కోనవ్రేళ్ళఁ గ్రొన్నన గుత్తుఁగ గూర్చి
సురఁటీల విసరు నీసురపొన్న గున్న
కెరలు నీనునుగాలి కెరటాలలోన
నెలమినెయ్యెదూఁగుటుయ్యాల నూఁగె దేమొ?
పవడంపు రాగసంపదఁ దోఁగులాడు
పసమీఱు నీ క్రొత్తపరువంపుసంజ
తన్రాగవల్లీవితానమ్ములోనఁ
దనివార నవవసంతము లాడె దేమొ?
నెఱిఁ బాలమున్నీటి నిగనిగల్ దేరు
తళుకుల నించు నీతఱపి రేయెండ
దారలు నాతరఁగ పొత్తులలోన నిమిడి
వటపత్రశయ్యపైఁ బవళించె దేమొ
పనివడి లవము సవ్వడి సేయకుండ
నిట్టూర్పుఁ బుచ్చు నీ నిశ సంచలించి
తచ్ఛాంతిలోన నూత నజాతిగతుల
మురళీనినాదంబు మ్రోయించె దేమొ
పులుఁగులపలుకుతీపుల తేట లొలయ
పలుకరించెడి నాత్రపడి యీయుషస్సు
కరుణించి యుదయరాగము దెసల్ నించి
చయ్యన దివ్యదర్శన మిచ్చె దేమొ!

* * *

ఏ మొనరింతువో యీశ, నే నెఱుఁగ!
ఏ నెఱింగిన దొక్కటే చాలు నాకు
నీవేణుమంజుల నినదమ్ము దాఁటి
నీకర్ణయుగళము నెఱిఁ జేరుదాఁక
గొంతెత్తి నేఁ బాడికొను బత్తిపాట
విన కెందుఁ బోదు వో వేణుగోపాల!

మహాక్షత్రప ద్వితీయ రుద్రదాముడు*

సోమయాజుల వెంకట శివరామశర్మ గారు

పరిశోధకుల పరిశ్రమచే ప్రాచీనభారతచారిత్రము కొంతవఱకు బయటపడుచున్నను చాలభాగము అంధకారమందె అణగియున్నది. మౌర్య చంద్రగుప్తుడు అలెగ్జాండరునకు సమకాలీనుడని స్థిరముగ నంగీకరింపబడినది. ఇందువలన మధ్యయుగముల చరిత్ర మఱింతచిక్కువడుచున్నది. ఆర్యు లెవ్వరు? వారి ప్రథమ నివాస మెక్కడ? ఏకాలమం దెటు లభివృద్ధి నొందిరి? ఇత్యాది ప్రధానవిషయముల గుఱించియు విద్వాంసులు ఏకాభిప్రాయమునకు రాజాలకయున్నారు. మానవతత్త్వవేత్తయగు 'డెనికె'రను ఫ్రెంచిపండితులు మనుష్యవర్గీకరణమున నార్యులకు తావొసగుటకే నిరాకరించెను. వేదారంభకాలము క్రీ. పూ. ౪౦౦౦ లని జాకోబీ పండితుడును; కాదు, ౬౦౦౦ సం. లని లోకమాన్యుడును భిన్నమతముల దెలిపియుండగా, వెబర్ పండితుడు ౧౫౦౦ సం. లకన్న నెక్కుడు ప్రాచీనత అసంభవ మనుచున్నాడు. మూలమందే యిట్టిభేదము లుండ శాఖాప్రశాఖల సంగతి చెప్పనేల? కాని, సత్యాన్వేషణ పరులగు పండితవర్యుల పరిశోధనలచే క్రమక్రమముగ చీకటి తొలగుచున్నటులు కాన్పించుచున్నది.

ద్వితీయక్షత్రపుల కాలముకూడ అంధకారచ్ఛన్నమైయుండుటచే నప్పటివిషయము లిదమిత్థముగ నిర్ణయింపబడజాలవు. ఇటీవలనే లభ్యమైన యొకనాణెము ఆకాలపు విశేషముల గొన్నిటిని తెలియజేయుచు కొంత చిక్కును విడదీయ గలిగియున్నది.

బరోడా రాజ్యమందలి బీజపూర్ తాలూకాలో లభించిన యొకవెండినాణె మిది. దీనిమీద నున్న రాజుముఖము, శిరోభూషణము, నిడుదలగుకురులు, స్తూపచిహ్నము, అర్ధచంద్రుడు ఇత్యాదులచే నది క్షాత్రపయుగపు నాణెమని నిశ్చయింపబడినది. ముఖబింబము, అక్షరములు కొంచె మఱిగిపోయినను నది యెవరిదో నిర్ణయించుట కంతగా శ్రమపడనవసరము లేదు. అందలి బ్రాహ్మీలిపియక్షరము లివి:-

(క్ష) (త్ర)పసరుద్రస (హా) పుత్రసరాజ్ఞో (మ) (హా) (క్ష) (త్ర)

( ) గుర్తులలోని యేడక్షరములు తప్ప మిగిలిన వన్నియు స్పష్టముగ జదువ వీలగును. అఱిగిపోయిన రూపమునుబట్టి యీ యేడింటిని ఊహింప వీలగును. (మ) (హా) ల నూహించుట కొంచెము కష్టము. చూచుట కీరెండును, ముందున్న (క్ష) యొక్క-

* పండిత శ్యామలాలు భైరవలాలు యం. ఎ. గారిచే నాగరీప్రచారిణీపత్రికయందు వివరింపబడినది.

క్రింది తిరుగుడులో కలిసిపోయి ఒకే యక్షరము వలె నగపడును. కాని పరిశీలించి చూచినచో (మ) (హా) (క్ష) ఈమూడు ప్రత్యేకాక్షరము లని తెలుసుకొనగలము. ఇక మధ్యనున్న (హా)ను గుర్తించుట చాలకష్టము. పైకి 'న' వలె గనుపించినను సూక్ష్మయంత్రమున జూచినచో దీనిక్రిందికొమ్ము కుడివైపునకు తిరిగి యున్నట్లు తోచును. ఆకాలపు 'న' యొక్క క్రిందిభాగము ఎడమవైపునకును, 'హా'యొక్క క్రిందిభాగము కుడివైపునకును తిరిగి యుండెడిది. రుద్రదాముని గిరినార్ శాసనములను చూచినచో ఇట్టి క్షాత్రపకాలపు లేఖనవిశేషములు బోధపడగలవు. ఈవిధముగ నీనాణెము 'క్షత్రపరుద్ర సింహాపుత్రు'ని దనియు, నతనికి 'మహాక్షత్రప' బిరు దుండెననియు గుర్తింపగలము.

అక్షరములబట్టి ఇది ప్రథమక్షత్రపులది కాదని స్పష్టముగ జెప్పవచ్చును. ఏలన: అప్పటియక్షరములు ప్రాథమికావస్థయం దుండి వంకరటింకరగ నుండెను. చైత్యము గుండ్రముగను, నాణెములు మోటుగను ఉండెను. కాని తరువాతికాలమున అక్షరశైలి సున్నితముగను, నిశ్చితసంకేతయుక్తముగను వికాసము జెందినది. నాణెములుగూడ సొగసుగ ముద్రింపబడుచుండెను. మన యీ నాణెమునందు సయితము అక్షరసౌందర్యము, త్రికోణాత్మకమగు చైత్యము, బిందుసూ[illegible]త అర్ధచంద్రాకృతియు కాననగును.

ఇందలి 'రుద్రసింహాపుత్రు' డెవడు? క్షాత్రపచరిత్రయందు ముగ్గురు రుద్రసింహాపుత్రులు కానవచ్చుచున్నారు.

౧. ప్రథమరుద్రసేనుడు, క్రీ. శ. ౧౯౯-౨౨౨.-ప్రథమరుద్రసింహుని పుత్రుడు.

౨. దామసేనుడు—క్రీ. శ. ౨౨౩-౨౩౬ ప్రథమరుద్రసింహాపుత్రుడు.

3. ద్వితీయయశోదాముడు,క్రీ.శ.౩౧౮-౩౩౨—ద్వితీయరుద్రసింహుని పుత్రుడు.

ఈ ముగ్గురు 'రుద్రసింహాపుత్రు'లలో నీనాణె మెవనిదో నిశ్చయించుటకు పూర్వము క్షత్రపులచరిత్ర సంక్షేపముగ వివరింతును.

'క్షత్రప' శబ్దము ప్రాచీన పారసీక్షత్రప శబ్దమునుండి పుట్టినది. సూబేదార్ లేక మండలాధికారియని దీనియర్థము. ఇంతకుపైహోదాలోనున్న వానికి 'మహాక్షత్రప' యనుబిరు దుండెను. ఈ రెండవరకమువారు తమ ప్రాంతమున సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యముతో మెలగుచు నామమాత్రమునకు రాజాధీనమం దుండిరి. మహాక్షత్రపులు ప్రాంతీయరాజధానీనగర నివాసులై క్షత్రపులచే శాసింపబడుమండలముల బరిశీలించుచుండిరి.

భారతవర్షమునం దనేక ప్రాంతముల నీ 'క్షత్రప' రాజులు పరిపాలించుచుండినటులు తెలియవచ్చుచున్నది. ఈరాన్ (పర్షియా) నుండివచ్చిన యీ విదేశీయ 'పార్థియన్' లేక సిథియన్ జాతులు హిందూస్థానమున తమ రాజ్యమును చిరకాలము స్థాపించియుండినవి

అశోకుని యనంతరము మొట్టమొదట 'బాక్ట్రియా' దేశపు హిందూస్థానముపై దండెత్తిరి. తరువాత శకజాతులు, క్రమక్రమముగా 'పార్థియన్' జాతులును దేశము నాక్రమించినవి. భారతీయ గ్రంథసముదాయమందు పెక్కు చోట్ల 'యవన' 'శక' 'పహ్లావు' లుదాహరింపబడిరి. ఈ విదేశీయులు దేశమంతటిని వివిధమండలములుగ భాగించి ఒక పెద్దరాజ్యము నేలుచుండిరి. ఇట్టివారిలో కపిశ, తక్షశిల, మథుర, నాసిక, ఉజ్జైని వీని నేలు క్షత్రపులు (మాండలికులు) భారతచరిత్రయం దధిక ప్రఖ్యాతిని సంపాదించిరి.

పశ్చిమ హిందూదేశమును రెండు క్షాత్రప వంశములు పరిపాలించియుండినవి. ఒకటి 'నాసిక' రాజధానిగ నేలిన 'క్షహరాత' వంశము; రెండవది ఉజ్జైని ప్రధాన నగరముగ నేలిన 'చష్టన' వంశము. రాప్సన్ పండితుని యూహ ననుసరించి 'క్షహరాతు'లు 'పార్థియను'లతోను, 'చష్టను'లు 'శక' జాతులతోను సంబంధము కలిగియుండిరి. క్షత్రపులు శకసంవత్సరము నుపయోగించుచుండిరి. ఇందువలన, 'శక' స్థాపకులైనట్టిగాని, దాని నంగీకరించినట్టిగాని వేరు సమ్రాట్టులకు ఈ క్షత్రపులు సామంతులుగా నుండిరని యూహింప వీలగును. శకవత్సరము నుపయోగించుచుండిన 'కుశన్' వంశమున కీక్షత్రపులు అధీనులైయుండిరని ఫెర్గ్యుసన్ పండితుడు తలంచుచున్నాడు. సార్నాథ్‌నందు లభించిన కనిష్కుని కాలపు శాసనమందు 'మహాక్షత్రపఖరపల్లవాన్' 'క్షత్రపవనష్పర' యను పదములు కానబడుచున్నవి. ఇందు పేర్కొనబడినవారు మథురాక్షాత్రపులని తెలియవచ్చుచున్నది. కనుక కనిష్కుడు 'పార్థియను'ల యొక్కయు, 'శకు'లయొక్కయు పరిపాలనపద్ధతుల ననుసరించి దూరస్థప్రాంతములందు క్షత్రపుల నియోగించెననియు, పశ్చిమదేశపు క్షత్రపులుగూడ కుశన్ సమ్రాట్టుల కధీనులై యుండిరనియు నిశ్చయింపవచ్చును.

క్షహరాతవంశము ఆంధ్ర చక్రవర్తి గౌతమీపుత్ర శాతకర్ణిచే తుద ముట్టింపబడెను. కాని ఆంధ్రుల విజయపతాకము స్థిరముగ నెలకొనియుండలేదు. ఉజ్జయినీ క్షత్రపుడగు రుద్రదాముడు ఆంధ్రుల నోడించి క్షహరాతుల రాజ్యమును గూడ నాక్రమించుకొని తన సామ్రాజ్యమును స్థాపించుకొనెను. ఇతడు చష్టన వంశజుడు. చష్టనునికి తరువాత వానిపుత్రుడు జయదాముడు రాజై ఆంధ్రుల విజయలక్ష్మికి తలయొగ్గెను. తండ్రి జీవించియుండగనే అకాలమృతి చెందుటచే నితని జీవితము 'మహాక్షత్రప' పదవి నలంకరింపక, కేవల క్షత్రప బిరుదముతోనే అంతమొందెను. అతనివెనుక రుద్రదాము డధికారియయ్యెను. మహత్త్వాకాంక్ష గలవాడై తనశక్తిసామర్థ్యములచే నితడు ఆంధ్రుల నోడించి విస్తృత సామ్రాజ్యము స్థాపింపగలిగెను. ఈతని అభ్యున్నతి, 'మహాక్షత్రప' బిరుదము, గిరినార్ శిలాశాసనమం దభివర్ణింప

బడియున్నవి. అనంతర మితనిపుత్రుడు ప్రథమ 'దామఘసద' సింహాసన మెక్కెను. ఇతని మరణానంతర మితని తమ్ముడగు ప్రథమ రుద్ర సింహుడును, పుత్రుడగు జీవదాముడును రాజ్యమున కలహించిరి. రుద్రసింహునే విజయ లక్ష్మి వరించినది. కొంతకాల మతడు క్షత్రప బిరుదమును, తదుపరి మహాక్షత్రప బిరుదమును కలిగియుండెను. మధ్య నతడు తన మహాక్షత్రప పదవిని కోల్పోయి చివరకు తిరిగి సంపాదింపగలిగెను. ఇవి యాతని జీవితపు మార్పులుగ నుండవచ్చును. ఇతనివెనుక జీవదాముడును, ప్రథమ రుద్రసింహుని పుత్రుడగు రుద్రసేనుడును మహాక్షత్రపులైరి. రుద్రసేనునియనంతర మతని యనుజులగు సంఘదాముడు, దామసేనుడు నొకరివెనుకనొకరు మహాక్షత్రపులైరి. ఈసమయమున ఈశ్వరదత్తుడను ఆభీర రాజొకడు మహాక్షత్రపబిరుదము ధరించి చరిత్రరంగమున విజృంభించెను. కాని చష్టనవంశమున కతని విజృంభణమున విశేషనష్ట మేమియు కలుగనందున యశోదాముడు, విజయసేనుడు, తృతీయ దామజద(శ్రీ),ద్వితీయ రుద్రసేనుడు, భర్తృదాముడు క్రమశః రాజ్యము చేయగలిగిరి. భర్తృదామునియొక్కయు, నతని పుత్రునియొక్కయు రాజ్యకాలమున చష్టనవంశము రాజ్యాధికారమును కోలుపోయెను. స్వామిజీవదాముడను నాతడు రాజ్యాధిపతియై తన నూతన వంశమును స్థాపించెను. అతని వెనుక ద్వితీయ రుద్రసింహుడు, ద్వితీయ యశోదాముడు రాజ్యము నిర్వహించిరి. కాని వీరెవరును 'మహాక్షత్రప' గౌరవమును పొందియుండలేదు. యశోదాముడు గతించిన కొంది సంవత్సరములకే స్వామి ద్వితీయ రుద్రదాముడు తిరిగి మహాక్షత్రప బిరుదమును సంపాదింపగలిగెను. ఇతని వెనుక పరిపాలించినవా రందరును మహాక్షత్రపులనియే పిలువబడిరి. తృతీయ రుద్రసింహుడు ఈవంశమునందలి కడపటిరాజై యుండును. గుప్తచక్రవర్తి చంద్రగుప్తవిక్రమాదిత్యుడు పశ్చిమ హిందూస్థానమును జయించి తన రాజ్యమున కలుపుకొనిన దీతనికాలముననే.

నాణెముయొక్క కాలము

పైసంక్షిప్తచరిత్రవలన రుద్రసింహపుత్రులనేకులు రాజ్యముచేసి యుండిరని విదితమగుచున్నది. వారిలో (౧) ప్రథమరుద్రసేనుడు, (౨)దామసేనుడు, (3)రెండవ యశోదాముడు-వీరుముగ్గు రధికప్రసిద్ధి నొందినవారు. వీరిలో ఈ నాణెమునకు సంబంధించినవా డెవడో చూడవలెను.

౧. ప్రథమరుద్రసేనునినాణెములను(Rapson's Catalogue, plate XII)పరిశీలించినచో వానికిని, మన యీ నాణెమునకును నుండు భేదము స్పష్టముగ గోచరించును. అందలి అక్షర రచన ప్రాచీనమైనది. చైత్యము,అర్ధచంద్రుడు, రాజముఖము రెంటియందును చాల వ్యత్యస్తములుగా నున్నవి.

౨. దామసేనుని నాణెములుకూడ మనకు లభించిన నాణెముకన్న మిక్కిలి విలక్షణముగ నున్నవి. ఇందలి రాజముఖము, అక్షరరచన,

సాంకేతిక చిహ్నములు ప్రస్తుతపునాణెముకన్న కొంచెము ప్రాచీనతను తెలియజేయుచున్నవి.

3. రెండవయశోదాముని నాణెమునందును, క్రొత్తగ లభించినదానియందును ఎక్కువ సామ్యము గన్పడుచున్నది. అక్షరము లొక్క తీరుననే యున్నవి. ముద్రానిర్మాణము పోల్ప దగియున్నది. రెండు రాజముఖములందును సామ్యము కనుపించుచున్నది. ఇట్టి పోలికను బట్టి క్రొత్తనాణెము ద్వితీయ రుద్రసింహుని పుత్రుడగు ద్వితీయ యశోదామునిదని నిశ్చయింపవచ్చును. కాని యశోదామునికి మహాక్షత్రపదవి లభించినట్లు తెలియరాదు. కనుక నిది యశోదామునిది కాక, మహాక్షత్రపబిరుద ముగ్రహించినరుద్రసింహుని మఱియొకపుత్రునిదై యుండును. ఈ రెండునాణెముల సామ్యమును, యశోదాముని నాణెములమీఁద మహాక్షత్రపబిరుదము లేకుండుటయు జూడ, యశోదామునికి కొంచెమించుమించుగా సమకాలీనుడును, మహాక్షత్రపపదాధికారియునగు వేరొక రాజు మన నాణెమున కధికారి కానగును. చరిత్రయం దట్టివా డెవడో చూతము:

ద్వితీయ యశోదాముని యనంతరము రుద్రదాముడు రాజ్యపాలనము జేసెనని చరిత్ర వలన దెలియును. భర్తృదాముని తరువాత మహాక్షత్రపులైనవారిలో నితడే ప్రథముడు. రాప్సన్ప్రకార మీతడు క్రీ.శ. 322-3??లు పరిపాలించెను. ఈ రుద్రదాముని నాణెములు గాని, శాసనములుగాని లభించియుండనందున మన క్రొత్తనాణెముతో సరిపోల్చి చూచుటకు సాధనములు లేకున్నవి. కాని రెండవ రుద్రదాముడు ద్వితీయ యశోదాముని వెనువెంటనే రాజ్యాధిపతి యగుటచే మన నాణెము యొక్క కాలనిర్ణయము మిక్కిలి సులభమగుచున్నది. అందువలన ఇది రెండవ రుద్రదామునిచే ముద్రింపబడియుండుట అసంభవము మాత్రము కాజాలదు. ఈయూహనుబట్టి రుద్రదాముని తండ్రివిషయమైన సందేహము వీడిపోయి, ద్వితీయయశోదాముడు, ద్వితీయరుద్రదాముడును ద్వితీయ రుద్రసింహుని పుత్రులని స్పష్టము కాగలదు. కనుకనే వీ రిరువురి నాణెములయొక్క ముఖబింబములందు సైతము పోలికలు కానగును.

స్వామి ద్వితీయ రుద్రదాముడు

చష్టన వంశపు కడపటి రాజులు దుర్బలు రగుటచే క్షాత్రపరాజ్యశక్తి క్షీణించి అంతఃకలహములును,అవ్యవస్థయు సర్వత్ర వ్యాపించి యుండెను. ఈతరుణము నుపయోగించుకొని జీవదాముడు శక్తిశాలియై క్షత్రప సింహాసనముపై జేయివైచెను. కాని రెండవ పక్షము కూడ కొంతకాలము పోరాడుచుండుటచే జీవదాముడును, అతని పుత్రుడు ద్వితీయ రుద్రసింహుడును తమ రాజ్యకాలము నంతయు శత్రువుల నణచుటయందే వినియోగించ వలసి వచ్చెను. రెండవ యశోదాముని సమయమున గూడ శత్రువులు బలవంతులుగనే యుండిరి. స్వాధికారము పూర్తిగా స్థిరపడనికారణముచే గాబోలు,యశోదాముడు క్షత్రప బిరుదముతో

సంతుష్టుడై యుండెను. కాని రుద్రసింహుని ద్వితీయ పుత్రుడగు రెండవ రుద్రదాముడు గద్దె నెక్కగనే కలహారంగము శాంతించి శత్రు బలము క్షీణించుటచే ఈ నూతన రాజవంశాధికారము సర్వత్ర పాదుకొన గలిగినది. ఇట్టి అనుకూలవాతావరణమున రుద్రదాముని శక్తి నలుగడల విజృంభించి యతనికి 'మహాక్షత్రప' పదవిని సంపాదింప గలిగెను.

భర్తృదాముని యనంతరము క్షత్రప రాజ్యము విదేశీయాక్రమణముచే శిథిలమయ్యెనని అనేకు లభిప్రాయపడిరి. ఇందు కుతగిన చారిత్రిక ప్రమాణములు వా రిచ్చియుండలేదు. క్రొత్తవంశపు మొదటి రాజు బిరుదును మహాక్షత్రపబిరుదము ధరించియుండకపోవుటకు విదేశీయాక్రమణమే కారణమని రాప్సన్ పండితుని యూహ. కాని యది యథార్థము కాదు. క్షత్రపులంలోనే రెండువంశములవారు పరస్పరము కలహించుచుండిరని తెలియుచున్నది. మొదటి వంశము దుర్బలముగ నుండుటజూచి రెండవది విజృంభించి అధికారమును వహించినది. విప్లవము నణచి దేశమునంతటి నాక్రమించుకొనుటలో రెండవవంశమునకు చాలకాలము యుద్ధములు సలుపవలసివచ్చెను. ఆకారణముననే ద్వితీయ రుద్రసింహుడును, తత్పుత్రుడు ద్వితీయ యశోదాముడును మహాక్షత్రపబిరుదము ధరించియుండలేదు. అంతియే కాని వారు విదేశీయాధికారమునకు లొంగియుండిరని చెప్పవలనుపడదు. ప్రాచీనమగు చష్టనవంశముయొక్క పలుకుబడిని తగ్గించి, తన నూతన వంశాధికారమును సమస్తసామంతులచే నంగీకరింప జేసిన దేశమును, తిరిగి శాంతిని నెలకొల్పగలుగుటచేతనే ద్వితీయరుద్రదాముడు ఏకచ్ఛత్రాధిపత్యము వహించి మహాక్షత్రపబిరుదమును సార్థకముగ నుపయోగించుకొనెను

౧. అసలునాణెముకంటె మూడింతలు పెద్దది

౨. అసలు ప్రమాణము

అ. ముందువైపు ఆ. వెనుకవైపు

ద్వితీయ మహాక్షత్రపరుద్రదాముని నాణెము

కరికాలచోళ మహారాజుల శాసనం

యన్. వెంకటరమణయ్య గారు,
యం. ఏ., పి. హెచ్. డి.

ఈశాసనము గుంటూరుజిల్లా పులవర్తి గ్రామమునందున్నట్లు లోకలు రికార్డ్సు సం పు ౨పుట 3౫౧లో జెప్పబడియున్నది. శాసనమంతయు, సంపూర్ణముగ వ్రాయబడలేదు. మనకులభించినది శాసన మధ్యభాగములోని శకలము; లోకలు రికార్డ్సులో వ్రాయబడియుండు ఇతరశాసనములందువలెనే దీనియందును తప్పులనేకములున్నవి. అందలి విషయము ముఖ్యమైనది; దక్షిణ హిందూస్థానముయొక్క చరిత్ర నిర్మాణమున కత్యంతోపయోగకారి. శకలమైనను, తప్పులకుప్పమైనను, పరిశోధక పండితులదృక్పథమునకు దాని నీడ్చుట మంచిదని తలచి ప్రచురించ నుద్యమించియుంటిని. ఇంతలో నామిత్రులు ప్రభాకరశాస్త్రిగారు, ఏకారణముచేతనో, ఈ శాసనపు ప్రతిబింబమును దెప్పించితినని చెప్పిరి. దానిని నాకెరవిమ్మని వారిని యాచించితిని. నామీదవారికి గల విపులాభిమానముచే దానిని నాకొసంగిరి. ప్రతిబింబమును చదివితిని. కొన్ని సందేహములు కలిగినవి. నామిత్రులు సోమశేఖరశర్మగారు నాతో దానిని చదివి సంశయములను దొలగించిరి. ఇట్లు ప్రభాకరులు సోమశేఖరులు సహాయులుకాగా, ఈ శాసనశకలమునందలి తప్పులను దిద్దుకొంటిని. వారికి నానమస్కారశతములను సమర్పించి కృతజ్ఞుడనను చున్నాను.

శాసనకాలము:

"కరికాలచోళ మహారాజుల శాసనం" అని లోకలు రికార్డ్సులో వ్రాయబడియున్నను, ఇది అమహారాజు శాసనముకాదు; ఏలన; కరికాలుడు క్రీ.శ. ౭వ శతాబ్దమునకు ముందటివాడు; క్రీ. శ ౭వ శతాబ్దిమధ్య రేనాడుపై ప్రభుత్వముజేసిన పుణ్యకుమారుడను రాజు తాను కరికాలునివంశమున జనించినట్లు చెప్పుకొనియున్నాడు[1]; తమిళపరిశోధకులు ఈకరికాలునికాలము క్రీ. శ ౫, ౬ శతాబ్దముల నడుమనని నిర్ధారణచేసియున్నారు. లిపివైఖరిని బట్టి చూడ పులవర్తిశాసనము క్రీ. శ ౧౧వ శతాబ్దమునకు ముందటిదికాదని తోచుచున్నది. కావున ఇది కరికాల మహారాజు శాసనము కాజాలదు. మఱియెవ్వరిదో? వెలనాటి ప్రభువులదని (శ్రీ) ప్రభాకరశాస్త్రిగారన్నారు; కాని అది పొరపాటు. వారుతెప్పించిన ప్రతిబింబము వెలనాటి ప్రభువుల శాసనపు ప్రతిబింబముతో కలసి వచ్చుటచేతను, లిపియొక్కరీతిగ నుండుటచేతను, ఆద్యంతములు లేని ఈశాసనపుతునుక, పై వెలనాటిప్రభువుల శాసనఖండమను భ్రమ వారికికలుగుట కవకాశముకలిగినది. వెలనాటిరాజుల శాసనములలో కరికాలుని వృత్తాంతము వచ్చుట కవకాశము లేదు. ఏలన,వారు చోళులుగారు; పరిశుద్ధాం

1. E. I X 1. P 337.

ధ్రచతుర్థకులజులు. వారి శాసనములలో కరికాలప్రస్తాపన యెచ్చటను గాన్పించుట లేదు. కావున మనశాసనఖండము వెలనాటిరాజులది కాదు. మఱి యెవ్వరిదన్న, ఆకాలముననే గుంటూరు సీమయందచ్చటచ్చట సామంతులుగను స్వతంత్రప్రభువులుగను, రాజ్యములు సేయుచుండిన తెలుగు చోడరాజులదిగ నుండవలయును. ఈతెలుగు చోడరాజులు, కరికాలునివంశజులమని చెప్పుకొనిరి. కావున, శాసనములయందు వారు తమ వంశమునకు మూలపురుషుడగు, కరికాలుని ప్రశంసించుట యుచితమే. ఇట్టి ప్రశంస ప్రచురింపఁబడిన ఆంధ్రచోళశాసనములం దన్నిటియందునుగాన్పించుచున్నది. మఱియు, కరికాలచోళ త్రిలోచనపల్లవుల వైరకథ, ఆంధ్రచోళశాసనములయందుదప్ప, మఱియెచ్చటను వర్ణింపఁబడియుండ లేదు. పైకారణములవల్ల, ఈపులవర్తి శాసనశకలము. క్రీ. శ ౧౧వ శతాబ్దమునాటి యాంధ్రచోళరాజులదని నిర్ధారణ సేయుచున్నాను.

శాసనవిషయము:—

చంద్రమహాళియొక్క పాదపద్మమునందలి భృంగమగు కరికాలుడు ఇక్ష్వాకుని (?) వంశమునబుట్టెను. ఆరాజు, ఈశ్వరుని ఆరాధించి, సర్వసంపదలను సమృద్ధిపఱచుటకై స్వర్ణవృష్టిని కురిపించెను. త్రినేత్రపల్లవుడను నృపుని గర్వితునిగా నెఱింగి, వాని ఫాలలోచనమును భగ్నముచేసెను. భోజుడను రాజుచే సూర్యుని కర్పితములైనమూడుఅర్ఘ్యపాత్రలను సూర్యుని కడకు బోనీయక ఆకాశమున నాపి భోజుని దాసునిగ లెచేసెను. ఇక్ష్వాకువంశ ప్రభువులకు రాజధానియు, మనుష్యులకు శుభావహాయు నగు అయోధ్యనుండి బ్రాహ్మణాదులగు నాల్గు వర్ణములవారిని కొనివచ్చి పల్లవరాజు దేశమునందు శాస్త్రీములను, నగరములను, యిచ్చి శ్రీ పర్వతచ్ఛాయ యందు ప్రతిష్ఠించెను. అచ్చట తనపేరట లింగప్రతిష్ఠ చేసెను.

విమర్శ:—

కరికాలుడు, చిరకాలముక్రిందట చోళదేశమున రాజ్యముచేసిన ప్రభువు. తొలుదొల్త నితని రాజధాని కావేరి తీరమున ప్రస్తుతపు తిరుచినాపల్లికి పశ్చిమమున మైలు దూరముననున్న ఉరయూరు. విదేశ వాణిజ్య సౌకర్యార్థమై కావేరి ముఖద్వారముకడనున్న పుహారు లేక కావేరి పూంబట్టినమును కరికాలుడు రాజ్యమునకు ముఖ్యస్థానముగ జేసెను. ఇతడు దిగ్జేత. పాండ్య కేరళ సింహళములను జయించి ఆదేశపు ప్రభువులను దాసులునుగ జేసుకొనెను. ఇంతేకాక సింహళవాసులను వేనవేలుగ గొనివచ్చి కావేరికి వేలగట్టు వెట్టివాండ్రనుగ జేసెను. రాజుల నెత్తిపై తట్టలుపెట్టి మట్టిమోయించెనట! ఉత్తరదేశమును హిమాచలమువరకును జయించి ఆకొండసానువులపై చోళరాజపతాకములను జెక్కించెనట!

ఈవిషయములన్నియుఁ ద్రమిళపరిశోధకుల గ్రంథములనుండి సంగ్రహింపఁబడినవి. ఆంధ్రకావ్యములయందును ఇట్టి వర్ణనలే కన్ప

ముచున్నవి. తిక్కన్నగారిట్లనుచున్నారు:

శా. చేసేరం బ్రథివీశు లంపుకొనగా
  శ్రీసింధుత్తోయంబులన్
జేసెన్ మజ్జనమున్ గుటుంబున హరిం
  చెం బల్లవోర్వీశు ను
ల్లాసం బందగ ఫాలలోచనము
  లీలం గట్టె కావేరి హే
లాసాధ్యాఖిలదిఙ్ముఖుండు కరికా
  లక్ష్మావిభుం డల్పుఁడే[1].

ఈవిషయములే విపులముగ నవచోళ చరిత్ర[2]యందు వర్ణింపబడినవి. ప్రస్తుతము యిచ్చట విమర్శింపబడు శాసనము మనకు పైవిషయములను జెప్పుటయే కాక కొన్ని క్రొత్తవిషయములను తెలియజేయుచున్నది. శాసనమువల్ల మనకు దెలియువిషయములు:

(1) కరికాలుడు గొప్పశివభక్తుడు. ఈతని భక్తివిశేషమును ద్రావిడశైవ గ్రంథములు గొనియాడుచున్నవి. ఆంధ్రశైవులుగూడ నీత డుశివునకు నచ్చిన భక్తుడనియే తలచుచున్నారు. పండితారాధ్యచరిత్ర నవచోళచరిత్రలయం దీతనిభక్తిప్రభావములు గీర్తింపబడినవి.

(2) సర్వసంపదల సమృద్ధికై స్వర్ణవృష్టిని గురిపించెను. ఇది చరిత్రకు అందనివిషయము.

(3) త్రినేత్రపల్లవుడు గర్వితుడగుటనె ఱొంగి వాని ఫాలలోచనమును భగ్నముజేసెను. ఈవిషయమే నిర్వచనోత్తర రామాయణమునందు "హరించెం బల్లవోర్వీశు నుల్లాసం బందగ ఫాలలోచనము" అను వాక్యముచే సూచింపబడినది. ఇతనికి ముక్కంటి కాడువెట్టియను మారుపేరు గలదు. ఈయుదంతము పాల్కురికి సోమన్న పండితారాధ్యచరిత్రయందును గలదు.

"ఏల యిట్టివి వేయు నెన్న ముక్కంటి
కాళి[డు] వెట్టియటన్న గణనాధుఁడెట్లనుచు

*   *   *   *

మేదురభక్తిమై మించి లోకముల
నాడి సాక్షాత్త్రినయనుండని నుడువ
కరికాల చోడుఁడన్ గణనాయకుండు

*   *   *   *

విభ్రమలీలఁ గావేరిఁగట్టుచును
ముట్టినమహిమమ్మె ముక్కంటి కాడు
వెట్టి నాకావేరివెట్టికిఁ బిలువ
ముక్కంటి వాడేల మును వెట్టిజేయు
ఇక్కంటివానికి నేజేయ ననుడు;
ఇచ్చినవాఁ డెవ్వఁ డీనేత్రమనుచు
నచ్చుగా ముక్కన్ను నతనిరూపంబు
మునుగల వ్రాయించి మొగిఁ దనకాలి
యుగుటంబున నట యొత్త ముక్కంటి
కాళి[డు] వెట్టి నొనటి కన్నటుపగుల
కాళివెట్టిన యహంకారం బడంగె.3

1 నిర్వ. ఉ. రా

2 ఆంధ్రపత్రిక ఆఫీసు ప్రకటన.

3 పండితారాధ్యచరిత్ర: ప్రక. 4

ఈకథను విపులముగ నెఱుగ దలపుగల వారలు నవచోళచరిత్రను జదువవలయును. ప్రతిమాంధ్రచోళ శాసనమునందును "చరణ సరోరుహావిహాతవిలోచన త్రిలోచన ప్రముఖాఖిలపృథ్వీశ్వర కారిత కావేరీతీర కరికాలకుల రత్నప్రదీప" యను వాక్య మీకథనే సూచించుచున్నది. ఇదే కొణిదెనలోని ఒప్పిలిసిద్ధి శాసనమున నించుక విపులముగస్మరింపబడినది.

క. కావేరిదరులు గట్టగ
వేవేపల్లవుడు దనదు వెట్టికి రామిఁ
దా వానినుదుటి కనునో
గా వడిఁ గరికాలవిభుఁడు గాలందుడిచెఁ[1].

ఇట్టివి శాసనములయందు పలుచోట్ల గాన్పించుచున్నవి. వీనివల్ల కరికాలుడు త్రినేత్రపల్లవుని జయించెననుట నిశ్చయమనితోచుచున్నది. ఈత్రినేత్రపల్లవు డెవ్వడు ? ఈవిషయమును గూర్చి ప్రత్యేకించియొకవ్యాసమును వ్రాయవలసి యున్నది. గ్రంథవిస్తరభీతిచేతను,సందర్భ మిది కాకపోవుటచేతను, ఇచ్చట సూక్ష్మముగ నాతని విషయము వచించి విరమించుచున్నాడను.

ఇతడు పల్లవుడు; కంచిరాజు. పూర్వపశ్చిమసముద్రములకును, కృష్ణా కొల్లడములకును మధ్యనున్న దేశము నేలినప్రభువు. చాళుక్య వంశమునకు మూలపురుషుడగు విజయాదిత్యుడితనితో పోరి సమసెను. ఇతడు శైవమతాభిమాని. అనేక శివాలయములను నిర్మించెను. శూద్రుల అస్పృశ్యత్వమును దొలగించి బ్రాహ్మణుల నర్చకులనుగజేసి వేదశాస్త్రవిహితముగ శివార్చనను నడపెను. జైనబౌద్ధమతములను నాశముచేసెను. జైనవసతులను, బౌద్ధవిహారములను పడగొట్టించెను. బ్రాహ్మణమతమునుద్ధరించెను. దక్షిణదేశమున ఆర్యనాగరకతను ప్రవేశపెట్టి దేశమును బర్బరాంక్రాంతమును గాకుండ జేసెను. ఆర్యావర్తమునుండి బ్రాహ్మణులను, బ్రాహ్మణేతరులను బిలిపించి అగ్రహారములను, భూములను ఇచ్చి వారు దక్షిణాపథమున శాశ్వతముగ నుండునట్లు చేసెను. అడవులను నరికించి గ్రామములను, పట్టణములను నిర్మించి వానిని వాసయోగ్యములుగ జేసెను. కడపట ఇతనికి కరికాలునితో వైరము పొసగెను. పరాజితుడై కప్పము నిచ్చెను. కంచిరాజ్యము చోళుల స్వాధీనమైనది. వారు దక్షిణాంధ్రమండలము నాక్రమించుకొనిరి. రేనాడు, పాకనాడు మొదలగు సీమలుఆంధ్ర చోళుల కున్కిపట్టులాయెను. త్రిలోచనుడు ధరణికోట రాజధానిగా గుంటూరుమండలమును పాలించుచుండెను. శాసనములలోను, వాఙ్మయములోను, లోకల్ రికార్డులలోను ఉన్నకథలలోని అద్భుత చిత్రములను దొలగించిన దొరకు చారిత్రకసంబంధవిషయమింతయే.

ఇట్లు త్రినేత్రుని నిర్జించి, యతనిరాజ్యమున విశేషభాగమును కరికాలు డాక్రమించు

1. S. I. I. Vol VI.

కొనెను. కృష్ణకు దక్షిణముననున్న సర్వదేశములకును జక్రవర్తి యాయెను.

[1]భోజుని జయించి దాసునిగ జేసుకొనెను.

ఒప్పిలి సిద్ధకొణిదెన శాసనమునందు ఈ విషయము సంస్మరింపఁ బడియున్నది.

"ఇనుపాదము లచ్చిఁ ఁపగ
జనుభోజుని యర్ఘ్యమంత్ర జలపాత్రలుదా
వినువీథి నాగబంచెను
ఘనముగదనయానవాడిచికరికాలుడిలన్[2].

ఈభోజుని కథ కరికాలుని మాహాత్మ్యమును దెలియజేయు అద్భుతవిషయములో మునిగియున్నది. మహాత్మ్యసూచకములగు అమానుష చర్యలవలె భోజుని కథయు, చరిత్రరచనమున విసర్జనీయమా? అట్లనుకొనిన భోజుడే మిథ్యాపురుషుడగును. వితర్కమున కవసరముండదు. అటుగాక చారిత్రాత్మకుడగు వ్యక్తియని తలచితిమేని ఎవడాతడను ప్రశ్న కెడము గల్గుచున్నది. ఆకాలము (అనగా క్రీ. శ. ౫,౬ శతాబ్దముల మధ్యయుగము) నందలి, శాసనములందుఁ కృష్ణదక్షిణభూముల నేలిన రాజులలో భోజుడనురాజు గాని, తన్నామాంకిత మగు రాజవంశము గాని పొడకట్టదు. కృష్ణదాటిన దక్కనుపీఠభూమిపై వాకాటకరాజవంశ మొకటి గాన్పించుచున్నది. ఆంధ్రులకు వెనుక దక్కనుపీఠభూమిపై సామ్రాజ్యపదము నార్జించి, క్రీ.శ.4,5 శతాబ్దములలో మహావైభవముతో నేలిన వంశమిది. వాకాటక రాజకుటుంబమునకును, సకలోత్తరాపథనాథులగు గుప్తచక్రవర్తులకును బంధుత్వముగలదు. ఇట్లే వేంగి నేలిన విష్ణుకుండినులకును వాకాటకులకును. ఈవాకాటకరాజ్యజన్మస్థానము విదర్భ. విదర్భ భోజులకు బుట్టినిల్లు. భోజయను పదము జాతిని సూచించునది. 'యదువృష్ణి భోజులు' నామములందరును గుర్తెరింగినవే. భోజులరాజు భోజరాజు. సంగ్రహముగభోజుడు వాకాటక దేశము భోజదేశమనియు, వాకాటక రాజు భోజరాజనియు, గీర్వాణవాఙ్మయము దెల్పుచున్నది. కావున, ఈశాసనపుభోజుడుచరిత్రాత్మకవ్యక్తియేని, అతడు విదర్భదేశపురాజై యుండవలయును. హూణుల దండయాత్రలు గుప్తసామ్రాజ్యమును విచ్ఛిన్నము సేయువఱకును వాకాటక రాజ్యమును జెడక నిలిచినది. తదనంతరము రాజ్యవిప్లవము జరిగినది. దేశమంతయు, సంక్షోభము నొందినది. క్రీ. శ. ౬వ శతాబ్దారంభమునందే పూర్వవాకాటకరాజ్యమున నలు చళుక్యాదులగు నూతన రాజవంశములు దలలుపైకెత్తినవి. కరికాలుడు భోజుని గెల్చి యుత్తరాపథముపై దండెత్తిపోవుట నిక్కమేని వాకాటకుల యంత్యదశయందు, అనగా, క్రీ. శ. ౬వ శతాబ్దారంభముననో, ఇంచుక తత్పూర్వముననో యాకార్యములను జేసియుండవలయును.

1. జర్నల్. ఆఫ్. ఆం. హి. Vol, VI.
2. S. I. I. VI, 628.

(5) అయోధ్యనుండి బ్రాహ్మణులు మున్నగు నాలుగు వర్ణములను తోడ్తెచ్చి శ్రీపర్వతచ్ఛాయయందు పల్లవరాజు రాజ్యమున పట్టణములును, గ్రామములును, వారికిచ్చి తగిన యేర్పాట్లను జేసెనట! ఇది పైవిషయమును బోలి నూతనమైనదే. ఒకానొక శాసనము[1] చోళులయోధ్య నుండి దక్షిణమునకు వచ్చి రాజ్యనిర్మాణమును జేసుకొనిరని తెలుపుచున్నది. ఇది విశ్వసనీయమగునా? అగునేని కరికాలుడు అయోధ్యనుండి బ్రాహ్మణులనే కాక తదితరవర్ణములవారినిగూడ దోడ్తెచ్చుటకు గారణము దెలియుచున్నది. శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారు చోళులు ఆద్యము దక్షిణాపథస్థులుగారనియు, ఉత్తరదేశమునుండి వచ్చిరనియును జెప్పియున్నారు; నిజమేమో! భావి పరిశోధనమువల్ల సత్యము తేలగలదు.

( ) కావేరికి వేలుగట్టుట సుప్రసిద్ధవిషయము. దీనిపై వ్యాఖ్యాన మవసరము లేదు.

ఈశాసనము శకలమైనను కరికాలుని గురించి నూతనవిషయములను దెలియజేయుచున్నది. కాన, చరిత్రరచయితకిది మిక్కిలి యుపయోగకారి. ఇంకను లోకలురికార్డుల వల్ల కరికాలుని చరిత్రము గొంత తెలియుచున్నది. ఇతడు ప్రజలసౌఖ్యమునకై పాటుపడిన మహారాజు. దేశమును వెల్లువయందు మునుగనీయక కావేరికి దరులుగట్టుటయుంతకు ముందే తెల్పితిని ఇంతేకాక అడవులను నరికించి పురములను గ్రామములను నిర్మించెను. నాగరికులగు ఆర్యజాతులవారిని దోడ్తెచ్చి దేశమునుండి బర్బరత్వమును వెడలనడచెను. ఎన్నియో అగ్రహారములను బ్రాహ్మణుల కొసగెను. లెక్కలేని దేవాలయములను కట్టెను. వ్యవసాయాభివృద్ధికై చెరువులను త్రవ్వించెను. నదులకు ఆనకట్టలు గట్టి కాలువలద్వారా నీటిని తెచ్చి చెరువులను నింపించెను. అరణ్యభూములు వ్యవసాయమునకను కూలములగువఱకును పన్ను నడుగక రైతులకు ఉచితముగ నిచ్చెను. పిమ్మట పన్నుల నేర్పరచెను. నూతనగ్రామము లభివృద్ధికిరాగా రాజ్యపాలనసౌకర్యమునకై వానిని నాడులుగ విభజించెను. ఇట్లు ప్రజాభివృద్ధికై యీమహారాజు పలువిధముల పాటుపడెను. ఇట్టిమహోపకారిని ఆంధ్రులు మరచుటెట్లు? కావుననే దత్తమండలవాసు లింతని నిప్పటికిని స్మరించుచున్నారు. తిక్కన్నగారన్నట్లు, "కరికాలు మ్మెవిభుం డల్పుడే!"

శాసనమూలము

1. తద్వంశజాతో కరికాలచోళః, శశాంక భృత్యాపద యోజభృంగః.
2. సనక సంపత్సమృద్ధ్యర్థం స్వర్ణవృష్టిం తథా కరోత్, బాధామ్యుదం సమారాధ్య రాజా రాజతరా మభత్.
3. త్రినేత్రపల్లవం భూపం కృత్వాగవిజిత మాజ్ఞయా, తస్యాంబకం లలాటస్థం భగ్నం కృత్వా వ్యరాజత.

1. S. I. I. VI, 651.

౪. భోజపూజార్ఘ్యపాత్రాణి త్రీణిసూర్యార్పితాని, నిజాజ్ఞమారీచిస్థాని చక్రే సం దానవన్న్యపం.

౫. సహ్యపాదోద్భవాం దేవీం కావేరీం చోడమండలే, బధ్వా చోడమహీపాలో రరక్ష వసుధా మిమాం.

౬. ఇక్ష్వాకువంశజాతానాం నృపాణాం నగరీశుభా, శుభావహా మనుష్యాణా మనోధ్యా రాజతే సదా.

౭. తత్రస్థాన్ బ్రాహ్మణాంశ్చ చతుర్వర్ణసముద్భవాన్, నీత్వాపల్లవరాజశ్చ రాష్ట్రాణినగరాణిచ.

౮. దత్త్వా శ్రీపర్వతచ్ఛాయే ప్రతిష్ఠామకరోద్భ [వి*] [శ్ర*] లింగప్రతిష్ఠాశ్చ, స్వనామ్నాపల్ల......................

అచ్చు డిపార్టుమెంటు—

చిత్తు కాగితములు

—వ్యాస రచయితల దృష్టియందు—

అభిప్రాయానికి వచ్చిన గ్రంధాలు

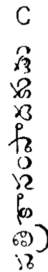
బ్లాకులు

కొత్త వ్యాసాలు

ప్రూఫులు

?!??!!

అర్జంటు జాబులు

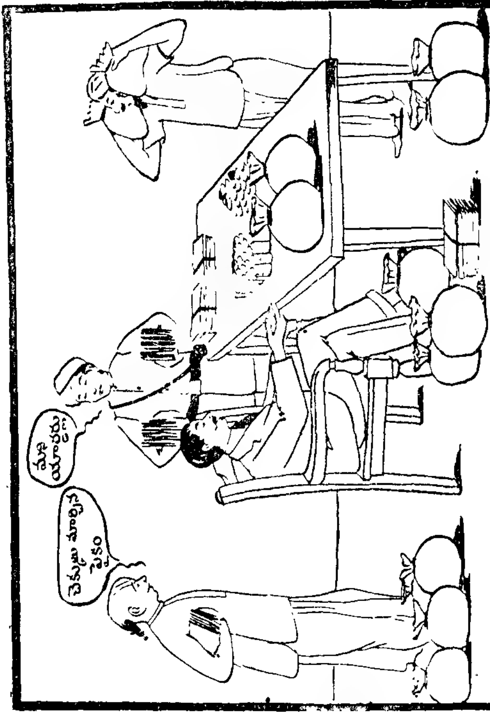

తలిసెట్టి రామారావు

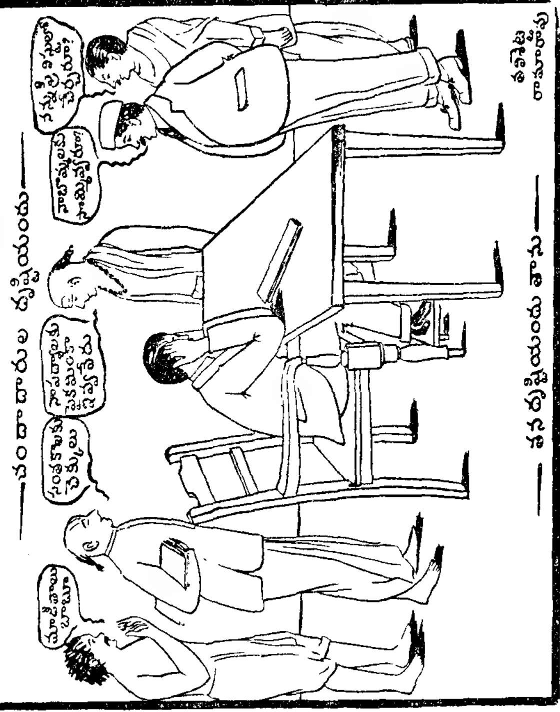
—తనదృష్టియందు తాను—

6 1- 12

పత్రికాసంపాదకుడు ౧

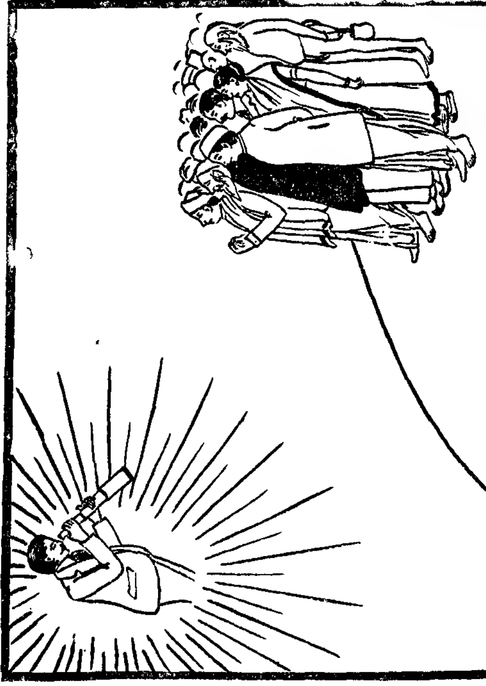
—చందాదారుల దృష్టియందు—

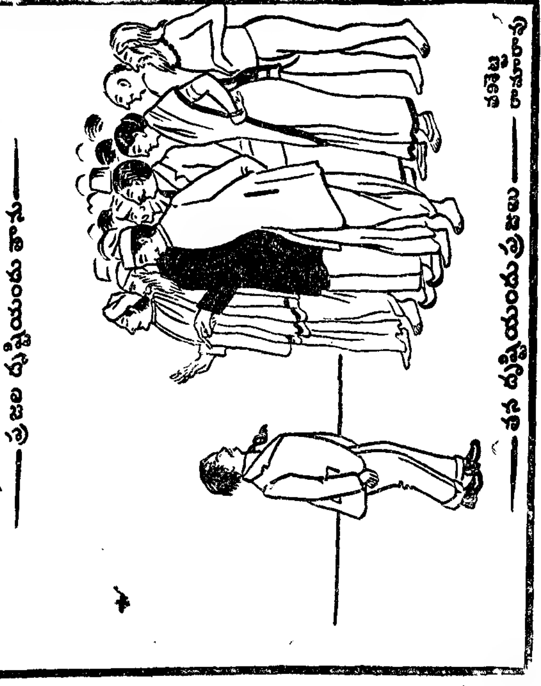
—తన దృష్టియందు తాను—

తలిశెట్టి
రామారావు

పత్రికాసంపాదకుడు ౩

—ప్రజల దృష్టియందు తాను—

—తన దృష్టియందు ప్రజలు—

తలిశెట్టి
రామారావు

సింహళద్వీప నూతనరాజ్యవిధానము

గూడా కృష్ణమూర్తిగారు

ప్రస్తుతము సింహళద్వీపమందు అమలులోనున్న రాజ్యపరిపాలన విధానమును పరిశీలించి, అందుండు లోపాలోపములు విచారించి, లోపములున్నచో అవ్వాని తొలగిపోవుటకును, అవసరమగుచో నూతనవిధానము సూచించుటకును, పార్లమెంటునందు వలసరాజ్యముల కార్యదర్శి (Secretary of State for Colonies) అగు ఆమెరి (Amery) గారిచే నొక ప్రత్యేకసంఘ మేర్పరుచుటకు తీర్మానము తేబడెను. ఆగష్టు ౬ వ తేది ౧౯౨౭ సంవత్సరమున, నలుగురు పార్లమెంటు సభ్యులు గలయట్టి యుపసంఘము నేర్పరచుటకు తీర్మానమాయెను. ఈసంఘమువారు, హిందూదేశమునకు సైమనుసంఘ మేరీతిని పనిచేయవలసి యున్నదో, అటులే సింహళద్వీప రాజ్యపరిపాలన విషయమై నూతనసూచనలు చేయుటకు నియమింపబడిరి. ఈసంఘాధ్యక్షుడు ఎర్ల్ ఆఫ్ డోనమోరు (Earl of Donough-more, M P.). వీరు పార్లమెంటునందు చాలకాలము సభ్యులుగ నుండి, రాజకీయవేత్తలలో నారితేరిన రాజకీయవేత్త యని పేరుపొందిరి. వీరికి సహాయసభ్యులు సర్ నాథన్, సర్ బట్లర్, డాక్టరు డ్రమ్మండుగార్లు.

ఈనలుగురు సభ్యులును ౧౯౨౭ వ సం. నవంబరు ౧౩వ తేదీనుండి ౧౯౨౮, జనవరి ౧౮వ తేదీవరకును సింహళద్వీపమున సంచారము సలిపి, వేర్వేరు ప్రదేశములకు పోయి, వివిధసంఘముల నాయకులయొక్కయు, రాజకీయవేత్తలయొక్కయు, శాసన సభ్యులయొక్కయు, అధికారులయొక్కయు, ఇతర విద్యాధికులయొక్కయు సలహాలను, వాఙ్మూలములను తీసికొని, ప్రస్తుత మమలులోనున్న రాజ్యవిధానమును పరిశీలించి, ఒక నూతనరాజ్యవిధానమునే సూచించిరి. ఇప్పుడమలులోనున్న రాజ్యవిధానము నంతయును సంపూర్ణముగ మార్చివేయుటయే కాక, ప్రస్తుత మేదేశములోను అమలులో లేని ప్రత్యేక నూతన రాజ్యపరిపాలన విధానము సూచించిరి. ప్రస్తుత మెచ్చటను అనుసరింపబడక పోయినప్పటికిని ప్రాచీనభారతీయరాజ్యపరిపాలన విధానములో చేరియున్న దగుటచే, భారతీయుల కిది నూతన విధానముగా గన్పట్టదు.

ఈసంఘమువారిచే విచారింపబడినవారెల్లరను వేర్వేరు క్రొత్త మార్పులను, నూతనవిధానములను సూచించియుండిరి. కాని వారవన్నియు త్రోసివేసి యీనూతనవిధానమునే అమలు జరపి, సింహళద్వీపమందు జయప్రదముగా నిర్వర్తింపబడుచో ఇంగ్లాండునందుగూడ ప్రవేశపెట్టుదురట. ఇందుగల ముఖ్యసూచనలు మున్ముందుగ వ్రాయుట యవసరము. సింహళదేశజులకు కార్యనిర్వహణశక్తి లేకుండుటచే, కార్యనిర్వాహకులగు శాసనసభా-అధికారసభ్యులు ఎట్టి బాధ్యతయును లేని అనధికారసభ్యులచే తీవ్రముగను, అనవసరముగను ఖండింపబడుచుండిరి. ఇట్టి కార్యనిర్వహణానుభవమును కలిగించుటకై తగు ఏర్పాటులు జరిగి, అట్టి అనుభవమును వారు బాగుగ పొందినగాని సింహళమునకుస్వరాజ్యార్హత లేదని యీసంఘమువారు విస్పష్టముగ తెల్పియుండిరి. కాననట్టి అనుభవమును అనధికారశాసనసభ్యులకెల్లరకును గలుగజేయుటకై యీనూతనవిధానము ప్రత్యేకము అనుకూలించునట. సంపూర్ణముగ మార్పు చేయబడిన విధానమును సూచించుటకు ముఖ్యకారణ మియ్యదియే. ప్రస్తుతము గవర్నరునకున్న అధికారములు హెచ్చింపవలయునట. గవర్నరునకు అధికార మెక్కువ చేయుటకు కారణము సింహళదేశజులు ఆతనిక్రింద కార్యనిర్వహణశక్తియందారితేర గల్గుటకు సహాయపడుటయేయట. ఎన్ని సూచించినను, పాపము, ఏదోరీతిని సింహళదేశజులను స్వరాజ్యార్హులుగ జేయవలయు ననుప్రయత్నము లే యీ యుపసంఘనివేదికయందు గానవగును. అన్నిటికన్నను ముఖ్యమగు మార్పులను రెండింటిని సూచించిరి.

అందు మొదటిది ఇరువదియొక్క వత్సరములు ప్రాయముగల ప్రతి మగవానికిని, ముప్పదివత్సరములు ప్రాయముగల ప్రతి స్త్రీకిని, సింహళమున నివసించు ఇతర దేశజులందరికినికూడ - అయిదుసంవత్సరము లీద్వీపమం దుండి పౌరస్వత్వపు హక్కు సంపాదించినచో - సమానముగ వోటింగుఅధికారము సంపూర్ణముగ గలదని సూచించిరి. (Manhood Suffrage). రెండవది జాతిమతభేదములు లేక, సర్వసమానరాజకీయవిభాగములను బట్టియును, వివిధప్రాంతవిభాగములనుబట్టియు శాసనసభకు సభ్యుల నెన్నుకొనవలయుననిరి. (Abolition of Communal Representation.)

ఈమార్పు లెల్లరును ఏకీభావము వహించి ఆమోదించుట లేదు. వివిధ రాజకీయపక్ష నాయకులకు భేదాభిప్రాయము లనేకము లున్నవి. ఈనూతనరాజ్యాంగవిధాన మమలులో నుండినచో, చివరకు స్వరాజ్యప్రాప్తి శూన్యమేమో యని వారు భయమందుచున్నారు. ఏది ఎటులున్నను, సర్వసమానమగు వోటింగుఅధికారము నందరును అంగీకరించుచున్నారు. కాని, స్త్రీలకుకూడ పురుషులతో సమానమగుహక్కు నిచ్చుచు, వలసపోయిన భారతీయులకు మాత్రము ఎట్టినిర్బంధములును లేని వోటింగుహక్కు నీయవలదని కొందఱు భేదాభిప్రాయములు గలిగియున్నారు. జాతిమతభేదముల విపక్షు లేకుండ శాసనసభ యెన్నికలు జరుగుటయందు మహమ్మదీయులు భేదాభిప్రాయము కలిగియుండి, తమకు న్యాయముకలుగ లేదని వాదించుచున్నారు.

నూతనవిధానము-మహాసభ

ఇదివరలో సూచించినరీతిని, శాసనసభలో అనధికారసభ్యులకు కార్యనిర్వాహకశక్తి లేకపోవుటచే, అధికారసభ్యులు అనవసరమగు తీవ్రఖండనలకు లోనగుచుండుటయు, అందువలన పరిపాలన చాల కష్టముగా నుండుటయు తటస్థించుచున్నది. కాన శాసనసభావిధానము మార్చవలసి యున్నది. ప్రస్తుతము అనధికార అధికార సభ్యులు కలిసి ౪౯ మంది మాత్రమే కలరు. కాని నూతనవిధానమున ౬౫ గురు అనధికారసభ్యులు వివిధ రాష్ట్రీయ (Territorial) విభాగములనుండి ఎన్నుకొనబడవలయును. వీరుగాక సింహళద్వీప ముఖ్యకార్యదర్శి (Chief Secretary)- ప్రస్తుతము వీరు కలోనియల్ కార్యదర్శి (Coloinal Secretary) అని పిలువబడుచున్నారు_న్యాయాధిపతి (Attorney General), కోశాధిపతి (Treasurer) అను ముగ్గురు అధికారసభ్యవర్గ మండును. వీరు ఉద్యోగరీత్యా (Ex-officio) శాసనసభాసభ్యు లయ్యెదరు. వీరుగాక గవర్నరు పన్నెండుగురు సభ్యులకు మించకుండ శాసనసభకు నియమించ (Nominate)చేయవచ్చును. ఈసభ్యులందరు గూడినసభ "మహాసభ" (State Council) అని పిలువబడును. ఈమహాసభయే "కార్యనిర్వాహకసభ"గాను,"శాసనసభ"గాను మారుచుండవలెను. అది రాజకార్యముల నిర్వహణమున కంతకును 'కార్యనిర్వాహకాధివేశనము'(Executive Session) గాను, శాసననిర్మాణమునకు 'శాసనాధివేశనము' (Legislative Session)గాను, రెండువిధములనుకూడ నిర్వర్తించు చుండును.

మహాసభ-కార్యనిర్వాహకసభాపద్ధతి

మహాసభ యంతయు ప్రస్తుతము కార్యనిర్వాహకసభ యగును. ప్రథమమున మహాసభ గూడినప్పుడు, సభ్యులయొక్క సంఖ్యయంతయు ఏడుసంఘములుగా విభజింపబడును. ఈవిభాగము రహస్యపువోటింగు (Secret ballot) పద్ధతిని జరుగును. ప్రతిసభ్యుడు తానేసంఘమునందు పనిచేయ నిచ్ఛగించునో, ఆసంఘములో నుండెడనని వోటింగునకు పూర్వమే తన యభిప్రాయమును సూచింపవచ్చును. ఇట్లు సంఘములు ఏర్పడినయనంతరము ప్రతిసంఘమునకును (Ballot) పద్ధతినే అధ్యక్షునిగా నొకరిని గవర్నరుచే నియమింపబడుటకై సూచించెదరు. గవర్నరు సర్వసాధారణముగ ఆసూచన నంగీకరించును: కాని నిరాకరించుటకుగాని, సురల నాలోచించిపంపుడని చెప్పుటకుగాని గవర్నరుకు అధికారము కలదు. ప్రతి సంఘాధ్యక్షుడు సంవత్సరమునకు ఇరువదియేడువేల రూప్యముల వేతనమును బడయుచు, సామాన్యముగ మంత్రుల కెట్టిస్థానము, గౌరవముగలదో, అట్టి స్థానమును, గౌర

వము నే పొందియుండును. ఆయా సంఘసభ్యులుకూడ మహాసభాసభ్యులుగ నెట్టివేతనమును పొందుచున్నారో, అట్టి వేతనము నే పొందెదరుగాని అదనముగా నేమియును పొందరు. ప్రతిసంఘమును ఒక్కొక్క ప్రత్యేకశాఖాకార్యమును నిర్వహింపవలయును గాన రాజకీయవ్యవహారములన్నియును ఈదిగువరీతిని ఏడు శాఖలుగా విభజింపబడెను:—

౧. ఆంతరంగిక పరిపాలనా సంఘము (Home Affairs);- ఇందు పోలీసు, జయిళ్లు, గనులు మొదలగుసర్వవిధములగు అంతరంగపరిపాలనా శాఖలును జేరియున్నవి.

౨. వ్యవసాయసంఘము (Agriculture);

౩. స్థానిక పరిపాలనా సంఘము (Local Administration)

౪. ఆరోగ్యశాఖాసంఘము (Health);

౫. విద్యాశాఖాసంఘము (Education);

౬. ఇంజినీరింగుశాఖాసంఘము (Public Works);

౭. వార్తా కార్యనిర్వాహక సంఘము (Public Communication)

సింహళద్వీపవాసులు కొందరు, పోలీసుశాఖను సంఘపరిపాలనమునుండి విడదీసి, ముఖ్యకార్యదర్శియాజమాన్యము క్రింద నుంచవలయునని సూచించిరట; కాని మంత్రులయధీనము చేయుట ప్రజాంగీకారమే. ప్రతిసంఘమును ఏయేకార్యములు నిర్వర్తింపవలయునో అయ్యవి జాగరూకతతో నిర్వర్తించుచు, ఆయాసభ్యులు, అధ్యక్షులు తమ వేర్వేరుశాఖలపై అజమాయిషీ చేయుచుండవలయును. ఏవిషయమునైనను నిర్ణయింపవలయునన్న, నెక్కువమందిసభ్యుల అంగీకారము లేనిదే ఆసంఘకార్యములు నిర్వర్తింపరాదు. ఇట్లు అంగీకరింపబడిన తీర్మానమును కార్యనిర్వాహకసభలో మరల చర్చకు తేబడవలయును. ఈ సభయందుకూడ ఆమోదింపబడినచో, గవర్నరు ఆమోదమునకు పంపవలయును గాన ప్రతితీర్మానమును మూడు కార్యనిర్వాహక మూర్తులచే ఆమోదింపబడినగాని అమలులోనికి రానేరదు. అందు, ఒకటి: ఏశాఖకు ఏతీర్మానము సంబంధించియున్నదో ఆశాఖా కార్యనిర్వాహకసంఘము; రెండు: ఇట్టికార్యనిర్వాహక సంఘములన్నియు కలిసిన కార్యనిర్వాహకసభ యనబడు మహాసభ; మూడు: గవర్నరు. సర్వసాధారణముగా గవర్నరు ఆమోదము లేనిదే యే తీర్మానము అమలులోనికి రాదు. అందు ముఖ్యవిషయములపై తీర్మానములు అమలులోనికి రాకముందే అతనిఆమోదము బడవలయును. అంతగా ముఖ్యముగాని తీర్మానములన్నియు గవర్నరు ఆమోదమును అనంతరము బడయ నవకాశ ముంచుకొని, అట్టిధీమా యున్నచో కార్యనిర్వాహకశాఖవారే అమలులో పెట్టవచ్చును. గవర్నరు ప్రతిసంఘకార్యములతోను పరిచితుడై యుండుట యావసరము గాన, ఆయాసంఘకార్యదర్శులు తీర్మానము సంఘమునందు ప్రవేశపెట్టబడు ముందుగను, అనంతరమునుగూడ గవర్నరుకు పంపవలయును.

ఈకార్యములు గాక, ప్రతిసంఘమును ఏఏవిషయములతో తనకుసంబంధమున్నదో, ఆయావిషయముల సంవత్సరపుబడ్జెట్టు అంచనాలును తయారు చేయుచుండవలయును. ప్రతిసంఘాధ్యక్షునకును సింహళసివిలుసర్వీసునకు జెందిన ఒకయుద్యోగి శాశ్వతకార్యదర్శిగా నుండును.

ప్రస్తుతము కలోనియల్ కార్యదర్శి (Colonial Secretary) యనునాతడు ముఖ్యకార్యదర్శి (Chief Secretary) యని పిలువబడుచుండును. ఈతడును, న్యాయాధిపతి (Attorney General), కోశాధిపతి (Treasurer) అను నీముప్పురు వేర్వేరుశాఖల నిర్వర్తించుచు, రాజకీయోన్నతోద్యోగులుగా (Officers of State) పరిగణింపబడుదురు. వీరలకు ఎట్టిసంఘములును లేవు.

ముఖ్యకార్యదర్శి:— మాల్దివుద్వీపముల విషయమును, అంతరంగికములు కానట్టి సకల వ్యాపారములును (External affairs), శాసనపద్ధతిని నిర్మించుటయు, పబ్లికు సర్వీసు శాఖావిషయములో ఉద్యోగుల నియమించుటకుగాని, తీసివేయుటకుగాని, మార్చుటకుగాని సర్వాధికారము వహించుటయును, ఆిట్టు మొదలగు విష

యములన్నియును పరిశీలించుటయు ఆతని ముఖ్యమగు రాజకీయ వ్యవహారములు.

కోశాధిపతి:—రాజకీయ ధనవిషయమై, అనగా పన్నులు, రెవెన్యూ సుంకములవిషయమైయును, సాంవత్సరికపు బడ్జెట్టు, అంచనాలు తయారుచేయుటయందును ఈతడు ముఖ్యముగ పనిచేయవలసియున్నది. సాంవత్సరికపు పట్టీలను, అంచనాలను (Estimates) ఏ సంఘముగాని తయారుచేయునప్పుడు ఈతని సలహా యత్యావశ్యకము. ధనవిషయమై యెట్టి వర్చులుగాని కల్గినప్పుడు ఈతడు సూచించిన రీతిని జరుపవలయును. ప్రత్యేక సంఘములు ధనము కోరుచు చేయు అంచనాలలో ఈతడు సూచించినరీతిని ధనము వెచ్చించుట కవకాశముండునే కాని తమ యిచ్చవచ్చినట్లు ఆయా సంఘాధిపతులుగాని, సంఘములుగాని చేయుట కవకాశ ముండదు. నాణెముల ముద్రణవిషయమై యీతడు సహాయపడుచుండును.

అటార్నీ జనరలు, లేక న్యాయాధిపతి:—సింహళద్వీపమంతటను న్యాయపరిపాలనమును, దొరతనమునకు న్యాయవిషయమై సలహా నిచ్చుచుండుటయును ఈతని ముఖ్యవిధులు.

ఆడిట్టుశాఖ ముఖ్యకార్యదర్శి శాఖలయందు చేర్చబడినదికాని, ఆడిటరును కలోనియల్ ఆడిటరు (Colonial) అని అందురు. ఈతడు రాజకీయ మహాసభకే జవాబుదారీగా నుండవలసియుండును. పై చెప్పబడిన ముప్వురు మంత్రులకు ఎట్టి సహాయసంఘములుగాని లేక పోయినప్పటికిని, వీరు మంత్రులస్థానమునే ఆక్రమించుకొందురు. వీరు దొరతనమునకును, మహాసభకును రాజకీయ, ధన, న్యాయవిషయములయందు సలహాలనిచ్చుచు ఆలోచనమంత్రులుగనే ముఖ్యముగ పనిచేయుదురట.

కాన ప్రస్తుతము నూతన రాజ్యాంగ విధానములో ఏడుగురుమంత్రులు వేర్వేరు సంఘములచే నధ్యక్షులుగా నెన్నుకొనబడినవారును, ముగ్గురు రాజకీయోన్నతోద్యోగులును కలసి పదిమంది మంత్రులగుదురు. ఈ ముప్వురు రాజకీయోన్నతోద్యోగులును దొరతనమువారి చేతనే నియమింపబడుదురు. ఈరీతిగ నేర్పడిన మంత్రులు, వారివారిసంఘములు కూడియే మహాసభ యగును. ఏ ప్రత్యేకసంఘమునందునుగూడ పనిచేయ నిష్టపడని మహాసభాసభ్యులుకూడ నుండవచ్చును. ఈసంఘముల తోడను, మంత్రులతోడను ఈమహాసభ యంతయును కార్యనిర్వాహక సభగా మారి కార్యనిర్వాహక విషయముల నిర్వర్తించును.

మంత్రులసంఘము (Board of Ministers):—ఇదివరలో నములులోనున్న కార్యనిర్వాహకవర్గమును (Executive Council) దీసివైచి దానిస్థానే మంత్రుల సంఘము నేర్పరచవలయును. ఇందు ముప్వురు రాజకీయోన్నతోద్యోగులును, ప్రతిప్రత్యేక సంఘాధ్యక్షుడును సభ్యులుగా నుందురు. ఈపదిమంది మంత్రులు కూడిన కార్యనిర్వాకవర్గమునకు ముఖ్యకార్యదర్శియే యధ్యక్షుడు. ఈతడే తనయుద్యోగరీత్యా శాసనసభలయందు నాయకుడు (Leader)గా నుండుటకును, ఉపాధ్యక్షుడుగా నుండుటకును హక్కుగలిగియుండును.

ఈసంఘము రాజకీయ వ్యవహారముల కన్నిటికి ముఖ్యాంగము; మున్ముందుగనే సకలకార్యములను సరిచూచి లోపాలోపములను వెదకి కార్యసూచనలు చేయుచు అన్నిటికి సహాయపడుచుండును. ఈసంఘమునకు అన్నిటికన్నను ముఖ్యమగు కార్యము సాంవత్సరికపు బడ్జెట్టును, అంచనాలును తయారుచేసి మహాసభలో నుపపాదించుట. ఈవిషయమునందుమాత్రము పదిమంది మంత్రులును కలిసి బాధ్యత వహింతురు (Collective Responsibility). ఇతర విషయములందు ఆయా సంఘాధ్యక్షులు గ మహాసభ కెంతబాధ్యులో అంతేకాని, కలిసి బాధ్యతవహింపరు. మంత్రుల సంఘమునుండి దొరతనపు ముఖ్యోద్యోగులనుగాక, యితర సంఘాధ్యక్షులలో నెవరినైనను మహాసభలో నాయకత్వమును వహించుటకును, మంత్రులసంఘమున కధ్యక్షత వహించుటకును ఎన్నుకొనవచ్చును. ప్రతిసంఘాధ్యక్షుడును, దొరతనపు ముఖ్యోద్యోగియును మార్చినెలలోనే కోశాధిపతిద్వారా ఆయాసంఘములచే తీర్మానింపబడిన అంచనాలను మంత్రులసంఘమునందు ప్రవేశ

పెట్టవలయును. మంత్రులసంఘము వేర్వేరు సంఘముల చేతను, మంత్రులచేతను ప్రవేశపెట్టబడిన అంచనాలను పరిశీలించి అవసరమగు సర్దుబాటులను, విమర్శనలను కోశాధిపతియిష్టానుసారముగ చేసి, యేయేసంఘమువారు ఎంతెంత వెచ్చించుట కవకాశమున్నదో నిర్ణయించి, యీ విషయముల నన్నిటిని పన్నులు విధించుట మొదలగు వాటితోపాటుగా సాంవత్సరికపు బడ్జెట్టులో కలిపి మహాసభలో ప్రవేశపెట్టుటకై సిద్ధపరిచెదరు. ఏసంఘమైనను ఆరీతిని తన అంచనాలను తయారుచేసి మంత్రుల సంఘమునందు ప్రవేశపెట్టకపోయినచో, కోశాధిపతి ఆ విషయమును గవర్నరునకు తెలియజేయును. అప్పుడు వెనుకబడియున్న సంఘముయొక్క అంచనాలను గవర్నరు ఇతర మంత్రుల సహాయముతో పూర్తి చేయవలయును. దానినే ఆమోదింపబడిన అంచనా (Certified Estimate) అందురు. ఇట్టి విషయమున గవర్నరు ఆమోదించుటకు పూర్వమే ఒకతూరి మహాసభలో ప్రవేశపెట్టబడి ఆమోదింపబడవలయును. ఈరీతిని బడ్జెట్టు పూర్తిగ తయారైన యనంతరము మహాసభలో ప్రవేశపెట్టవలయును. అచ్చట ధనవిషయములోగల లోపాలోపములను, క్రొత్తసలహాలను, ఖర్చుయొక్క పరిమితి అపరిమితులను, అందుగల ఆంతరంగిక కష్టనష్టములను గూర్చి ప్రతిసభ్యుడును ముందుగా నెట్టి నోటీసును లేకుండనే చర్చ జరుపవచ్చును.

మంత్రులసంఘముచే నుపపాదింపబడిన సాంవత్సరికపు బడ్జెట్టు అంచనాలు మహాసభలో నోడిపోయిన గాని, విశ్వాసరాహిత్యపు తీర్మానము తేబడి నెగ్గినగాని మరల సామాన్యపు ఎన్నికలు (General elections) జరుగవలసినదే. ఓడిపోకపోయినచో, మహాసభయందు ఆయాబడ్జెటు అంచనాలు పూర్తి గాగాని, కొన్నిభాగములు గాని పునర్విమర్శనమునకై మంత్రుల సంఘమునకు త్రిప్పివేయ (Refer back) వచ్చును. ఇటుల వెనుకకు త్రిప్పివేయుటవలన సామాన్యపు ఎన్నికలు తిరుగగా జరుగుట కవకాశముండదు. ఇటులు బడ్జెట్టును వెనుకకు పునర్విమర్శనమునకై త్రిప్పి వేయుటకు మహాసభవారికి ఒక్కపర్యాయమే యధికారము గలదు. అనంతరము మంత్రులు ఆలోచించి పునర్విమర్శనలో జరిగిన మార్పులను, క్రొత్తతీర్మానములను మహాసభయెదుటంబెట్టి తగు సముజాయిషీ యిచ్చి అప్పుడు మహాసభచే చేయబడిన తీర్మానమునకు లోబడవలయును. మంత్రులసంఘము నాలుగు సం.ల కాలము పనిచేయును. సామాన్యపు ఎన్నిక (General election) జరిగిననే కాని, లేనియెడల నెప్పుడైనను ఒక్కొక్క ప్రత్యేకమంత్రి పోవలసినవచ్చినను, నూతన మంత్రులతో విరాజిల్లుచు, ప్రథమమున ఎన్నికలు జరిగినప్పటినుంచియు నాలుగు వత్సరము లుండును. మహాసభలో ఏసామాన్యసభ్యునకు గాని పన్నును హెచ్చించుటయును, విధించుటయును, రెవిన్యూవిషయమై భేదాభిప్రాయము కల్గియుండుటయును మొదలగు విషయములలో తీర్మానమును ప్రవేశపెట్టుటకు అధికారము లేదు. ఇట్టి అధికారము వివిధ సంఘాధ్యక్షులును, ముగ్గురు రాజకీయోన్నతోద్యోగులును మంత్రులసంఘముయొక్క యనుమతి చొప్పున పొందగలుగుచున్నారు.

కార్యనిర్వాహక సభాచర్య (State Council in Executive Sessions):—ఈసభాచర్యయందు ఏసంఘముచేనైనను నుపపాదింపబడిన తీర్మానమును చర్చింపవలయును. ఈసభకు చర్చానంతరము ఆ తీర్మానమును ఆమోదించుటకును, నిరాకరించుటకును, పునర్విమర్శనమునకై త్రిప్పివేయుటకునుసంపూర్ణాధికారముగలదు. ఆయా ప్రత్యేకసంఘ తీర్మానములను మహాసభముందర ఆసంఘాధ్యక్షుడుగాని, ఆయాసంఘములలోని ప్రథమసభ్యుడుగాని ప్రవేశపెట్టవలయును. ఏప్రత్యేకకార్యనిర్వాహకసంఘములోను సభ్యుడుగా నుండుట కిచ్చగింపని ఒక స్వతంత్రసభ్యుడు ఏసంఘముయొక్క కార్యములమీదనైనను ఒకతీర్మానమును ఈకార్యనిర్వాహక సభలో ప్రవేశపెట్టవచ్చును. ఇట్టి సమయమున కార్యనిర్వాహక సభ ఆతీర్మానముపై చర్చ జరుపకయే ఆతీర్మానము ఏసంఘమునకు చెందియున్నదో ఆ సంఘమునం దాలోచించి, చర్చించి ఖండించుటకును, ఆమోదించుటకును, లేక నిరాకరించి మరల సభకు త్రిప్పివేయుటకును ఆసంఘమునకు హక్కునిచ్చి ఆయా సంఘములకు త్రిప్పి

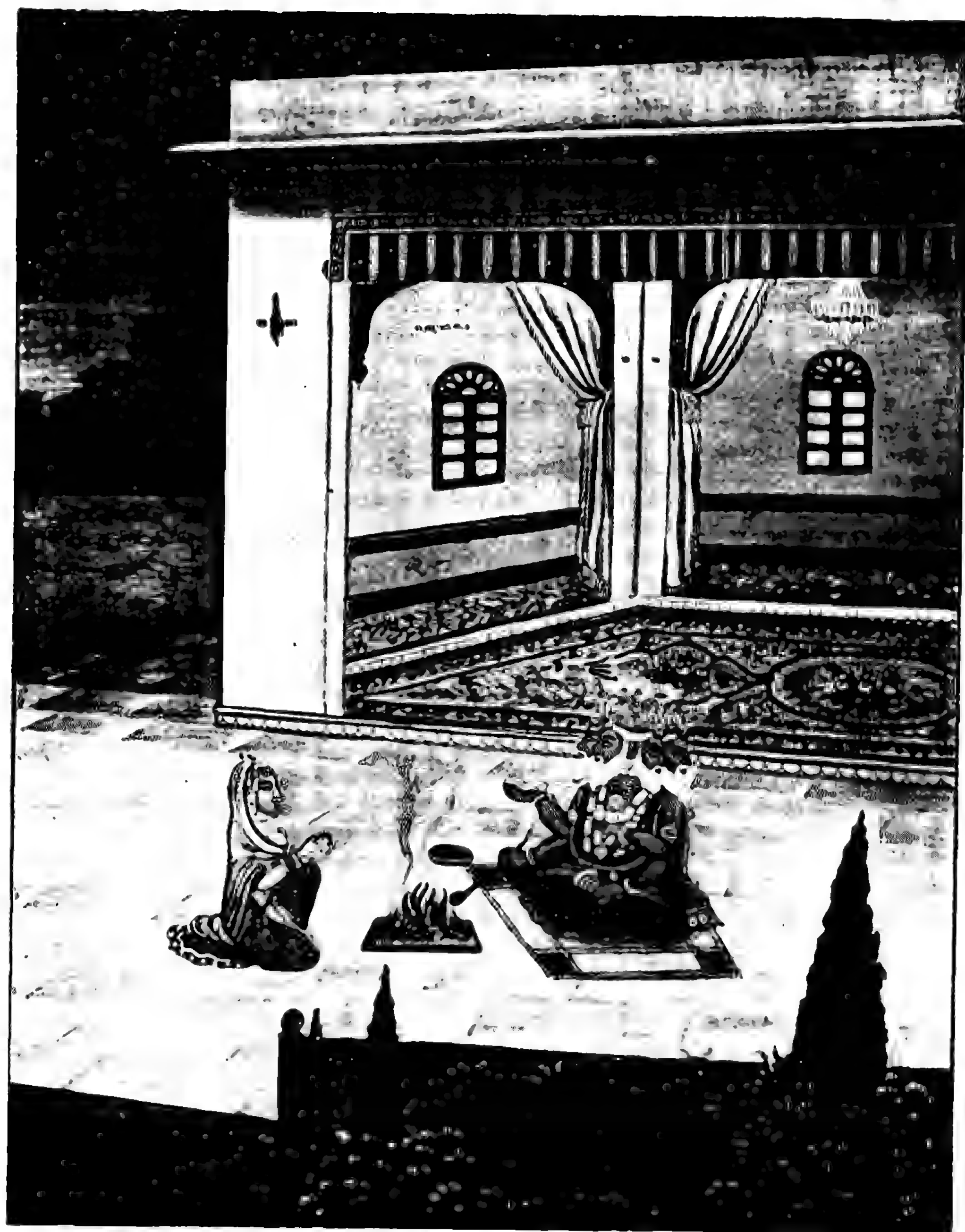
వేయును. అప్పుడు ఆసంఘములో ఆ తీర్మానము చర్చింపబడునప్పుడు ఏసభ్యుడా తీర్మానమును ప్రతిపాదించెనో ఆతడు ఆప్రత్యేకవిషయమున ఆప్రత్యేకసంఘమునందు చర్చలలో పాల్గొనవచ్చును. ప్రత్యేక సంఘములో సభ్యత్వము ఖాళీయగుచో, కొంతకాలపరిమితి గల నోటీసుతో మహాసభలో ఆవిషయ మంగీకరింపబడవలయును.

కార్యనిర్వాహక సభలో చర్చింపబడి, పూర్తిగా గాని, కొన్ని భాగములుగాగాని ఆమోదింపబడిన తీర్మానములన్నిటితోపాటు ఏనాటిచర్చలో ఆమోదింపబడిన విషయములు ఆనాడే దొరతనపు టున్నతోద్యోగి గవర్నరునకు తెలియజేయుచుండ వలయును. ఇట్లు పంపబడిన తీర్మానము లన్నియును గవర్నరు ఆమోదించి, తన యంగీకారము సభాధ్యక్షునిద్వారా సభ్యులకు తెలియ పరిచినగాని వారు ఏవిషయముపై నెట్టిచర్యను దీసికొనరాదు. సర్వసాధారణముగా గవర్నరు అన్ని తీర్మానముల నామోదించునుగాని, ఇంగ్లాండునందుగల వలస రాజ్యకార్యదర్శియొక్క యాజ్ఞల ననుసరించి యేతీర్మానమునైనను నిలుపుచేయుటకును, నిరాకరించుటకును, సంపూర్ణాధికార మతనికి గలదు. కాని తొందరపడి నిరాకరించకుండ అట్టి సందిగ్ధములగు తీర్మానముల పునర్విమర్శనమునకై కార్యనిర్వాహకసభకు త్రిప్పివేయవచ్చును. ఒకవేళ గవర్నరు తన ఆమోదమును తెలుపుచో, అట్టి యామోదమును వలసరాజ్యముల కార్యదర్శికి నెరుంగజేయుచు, తానే తనచర్యకు బాధ్యుడై యుండి, కార్యదర్శివిమర్శనమునకు లోనై యుండును.

మహాసభ-శాసనసభాపద్ధతి

బిల్లు ప్రవేశము:—ఏబిల్లు గాని మహాసభలోనికి ప్రవేశపెట్టుటకు ముందు చర్చకు వీలుగా నుండునట్లును, కావలసిన విషయములన్నియు క్లుప్తముగా నందిమిడియుండునట్లును బిల్లును వ్రాయుటకై ముఖ్యకార్యదర్శి శాఖకు జేరియున్న ప్రత్యేకపు చిత్తువ్రాయసకాండ్రచే ఆబిల్లు వ్రాయబడవలయును. బిల్లును ప్రత్యేకముగా తయారుచేయుటకై యుండువారు పార్లమెంటరీ పద్ధతిని బిల్లును తయారుచేయుటయందు నిపుణులైన చిత్తువ్రాయసకాండ్రు (Parliamentary Draftsmen) అందురు. వీరు ముఖ్యకార్యదర్శిశాఖకు చేరియుండి, ఆయా మంత్రుల యవసరమునుబట్టి యెల్లరకును సహాయము చేయవలయును. వేర్వేరుసంఘములలో ఏవిషయమైనను చర్చింపబడి మహాసభలో శాసననిర్మాణమునకై ప్రవేశపెట్టబడవలయునన, అట్టి బిల్లును ఈనిపుణులచే ఆ విషయములో గల ముఖ్య వివరములన్నియు చేరియుండులాగున ముందుగా తయారుచేయించి అయ్యది శాసనసభలో చర్చకై ప్రవేశపెట్టవలయును.

ఏసంఘాధ్యక్షుడైనను బిల్లును ప్రవేశపెట్టుటకు ముందు తనసహాయ సంఘాధ్యక్షుల కావిషయమై తెలియ పరచవలయును. ఇట్లు తెలియపరిచిన యనంతరము ఇతరసంఘాధ్యక్షులు తమబిల్లుతో నియ్యది అనుకూలముగా నుండక సరిపడలేదన్నప్పటికిని ఇదివరలో మంత్రుల సంఘమందు చర్చింపబడిన దగుటచే సర్వసాధారణముగా అట్టి అననుకూలపరిస్థితులు రాకుండగనే యుండును గాన ప్రవేశపెట్టవచ్చును. కాని ఒకప్పుడు ఏబిల్లుమీదనైన సరియైన యంగీకారము కుదురకపోయినచో, మంత్రుల సంఘమువారు అట్టి బిల్లును తెచ్చిన సంఘమును, దానికి ప్రతికూలముగ నున్న సంఘమును, రెంటిని చేర్చి ఆయా భేదములను సవరించవలయును. మంత్రుల సంఘాధ్యక్షుడు ఆబిల్లుయొక్క ముఖ్యతను కనిపెట్టి దానిని చర్చించుట మున్ముందుగనో, యనంతరమో నిర్ణయించును. ఈరీతిగ ప్రతిబిల్లు ప్రారంభమున తయారుచేయబడి శాసనసభలో చర్చనీయమై యుండును. ఇట్టిబిల్లు ఏసంఘమునకు సంబంధించినదో ఆసంఘాధ్యక్షుడుగాని, ప్రథమసభ్యుడుగాని, అది ప్రవేశపెట్టవచ్చును. శాసనసభయందు చర్చింపబడిన యనంతరము ఆబిల్లు శాసనసభ్యుల తీర్మానమునుబట్టి అమలు జరుపుటయు, జరుపకపోవుటయు తేలును. సామాన్యసభ్యులు తాము స్వయముగనే బిల్లును శాసనసభయందు ప్రవేశపెట్టజనదు. తాను బిల్లు ప్రవేశపెట్టవలయునన్న, అయ్యది ఆయాసంఘములలో చర్చింపబడి ఆ సంఘాధ్యక్షునిచే మహాసభలో ప్రవేశపెట్టబడ వలయును. కాని ప్రతిసభ్యునకు ప్రథమమున ఏసంఘములోను బిల్లు

ఖమావచ (రాగిణి)

రూప అనుప సిగార కిదే తన జోబః జోతి విరాజ రహీ హై।
జేన రచాయా పఢే బ్రహ్మచ్యారి ఉగ్యారికే రహి ఆప సహీ హై।
హాస విలాస హులాస సనీ మధిదేస గనీ సుఖ దేస లహీ హై।
[illegible]

ప్రవేశపెట్టబడకుండనే శాసనసభలో ప్రవేశపెట్టుట కవకాశ ముండినకూడ బాగుండదనియే సూచించిరి గాని, ఆవిధముగా తేబడినబిల్లు ప్రథమమున నెట్టి చర్చయు లేకయే ఆవిషయ మేసంఘమునకు జెందినదో ఆసంఘమువారి విమర్శనకై పంపబడి, యథారీతిగనే మరల చర్చకు రావచ్చును.

స్థాయిసంఘములు (Standing Committees): శాసనసభ ప్రారంభదినముననే సభ్యులందరును సభాధ్యక్షునిచే (Speaker) ఏ, బి, అని రెండుభాగములుగా విభజింపబడుదురు. ఇవియే స్థాయిసంఘములు. ఈ సంఘములు ఆయాసంఘములచే తేబడిన తీర్మానములను శాసనముచేయు పద్ధతుల నాలోచించును. అప్పుడుకూడ ప్రతిసంఘాధ్యక్షుడును వారివారిసంఘముల కధ్యక్షులై యుందురు. కాని ఏ, బి, అను రెండుసంఘములను, కార్యనిర్వాహకసంఘముల నన్నిటిని చేర్చి రెండుభాగములుగా నీక్రిందివిధమున చేయవచ్చును: (ఏ)- ఆంతరంగికపరిపాలన, వ్యవసాయశాఖ, స్థానికపరిపాలనశాఖ, విద్యాశాఖ; (బి)- ఆరోగ్యశాఖ, ఇంజనీరింగుశాఖ, వార్తాశాఖ: ఈ యీశాఖలు చేరి, ఏ,బి, అను రెండుస్థాయిసంఘము లేర్పడును. ఈ విధముగ ప్రతిశాసనసభయందును ప్రథమమున ప్రతిబిల్లుపైని చర్చజరుగును.

రెండవపర్యాయము బిల్లును ప్రవేశపెట్టుట:— ప్రస్తుత మములులోనున్న శాసనసభాచర్యనుగూర్చి కలగట్టముల పరిశీలించినచో, ఏబిల్లుగాని రెండవపర్యాయము ఆమోదింపబడిన యనంతరము శాసనసభ యంతయు ఒక సంఘముగా మారిగాని, లేక కొందరుసభ్యులను ప్రత్యేకోపసంఘముగ నెన్నుకొనిగాని వారియామోదమును బొందవలయును. కాని యీ విషయమున ఈ దిగువమార్పులు చేయుట యత్యవసరము:—

౧. సాంవత్సరికపుబడ్జెట్టు, అంచనాలు చర్చించుటకొఱకై శాసనసభ యంతయును గలిసిన ప్రత్యేకోపసంఘము (Select Committee) చేతనైనను;

౨. మంత్రులసంఘముయొక్క యనుమతిని నలుగురైదుగురు సభ్యులు చేరిన ఉపసంఘముచేతనైనను;

౩. లేనిచో ఏ,బి,అను రెండుస్థాయిసంఘములలో ఏదో యొకస్థాయిసంఘముచేతనైనను—

ఏ బిల్లయినను రెండవపర్యాయము శాసనసభయందు చర్చింపబడి యంగీకరింపబడిన యనంతరము పునర్విమర్శనమునకు లోనుగావలయును. శాసనసభ ఏ, బి, అని రెండుభాగములుగా స్థాయిసంఘముల నేర్పరచినచో, ఈ రెండు సంఘములలోను అనుభవజ్ఞులందరును చేరియుందురు గాన వారు ఆబిల్లును చర్చించి అనుకూలపరిస్థితులలో నుంచెదరు. ఒక్కొక్క సమయమున ఏసభ్యుడుగాని స్థాయిసంఘములలో సభ్యుడుగా లేకయుండి బిల్లును ప్రతిపాదించిన యాతడైనచో ఆతడు ఆబిల్లువిషయమై చర్చ జరిగినప్పుడు ఆప్రత్యేకసంఘములోగాని, స్థాయిసంఘములోగాని జరుగు చర్చలలో పాల్గొనవచ్చును.

సాంవత్సరికపు బడ్జెట్టు రెండవపర్యాయము శాసనసభలో ప్రవేశపెట్టబడి నిరాకరింపబడుటకు బదులు పునర్విమర్శనమునకై త్రిప్పివేయవచ్చును. ఇట్లు ఒక్కపర్యాయము మాత్రమే త్రిప్పివేయవచ్చును. పునర్విమర్శనానంతరము శాసనసభాచర్చలో ఆమోదింపబడుటగాని,నిరాకరింపబడుట గాని తేలగలదు. ఆయా ప్రత్యేకసంఘముల యంచనాలుగూడ నిచ్చట చర్చింపబడును. శాసనసభ ప్రత్యేకసభ (Select Committee)లో ఈ విషయమై చర్చ యెంతకాలము జరుగవలయునో, ఆకాలపరిమితిని మహాసభయే నిర్ణయించును. వోటును బాలట్టు పద్ధతినే తీసికొనవలయును

బిల్లు పునర్విమర్శనమునకై త్రిప్పివేయబడి మరల కొన్ని క్రొత్తసవరణలతో ప్రవేశపెట్టబడినప్పుడు శాసనసభకు ఆసవరణలను చర్చించుటకే హక్కుగలదు. అనంతరము సవరణలతోగాని,సవరణలను తీసివేసికాని ఆమోదించవచ్చును, లేదా నిరాకరింపవచ్చును. ఇది గాక, ఏ సంఘమువారైనను ఆకస్మికముగ నేదైన నూతనసవరణను దచ్చినచో, అయ్యది మహాసభవారి యందరియామోదమును లేనిచో చర్చనీయముగాదు. ఒకప్పుడు ఏసంఘమునందుగాని సభ్యుడుగ నుండని ప్రత్యేకసభ్యుడు ఏసంఘ

ములో నైనను, ఒకతీర్మానపుచర్చలో తానవసరమని తలంచుచో, తా నిచ్ఛగించుచో ఆసంఘచర్చలో ఆతీర్మానముపై తనయభిప్రాయముల వెల్లడించిచర్చలలో పాల్గొనగలడు.

బిల్లుపై మూడవపర్యాయముచర్చ:— ఏబిల్లుగాని పునర్విమర్శన సంఘముచే చర్చింపబడనిచో, మూడవపర్యాయము శాసనసభలో ప్రవేశపెట్టబడినప్పుడు తగిన కాలపరిమితి (నోటీసు)తో కొన్ని క్రొత్తసవరణలు ప్రతిపాదింపబడి చర్చలోనికి వచ్చును. మూడవపర్యాయము బిల్లు ఆమోదింపబడిన యనంతరము, అయ్యది గవర్నరుచే నామోదింపబడినగాని శాసనము కాదు. గవర్నరునకు మాత్రము ఆబిల్లును ఆమోదించుటకును, నిరాకరించుటకును సంపూర్ణాధికారము గలదు. కాని అతని పైయధికారి ఆజ్ఞానుసారముగ ఆబిల్లు మహాసభలోని మూడుభాగములలో రెండుభాగములవారిచే నామోదింపబడవలయునని కాని, లేక అయ్యది ఆరుమాసములవరకు చట్టముగాకుండ ఆపుదల చేయవలయునని కాని నియమించుటకు సంపూర్ణాధికారము గలదు. ప్రతిచట్టమును చక్రవర్తియొక్క ఆమోదమునకును, నిరాకరణకును లోబడియుండును. ఏవిషయమైనను గవర్నరు చక్రవర్తికి నియమితకాలములో తెలియబర్చనిచో, అందుల కాతడు తగినసమాధాన మొసంగవలయును. ఒక్కొక్కప్పుడు చక్రవర్తి గవర్నరుచే నామోదింపబడిన చట్టములను త్రోసిపుచ్చవచ్చును.

అమలులోనున్న చట్టములను అవసరమగుచో మార్చుటకు గవర్నరుచే ప్రత్యేకసంఘ మొకటి యేర్పరుపబడును. మహాసభలో చర్చించుటకు ముందు అయ్యవి వీరిచేచర్చింపబడి అనంతరము సభలో మూడింట రెండుభాగములవారిచే నామోదింపబడుచో, ఆయామార్పుల చేయనగును.

మహాసభ సామాన్యపద్ధతి

(General Procedure)

ప్రతిమహాసభయు గవర్నరు ప్రారంభోపన్యాసముతో నారంభమగును. నూతనసభ యారంభమున అధ్యక్షునెన్నుకొనుమీదట సంఘాధ్యక్షుల యొక్కయు ఉపసంఘాధ్యక్షులయొక్కయు నెన్నికలుకూడ జరుగును. ఈసంఘాధ్యక్షులును, ఉపసంఘాధ్యక్షులును అవసరమగుపట్ల మహాసభ ఉపాధ్యక్షులుగా పనిచేయసమర్థులుగా నుండవలెను. మంత్రుల కెంతవేతనమో అధ్యక్షులకు గూడ నంతే వేతనము. కాని సంఘాధ్యక్షులకును ఉపాధ్యక్షులకు సంవత్సరమునకు పదియేనువేలరూప్యములీయబడును.

మహాసభాధ్యక్షుడు సభాభవనములకును, సభసామావత్తు నిర్వహణమునకును బాధ్యుడుగానుండును. ఈతనిక్రిందమహాసభోద్యోగులును (Officers of the Council) పలువురు గుమాస్తాలును పనిచేయుచుందురు. ఈయుద్యోగులను సభాధ్యక్షుడు తన యిష్టానుసారముగ నియమింపవచ్చును. అవిశ్వాసతీర్మానములకును, ప్రశ్నకాలమునకును, సభాకాలనిర్ణయమునకును, తక్కిన అవసరసభలవిషయములకును, అధ్యక్షునికి పార్లమెంటునందు కామన్సుసభాధ్యక్షునికి (Speaker of the House of Commons) ఎంత యధికారము గలదో అంత యధికారముండును.

ఈవిధాన మంతయు నూతనరాజ్యపరిపాలనావిధానమునకు పునాదియై యున్నది. ఇందుగల కొన్ని వివరములు అత్యవసరముగ నెరుంగవలయును.

కొన్ని వివరములు

మంత్రులు, కార్యనిర్వాహకవర్గములు (Ministers and Executive Committees):—ప్రతిమంత్రియు తనసంఘములో నెక్కువమంది సభ్యులచే నెన్నుకొనబడవలయును. ఆయాసంఘములలో చర్చింపబడు విషయములన్నియును ఎక్కువమంది యంగీకారమును బడయవలయును. ఒక్కొక్కతరి ఏసంఘములోనైనను సంఘాధ్యక్షునకును, సభ్యులకును వ్యతిరేకాభిప్రాయము లున్నచో, సామాన్యముగా ఆవిషయము నాతడు కార్యనిర్వాహకసభలో ప్రవేశపెట్టి, యిట్టి వ్యతిరేకాభిప్రాయము లున్నవనియును తన యభిప్రాయమును, తన సంఘాభిప్రాయమును, అందలి భేదములును ఇవియనియును వివరించి సభ

లో ప్రవేశపెట్టవచ్చును. అతనికి తరుచుగ నిట్లు ఓటమియే తటస్థించునో, తన పదవికి రాజీనామా నీయవలయును. అంతట మరల నెన్నికలు జరుగును.

పునర్విమర్శనమునకు త్రిప్పివేయుట (Refer Back):— కార్యనిర్వాహకసభవారికి ఏబిల్లునైనను, ఏసంఘములో ఆబిల్లు ప్రథమమున ప్రతిపాదింపబడినదో, ఆసంఘమునకు పునర్విమర్శనమునకై త్రిప్పివేయుటకు సంపూర్ణాధికారముగలదు. పునర్విమర్శించుటవలన ఆయా తీర్మానములపట్ల ఆసభ్యులెల్లరును ఏకీభావము వహించుటకవకాశ ముండును. ఇట్టి పునర్విమర్శనమువలన తొందరగా శాసననిర్మాణముచేయుట కవకాశ ముండక, అందరిలోపముల సవరించి తీర్మానమును స్పష్టీకృతముగ పునర్విమర్శనములో సాధకబాధకముల చర్చించి, దీర్ఘాలోచనయనంతరమే శాసనముగ చేయబడును.

కాని శాసనసభ కిట్టిహక్కు లేదు. శాసనసభ సాంవత్సరికపు బడ్జట్టును, అంచనాలను ఒక్కపర్యాయముమాత్రమే పునర్విమర్శనకు త్రోసిపుచ్చవచ్చును. పునర్విమర్శనానంతరము ఎట్టితీర్మానములు శాసనసభవారంగీకరింతురో అట్టితీర్మానములే శాసనములగును గవర్నరునకు కార్యనిర్వాహకసభావిషయముల నేమి, శాసనసభావిషయముల నేమి, అన్నింటిని పునర్విమర్శనకు త్రిప్పివేయుటకు సంపూర్ణాధికారము గలదు.

మంత్రులు—మహాసభ:—మంత్రు లందరును కలిసి మహాసభకు బాధ్యులు గారు (Collective responsibility). ఇందులకు కారణము అచ్చట పార్టీలు లేకపోవుటయే. పూర్వము ఏమంత్రియైనను మహాసభయొక్క విశ్వాసమునకు పాత్రుడు గానిచో, మంత్రులసంఘమంతయును రాజీనామా నీయవలయును. కాని యిప్పు డన్ననో, ఏమంత్రి మహాసభవిశ్వాసమునకు పాత్రుడుకాడో, ఆమంత్రియే తనపదవిని విరమించుకొనును. నూతనమంత్రి ఆస్థాన మాక్రమించుకొనును. కాన ఏమంత్రి యొనర్చిన కార్యముల కామంత్రియే బాధ్యుడు (Individual responsibility) కాని సాంవత్సరికపుబడ్జట్టు, అంచనా విషయమైనమాత్రము మంత్రివర్గ మంతయు కలిసి బాధ్యత వహించవలయును (Collective responsibility). ఏలన, ఈవిషయము అతిముఖ్యమైనదియు అవసరమైనదియునగుటచేతను, అదిగాక ఏవిషయమును ఒక్కనికిచెందినదిగాకపోవుటచేతను, మంత్రులెల్లరును ఈవిషయమై యంగీకరించినగాని ఎట్టిచర్యను తీసుకొనుటకు వీలుండదు గాన ఇట్టి బాధ్యతయు అవసరము. ఒక్కొక్కతరి ఈవిషయముపై మంత్రులోడిపోయినచో, వెనుకసూచించిన రీతిని సంపూర్ణముగ నెన్నికలన్నియు జరుగవలసియుండును. ఇతరవిషయములలో నూతనమంత్రులు వచ్చుచుండుటచే మంత్రివర్గము చీలిపోకుండ బడ్జెటుమీద ఓడిపోయినంతవరకుగాని, మరల క్రొత్తయెన్నికలు జరుగుటకు వారికాలము ముగించువరకుగాని అటులే నిలిచియుండును.

మంత్రులసంఘము—ముఖ్యకార్యదర్శి, ఇతర రాజకీయోద్యోగులు—మంత్రులసంఘమునకు గవర్నరు తరువాత ఈద్వీపమందు ఉన్నతోద్యోగియును, గవర్నరు లేని సమయమున ఆస్థాన మలంకరింప నర్హుడును అగు ముఖ్య కార్యదర్శి అధ్యక్షుడుగా నుండును. ఈతడు ప్రధాన మంత్రి కానేరడు; మొదటిమంత్రియగును (Not the Prime Minister but the First Minister). ఈతనికి మంత్రివర్గమునకు సలహా నిచ్చుటకే హక్కున్నదిగాని కార్యనిర్వహణవిషయములలో ఎట్టి యధికారమునులేదు. రాజకీయోద్యోగులు ముగ్గురకునుగూడ మంత్రులసభయందు వోటింగుసమయమున తమవోటు నిచ్చుటకు అధికారములేదు. వీరు మంత్రులకు, మంత్రులసంఘమునకును ఆలోచనాపరులుగమాత్రమే పనిచేయుచు, ఇతరమంత్రులకార్యముల కాటంకము గలిగించకుండునట్లు తమతమ కార్యముల నిర్వర్తించుచుండవలయును. ఈద్వీపవాసులలోని రాజకీయోద్యోగులు ఇదివరలో రాజకార్యనిర్వహణానుభవము లేనివారు గాన అట్టి యనుభవమును వారికి కలిగించుటయే వీరిముఖ్యోద్దేశముగా నుండవలయును. ముఖ్యకార్యదర్శి మంత్రుల సంఘాధ్యక్షుడే కాని మహాసభలో నాయకుడు (Leader) కానేరడు. కాన మంత్రులసంఘములో నొకనిని మహాసభలో నాయకత్వము వహించుటకై యెన్నుకొనవలయును. ఈము

ఖ్యుడే మంత్రులసంఘమునకు ఉపాధ్యక్షుడుగానుండును. మహాసభలో నీతడు మంత్రులసంఘము తరఫునను,ప్రత్యేకమంత్రులతరఫునను గూడ అన్ని విషయములలోను జవాబొసంగవచ్చును. ముఖ్యకార్యదర్శిఆలోచనామంత్రియై, తన శాఖాకార్యముల నిర్వర్తించుకొనుచు, ఇతర శాఖలతో తప్పక, అవసరముగ సంబంధము కలుగజేసుకొని, ఆయాశాఖలవారి కాయావిధుల నిరూపించుచు, అన్ని విషయములతోడను పరిచితుడై యుండవలయును. గవర్నరునకు ఇదివరలో ఈతడేసలహానిచ్చువాడు(Adviser) గా ఉండెను గాని యిప్పుడు మంత్రులసంఘము ఈపని నిర్వర్తించును. గవర్నరునకు తెలియవలసిన యెల్ల సమాచారములను ఇదివరలోవలె ముఖ్యకార్యదర్శిద్వారా కాకుండ, గవర్నరునకుగల ప్రత్యేకకార్యదర్శి (Private Secretary) ద్వారా పోవుచుండవలయును. గవర్నరు మంత్రులకుగాని, మంత్రులసంఘమునకుగాని తెలియవలసిన విషయములు ముఖ్యకార్యదర్శిద్వారా వారలకు తెలియజేయుచుండును. దానికి జవాబు అవసరమగుచో, ఏమంత్రిగాని మంత్రులుగాని ముఖ్యకార్యదర్శిద్వారానే ఈయవలయును. మంత్రులందరును ఏ యేవిషయములు కాలనీల కార్యదర్శికి (Secretary of State for Colonies) తెలుపబడుచుండెనో ఆయావిషయములతో అత్యవసరముగ పరిచితులై యుండవలయును.

కోశాధిపతి:—ఇదివరలో కోశాధిపతికి తెలియకుండనే, రాజధనవిషయమై యాతని యభిప్రాయము లేకుండగనే, ఆయాధనవిషయములపై చర్చలు జరుగుచుండెడివి. ప్రస్తుతము దొరతనపు ధనవిషయములలో దొరతనమున కీతడు సలహానిచ్చుచు, ఏయేధనవిషయముల గూర్చి సంఘములలో చర్చలు జరుగుచున్నవో వాటిపై తన ఆలోచన జెప్పును, అన్నివిధముల సహాయపడును. ఈతనిసలహా లేనిదే ఆయాసంఘములవారు ధనవిషయములలో తీర్మానించరాదు. ఈతడు మంత్రులసంఘములో సాంవత్సరికపు బడ్జెట్టు, ఆయాసంఘముల అంచనాలు చర్చకు వచ్చునప్పుడు సలహానిచ్చువారలలో ముఖ్యుడుగనుండి, ఆయా సాధకబాధకముల వివరించిమంత్రులకు సలహానిచ్చును. ధనవిషయమై యాతనియంగీకారము లేనిదే యేదియును జరుగరాదు.

న్యాయాధిపతి:—ఈత డీద్వీపమునకు న్యాయాధిపతి. న్యాయస్థానములన్నియు, నీతని హస్తగతమై యుండును. ఇతడు తన శాఖను నిర్వర్తించుకొనుచు, దొరతనమునకు,మంత్రులకు న్యాయవిషయములను, శాసననిర్మాణవిషయములను తనసలహా నిచ్చుచు,చక్రవర్తికిగవర్నరుచే పంపబడు అన్నివిషయములమీద తానుకూడ తన యభిప్రాయమును తెలుపుచుండవలయును. ఇదివరలో నీతడు శాసనపద్ధతులను, చట్టముల రీతిని మార్చుచుండెడివాడు. ప్రస్తుత మావిషయము "చిత్తువ్రాయసకాండ్ర"(Paliamentay Draftsmen) చేయుచుండబడి యాతనికి ఈద్వీప న్యాయసంరక్షణవిషయమున సంపూర్ణాధికార మీయబడినది.

రాజప్రతినిధి లేక గవర్నరు

గవర్నరునకు ఈద్వీపపు నూతనపరిపాలనాపద్ధతిలో సంపూర్ణాధికారము లీయబడినవి. ఆతని కధికారములు హెచ్చింపకపోవుటయు, సామాన్యరాజప్రతినిధికుండు గౌరవాధికారమునిచ్చియితరరాజ్యభారమంతయు దేశజులమీద బడవేయుటయును ప్రస్తుతపరిస్థితులలో ఈవిధానమున కనుకూలముగా నుండదట. ఈవిషయమున గవర్నరునకు అతీతమగు అధికారము లిచ్చిరని తీవ్రచర్చలు జరుగుచునేయున్నవి. ఈదేశజులు కార్యనిర్వహణమందారితేరినవారు గాకపోవుటచేత వారలు సంపూర్ణస్వరాజ్యమునుగాని, అధినివేశపరిపాలనగాని పడయలేరు గాన ఈనూతన విధానమున అట్టిశక్తిని గల్గించుటకు గవర్నరునకు కొన్ని సంపూర్ణాధికారము లిచ్చినగాని యీ సింహళద్వీపవాసులు స్వపరిపాలనార్హులు కానేరరట; కావననే యిందుల కనువగురీతిని గవర్నరునకు కొన్ని యధికారముల నెచ్చించిరి. అవి యీదిగువ క్లుప్తముగ నన్నియును సూచింపబడెను.

శాసననిర్మాణములలో హక్కు:—౧౯౩౧ వ సంవత్సరమున ఆద్వీపరాజప్రతినిధికి శాంతియుతమగు సుప

రిపాలన కనువగు శాసనముల నిర్మించుటకే యధికారముండినది. అట్టిశాసననిర్మాణమునకు చక్రవర్తి యాజ్ఞానుసారముగ గవర్నరు వర్తించును. తుట్టతుదకు గవర్నరు అనుజ్ఞ బడయనిదే ఏశాసనము అమలుజరుగదు.

నూతనవిధానములోకూడ ఆయధికారములన్నియు నుండుటయు, కొన్ని హెచ్చించబడెను. ౧౯౨౮ సంవత్సరములో చక్రవర్తియనుమతి నీయబడిన యీక్రిందియధికారములను గవర్నరు ఉపయోగింపవచ్చును. ఈక్రిందనుదాహరింపబడిన విషయములపై బిల్లు వచ్చునో, గవర్నరు తన యిచ్ఛానుసారముగ తనయనుమతి నీయకుండకూడ నుండవచ్చును.

వివాహవిచ్ఛేదములు; గవర్నరున కీయబోవు దానములు; బ్యాంకునోట్లు, నాణెములు మొదలగు విషయములు; దొరతనపు పశుబలమునకు, నౌకాబలమునకు, విమానములకు సంబంధించిన విషయములు; చక్రవర్తిపరిపాలనకు భంగకరమైనట్టియు, అగౌరవమైనట్టియు, ఇదివరలో నిరాకరింపబడినట్టియు విషయములు; ఇందులోనే జాతి మతవైషమ్యముల పెంపొందించు బిల్లులు; సివిలు పబ్లికు ఆఫీసర్లవిషయమైన బిల్లులు-వీనిపయిని గవర్నరు తన యనుమతి నీయడు.

ఇవిగాక గవర్నరు శాసనసభచే నిర్మింపబడిన యేబిల్లునుగాని తా నామోదించుటకును, నిరాకరించుటకును మరల సవరణలతో త్రిప్పివేయుటకును, తన యనుమతి కొంతకాలము నిలుపుచేయుటకును, లేక ఆబిల్లు శాసనసభ్యుల సంఖ్యలో మూడింట రెండుభాగములవారిచే నామోదింపబడవలయు నని తెల్పుటకును, ఏబిల్లుగాని శాసనము గాకుండ ఆరుమాసములు నిలుపుచేయుటకును సంపూర్ణాధికారము గలిగియుండును. ఇంకను ఒకానొక బిల్లు ప్రజాక్షేమముకొరకు తా నవసరమని యెంచినచో, శాసనసభ్యులచే ఆబిల్లులు అనవసరమని నిరాకరింపబడినను, అనధికారసభ్యుల లెక్కలేకయే, అధికారసభ్యుల యనుమతినొప్పిన మాత్రమే అత డాబిల్లును శాసనముగా చేసి అమలుజరుపవచ్చును. ఈఅధికారము లన్నియు అవసరమగునో నుపయోగించునుగాని సర్వసాధారణముగ నుపయోగింపడని యీప్రత్యేకసంఘనివేదిక ఘోషించుచున్నది. ఇంతవఱకు, మహాసభయంతయు కార్యనిర్వాహకసభగా మారి గవర్నరున కిన్ని సర్వాధికారము లిచ్చినది సింహళద్వీపవాసుల బాగు గోరి వారిని స్వరాజ్యార్హులుగ జేసి, వారలచేతిలో స్వరాజ్యఫలమును వదలిపెట్టుటకేయట.

గవర్నరు తా నీయధికారములను తన సొంతబాధ్యతమీదనే యుపయోగించును. అతడు తనయధికారముల నుపయోగించునప్పుడు కార్యనిర్వాహకసభతో సంప్రతించవలె ననికాని, ఒకచో సంప్రతించినచో వారు చెప్పినరీతిని చేయవలయు ననికాని యెచ్చటను నిర్బంధము లేదు. కార్యనిర్వాహకసభ ముగిసి మరల ఎన్నికలు జరిగినప్పుడు అతడు అధికారసభ్యులతోమాత్రమే సంప్రతించవచ్చును. ఏది ఎటుల ఎవరితో ఆలోచించినను, అతని యిచ్చవచ్చిన రీతిని మెలంగవచ్చును. కార్యనిర్వాహక సంఘములకు అధ్యక్షుల నేర్పరచవచ్చును (Nomination). కాని యిచ్చటి పరిపాలనావిధానమున కాతడు బాధ్యుడు కానేరడు. ఈఉపసంఘసభ్యులు గవర్నరున కిచ్చిన యధికారములలోగల ధర్మబుద్ధి, ఉదారత్వము, సింహళదేశజులయెడగల ప్రేమ యీదిగువ వివరణముననే తెలియనగును: "He will thus remain in the position of a supreme arbiter, impartial and independent":— అతడు నిష్పక్షపాతబుద్ధియు, స్వతంత్రుడునగు శ్రేష్ఠమధ్యవర్తిగ నుండును.

ఈవిధముగ నూతనపరిపాలనావిధానము ప్రత్యేకసంఘముచే పార్లమెంటులో నుపపాదింపబడుటకై తయారుచేయబడినది. వీరలు తయారుచేసిన విధానము సింహళద్వీపవాసుల కెంతవఱకు అంగీకారము? అది యిచటి పరిస్థితుల కెంతవఱకు అనుగుణముగా నున్నది? ఇట్టివిధానము జనుల స్వరాజ్యార్హుల జేయునా? అను వివిధవిషయములు చర్చనీయములు. సింహళద్వీపవాసులుమాత్రము ఈవిధానము నంతగా నిచ్చగించుట లేదు. ముఖ్యనాయకులును, వివిధప్రజాసంస్థలును వేరేయభిప్రాయములు గల్గియున్నారు. శాసనసభలో ఈప్రత్యేకసంఘ

నివేదిక చర్చింపబడినది. ఈనివేదిక యనేకతీవ్రఖండ నలకు లోనైనదనియే చెప్పవలయును. అట్టి విమర్శనలన్నియును ప్రత్యేకముగ చర్చనీయములు. కాని సింహళద్వీపవాసుల స్వరాజ్యార్హులుగ జేయ నుద్దేశింపబడిన యావిధానము ఆపని నెరవేర్చునో లేదో వేరుగ జెప్ప నవసరమే కాని, సింహళముయొక్క భావిదశ యంతయును ఈవిధాన మమలులో పెట్టబడినప్పటినుండియు వచ్చు గవర్నరు, కోశాధిపతుల హస్తగతమై యుండుననుట నిశ్చయము

గోరువంక

శ్రీ శేషాద్రిరమణకవులు

గోరువంకలు రెండొక గూటికొనను - వ్రాలి యస్ఫుటముగఁ బాటఁ బాడుచుండె
గూటిలోపల నుండిన కూనపులుఁగు - ఎఱకుఁ బలుమాఱు వాయెత్తి యఱచుచుండ.

అది మనోహరసాంధ్యరాగాభిరామ - దంతురశ్రీపదంబు సాయంతనంబు
గర్భమోహాంబునను ధేనుగణము లురికి - సాటుచుండెను బుత్రవాత్సల్యగరిమ.

పతగములు గూండ్లఁ జేరఁగాఁ బయనమయ్యె - కారుకొనఁ జొచ్చె మొలకచీఁకటుల
చివురుటాకులలోఁ జేరి జీర్ణమయ్యె - నఖిలమోహన సాంధ్యరాగాతపంబు.　[గుంపు

కటుకువెంట్రుకలకు నీలికాసెఁ జుట్టి - చినిఁగినపటంబు నొగి నడుమున బిగించి
అండజంబులపాలిటి కపరయముఁడు - తిరిగె నొకబోయె ప్రతితరు పరిసరమున.

వేఁటకానిని గనుఁగొన్న వెఱపుకతన - గోరువంకలు డాఁగెను గూటిలోన
విటపిశాఖల కెగఁబ్రాఁకి వేఁటకాఁడు - గోరువంకల లాగెను గూటినుండి.

ఓరి, దయమాలినవెడంగ, యుండుముండు - మేల పులుఁగులఁ బట్టెద వెవఁడ వీవు
వణఁకుచునునున్న యీగోరువంక లేల - విడిచిపెట్టవు? నిర్దయాత్ముఁడవె నీవు?

విడువు మాపుల్గుల నటంచు వేయిగతుల - నఱచుచుండిన యంతలో నాదురాత్ముఁ
డెలమిమై గోరువంకల తలలు నులిమి - పంచెలోఁ బెట్టుకొని యెందొ పారిపోయె.

తల్లికై పల్లటిల్లుచుఁ దలను సాచి - కూనగోరువంక గూటిలో గునియుచుండెఁ
గనులు తెఱవని యీపుల్గుకందువునకు - నెంతగతి పట్టెనని లోన నేడ్చినాఁడ.

గ్రుడ్డువలె నున్న గోరువంక కూన నెటులో - సాఁకకుండిన నేల నాజన్మ మింక
పంజరంబున నిడి దీనిఁ బదిలపఱతుఁ - బ్రదికెనా, నాశ్రమంబు సాఫల్యమగును.

అనుచుఁ జెట్టున కెగఁబ్రాఁకి యడలుచున్న - బాలశారిక నెట్టులో పట్టుకొంటి
ముష్కరకిరాత దుష్కృత్యమునకు నాదు - భావ మెన్నెన్ని విధములఁ బలవటించె.

ఫలరసంబున నన్నంబు పాలమీఁది - మీఁగడయుఁ గూర్చి మెత్తఁగా మెదిపి మెదిపి
అఱచినపుడెల్లఁ బెట్టి నీ రాన నొసఁగి - పెంచితిని గోరువంకను బిడ్డనట్లు.

ఏడెనిమిది దినంబుల కీఁక లెల్ల - నలమె నెమ్మేనఁ గ్రొంగ్రొత్త చెలువుతోడఁ
బులుఁగుబిడ్డకడుంగడుఁ బొలుచుచుండె - దినదినంబున కొకవింత తేజుతోడ.

*   *   *   *

గొడుగుబెత్తంబులను దెచ్చి క్రొత్తదాగు - ఫలకమున నాటి చేసితి పంజరంబు
పులుఁగు చెలువకుఁ బిల్లులవలనఁ దొసఁగు - గలుగమికిఁ గంట వత్తిడి కాచుచుంటి.

జనులు చెంగట లేకున్న సమయమందుఁ - గూయుచుండును వాయెత్తి గోరువంక
అమ్మయో, చెల్లియో, నేనో యన్న యెడల - నిలిచియుండుము గోరువంక నిసువుచెంత.

జంపులై నూనెఁ బూసిన చాయఁ దనరి - యింపుగా సాగె నునుపైన యీఁకలెల్ల
సహజ సౌందర్య యౌవనసంపదలకు - మేరయై మించె నాముద్దుగోరువంక.

అస్వతంత్రంబుచే నడుగంటియున్న - మానవునిపోల్కి పులుఁగును మనుచు టేల
నిర్వహించితిఁ గర్తవ్య నియతి నంచు - విడిచితిని బుల్గు నొక మహావిటపిమీఁద.

పాల్యపాలక సంబంధ బాంధవంబు - కాలిబందంబు లగుటచేఁ గడచిపోక
పులుఁగు నను వెంబడించి నా మూపుమీఁద - వ్రాలెఁ జిఱుఱెక్కగాడ్పు వీవనలు వీవ.

ఎంతకును బోవ దీపులుఁ గింట నుండుఁ - దగులుకొనియె ఋణానుబంధమునఁ జేసి
పరిచయస్నేహ బంధంబు పతగమునకు - సంకెలలఁ గూర్చె ననుకొంటి స్వాంతమందు.

రాత్రి నాల్జాములే పంజరమున నుంతు - గోరువంకను; బగలెల్లఁ గూడఁ దిరుగు
ఎచటి కేఁగిన నచ్చటి కేఁగుదెంచు - నిలువ దెటనేని నను వీడి నిముసమేని.

*   *   *   *

కాళిదాసశకుంతలాంకంబులందు - నాల్గవది గాంచుచుంటి నానంద మెసఁగఁ
బులుఁగు నామేనిపై వ్రాలి పుస్తకంపుఁ .. బుటల సవరించుచుండెను ముక్కుతోడ.

అలశకుంతల నత్తింటి కనుపునపుడు - కణ్వముని రా జొనర్చు నాక్రందనంబు
కాళిదాసుండు నుడివె శ్లోకంబునందు - దానిఁ గనినంత హృదయంబు తల్లడిల్లె.

జంటపులుఁగు లభించిన సమయమందు - గోరువంకయుఁ దప్పక దారిఁ బట్టు
కన్నులవితాన విశ్లేష గాఢశోక - భరము మిగులును నాకు తేపటనో మాపొ.

అనుచుఁ దలపోయుచుండిన యవసరమున - పులుఁగు కలకల నఱచి నామొగముఁ జూచె
నేను జూచితి నప్పల్గు నెమ్మొగంబు - శాంతముగ నేఁగె నొకకొన్ని క్షణము లపుడు.

కనుల మూసితి నంతలో గండుఁబిల్లి - దూలముననుండి మాపైకిఁ దూఁకె నపుడు
పులుఁగు గిలగిల వాపోయెఁ బుడమి నిండె - రక్తధారలు, చనియె మార్జాల మెటకొ.

సంతాపము

పొట్టను బెట్టుకొంటివఁటె పుత్తడి బొమ్మ వితాన నున్న నా
పిట్టను, నెంత నోచ్చునొకొ పెంచిన వాని మనం బటంచు న
ప్పట్టున నెంచవైతి; క్షణభంగుర దేహము నన్యమాంససం
ఘట్టన కేల పాల్పఱుపఁ గా గమకించితివో బిడాలమా?

చిఱుత ఱెక్కలనిగ్గు చెలువొందు గోరువంక గొనబైన నడకల గోరువంక
ముద్దుగా నేఁ బెంచి దిద్దినగోరువంక కోమలప్రాయంపు గోరువంక
నునుపైనయీఁకలు దనరారు గోరువంక కూడి వెంటఁ జరించు గోరువంక
అడుగుఁ బెట్టఁగ వెంట నడయాడుగోరువంక గునగున రొదసేయు గోరువంక
కూర్మికాఁ డనఁ జెల్లు నా గోరువంక - శారికామణి యనఁదగు గోరువంక
నాకళేబరమందుఁ బ్రాణంబు లుండఁ - బట్టువడెఁ గ్రూర మార్జాల వదనమందు.

మది దరికొల్పు నీక్షుధకు మాంసము గావలెనేని శారికన్
జిదిమి భుజింపఁగా వలెనె? చిక్కదె నాదుశరీరమందు నీ
కొదవిన యంతమాంస మయయో నను నమ్మినపుల్గుకూనకున్
బ్రదికెడి యోగ మున్నయెడఁ బట్టఁగనేర్తువటే బిడాలమా!

(?) ంధకారబంధు రాధీన మయ్యె నా - హృదయమెల్లఁ; బులుఁగదృశ్యమయ్యె
కోలుపోయినాఁడ గోరువంకపేరిటి - నయనరంజకం బనర్ఘ్యమణిని.

ఆకస్మికచ్ఛాయాచిత్రములు

(SNAP SHOTS)

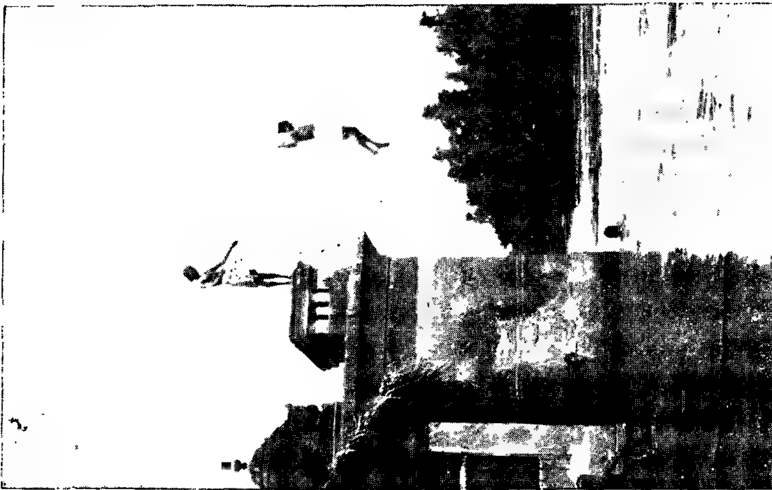

౧. కృష్ణా కాలువలు దాటుటకు బంకీలు

3. పొలములకు నీరు తోడు సాధనములు

ఛాయాచిత్రకారుడు: శ్రీ శనివారపు సుబ్బారావుగారు

౪. సాక్షిగో మందిరము
(రెండవ దృశ్యము)

ఛాయాచిత్రకారుడు: శ్రీ యం. కే. రంగస్వామయ్యంగారు, తిరువళిక్కేణి, చెన్నపురి

శ్రీ బ్రహ్మజోస్యుల సుబ్బారావుగారు

పీరదాసు పాత్రము

మైసూరు కళాపరిశ్రమలు

(ART INDUSTRIES, MYSORE)

బి. సుబ్రహ్మణ్యముగారు

౧

మున్నొకప్పుడు మైసూరురాజ్యమునకు పేరుకీర్తులను దెచ్చిన కళలును, చేతిపనులును శరవేగమున మారుచున్న కాలగతిని ప్రజల అభిరుచులను బట్టి కడచినశతాబ్దముచివర తమయున్నతపదమును కోలుపోవు ననుభయము పొడసూపినది.

దక్షిణహిందూదేశమున నుంచి కళాకౌశలమున నొప్పారు చేతిపనులకు పేరునకెక్కిన కేంద్రములలో మైసూరురాజ్యమునకు ప్రధానస్థానము లభించియుండెను. సొరబు సాగరముల గందపుబ్రాని శిల్పములు, మైసూరు దంతపుపనులు, తాపడపుపనులు, చన్నపట్టణపు లక్కబొమ్మలు, నాగమంగలము, మాగాడుల ఇత్తడిసామానులు, మేల్నాడు ప్రాంతముల పేముల పనులు—పెక్కు ఇతరపరిశ్రమల మాటయటుండ—ఈపరిశ్రమలన్నియు మైసూరురాజ్యమునకు మంచిఖ్యాతిని దెచ్చినవి. ఈనాటికిని వానియౌన్నత్యము నవి కోలుపోయిన వనజాలము.

అయిన నీప్రాచీన కళాపరిశ్రమలు మారుచున్న యిప్పటివ్యాపార పరిస్థితులకు సరిపోవుటకుదిరిక నవి పొందజాలకున్నవి. మఱియు నవీనాభిరుచులకు, ఉపయోగములకు దగినపద్ధతులను సైతము అవలంబించినవి కావు. "తయారైనవస్తువులు తోడనే అమ్ముడుపోవుటకు అనుకూలమగునట్లు వానియందలి కళావిధానమును, వాని నమూనాలను అభివృద్ధికి దెచ్చుటకు ప్రత్యేకప్రోత్సాహమావశ్యకము."

ఈపరిశ్రమ లంతరించునేమో యను భీతి గలుగుచున్న కాలముననే మైసూరు ప్రభుత్వమువారు పనిపూని ఈకాలపు వ్యాపారపరిస్థితులకు సరిపోవునట్లు సుసన్నద్ధులయిన గట్టిపనివాండ్రను తయారుచేసి సంస్థానమునందలి కళలను, చేతిపనులను పెంపొందించుటకై గాను ౧౮౯౨ వ సంవత్సరమున నొకసాంకేతికవిద్యాసంస్థ (Technical Institute) ను స్థాపించిరి. తొలుదొల్త నది మైసూరుపురమున చేతిపనులను నేర్పు నొకచిన్నపాఠశాలగ మొలకెత్తినది. అందు నాలుగైదురకముల పనులనుమాత్రము నేర్పుచుండిరి. ఆరీతిగా అది యిరువదేండ్లు నడచినది. తరువాత శ్రీయుతులు మోక్షగుండం విశ్వేశ్వరయ్యగారి ఆధిపత్యమున నేర్పడిన ఒకసంఘమిచ్చిన సలహాల ననుసరించి ౧౯౧౩ వ సంవత్సరమున "కేంద్ర సాంకేతిక విద్యాశాల" (Central Technical School) అను పేరున కొన్నిమార్పులను కూర్పులను గాంచి పెంపొందినది. అందు చాలినంతవరకు దేశీయములైన కళలు, చేతిపనులు నేర్పుట కేర్పాటు చేయబడినది. ఈవిద్యాశాల కి. శే. శ్రీ శ్రీ చామరాజేంద్ర ఒడయరు బహదరు—మైసూరుమహారాజు—వారి పేర, వారి సంస్థానప్రజలకు పారిశ్రామికవిద్యలను నేర్పుటయందు వారికిగల అధికాభిమానమునకు సూచకముగ, వారిజ్ఞాపకార్థము నెలకొన్నది. కావున దానికి 'చామరాజేంద్ర సాంకేతికవిద్యాశాల' (Chamarajendra Technical Institute) అనుపేరు పెట్టబడినది. ఈవిద్యాశాలయొక్క సుందరభవనమునకు శ్రీజార్జి సార్వభౌములు ౧౯౦౬ వ సంవత్సరమున ఇండియాకు వచ్చినప్పుడు పునాదివైచిరి.

ప్రతిష్ఠాపకులు పేర్కొనిన యీవిద్యాలయము యొక్క మహదాశయములు:

"యువకులను వారి జీవయాత్ర కనువగు పరిశ్రమలయందు చాలియుండునట్లు తయారుచేసి వారు చేపట్టినవృత్తులందు వారిని మిగుల సమర్థులనుగ జేయుట; దేశీయపరిశ్రమలను పోషించి అభివృద్ధికి దెచ్చుట; సంస్థానమున వాడుకయందున్నట్టియు, లేక, అభివృద్ధికి రాదగినట్టియు కళాసంబంధములగు వృత్తులకు, పరిశ్రమలకు ప్రోద్బలము నిచ్చు రంగులు పూయుట, రాళ్లపై

బొమ్మలు చెక్కుట, చిత్రలేఖనము ఇతరములగు చేతిపనులు మొదలయినవానిని నేర్చుకొనుట కవకాశములను కలిగించుట. ఈతీరున కళలయందును, చేతిపనులయందును శిక్షనొసగుటతోపాటు, న్వాయ్యము, స్వార్థరహితము, సగౌరవము నగు జీవితమును గడపుకొనుటకు వలసిన నిశ్చలప్రవర్తనము అలవడుటకును, మనశ్శరీరముల వికాసమునకును, చక్కనిసాంఘిక పరిచయమునకును చాలిన అవకాశములు నొసంగబడును."

ఇట్టి గట్టి యుదారాశయములు ప్రోత్సహింపసమర్థులు, సుసన్నద్ధులు నగుకొందఱు కర్మకారులు, కొన్ని చేతిపనులయందే కానిండు, తత్ప్రతిష్ఠాపకుల మహత్తరములైన యాశలను మిగులునట్లు విద్యాలయమును క్రమముగ నభివృద్ధిమార్గమున బెట్టిరి.

నేడావిద్యాలయమున సమర్థులగు నుపాధ్యాయుల క్రింద ౨౫౧ మంది విద్యార్థులు వడ్రంగము, కంచరము, ఇత్తడిపని, యంత్రములు చేయుట, పేముపని, లోహములపైన, కఱ్ఱపైన చిత్రములు చెక్కుట, ప్రతిరూపములు చేయుట, చిత్రలేఖనము, రంగులు పూయుట మొదలగు పనులను నేర్చుకొనుచున్నారు. ఇంచుమించుగ వీరందఱును విద్యార్థివేతనమును బడయుచున్నారు.

వారు నేర్చుకొనుచున్న ప్రత్యేకవిద్యను, తరగతినిబట్టి విద్యార్థివేతనము ఒకరూపాయ మొదలు పండ్రెండు రూపాయలవఱకును గలదు.

ఆవిద్యాశాలయందు తయారుచేయు గృహోపకరణములు, అందమైన ఇతరవస్తువులు పనితనమునను, సొగసుదనమునను చాలశ్రేష్ఠములుగ నుండుటచే ప్రేక్షకుల హృదయముల నాకర్షించుచు వారిపొగడ్తను గాంచుచుండును. వానిని బోలినవస్తువులను తయారుచేయించి యిమ్మని పలువురు తరుచు కోరుచుండుట చేత వానిని చేయించి యిచ్చుటకును, ఆవిద్యాలయమునందలి విద్యార్థులకు వస్తువులకు వెలకట్టుటయందును, వ్యాపారము చేయుటయందును, మఱియు నితరవర్తకవ్యవహారములయందును అనుభవజ్ఞానమును కలిగించుటకును ఆయా వృత్తిభాగములకు కర్మాగారములు జతచేయబడినవి. ఆవిద్యాలయమునందు తేరిన విద్యార్థులలో ముప్పాతిక వంతుమందికి ఈకర్మాగారములు జీవిక నొసగుచున్నవి. వారు చిల్లరపనులు చేసి సరాసరి నెలకు ముప్పదిమొదలు ఏబది రూపాయలవఱకు సంపాదించుకొనుచున్నారు.

ఈవిద్యాలయము చిరకాలము శ్రీ హెచ్. జి. ఆల్డర్టన్ అనునొక ఆంగ్లేయ చిత్రకారుని యాధిపత్యమున నుండెను. తరువాత నాతనిస్థానమును కళాకుశలుడును, కళాభిమానియు, తనక్రిందనున్న అన్ని పరిశ్రమల మూలసూత్రములను బాగుగ నెఱిగినవాడును నగు శ్రీ యస్. రామస్వామి యనునాయన యలంకరించెను.

పైవిద్యాలయ మిట్లు అభివృద్ధికి వచ్చినతరువాత కొన్నియేండ్లకు మైసూరు ప్రభుత్వమువారు క్రొత్తనమూనాలను సిద్ధపఱచి, క్రొత్తపద్ధతులను ప్రవేశపెట్టి వస్తువులను తయారుచేయుటకై ఉమేజువారీలను చేర్చుకొని తన్మూలమున దేశీయములగు పరిశ్రమలకు ప్రత్యేకప్రోత్సాహమును, అభివృద్ధిని గలిగించుట కొకప్రత్యేకసంస్థ యావశ్యకమని గుర్తించిరి. ఈయుద్దేశము ననుసరించి వారు ౧౯౧౯ వ సంవత్సరమున 'ప్రభుత్వ కళాకర్మాగారము' (Government Art Workshop) అను పేర నొకకర్మాగారమును బెంగుళూరునందు స్థాపించిరి. అదియు ౧౯౨౨ వ సంవత్సరమున కొంతమార్పును కూర్పును పొంది అప్పటినుండి 'Arts and Crafts Institute' అనుపేరును పొందినది.

ఈకర్మాగారమున నిపుడు అరువదిమంది పనివాండ్రు పనిచేయుచున్నారు. ముప్పదిమంది ఉమేజువారీలు విద్యార్థివేతనమును బడయుచు వివిధములగు చేతిపనులను నేర్చుకొనుచున్నారు.

వర్తకపరిశ్రమల ప్రధానాధికారి (Director of Industries and Commerce) ౧౯౨౬–౨౭ సంవత్సరపు నివేదికయందు 'ఈకర్మాగారము సమర్థుడగు అధికారి లేకుండుటచేత తనయుద్దేశములను చక్కగా నెరవేర్చుకొనినట్లు చెప్ప వీలులేకున్న'దని వ్రాసిరి. కాని పదపడి యీలోపము తీరినట్లున్నది. ఇపుడా కర్మాగారమున శ్రీ యన్. జి. పవంజి అనువారు అధి

కారిగా నియమింపబడిరి. ఆయన పేరుగాంచిన శిల్పచిత్ర కళాకుశలుఁడు. ప్రపంచమున ఎల్లవిధముల నాగరికత యందు మించిన దేశములయందు సంచారముచేసి మంచి అనుభవమును గన్నవారు. మఱియు జర్మనీలో కళల యందు ప్రత్యేకశిక్షను పొందినవారు.

ప్రస్తుత మీ కర్మాగారముయొక్క దృష్టి యంతయు తాపడము (Inlay work), దంతపు చెక్కడము, గంధపుమ్రానిపై చెక్కడము ఈపనులయందు కేంద్రీకృతమై యున్నది. దీనికి చేరికగా ఉత్తమశ్రేణికి చెందిన వస్తువులను తయారుచేయుట కింకొకశాఖను స్థాపించుటకు ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి.

ఈకర్మాగారముల యందు పని నేర్చుకొన్న పనివాండ్రు మంచిసమర్థులు. వారు చేసినవస్తువులు మంచి పనితనమున పేరుగన్నవి.

ఈ కర్మాగారములయందు తయారయిన వస్తువులు, ఇచ్చట పనినేర్చుకొన్న పనివాండ్రు సొంతముగ తయారు చేసిన వస్తువులును పెక్కుభారతీయ సంస్థానాధిపతులయు, రాజప్రతినిధులయు, గవర్నరులయు భవనముల నలంకరించుచున్నవి. ఇటీవల 'వెంబ్లీ'లో జరిగిన మహా ప్రదర్శనమున సైతము మిగుల పెక్కురదృష్టి నాకర్షించినవి.

సంస్థానములో ప్రైవేటుపనివాండ్రు తయారు చేయువస్తువులు తోడనే మంచివెలకు అమ్ముడువోవుటకు సౌకర్యములను గలిగించు నుద్దేశమున నీకర్మాగారముల కనుబంధముగా బెంగుళూరులో 'Arts and Crafts Depct' అనుపేర కొట్లును పెట్టిరి. దూరదర్శియు, రాజనీతివేత్తయునగు శ్రీ విశ్వేశ్వరయ్యగారు ప్రారంభించిన 'Mysore Economic Conference' వారు నియమించిన 'Industries and Commerce Committee' వారు ఈకొట్లను ౧౯౧౩వ సంవత్సరమున తెరచిరి. అది పనివాండ్రకు చాల ప్రోత్సాహమును గలిగించినది. ఇక్కడ ప్రైవేటుపనివాండ్రు చేసినవస్తువులన్నియు అమ్మకమున కుంపబడును. వానిని అమ్మగా వచ్చిన సొమ్మునుండి కొట్లబాడుగ, సిబ్బందిఖర్చు వగైరాలకొఱకు కొంతసొమ్మును కమిషనుక్రింద మినహాయించుకొని వారికిత్తురు. ఈవస్తువులే కాక పైనుదాహృతములైన కర్మాగారములయందు తయారయిన వస్తువులు కూడ నిక్కడ విక్రయింపబడును.

మైసూరునందలి చామరాజేంద్ర సాంకేతికవిద్యాలయభవనముయొక్క మేడమీదను అచ్చట తయారయిన వస్తువు లందముగా అమ్మకమున కమర్చబడి యుండును. ఇక్కడ ప్రైవేటుపనివాండ్రు తయారుచేయు వస్తువులును బెంగుళూరులోని కొట్లలో విక్రయించు పద్ధతి ననుసరించియే విక్రయింపబడును.

౨

మైసూరుసంస్థానమున సాగుచున్న కొన్ని చేతిపనులనుగూర్చి యిక్కడ ఇంచుక విశేషించి వివరింపదగును.

గంధపుకఱ్ఱపై చెక్కడపు పని

మైసూరురాజ్యపు అడవులలో గంధపుచెట్లు తరుచుగా నుండెడివి. కావున అచ్చటిపనివారు ఆకఱ్ఱపై చిత్రములను చెక్కి అందములయిన వస్తువులను, సామానులను పెక్కు శతాబ్దములనుండి తయారు చేయుచుండిరి. ఈగంధపుకఱ్ఱతో ఇప్పుడు కరండకములు, పెట్టెలు, చెక్కడపు సొరుగుబల్లలు, చేతికఱ్ఱలు, చట్రములు మొదలయినవి చాలసుందరముగా తయారుచేయబడుచున్నవి. మైసూరు ఈవస్తువులకు చాల ప్రఖ్యాతి చెందినదగుటచే నివి వెంటనే అమ్ముడువోవుచుండును.

దంతపుపని, తాపడపుపని

మైసూరు ఇండియాలో ఈపనికి ముఖ్యస్థానముగా నుండియుండును. పూర్వము పనివాండ్రు నూకుమానుకఱ్ఱపై దంతములతో పూవులబోలిన చిత్రములను తాపడము చేయుచుండెడివారు. ఆరుమూలలు, ఎనిమిదిమూలలు గల చిన్నమేజాలు, (వీటినే ప్రాశ్చాత్యులు ప్రాచ్యదేశమునకు చెందినవందురు.) బీరువాలు, కరండములు, తలుపులు మొదలయినవస్తువులు చేయబడుచుండినవి. ఈనాటివారు దంతముతోపాటు ముత్తెపుచిప్పను, నల్లచేవనుకూడ గంధపుకఱ్ఱపైననే కాక ఇతరజాతులకఱ్ఱ

లపైనను చిత్రములు తొపుట నుపయోగించుచున్నారు. అట్లు తొపినచిత్రములు మృగములను, మనుజులను, దేవతావిగ్రహములను బోలియుండును. వేవేలు పరిమాణములుగల తొట్లు (Trays), గోడసారుకుబల్లలు, చిన్న చిన్న మేజాలు, వ్రాతబల్లలు మొదలయిన వస్తువులు తయారగుచున్నవి.

ఇత్తడిపని

ఇత్తడితో దీపపుసెమ్మెలు, దేవతావిగ్రహములు, పౌరాణికవ్యక్తులు, పక్షులు, ప్రభావళులు—ఇవి యిపుడు చేయుచున్నారు. ఇంకను కళావస్తువులలో నిముడ్చుటకు వీలగునట్లు క్రొత్తచిత్రముల నమూనాలను తయారుచేయువిధమును విద్యార్థులకు నేర్పుటకు ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి.

పేముపని

మైసూరు అడవులలోని పేములు మంచివి. చాల గట్టిగ నుండును. పురుగులకు లొంగవు. వానితో పెట్టెలు, చేతిబెత్తములు మొదలయిన వస్తువులను తయారుచేయుదురు. చామరాజేంద్ర సాంకేతికవిద్యాలయమున తయారయిన పేముసామానులు మిక్కిలి శ్రేష్ఠములయినవి. కావున ప్రపంచమందంతట ఖ్యాతిని గన్నవి.

మఱికొన్ని చేతిపనులు

బంకమట్టితో ప్రతిరూపములు, ఇంకను ఇతరములగు ఉపయోగకరములగు సామానులు తయారుచేయుటకు విద్యార్థులు నేర్చుకొనుచున్నారు.

రంగులచిత్రములను తయారుచేయుట కొకశాఖయున్నదో అందు మంచి రూపచిత్రములు (Portraits), ప్రకృతిచిత్రములు (Landscapes) తయారుచేయించుటకు చాలినంతశ్రద్ధ తీసుకొనలేదు.

మైసూరులోనున్న విద్యాశాలకును, బెంగుళూరులోని కర్మాగారమునకును అనుబంధముగా కళలకు, పరిశ్రమలకు సంబంధించిన చిత్రవస్తుప్రదర్శనశాలలు ఉండుట యుక్తముగ నుండును. ఇవి విద్యార్థులకు ఇతరదేశములలో తయారయిన వస్తువులస్థితి విశేషస్వరూపములు, చేతిపనులచరిత్ర మొదలయిన విషయములను తెలుసుకొనుట కనుకూలముగ నుండును. మఱియు నవి వేలువేలు రకమువారికి తమకు వలసినదాటి నేర్చికొనుటకును, అవి దొరకుస్థలములను తెలిసికొనుటకును సూచికలుగకూడ నుపయోగించును. ఇంతేకాక, యీవస్తుప్రదర్శనశాలలు విద్యార్థులవిశాలదృష్టిని పెంపొందించుచు, కర్మకారవిద్యను సుసంపన్నముగ నొనర్చుననుటయం దింతయైన సందేహము లేదు.

3

ఇప్పటి మైసూరుమహారాజాగారీసంస్థలయెడ స్వయము మంచిఅభిమానాదరములు చూపుచున్నారు. వారి యాదరభావమే తదధికారులకు కార్యనిర్వహణమునందు ఎక్కువప్రోత్సాహము కలిగించుచుండవచ్చును.

వర్తకపరిశ్రమ శాఖాధికారులు పైసంస్థలను ఒకసలహాసంఘముయొక్క విచారణక్రింద నుంచిరి. ఇంతేకాక, ఈరెండుసంస్థలలో జరుగుచున్నపనిని విచారించుటకుగాను రెండు కార్యనిర్వాహక సంఘములు—ఒకటి మైసూరునను, ఒకటి బెంగుళూరునను గలవు.

ఆయా చేతిపనులను చేయుపనివాండ్రు ఈనాటి అభిరుచులకును, పరిస్థితులకును సరిపడునట్లు పనులను నేర్చికొని, తమ్ములమున జీవితమును గౌరవముగ గడుపుకొనుటకు వీలగునట్లు చేయుటయే ఈకర్మాగారములను స్థాపించి పోషించుటయందు మైసూరుప్రభుత్వము వారికి గల ప్రధానోద్దేశ్యము. ఈకర్మాగారము వలన ప్రభుత్వమువారికి ఆదాయ మింతయును లేదు.

కాని కర్మకారులు చక్కగా పనులు నేర్చుకొని తాము సొంతముగాపనిచేసికొని సిరిసంపదలతో జీవితమును గడుపుకొన కలుగునట్లు ఈకర్మాగారమువలన ప్రోత్సాహము గలుగునేని, ప్రభుత్వమువారు తమప్రయత్నములు ఫలవంతము లయినట్లు భావింతురు.

మైసూరుప్రభుత్వమువారు స్థాపించిన యీమహాసంస్థలు, కర్మకారులకు పరిశ్రమలపై అప్పులిచ్చుట, సొమ్ము బయానా యిచ్చుట మొదలయిన సహాయములు రాజ్యమునందలి చేతిపనివాండ్ర నిరుద్యోగమును కొంతయయినను తగ్గించుటకు తోడ్పడుచున్నవి.

ఇట్లు మైసూరుప్రభుత్వమువారు దేశీయములగు కళలను, పరిశ్రమలను బాగుగ నభివృద్ధికి దెచ్చి, వెనుక మైసూరు రాజ్యమున గడించిన పేరుప్రతిష్ఠలను మరల సమకూర్చెదరుగాక యని యాశింతుము.

అత్త-అల్లుడు

పండిత శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారు

ఓహోహో నీవా? సెబాసు రావోయి, కాళ్లు-గడుగుకొనుమోయి, దాహమ్ము కావలయునె?
తెలియవచ్చినదా పరీక్షల ఫలితము? - ఇంటిలో క్షేమమేకద యెల్లవారు?
ప్రసవించినదియె మీవదిన? చెల్లిలిపెండ్లి కుదిరినదా? గొల్లకోటవారి
అబ్బాయిమాట యే మైనది? వరహీన మగుసుమా బొత్తిగా; ఆరునెలలె
కాదె మీచెల్లెలికంటె పెద్ద యతండు? గ్రుడ్లు గ్రుమ్మెదరు లోకులు; సహింప
లేము దెప్పలు; పడలేము నింద; జయంతివారిపిల్లాడు గప్పాలరాజు
తగడుకోడలుపిల్లకు; తప్పు లేదు మానినను పెండ్లి యీయేడు; మాటవరుస
కంటినని చెప్పు మిట్లు మీయమ్మతోడ; కోపగించినయేని వాక్రువ్వ బోకు.
ఆడుపిల్లలు గలవాళ్ల మనుట మరిచి - వెనుక మీయమ్మ పిప్పిచేసినది మమ్ము;
నాడు పెక్కార్భటులు చేసినమగపెళ్లి - వారిబండార మిప్పుడు బైటపడును.
ఎపుడో కట్నము లెరుగని - యపుడు వివాహములు చేసిరట నలుగురికిన్;
ఇపు డటు సాగదు పాపము! - విపరీతమ్మగు నికెంత విసవిసమనిరన్.

కనుగొనెదమేకదా, యెంతకాల మింక, ః మావదినగారి భారీని, మాట లేటి
కయ్యా? ముంజేతికడియాని కద్ద మేల? - అరయ నీకంటి కీరెప్ప లగునె దవ్వు.

*　　*　　*　　*　　*　　*

ఇదిగో వత్తువు సెలవుల - పదిదినములు నుందువు; పదిపా ళ్లిచ్చటనే
చదివెదవు ముందుతరగతి; - ముద మొదవును బిడ్డ కనుచు ముచ్చటపడితిన్.
"బావ వచ్చును నే నోనమాలు నేర్చు - కొందు" నని యూటలూరింది కుర్రపిల్ల; -
"ఇందు రెణ్ణెల్లపాటు నీ వుందు" వనుచు - మనసుపడినార లెంతో నీమామగారు.
ఎందుకది యింక మామాట కేమి లెమ్ము;-ఎదియొ యనుకొని పొంగితి మెదియొ యయ్యో;
ఏమి చెప్పుదు నాతల్లి యింగితమ్ము? - మర్మ మెరుగదు వెర్రిసంబరమె కాని.
కంప కట్టించి గంగాబొండములు నిల్వ చేయించె నొకటైన తీయనీక,
ఆకులు దూసి చయ్యన మొగ్గ దొడిగించె బొడ్డుమల్లియకు నీర్వోసిపోసి,
గమగమ వలచు గంధముచెక్క తెప్పించె నింట నున్నది కాక యింకనొకటి,
పెరటిలో పచ్చికొబ్బరియాకుతడకల పందిరి వేయించె పట్టుపట్టి,
మురిసిపోయె పరీక్షలు ముగియగానె - వత్తువని, యెంతొ యుబలాటపడియె బిడ్డ,
ఏమి చేసితివోయి? యెం దేగితోయి? - తలవనేలేదొ నాచిట్టి తల్లియూసు?

మెయిలువేళ యతిక్రమించునంతకు జూచి అది దాటిపోయెనో యనుచు మరలు,
పాసెంజరును బిగుల్ వేసి పోయిన జూచి దాన్నిపై రా వంచు తలచి మరలు,
స్టీమరు రాక వీక్షించి సౌధమునుండి వెచ్చనూర్చుచు దిగివచ్చి వ్రాలు,
కొమరు నేబండి గుమ్మములోన నిలిచిన పొంగిపోవుచు చూచి క్రుంగికూలు,
అనుదినమ్ము ననుక్షణమ్మును; నెఱంగ-దన్నమును నిద్రయును; కంప యయ్యె చిక్కి;
తాకలేవోటు నాకూన తపము వేడి - నల్లగుండెకు ప్రళయాగ్ని నాల్క యగుచు!

పంచెలు కోక లమ్ముకొను వర్తకు డొక్కడు రాగ, నేదొ గా
లించెడి రీతి నెవ్వరును లేమి కనుంగొని హాలుచెంతలన్,
కొంచెపు గొంతుతో మదిని గొంకుచునే "పదిరోజు లుండి ప
ట్టించుల చాపుతె"మ్మనియె నక్కట జాలము చేసి తేటికిన్?

జనకుడు లేనియ ప్డైవియొ జాబులు వచ్చిన నేను "చూడుమీ"
యనుటకు ముందె విప్పి, కని, యందు భవల్లిఖితమ్ము గాంచి, వి
చ్చిన కనుదమ్ములన్ హిమము చింద, నడల్ వడకంగ, రూపు చెం
దినవగపో యనన్ చనియె నిల్వున నీరయిపోయి యక్కటా!

జాబు చూచెదనందాక సంబరమ్ము - లేఖ చూచినపిమ్మట లేబరమ్ము;
ఉభయవేగమ్ములకుగూడ నోపలేక - నలిగిపోయినది కదోయి నానిసుంగు.

తన కియ్యది తెలియనిదా? - కనిపెంచి తనంతవారి గావించెను నీ
జనని కొమార్తల; నీ వెరు - గనియెడ తానైన చెప్పగా గూడనిదా?

పదుగు రాడుబిడ్డలు గల భాగ్యవతికి - తిగబోడుల ముచ్చటల్ తెలియకున్నె?
ఒక్క నాబిడ్డభాగ్య మిట్లుండెగాక - కల్లునే లాభ మింక నొకళ్ల ననిన?

ఏవిధి భరించె నొక్కొ లేమావిగున్న - గుబురులం దున్న కోయిల కూజితములు?
ఎటులు గడపెనొ నాబిడ్డ యేరి కెరుక - చల్లనైన వసంతనిశాముఖములు?

గ్రుచ్చుకొనుచున్న దోకమూల కూరుచుండి - అంత మెరుగని యాణిముత్యాలకోవ;
ఏదియొ తాలిచె నొకవ్రత, మింక రెండు - దినములకు తీరు కఠినంపు దీక్ష కలదు.

శ్రీ అసిత కుమారహల్దారుగారు

వి. ఆర్. చిత్ర గారు

భారతీయ చిత్రకళయొక్క నవీన పునరుజ్జీవనము నందు పేర్కొనవలసిన చిత్రకారుల సంఖ్య యల్పముగ నుండును. భారతీయ సంప్రదాయములను మన్నించి, భారతీయ చిత్రకళ యొక ఘనమగు సేవకు బూనుకొనిన

శ్రీ అసిత కుమార హల్దారుగారు

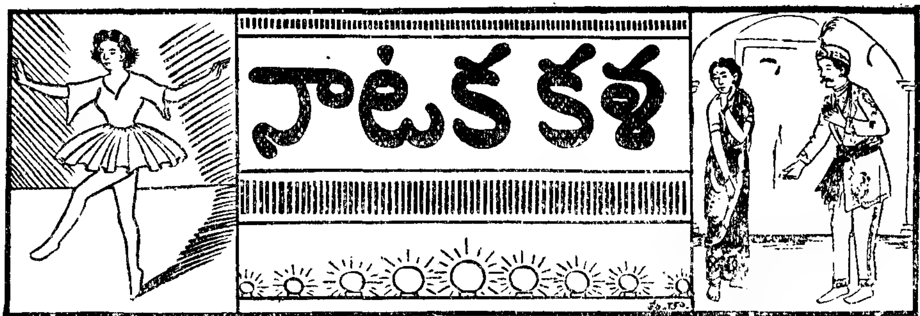
వారందరిలో వయస్సునకు చిన్నవారగు శ్రీయుత అసిత కుమార హల్దారుగారిప్పుడు లక్నోయందలి ప్రభుత్వము వారి చిత్రకళాశాలకు ప్రధానోపాధ్యాయులుగనున్నారు. పదునారు వర్షముల చిన్నప్రాయముననే తలిదండ్రులనైన నిర్లక్ష్యపెట్టి తన విద్యను విడిచి, ఆవేశమును బుట్టించు డాక్టరు అవనీంద్రనాథ ఠాకురు ఆచార్యుని యొండ జేరుట వీరి కళాభిరుచి చిత్రసృష్టులందలి సహజోత్సాహమును తెలుపుచున్నది. కళాసృష్టికి జీవితము నంతను వినియోగపరచుచున్న యల్ప సంఖ్యాకులలో వీరొకరు. భారతీయ సనాతన కళానిర్మాణముల నన్నిటిని వీరు దర్శించి అజంత, బాఘ్‌విహారము లందలి కుడ్య చిత్రములను బాగుగ బరిశీలించిరి. హెర్రింగాముసతి అజంతా చిత్రసంపుటమును గూర్చుటకై వీరు తోడ్పడెను. ముఖ్యముగ వీరి ప్రోత్సాహముననే బాఘ్ కుడ్యచిత్రములు పునరుద్ధరింపబడి లండను నందలి ఇండియా సొసయిటీవారు వీటినిగూర్చి సచిత్రముగ గ్రంథమును ప్రచురించుట కలిగెను. బౌద్ధయుగమునందు మన దేశము పొందిన యపూర్వ నాగరికతను జాటు సనాతన చిహ్నములను గౌరవించునటులు వంగీయులకు నచ్చజెప్పుటకు వీరు చాలవరకు తోడ్పడిరి.

ఇప్పుడు ప్రాగ్దేశముల కళలను నేర్పించుటయందు పేరుగాంచిన శాంతినికేతనపు కళాశాఖగనున్న కళాభవనమును విశేషము వ్యయప్రయాసములకు లోనయ్యు శ్రీయుత హల్దారుగారేర్పరచిరి. ౧౯౨౩ వ సం. న వీరు శాంతినికేతనమును వీడి ఐరోపాయందలి కళాసంస్థలను పరిశీలించుటకు బోయిరి. ఐరోపాయందున్న కొలది కాలమునందు వీరు కొందరు చిత్రకారులను సందర్శించి, ఇంగ్లాండు, ఫ్రాన్సు, ఇటలీ లందుగల యన్ని చిత్రప్రదర్శనశాలలను జూచిరి. వీరు స్వదేశమునకు మరలినవెంటనే జయపురమునందలి చిత్రకళాశాల కధపతిగ అవనీంద్ర నాథునిచేత నియమింపబడిరి.

వీరు ప్రధానోపాధ్యాయులుగ నుండి కొలదికాలముననే కళాశాలను చాలవరకు అభివృద్ధి పరచిరి, అంతకుపూర్వ ముండిన ప్రధానోపాధ్యాయులక్రింద ఐరోపా విధానములనే యవలంబించుచుండుట వలన వీరు అచ్చటి పనివాండ్రను నియమించి భారతీయ సంప్రదాయములను ప్రవేశపెట్టుట కలిగెను. రాజపుత్రస్థానమునందును, సంయుక్తపరగణాలందును సనాతన సంప్రదాయము లిప్పటికిని సజీవములై యున్నవి. ఏది యెట్లు లున్నను వారచ్చట నుండజాలక పోయిరి; రాజీనామా నివ్వవలసినవారై లక్నోయందలి ప్రభుత్వమువారి చిత్రకళాశాలను జేరిరి.

ఏర్పాటులందును, సదుపాయములందును భారతదేశమునందలి యుత్తమకళాశాలలలో లక్నో కళాశాల యొకటి దీని నభివృద్ధి పరచుటయందు జూపుచున్న యాదరణకు సంయుక్తరాష్ట్రముల ప్రభుత్వమువారు అభినందనపాత్రులు. తక్కిన ఐరోపాదేశీయులతోపాటు అంతకుపూర్వము ప్రధానోపాధ్యాయులుగ నుండిన శ్రీ నెట్ హెర్డు, ఎ. ఆర్. సి. ఎ. గారికి సనాతన హైందవసంప్రదాయములం దభిరుచి లేకపోవుటచే సనాతనసంప్రదాయానుసారము నూతనకళను సృజించుటకు తోడ్పడలేరు. శ్రీయుత హల్దారుగారు ప్రధానోపాధ్యాయులుగ నుండి తమ భావమునందలి యద్భుతదృశ్యములను రంగులతోను, రేఖలతోను వ్యక్తపరచు భావలోకమున మునిగియుండు చిత్రకారుడుమాత్రమే తాను కానని లోకమునకు వెల్లడిజేసిరి. వీరెటుల తమ సృష్టినైపుణ్యమును గ్రోత్తమార్గమున నడిపించి చిత్రకారుల, చిత్రప్రియుల మేలుకొరకు తమ సనాతన కళాభిరుచిని జూపిరో తిలకించుట యాహ్లాదకరముగ నుండును. శ్రీయుత ఓ. సి. గంగూలీగారు ప్రచురించుచున్న "ఆధునిక హైందవ చిత్రకారులు" (Modern Indian Artists) అను గ్రంథమాలయందలి రెండవసంపుటమున శ్రీయుత హల్దారుగారి చిత్రరచననుగూర్చి డాక్టరు జె. హెచ్. కజిన్సుగారిట్లు పీఠికయందు వ్రాసిరి: "పురాణగాథలు, ప్రతిమానిర్మాణము, చరిత్ర, మానవత్వము, ప్రకృతి—దేనినిగూర్చి చిత్రించినను మానవుల యాత్మ దేవునిలో లీనమై యున్నదన్న భావ మెల్లెడల గానవచ్చునటులు చూపుచు ప్రసిద్ధిజెందెను."

ఈతని చిత్రరచన యెట్టిదైనను ఈతని చిత్రములను పౌరాణికములు, సాంఘికములు అని ప్రత్యేకముగ విభజింపజాలము. పల్లెలలో జీవించు బీద లీతనిదృష్టి నాకర్షించుటచే తమ కుంచెతో వారిని, వారి లావణ్యమును శాశ్వతముగ నుండునటులు చేసెను. ఈతని చిత్రములనేకవిషయముల గూర్చి కలవు. వాటిభావము వసంతమునందలి యువకుల హృదయము వంటిది. వాటి రంగుల యేర్పాటునందు ఆధ్యాత్మికచింతను జూపునది మలినభావము కాదు. ఒకవిధమైన "నవ్వు" కలదు. శాస్త్రానుసారము రేఖ చుక్కయొక్క కదలికయైనను శ్రీయుత హల్దారుగారి హస్తములందది సజీవమగును. ఈతని పెద్ద చిత్తరువులందును, ధైర్యముతో వ్రాయబడిన రేఖలయందును అజంతబాఘులు నేను సజీవములగుచున్నవి.

శ్రీ. రాఘవాచార్యులుగారి ఉన్మాదనటన

'త్రివేణి' నవంబరు సంచిక యందు శ్రీ.పి.వి. రాజమన్నారు,(బి.యే. బి.యల్.)గారు నాట్య కళాపూర్ణ శ్రీ రాఘవాచార్యులుగారి 'షరాన్ రుస్తుమ్' పాత్రను గూర్చి యొక సవిమర్శవ్యాసము వ్రాయుచు, నందు వారి నటనమున నద్భుత చిత్రణము గాంచిన యొక ప్రవృత్తి ఉన్మాదమును గూర్చి విశ్లేషణరూపమగు నొక చిన్న విలువగల వ్యాఖ్యానము నొసర్చినారు.

రాఘవాచారి ఉన్మాదమున వివిధగతులును, వివిధ జాతులును మనకు చిత్రించి చూపినాడు. హిరణ్యకశిపునందు ప్రతిహతాహంభావపు టున్మాదమును, కీచకునందు లాలసోన్మాదమును అతడు వివరించెను. దశరథునందు ఖేదోన్మాదము యొక్కయు, రామదాసునందు భక్తి విభ్రమోన్మాదముయొక్కయు చిత్తరు వాతడొసంగెను. విజయనగరపతనమునందాతడు అనుతాపోన్మాదపు సూక్ష్మానుశీలన మొసంగును. అది అద్వితీయమగు అనుశీలనము; కాని అది వర్ణనకు లోబడదు: ఏలన, నిర్దిష్ట వ్యవచ్ఛేదనమునకు అనువుపడని సూక్ష్మతా వైవిధ్యము నేర్పరించు ఉత్పాదక ప్రకృతి రాఘవాచారి నటనయందెల్లపుడు వెలయుచుండును.

ఈ 'ఉత్పాదక ప్రకృతి' నిశ్చయముగ రాఘవాచార్యులుగారికి నటశ్రేష్ఠతను సంపాదించు సామగ్రిలో చేరును.

శ్రీ రాఘవాచార్యులుగారు 'భావవిజేత తనయు' డగు షరాను పాత్రమును నిర్వహింప నవలంబించిన తంతు శ్రీ రాజమన్నారుగారు విమర్శించి యందలి విలువను ప్రకటించుచు, నుదాహరణముగ నొసంగిన రెండు పాత్రవైఖరుల ఛాయాచిత్రము లిందుద్ధృతము లైనవి*

ఇందు మొదటి చిత్రమున షరాను ఆషాబియెడ మోహాయత్తుడై, ఆమె తనను నిష్క్రియతకు నిందింప, హిందూసామ్రాజ్యమునంత మొందింప తన ప్రతిన నామె కెఱిగించును. రెండవదానియందు ఆషాబి షరానునకు కత్తినందించి తనకు పెండ్లికానుకగ తుచ్ఛుడగు రామరాజు శిరమును దెమ్మని యడుగ,నతడు నిశ్చేష్టుడై, "నేనేమియు యోజింపజాల" నని గొణగుకొనును. ఈ ఛాయాచిత్రములు శ్రీ ఆచార్యులవారి భావప్రకటనమును సమగ్రముగ ప్రదర్శించుటలేదు.

శ్రీ రాఘవాచార్యులుగారి ఉన్మాదము రిక్తముకాక ఏయే భావముల సంఘర్షణోద్రేకముచే తాను పరిణమించెనో ఆ భావములనెల్ల సముద్రతరంగములవలె చిమ్ముచుండును. ఏకైకరసము, ఏకైకభావము సమగ్ర స్ఫురణము

* ఈ చిత్రముల దిమ్మలను "త్రివేణి" సంపాదకులు మాకు దయతో నొసంగిరి.

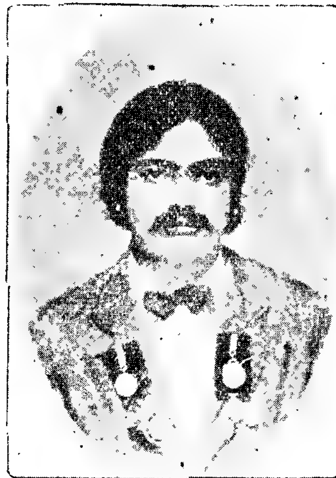
గాంచుట యటుండ, భిన్న రసములయు, వివిధ భావములయు సమ్మేళన వైరుధ్యములు వారి ముఖమున గొప్ప పలుకుబడి గాంచును.

శ్రీ ఆచార్యులవారు పాశ్చాత్య దేశము॥ పర్యటనముసల్పి పడసిన పాశ్చాత్యరంగ పరిచయమున పెంపుగన్న తమ విస్తృత కళా పరిజ్ఞానమును, స్వదేశీయరంగ గౌరవమును గుర్తింపగల్గిన యుత్సాహమును వినియోగించి భారతీయ రంగమునకును,ఆంధ్రరంగమునకును తగిన యభివృద్ధి గూర్పదగుదురు. రంగమున నభినయరూపమున నేకాక, సారస్వత రచనా మార్గమునగూడ వీరు నాటక రంగమున కుపచరింపవలయును. శ్రీ దేశోద్ధారక నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు మున్నగు కళాభిమానులును, కళాభిజ్ఞులును నటకుడు నాటకము తాను వ్రాసి యభినయించినగాని నాటక రసానుభవము సమగ్రత గాంచదని యభిప్రాయపడుటను శ్రీ ఆచార్యులవారు గుర్తించి, తమ సామర్థ్యము నీతెరువున గూడ ప్రయోగింతురుగాక! [కొం. జ.]

*   *   *   *

శ్రీ బ్రహ్మజోస్యుల సుబ్బారావుగారు*

వీరు రాజమహేంద్రవర నివాసులు. ఆధునిక సుప్రసిద్ధాంధ్రనటశేఖరులలో నొకరు. హరిశ్చంద్రుడు, దశరథుడు, రాజరాజనరేంద్రుడు, నలుడు, బాహుకుడు, దుష్టబుద్ధి, హిరణ్యకశిపుడు, కంసుడు, యుగంధరుడు, కృష్ణుడు మొదలగు పాత్రలను ధరించి అభినయించుటయందు ఎంతయు సమర్థులు. స్ఫురద్రూపము, సజీవగాత్రము, సముజ్జ్వల నేత్రములు, అనురూప గానశక్తి సుబ్బారావుగారి

శ్రీ బ్రహ్మజోస్యుల సుబ్బారావుగారు †

యభినయ సామర్థ్యమునకు తోడగుచున్నవి.

వీరు రాజమహేంద్రవరమున 'శ్రీ రాధాకృష్ణ నాటకసమాజ' మను పేర నొక నాటక సమాజమును స్థాపించి తత్సామాజికులతో నాంధ్రదేశమందలి ముఖ్య పట్టణములయందు పెక్కు నాటకములను ప్రదర్శించి రసికవతంసముల పొగడ్తను గాంచి వారి సాదరసత్కారములను బడయగల్గిరి. వీరి కాయురారోగ్యైశ్వర్యములను పరమేశ్వరుడు ప్రసాదించి ఆంధ్ర నాటక రంగోద్ధరణము గావించునట్లు అనుగ్రహించుగాక!

---

* ఇది శ్రీయుత రాజవైద్య కోలా అప్పలనరసింహదేవుగారు వ్రాసిన వ్యాసమును పురస్కరించుకొని వ్రాయబడినది.

† వీరి హరిశ్చంద్రపాత్రమునుగూర్చి ఇంచుక భారతి ౫ సం. ౧౧ వ సంచికయందు గలదు. వీరి 'వీరదాసపాత్ర' చిత్ర మీసంచికయందున్నది.

తిరువాంకూరు జూనియరు మహారాణిగారు

ఈమె కలకత్తా నగరమందు జరుగు అఖిలభారత మహిళామహాసభ కధ్యక్షురాలుగ నెన్నుకొనబడినది.

శ్రీమతి కమలాదేవి ఛటోపాధ్యాయగారు

భారతమహిళా సంఘమునకు ప్రధాన కార్యదర్శినియగు నీమె పాట్నానగరమున జరిగిన భారతమహిళా విద్యాభివృద్ధి మహాసభకు పోయియుండెను. ఈమె ౧౯౨౯ సంవత్సరము జినీవాయందు జరుగబోవు అంతర్జాతీయా విద్యాసమితి మహాసభకు భారతీయ ప్రతినిధిగ బోవుచున్నది.

శ్రీమతి కోమలం కన్యగారు

ఈమె చెన్నపురి నివాసి. దక్షిణ భారతదేశమున బయస్కోపు ఫిల్ములకొఱకు అభినయవృత్తి నవలంబించిన ప్రథమవనిత. 'Car craze' (మోటారుకారుల పిచ్చి) యను టాకీఫిల్ము తయారుచేయుట యందిపుడు పాల్గొనుచున్నది.

శ్రీమతి యలమంచిలి బసవమ్మగారు

ఈమె గుంటూరుజిల్లా ఇల్లంవారిపాలెపు నివాసి. ౧౯౩౪ సం. మార్చి అక్టోబరు నెలలలో జరిగిన హిందీప్రవేశిక, రాష్ట్రభాషా పరీక్షలయందు దక్షిణభారతదేశమున సర్వప్రథమగ నుత్తీర్ణయై బహుమతుల బడసినది.

శ్రీమతి యల్. డి. శ్రీనివాసన్ సతిగారు

ఈమె పాలంకోటయందు భారతమహిళాసంఘ సహాయకార్యదర్శిని. పాట్నానగరమున జరిగిన భారత మహిళా విద్యాభివృద్ధి సభకు తమిళనాడునుండి ప్రతినిధిగ వెళ్లినది.

శ్రీమతి యల్. కృష్ణాబాయిగారు

ఈమె మదరాసు యువజనసమితి కార్యదర్శినిగనుండెను. ఇపుడు అలహాబాదునగరమునందలి క్రాసువెయిటు స్త్రీ కళాశాలయందు గృహధర్మశాస్త్రోపాధ్యాయిగ నియమింపబడినది. కీ. శే. సర్ టి. మాధవరావుగారికీమె బంధువట.

ఆంధ్రాభ్యుదయము

డాక్టరు అప్పాద్వేదుల లక్ష్మీనారాయణ గారు, యం. ఏ.

వీరు విజయనగరవాస్తవ్యులు. ఆయూరనున్న మహారాజావారి కళాశాలయందు ప్రొఫెసరుగ నుండిరి. వీరిపుడు భారతీయప్రభుత్వ వాతావరణ శాస్త్రజ్ఞులుగ నియమింపబడిరి.

ఉద్యోగములా? గ్రామములా?

౧

విశ్వవిద్యాలయములసంఖ్య నానాటికిని హెచ్చుచున్న యీదినములలో పట్టభద్రుల సంఖ్యయు, పరీక్షలయందుత్తీర్ణులు కాలేక భగ్నమనోరథులైనవారి సంఖ్యయు చూచుచున్న మహాశయులు వీరి భావిస్థితిని గురించి యోచింపకపోరు. ఈవరకు మన యిరుగుపొరుగు దేశములగు వంగ, ద్రావిడ, మహారాష్ట్ర దేశములకంటె మన యాంధ్రదేశమున కళాశాలలయొక్కయు, విద్యార్థులయొక్కయు సంఖ్య తక్కువగా నుండినందున మనకీబాధ యంతగా తోచియుండలేదు. కాని క్రమముగా మనవారిలో సహితము మీనూతన "విద్య" ప్రబలుచున్నందున మనకును నీసమస్య తప్పినదికాదు.

భోగకారి యనియు, యశఃకారి యనియు, సుఖకారి యనియు కొనియాడబడిన విద్య యీ యువకుల పట్టున నరకకారియు, నపజ్ఞాకారియు, దుఃఖకారియు కాకుండునట్లుగ నిర్ణయించి దిద్దు బాధ్యత పూజార్హులగు మననాయకుల ముఖ్యకర్తవ్యమని చెప్పవచ్చును. కాని సభలలోను, పరిషత్తులలోను, తదితర సమాజములలోను ఈచర్చ యెన్నటను వినిపించదు. రాజసభలును, శాసనసభలును దేశీయయువకుల స్థితిగతులను విచారింపమి మన దేశపు ప్రస్తుతస్థితిలో నంత యాశ్చర్యకరము కాదు. కాని దేశీయసభలు సహితము మీ యంశము నుపేక్షించుట యెంతయు శోచనీయము.

ఆంధ్రయువకుల భావిస్థితిని గమనించి వారిని తగుమార్గములలో ద్రిప్పు భారము, సంఘమం దెవరిది? దొరతనమువారిదా? పురపాలకసంఘములదా? జిల్లాబోర్డులదా? తాలూకుబోర్డులదా? గ్రామపంచాయతులదా? విశ్వవిద్యాలయాధికారులదా? ఆయా యువకుల తలిదండ్రులదా? కాకున్న మరి యింకెవరిది! ఆంధ్రమహాసభ ముఖ్యమైన సమావేశము లెన్నెన్నో ముఖ్యవిషయములను గూర్చి తీర్మానముల నుపపాదించుచున్నను, దేశాభివృద్ధికి ముఖ్యసాధకమైన యువకప్రపంచ భావిస్థితి విషయమై విచారించి, వీరిచే దేశసేవ యెన్నివిధముల గ చేయించుకొనవచ్చునో, వీరికిని, వీరిమూలముగా మాతృభూమికిని మహదైశ్వర్యాభివృద్ధి యెట్లు చేయగలరో, అనారోగ్య, అజ్ఞాన, అకాల మృత్యు దారిద్ర్యపిశాచము లీదేశమునుండి యెట్లు వీరి సహాయముచే వెడలనంప వచ్చునో యని యోచించు సమాజము గాని, సంఘము గాని, "కమిటీ" గాని కానరాదు.

'ఎవరికివారే'యమునాతీరే యన్నట్లే యుద్యోగమునందెక్కువపైకము వచ్చునా? యని ప్రతియువకుడును, వాని తలిదండ్రులును ఆలోచన చేసుకొనవలసినదే. కాని అందరికిని సమానమైన సమస్యకదా యిది! సంఘములో నందరును కలిసితీర్చుటకు పూనుకొనినదానిచే దేశమున కెంత నష్టము, ఎంత మనోవ్యథ, ఎంత ఉత్సాహభంగము కలుగుచున్నదో యోచించుకొనవచ్చును.

కాంగ్రెసులకును, మహాసభలకును స్వచ్ఛంద దళములు కావలసినప్పుడును, "హరతాల్"కై స్కూళ్లను మూయవలసినప్పుడును తప్ప, యువకులవైపు నాయకుల కటాక్షములు పర్వవు. జిల్లాసభలలోను, తాలూకా సభలలోను జరుగువ్యవహారములు తెలిసియే యున్నవి. వారికి వీరిగొడవయే యక్కఱలేదు. యువకులు తమంతట తామే తీర్చుకొను సమస్య కాదిది. ఏవృత్తి నవలంబించినచో తమకును, దేశమునకును మేలగునో వీరికెట్లు తెలియును! సంఘనాయకు లిది తమ పనియని యంగీక

రించి తగిన ప్రయత్నములు చేసినగాని దేశమునకు క్షేమము లేదని నా మనవి. ఆంధ్రమహాసభయం దీవిషయమును చర్చించి నాయకులు తగినయేర్పాటులు చేయుదురుగాక. ఇతర విశ్వవిద్యాలయము లిట్టిబాధ్యతల నవలంబించినవా లేవా యను చర్చలకు దిగక, మన నూతన విశ్వవిద్యాలయ మీ ఘనకార్యమున కాధార మగుగాక!

౨

దొరతనమువారి క్రింద ఉద్యోగములు లభింపకపోవు నను నమ్మకముతో నింగ్లీషు చదువునకని గ్రామములను వదలి, చిన్న చిన్న పట్టణములను, చివరకు పెద్ద పట్టణములను చేరి నానావస్థలుపడి, పరీక్షలలో కడతేరియో కడతేరకో విద్యాసమాప్తి గావించి దొరతనమువారి ఆఫీసులను రైల్వే ఆఫీసులను, చివర కింగ్లీషు వర్తకుల ఆఫీసులను చేరి, యుద్యోగభిక్ష వేడు నూతన భిక్షుకుల యవస్థల నెరుగనివా రెవరు? ఎక్కడ చూచినను వీరి రోదనమే. ఈ యుద్యోగ క్షామనివృత్తి యెట్లు? ఏ యింద్రు డీ క్షామమును నివారించు నుద్యోగవర్షము కురిపించును? విదేశీయులు తమ తమ దేశములకు పారిపోయినను, ఈ క్షామ మెంతమాత్రము తగ్గును? ఇంతే కాదుకదా! సంవత్సరమున కిప్పుడు రెండుపర్యాయము లీ సైన్యసంఖ్య వృద్ధి యగుచున్నదే; యేమి చేయవచ్చును? ఉత్సవసమయములలో ధూమశకటములు నిండిపోయినప్పుడు బైట నిలిచిపోయినవారివలె నుద్యోగములు దొరకక నిలిచిపోయిన యువకుల గతి యేమి?

పాశ్చాత్యదేశములవలె మన దేశమందు కర్మాగారములు లేవు, యంత్రములు లేవు. సేనానావికాదళములు పరహస్తగతములు. వాణిజ్యము సహితమంతే. ఏమి చేయవచ్చును? అను నార్తారావమే కాని మన యువకుల కుత్సాహమంత్ర మేదీ? మార్గదర్శకు లేరీ? నావలన పనిగొమ్ము తల్లీ, యని భారతమాతకు చాగిలపడు కుమారుని లేవనెత్తి తగినపని చూపు పుణ్యపురుషు లేరీ?

ఈ సమస్య నూతనమైనది. పూర్వపు నాగరికతలో నిట్టి హృదయవిదారకస్థితి లేకుండెను. కాలచక్రము తిరుగుటవల్ల నిట్టి నూతన సమస్యలు రాక తప్పదు. వీటికి తగిన సదుపాయముల బన్ను పని సంఘనాయకులకు ముఖ్యకర్తవ్యము. ఇట్టి స్థితికి కారణ మరయుదము.

ఈ దేశపు ముఖ్యవృత్తి వ్యవసాయము. జనులు వసించునది జనపదములందు, గ్రామములందు. ఆవ్యవసాయము మాని గ్రామములను వదలి, సేవకోద్యోగములపై వలపుచే పట్టణములందు గుమిగూడి, యీ యవస్థలకు పాలగుచున్న భారతీయ యువకులను మరల గ్రామములం జేర్చువా రెవరు? అట్లు చేరినచో వారికి తగినపనుల నేర్పరుచువా రెవరు? ఇదియే కర్తవ్యమని దేశబంధుచిత్తరంజనునివలె నమ్మిన ప్రముఖు లందరును గూడి గ్రామములలోను, తాలూకాలలోను ప్రస్తుత మేర్పడిన కాంగ్రెసు సమాజములద్వారా వీరికి మహాత్ముని రాట్నపుభిక్ష దయచేసి గ్రామజీవనమున కలవాటు తప్పిన వీరి కందలి సుఖముజూపి వీరల యవస్థ మాన్పరాదా?

గ్రామములలో పనిలేదా? ఉపాధ్యాయులకు పనిలేదా? వైద్యు లక్కరకు రారా? తటాకములు, బావులు త్రవ్వింపగల యింజినియర్లు పనికిరారా? చదువ నేర్చిన కృషికులున్నచో చేదా? అయ్యో, అన్నపూర్ణాదేవి అధిదేవతయైన యీ దేశములో నాకలెత్తినవారి కన్నములేదా? పనిచేయువారికి పనులులేవా? ఏల నగరమోహముచే నీ క్లేశము? పూర్వమార్గమును విడిచితిమి. నూతన మార్గము లలవడలేదు. రెంటికిని చెడిన రేవడవలె మన మీ నూతన దుఃఖము నొడిగట్టుకొంటిమి.

ప్రజ్ఞావంతులగు దేశనాయకు లీ తరుణములో మన యువకులకు సన్మార్గదర్శకులై దేశము నుద్ధరింపరాదా!

—చ. భా.

పూవుల గడియారము

మనకు విద్యాలయములలో బోధింపబడినట్లు ప్రపంచపు వింతలు తొమ్మిది యున్నను, అవి మన తాతలనాటికి చెందిన వగుటచే ప్రాతపడి పోయినవి. నేడు ప్రపంచమం దన్నిదేశములలోను వింతలు పుట్టుచున్నవి.

అట్టివానిలో ఎడింబరోలోని గడియారములను తయారు చేయు జేమ్సురిట్చీగారు నిర్మించిన పూవులగడియార మొక వింత. వీరత్యద్భుత ప్రతిభావంతు లనుట కీ గడియార మొక నిదర్శనము.

ప్రకృతిరామణీయకతను, బట్టియు చారిత్రక ప్రసిద్ధిని బట్టియు గ్రేట్ బ్రిటన్‌లోని సుందరములగు వీథుల లో నొకటగు ప్రిన్సెస్‌వీథి (ఎడింబరో) దక్షిణపుభాగమున నీగడియార మున్నది.

చరిత్రప్రసిద్ధమగు ఎడింబరో కోటకు పోవుమార్గమున, నొకవైపున చిత్రకళాభవనములును, నింకొకవైపున ప్రిన్సెస్‌స్ట్రీట్ తోటలును గల యొక్క దిబ్బ కలదు. ఆ తోటలలోనికి ప్రవేశించుచోటుననే స్కాట్లాండు దేశపు మహాకవి యగు సర్ ఏలెన్ రామ్సేగారి శిలావిగ్రహమునకు దిగువభాగముననే యేటవాలు ప్రదేశపు కుడివైపున నీగడియారము నిర్మింపబడినది.

బయటనుండి చూచుట కది యెనిమిదియడుగుల నడిమికొలత గలిగిన ముఖభాగముపై తిరుగుచున్న పెద్ద పెద్ద ముల్లుగలిగి యొక్క మామూలు గడియారము వలెనే యుండును. అది యేటవాలగు ప్రదేశమున నుండుట వలన వీథిలోనుండి తోటలలోనికి పోవుమార్గమున నుండు మెట్ల వద్ద నుండి దాని ముల్లు తిరుగుటను తోటలోనికి పోవు నెవరైనను చూడగలరు.

ఆ గడియారపు ముళ్ళపై చిన్నిచిన్ని పూలమొక్కలు పెంపబడు చున్నవి. అందుచేత నా ముల్లు కదలు చున్నట్లు కనబడక, చిన్నముల్లుపై కొన్నియు, పెద్దముల్లుపై కొన్నియు వేలువేలురంగుల పూలవరుసలు కదులుచున్నట్లుండును. ఆగడియారపు ముళ్ళకీలకము అమర్పబడిన నైపుణ్యమువలన, ఆ యేటవాలగు ప్రదేశముపై పడు వాన గాని, మంచు గాని గడియారముపై బడి లోని యంత్ర నిర్మాణము చెడకుండనుండును. అందుచేత వర్షము వలన గాని, వాతావరణస్థితిలోని, యేమార్పువలన గాని యా గడియారపు మరలు చెడిపోవు;గడియార మాగిపోదు. ప్రతిదినమును 'కీ' యిత్తురు. గడియారము కాలమును సరిగా తెలుపుచుండును. దాని నచట నేర్పరచిన నాటి నుండి యింతవరకు నే నాడును కాలమునం దింతయేని వ్యత్యాసము నది చూపలేదు.

గడియారపుముఖముపై "Tempus fugit 1928" అని వ్రాయబడి యున్నది. దాని యర్థము "కాలము పరువెత్తి పోవుచున్నది" యని సంవత్సరసంఖ్య ప్రతియేడును మార్చబడును. గడియారమువైపు చూచుటవలన నాదినమున నప్పు డెంతవేళ యైనదో తెలుపుటయేకాక నా సంవత్సరమును తెలుపుచు 'లాటిన్' భాషయందు 'కాల మతిత్వరగా గడచిపోవుచున్న'దనియు, నే విషయమున గాని యాలస్యమైన హాని కలుగుననియు నది హెచ్చరించుచున్నది. ఈవిధముగ నిది యొక్క గొప్ప వింతగడియారమై మనకు 'సహజ'మగు కాలమును తెలుపుచు ముఖ్యమగు హెచ్చరికను చేయుచున్నది.

మొట్టమొదట నిది లీత్ స్ట్రీట్ నందలి 25 వసంఖ్య గల గృహమున గడియారపు నిర్మాతలగు జేమ్సురిట్చీఅండ్ సన్ వారిచేత 1905 సం. ప్రాంతమునందు నిర్మింపబడినది. తరువాత నీకంపెనీవారిచేతనే యిట్టివి బ్రిడ్లింగ్టన్, సౌత్‌సీ, లివర్‌పూల్ (గ్రేట్ బ్రిటన్), ఆస్ట్రేలియాలోని, సిడ్నీయందును నెలకొల్పబడినవి. ఈపూవుల గడియార మొక్కొక్క దాని ఖరీదు సుమారు రూ. 2550 (సుమారు పౌ. 170) అగును.

ఇటు లీ చక్కని పూలగడియారములు విహారవనములకును, వస్తుప్రదర్శనశాలలకును, కవాతుమైదానములకును మనోహరమును నుపయోగకరమును నగు నొక నూత్నపనయ మగును.

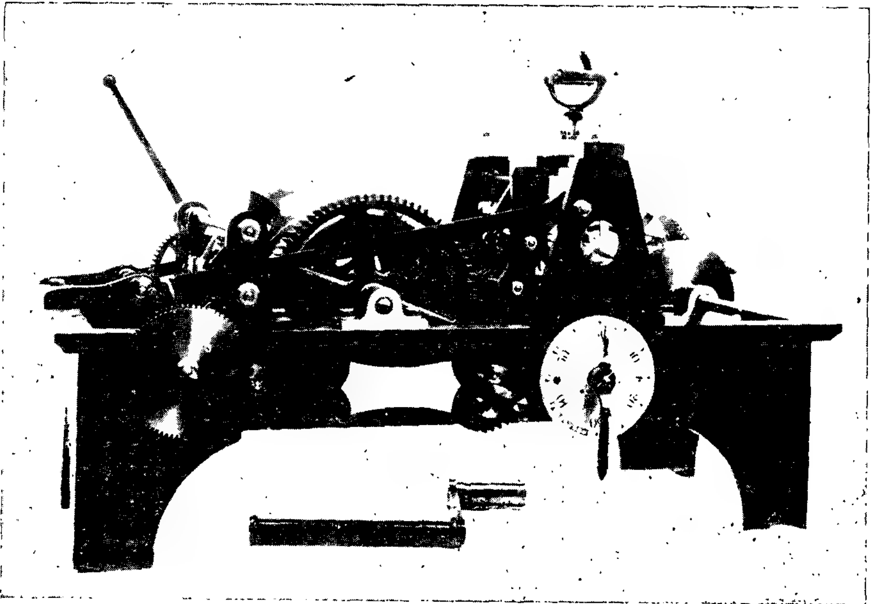
బాలకుల కర్తవ్యములు

అధ్యక్షులు మాసరిక్‌గారు బడిపిల్లలకు ఉపన్యసించిన విషయము

అక్టోబరు నెల 27 వ తేదీని జెకోస్లొవేకియా స్వాతంత్ర్యస్థాపన దశమసాంవత్సరిక దివసమున, ప్రేగునగరములోని యన్నిపాఠ

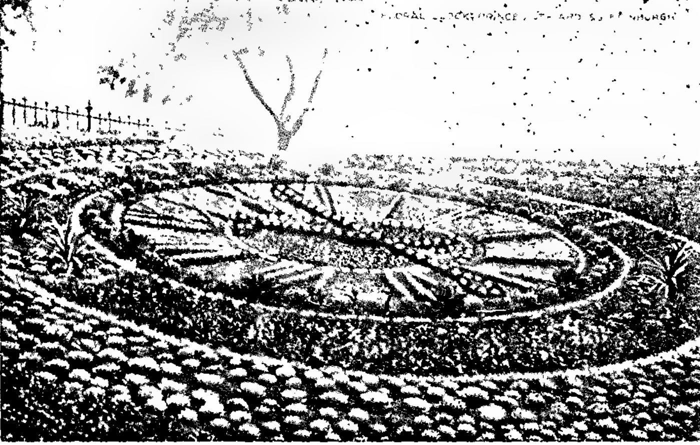
పూవులగడియారము

చిత్రము ౧

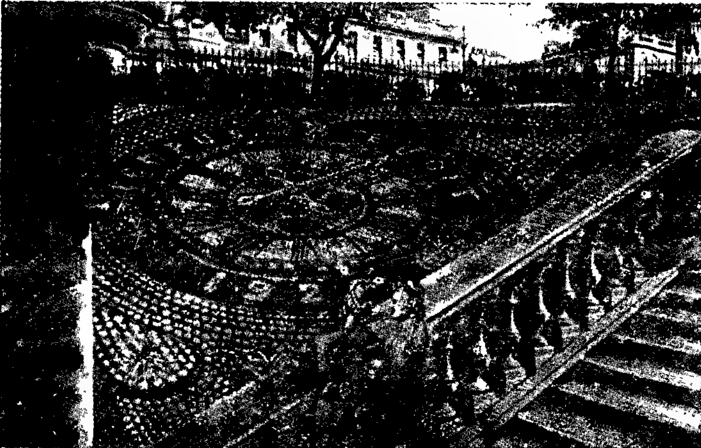

చిత్రము ౨: గడియారమునందలి యంత్రనిర్మాణము

పూవుల గడియారము

చిత్రము 3

చిత్రము ౪

శాలలయందలి బాలురు 15000 మంది తమ రిపబ్లిక్ అధ్యక్షు నభినందించుటకు సమావేశ మైరి. అపు డధ్యక్షుడు వారల కీరీతి నుపదేశించెను:—

సుస్వాగతము!

నేనిప్పుడే మన సైనికదళముతో మన రిపబ్లిక్ యొక్క పదియవసాంవత్సరిక మహోత్సవము నారంభించితిని; ఈయుత్సవమును జరుపువారిలో నిపుడు బాలకులు మీరు ద్వితీయస్థానము నధిష్ఠించి యున్నారు. మనమందరమును చేరి మనసార ముచ్చటించుకొందము.

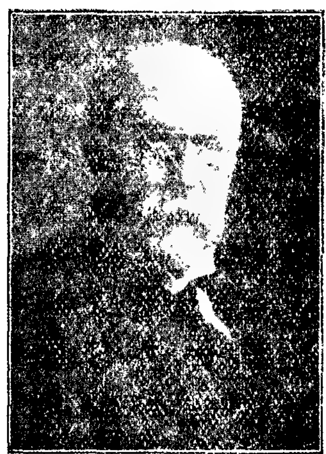
నా బాల్యమున నేనాశీర్వదింపబడిన రీతిని, నేను మీకు ఆరోగ్యమును, ఈశ్వరానుగ్రహమును కలుగుగాకయని యాశీర్వదించుచున్నాను. మీరు ఆరోగ్యమును బడసి దానిని కాపాడుకొనుటకు తగు జాగ్రత పూనవలయును. అది కష్టమైనది కాదు. పరిశుభ్రముగా నుండుడు; నీటికి భయపడకుడు; స్నానము చేయుడు; ఈదులాడుడు; మంచిగాలిలో యథేచ్ఛముగ తిరుగుడు; సూర్యరశ్మి మీ శరీరములకు సోకనిండు; మీరుండు గదులను ఇండ్లను బాగుగా గాలి సోకులు నట్లుంచుకొనుడు.

మితిమీరి తినకుడు; మత్తునిచ్చు నే పానీయమును త్రాగకుడు.

హాయిగా నాడుకొనుడు; కాని, మీరు విద్యనభ్యసించు నపుడు మనః పూర్వకముగ పరిశ్రమించి అభ్యసింపుడు. బడియందైనను పని నెగవేయ జూడకుడు. ఒకప్పుడు నే నొరులకడ పని నేర్చుకొని యుంటిని. వారి యెడ నేనెంతయు కృతజ్ఞుడను. పనిచేయుటవలన నే మనము ప్రత్యక్షముగ కార్యానుభవమును పొందగలము.

'సాకోల్స్' అను మన తాలింఖానాలయందు చేరి ఆటలయందు, నవి ప్రతిబోధవంతములగు వ్యాయామ క్రీడలందును పాల్గొని మీ శరీరములను గట్టిపఱుచుకొనుడు.

మీరు పెద్దలగుచున్నకొలది ఏయే వృత్తికి చెందనవారు—పనివాండ్రు, రైతులు, పారిశ్రామికులు, ఉపాధ్యాయులు, శిల్పులు, చిత్రకారులు, రచయితలు-కాగోరుదురో నిర్ణయించుకొనుడు. కాని ఏవృత్తినిగైకొనినను కష్టపడి మనః పూర్వకముగా పనిచేయుడు. స్థానమునుబట్టి, శక్తి ననుసరించి మనమందఱమును పని చేయవలసియున్నది. సంఘమునకు వివిధశాఖల కర్మకారులు నావశ్యకము. పనులను న్యాయముగ విభాగించి పొందుపరుచుకొనవలెను; కాని నిష్కపటముగా పనిచేయు మనమందఱము మన పనిలో నొకరికొకరు సమానులమే. మంచి పనివారికంటె నొకమంచి యధ్యక్షుని యందాధిక్యమేమియు లేదు. మున్నొక పెద్దభవనము కూలిపోయెనను విషాద విషయమును మీరు వినియే యున్నారు. దోషమెవరిదయినను, దానికి చేసిన పనిలోని వంచనయే కారణము. నిష్కపటముగ చేసిన పనివలన మనము మనలను మన పొరుగువారిని పోషించుకొందము. మనకు విధిగ నిర్వచింపబడినట్లు, మనము మనయిరుగు పొరుగు వారలను ప్రేమించుట కార్యరూపముననే కాని వట్టి మాటలతో కాదు. త్యాగరహిత జీవితము త్రను జీవితము కానేరదు.

మాసరిక్ అధ్యక్షుడు

అనుంగు బిడ్డలారా! మీరు త్వరలో పెద్దలగుదురు. కాలము పరువెత్తుచున్నది. మీరు తండ్రులగుదురు; తల్లులగుదురు మీబిడ్డలు మిమ్మెట్లు ఆదరించి గౌరవింపవలెనని మీరు కోరుదురో, యట్లే మీరును మీ తలిదండ్రులను ఆదరించి గౌరవింపుడు. మీరుచేయు

నన్ని పనులందును, మీ యెడల నితరులెట్లు వర్తింపవల యునని కోరుదురో అట్లే మీరు నితరులపట్ల వర్తింప వలయునను నియమమునకు బద్ధులై యుండుడు.

కొలది కాలములోనే, మన రిపబ్లికు నిబంధనలు మిమ్ములను దేశసేవ కాహ్వానించును. మీరు యోధులగు దురు; పౌరసంఘ సభ్యులగుదురు; పార్లమెంటు సభ్యుల గుదురు. ఏ పదవిని మీరు పొందినను పౌరధర్మములను నెరవేర్పుడు. తన ప్రజాస్వామిక నిర్మాణప్రణాళిక వలన స్వాతంత్ర్యమును రూఢిపరచు మీరిపబ్లికును ప్రేమింపుడు. మీ దేశమును, మీ ప్రజలను, మీ భాషను ప్రేమింపుడు.

మీతోడి పౌరులందరతోడను — వారియుద్యోగ ములు, వారి భాష, వారి మతమును భిన్నములైనను గానిండు—మీరుస్నేహభావముతో కలసి మెలగవలయును. మనమందరము సమానులము, మరి మనమందరమును సమాన స్వాతంత్ర్యమును కలిగి యుండవలయును. ఎవ రినిగాని, యే విషయమునగాని పీడింప మనకు అధికారము లేదు.

ప్రేగునగర బాలకులారా! మీరు మాతృదేశసేవకు నడుముకట్టునపుడు ప్రేగు నిక్కముగ మనయందఱకు జనని కాగలదనియు, నగరములకు నగరము కాగలదనియు, జాగ్రతతో గుర్తించి యుండుడు.

ఈ రిపబ్లికుయొక్క భావ్యధ్యక్షుడు, బహుశః మీయందఱిలోనే నిలిచియున్నాడు కాబోలు. ఓయీ భావిప్రియాధ్యక్షా, నీవును, నీతోడివారలను సర్వప్రపంచ మును కూడ నిశ్చయముగ నెమరుగన వలయును. మన చరిత్రకు కొలికిపూసలగు మన ఉత్కృష్ట ఆదర్శములను అపుడే నీవు సగౌరవముగ నెరవేర్పగలవు. ఇక ముప్పది నలుబది యేండ్లకు, ఓయీ కానున్న యధ్యక్షుడా, నీవీ చోటుననే బాలకులను, యువకులను ప్రబోధింతువు. అపుడు "రాజభవనముపై నెగురుచున్న పతాకముపై నున్న, మనపూర్వుల వద్దనుండి పారంపర్యముగా మనకు వచ్చిన—'సత్యమేవ జయతే'అను నాదర్శవాక్యమును ఎల్ల ప్పుడును, అన్నివిషయములందును పాలింతుమని కొన్ని యేండ్ల క్రిందట నీచోటుననే మనము మన మొదటి యధ్య క్షునికి వాగ్దానమొనర్చితి"మని నీవు వారికి చెప్పుము. పతాకమెట్లు సచేతనముగ నున్నదో, ఎట్లు మర్మర ధ్వనిచేయుచు, పలుకుచున్నదో వినుము! దానిని సంర క్షింపుము. నీ తరువాతివారికి దానిని నిష్కళంకముగ నప్పగింపుము.

ఈ యుపదేశవాక్యము లాంధ్రబాలకుల కును, యువకులకును ఆదర్శవాక్యములు కాగ లవను నాస మిక్కిలి కలదు.

(రివ్యూఆఫ్ రివ్యూస్)

స్త్రీలు—సంస్కారము

సర్ తేజబహదూర్ సప్రూగారు 'స్త్రీ ధర్మ' పత్రిక అక్టోబరు సంచికయం దొకవ్యాస మున, మన దేశమున స్త్రీలు ఈ క్రిందనివరించు సంస్కారములబడయనుద్యమించి, అవి స్వాయ ముగ గాని, అభిమానుల ద్వారా కాని ప్రవ ర్తింప జేయవలెననిరి.

౧. ప్రతి రాష్ట్రమునను బాలికా పాఠశాలలను, బాలికా కళాశాలలను సంస్థాపించుటకును, ఇదివరకు కంటె నెక్కువ సమృద్ధిగ సొమ్ము వినియోగపఱుచుట కును అనుగ్రహించునదిగ ప్రతిష్ఠానిక శాసనసభను కోర వలెను.

౨. శాసనసభలవారు బాలికావివాహ విషయము శాసించుటయందు పూర్వాచార పరులుగ గన్పడినచో, దేశమందలి విద్యాసంపన్నులగు యువకులు ఒకసమితిగ నేర్పడి, ఒకానొక వయసునకు లోబడిన బాలికలవివాహ మాడ నిరాకరింప వలయును.

3. విద్యాసంపన్నులగు బాలికలు యథాశక్తి స్వతంత్ర వృత్తుల నవలంబింప ప్రోత్సాహ మొందవలెను.

౪. సంఘసంస్కారమునకు తగులు ప్రతివిషయ మునను మన ప్రతినిధి సంఘములలో నెప్పుడు నొకకొంత మంది స్త్రీలుండులాగున మనము జాగ్రత్తపడవలయును.

౫. స్థానిక సంఘములందును, శాసన సభలందును ప్రాతినిధ్యము ప్రసక్తించినంతవఱకు లింగభేదానర్హతలు సంపూర్ణముగ నిరస్తములు కావలెను.

౬. నేడు కలదానికంటె స్త్రీకి బలవత్తరమగు న్యాయ నియతస్థాన మొసగులాగున వ్యక్తిగత న్యాయ నియమములను సంస్కరింపవలెను. ఆ స్త్రీహక్కుల విషయమై 'హిందూలా' ఆమెకు గలిగించిన నికృష్టస్థానము మనమున్నిన్నాళ్ళుగ సాగనిచ్చుట నాకెంతయు నసంగతముగ తోచుచున్నది.

ఇదియే యొకతెగక వ్యవహారముల బెంచుచున్నది. మఱియు నా అనుభవమున నేను చూచితిని, న్యాయనియమము (లా) ఆమెకొక నిర్ణీతస్థానమిచ్చిన సందర్భమున సైతము అవివేకులగు మగ చుట్టములును, ఆశ్రితులును ఆమెను దుర్గతి పాలు చేయుచున్నారు. వేరు కారణములకంటె, మగవులు తాను చూచుకొను సామర్థ్యమామెకు లేకుండుటయే దీనికి ముఖ్యకారణముగ కన్పడును. విద్యాభివృద్ధి దానికి కొంత విరుగుడు కావచ్చును గాని, శాశ్వత చికిత్స సిద్ధింపవలెననిన మాత్రము మన న్యాయశాస్త్రములే మూలసూత్రము కీమార్పు గావింపవలెను.

జేబరు విల్లు

'ది అనిమల్ ప్రొటెక్షన్ క్లిప్‌షీట్' (అక్టోబరు ౧౭) పత్రికయందిట్లున్నది.

భారతదేశపు మొదటి మొగలాయి పాలకుడగు బాబరు హుమాయూను నుద్దేశించి యొక విల్లు వ్రాసెను. దానితొలుపు రెండు ప్రతులిపుడు కనబడుచున్నవి. ఒకటి భూపాలసంస్థాన పుస్తక భాండాగారమునను, రెండవది కొల్లాపురపు రాజారామ కళాశాల ప్రిన్సిపాలగు బాలకృష్ణగారియొద్దను కలవు. రెండవది కొంత సమగ్రముగ కన్పడును.

"కుమారా, భారతరాజ్యము వేర్వేఱు మతములతో నిండియున్నది. దానిపయి నీకధికారము ప్రసాదించిన పరమేశ్వరునకు సన్నుతి. హృదయఫలకమునుండి మతద్వేషము లెల్లను తుడిచివేయు భారము నీపై నున్నది. ప్రతిమతము ననుసరించియు న్యాయపాలన మొనరించుచుండుము. ముఖ్యముగ గోహత్య మానుము. దానభారతీయుల హృదయములు నీకు వశమగును. అటుపై దేశీయులు రాజాదరమున సంగ్రథితులగుదురు.

ప్రభుత్వశాసనమునకు లొంగియున్న యేజాతికి చెందిన ఆలయములను, విగ్రహములను విధ్వంసము చేయకుము. రాజన్న ప్రజలకును, ప్రజలన్న రాజునకును ప్రీతి కుదురులాగున న్యాయవిచారణ సల్పుము. కఱకు కత్తికంటె ఆదరము ఇస్లామునకు హితము గూర్పగలదు.

షియా సున్నీ భేదములు విస్మరింపుము; లేనిచో ఇస్లాము దౌర్బల్యము బట్టబయలు.

భూతాత్మకమగు దేహమున భూతములవలె వివిధ మతావలంబులగు ప్రజలు మైత్రిగలిగి, ఐక్యముగలిగి, రాజ్యదేహమును రోగపటలమునుండి కాపాడుదురుగాక! పరిపాలనా విధానముల నిర్వహణానుభవము నీకు చేకూరుటకుగాను ఐక్యసంధాయక శిరోమణి తైమూరు వృత్తాంతము ఎల్లపుడు నీ కండ్లయెదుట నుండవలయును."

'జమాదీ ఉల్ అవల్' ౯౩౫ ఎ. హెచ్.

మాంసభక్షణము వలని ముప్పు

'ది ఓరియంటల్ వాచ్‌మన్ అండ్ హెరాల్డ్ ఆఫ్ హెల్త్' నవంబరు సంచికయందీ క్రిందిరీతి నున్నది:

శాకాహారపరత్వమనునది కేవల భక్షణమున నీతికాని, ఒకజాతి యభ్యాసముకాని కాదు. నిర్మాంసాహారము ఆరోగ్యరక్షణమున మంచి ప్రభావముగలది. మాంసభక్షణమున ముప్పులున్నవి.

జంతువులలో రోగము లుండుట తెలిసినవిషయమే. మాంసపరిశోధనలు రోగగ్రస్త జంతువుల యున్కిని గూర్చి కావలసినంత సాక్ష్యమిచ్చుచున్నవి.

మాంసము బాగుగ వండుట కొంతవరకు క్షేమకరమే. రోగబీజములు సత్తువ చెడి సద్యోరోగ జనకములు కాకపోవచ్చును. కాని రోగ యుక్తమగు మాంసమెట్లువండినను నిర్దుష్టమగు నాహారముగ మారజాలదు. ఏ వంటపనియును, ఆహారద్రవ్యములును, ఆరోగ్యమును ఒకవస్తువున నెక్కింపజాలవు. మఱియు, సర్వసాధారణముగ మాంసము వండుట మాంసమందలి హానికారక గుణములను తొలగించుటకై కాదు; అందలి 'మాంస' పరిమళము తెప్పించుటకే. ఈ పరిమళము మాంస' రసములలో నిమిడియుండును. ఈ రసములే జంతుసంబంధములగు విషములకు ఉనికిపట్లు.

ఆరోగ్యము చెడిన జంతువుల మాంసము తినుట వలన వెంటనే కలుగు రోగముమాట ఒక్కటే కాదు మాంసభక్షకుడు యోజింపవలసినది. మాంసాహారమున గల వ్యర్థపదార్థములను, విషపదార్థములను త్రోసివేయుటకు తామువడు శ్రమాధిక్యమువలన లోపలి కోశములకు స్వాస్థ్యము భంగపడును. మాంసాహారము కొంతకాలమునకు ఆరోగ్యము చెఱచును. నిర్మాంసాహారము విలువను, మాంసాహారము వలని యొగ్గలను, యథార్థముగ తెలియజేయు విషయముల బట్టి చూచిన, శాకాహార పరత్వము పిచ్చి 'ఛాందసపు' ఆశయము కాదని గమనించుట యుక్తము.

మాంసాహారప్రియులు దీనిని గుర్తించి మాంసభక్షణమును మాని ఆరోగ్యమును పెంపొందించు కొనదగుదురు.

తెల్లవారు, నల్లవారు.

'బంధగతమగు భారతదేశము: స్వతంత్రతకు దాని హక్కు' ('India in Bondage: Her Right to Freedom') అను గ్రంథమున డాక్టరు జె. టి. సండర్లాండుగారిట్లు వ్రాసిరి.

నా భారతదేశపు దీర్ఘయాత్రలయందు సర్వసాధారణముగ ఆంగ్లేయులు (గౌరవార్హులు కొందఱు తప్ప) దేశీయులగూర్చి వారెంత ప్రబుద్ధులైనను, ఎంత విద్యాసంపన్నులైనను, ఎంత శీలవంతులైనను సరే—ఏమకెంతయో లోకువవారుగ మాటాడుచు, వారినట్లు చూచుచుండుట నేను కనుగొంటిని. రైల్వేప్రయాణములందు వారు తమంతటనే తక్కువ నరకపుబండ్లలో నెక్కక తప్పదు. స్టేషనులయందు వారు ఆరబయటనైన నుండవలయును, లేదా పశువులకైన యోగ్యములు కాని చిన్నిగదులలో నిరుకవలయును. వారు 'కఱిమొద్దు' లని పిలువబడుట నేను తఱచు వింటిని. అతి క్రూరమగు నపచారమునకు వారు పాత్రులగుటయు నేనెన్నియో సారులు చూచితిని. ఒక పెద్ద బొంబాయిహోటలులో ఒక ఆంగ్లేయోద్యోగి తన లావైన చేతికఱ్ఱతో తన నౌకరును, ఏదోచిన్నతప్పు చేసెనని, దయమాలి తెగమోదుట నేను చూచితిని. ఆ నౌకరు చక్కనివాడు; విద్యాసంపన్నుడు. బుద్ధిసామర్థ్యమున తన యజమానునితో సమానుడుగను, 'పెద్దమనిషి' తరహా లక్షణములకు ఆతనికంటె నెంతయో మిన్నగను పొడసూపెను. వర్తకులు, బ్యాంకరులు, ప్రభుత్వోద్యోగులునగు ఆంగ్లేయులు కొందఱు నన్నెంతయో గౌరవముతో సత్కరించినవారే, వెంటనే భారతీయులగు తమ సేవకుల యెడను, క్రిందియుద్యోగుల యెడను మిక్కిలి కఠినమనముతో వర్తించిన విధ మెంతయు నివ్వెఱగొల్పెను. నాపట్ల వారు 'పెద్దమనుష్యులు', భారతీయులపట్ల 'పెద్దమనుష్యులు' తప్ప మఱేమైన నగుదురు. అమెరికను బానిసతనపు దినములలో దక్షిణమున యజమానులు (కొందఱు) తమ బానిసలయెడ వర్తించిన విధము నాకెల్లప్పుడు స్మరణదగులు చుండెడిది. ఇదంతయు వింతయు కాదు. ఒకజాతిని, అది వలదనుచున్నను పరాధీనతయందు నిలుపు ఆశయము, వ్యక్తులను బంధముల నిలుపు ఆశయము నొక్కటే.

'ప్లాంట్ పిల్స్' వలన పూలగుత్తులు

ఏ ఋతువైనను నీటిపాత్రలయందు పూవులు వియును. వెలుగక్కఱలేదు; ఎఱువక్కఱలేదు; మట్టియక్కఱలేదు ఎట్లు విరియును?

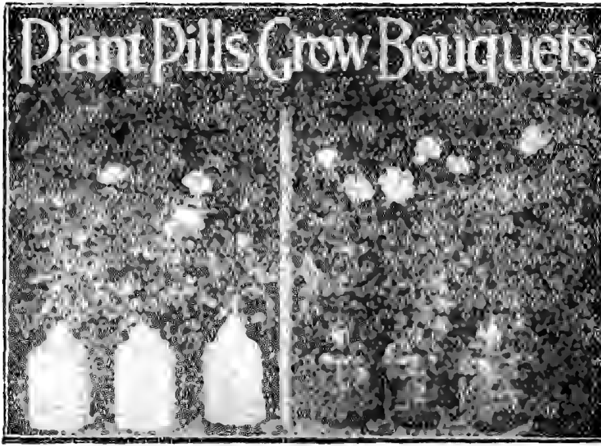
ఈ రహస్యమంతయు నొకఘుటికయం దున్నది. అది బొటనవ్రేలంత పరిమాణము గలదై, ఒక అంగుళము పొడవు గలిగియుండును. వెల తక్కువయే.

కాలిఫోర్నియా విశ్వవిద్యాలయమునకు చెందిన డాక్టరు డబ్ల్యు. యఫ్. గెరిక్ గారు ఏడుసంవత్సరములు పరిశీలనము సల్పి ఈ విచిత్రఘుటికను తయారుచేసిరి. ఆ విశ్వవిద్యాలయమున ఆకబయటను, లోపటను, సుమారు ౨౦౧ రకములకుచెందిన దాదాపు ౨,౧౦౧ మొక్కలు ఏ నిర్ణీత దినమునకైనను పూవులు పూచులాగున నేర్పాటు జరిగినదట.

చలికాలమున సైతము, ఇండ్లలో నుండు కొలదివేడిమికే ఘుటికలోనుండు రసాయనద్రవ్యముల ప్రభావమున మొక్కలు పెరిగి పూచుచున్నవి.

ఏడాదిపెరిగి చచ్చు పైరులు సైతము ఇట్లేయే సమయమునకైనను పూచునట్లు చేయవచ్చును. —'పాప్యులర్ మెకానిక్స్'

[మాడరన్ రివ్యూ డిసంబరు, ౧౯౩౯]

౧. వేళ్లులేని రోజా మొక్కలు, 'ప్లాంట్ పిల్లు' చేర్చిన బుడ్లలో పెరిగినవి.

౨. తొమ్మిదివారములు వయసుగల కొలంబియా రోజా మొక్కలు. ఇవి ఎనిమిదిఅంగుళముల ముక్కలనుండి పెరిగినవి. ఇవి ఎన్నడూ నేల సోకినవి కాకున్నను వేళ్లు బాగా పెట్టియున్నవి.

ఇటలీలోని ఫాసిస్టు సైనికులు అనుసరింపవలసినపదియాజ్ఞలు

౧. శాంతి నిరంతరముగ నుండవలయు ననుమాట ఫాసిస్టు నమ్మరాదని జ్ఞాపకముంచుకొనవలయును.

౨. చెరసాలలలో జీవితము ఎన్నటికిని అపకృష్టమంతమే.

౩. ద్వారపాలకుడు ఒక్క గేసాలైనాగిన్నెను కాపాడుచున్నను, జన్మభూమిని సేవించుటయే యది.

౪. తోడిసైనికుని సోదరునిగ జూచుకొనవలెను. దీనికి కారణములు రెండు: అతడు నీకు సహవాసి; నీయాలోచనలే యతని యాలోచనలు.

౫. తుపాకులను, తూటాలను మీకిచ్చినది క్రొవ్వువారిచి మూలనుంచుటకు కాదు; అవసరము వచ్చినప్పుడు యుద్ధములో నుపయోగించుటకే.

౬. ప్రభుత్వము మిమ్ములను కష్టపెట్టుచున్నట్లు ఎన్నడును అనుకోగూడను కారణము, మీరును ప్రభుత్వములో నొకభాగమే. అది యిచ్చిన సైనికవేషమునే మీరు ధరించుచున్నారు.

౭. శిక్షణ ముండితీరవలయును. అది లేకున్న సైన్యమే లేదు. గందరగోళము, అపజయము మాత్రమే.

౮. ముస్సోలినీ అభిప్రాయము సర్వదా సరియైనదే.

౯. ఫాసిస్టులలో అవిధేయత అక్షమ్యమైన యపరాధము.

౧౦. అన్నిటికన్న నెక్కువగ బాటింపదగినయంశమిది: ముస్సోలినీ జీవితము.

[౯-౧౧-౧౯౩౭ తేదీనాటి "పబ్లిక్ ఒపినియన్" పత్రిక నుండి.]

ముస్సోలినీగారి యాదర్శములు

బెనిటో ముస్సోలినీగారు తమ స్వీయచరిత్రమున నిట్లు వ్రాయుచున్నారు:—

"ముందుముందు మీ కార్య విధానమేమి? చిట్టచివరకు మీరు చేయవలయుకొన్న దేమి?" అని నన్ను చాలమంది యడుగుచున్నారు.

వానికివియే నా సమాధానములు. నా కోసము నేనేమియు నడుగను. నావారికోసము నేనేమియు నడుగను. భౌతికములగు నట్టి యుపకారములు నాకక్కరలేదు. ఏ గౌరవములు నాకు వలదు. యోగ్యతాపత్రము లేవియు నేను వాంఛింపను. నన్ను చారిత్రకపురుషు నొనర్చునట్లు కనబడెడి, నన్ను సమర్థించు నేతీరుమానములను నేను కోరను. నా లక్ష్యము సరళమైనది. నా కోర్కె యిదియే: ఇటలీ గొప్పది కావలె; ఇటలీయన్న గౌరవము కలుగవలె; ఇటలీయన్న భయముపుట్టవలె. నా జాతిని పురాతనములగు ఘన యున్నత సంప్రదాయముల కర్హమైదానినిగ నొనర్చుటయే నా కోరిక.

ఐతిహాసికముగ, నేటి కించుమించొక నూరేండ్లనుండియు గోల్పోయినదానిని ఫాసిస్టుల పరాక్రమముతో మాజాతి మరల జయించవలయునని నాయభివాంఛ. అనన్యసాధారణమగు తన పరాక్రమము ప్రదర్శించిన పక్షము మాకోటసేన. యువకులపై నాకు నమ్మకమున్నది. వారి ఆధ్యాత్మిక భౌతిక జీవితమునకు శ్రద్ధాపూర్వకములు, తీక్ష్ణములు, అతితరోత్సాహ పూర్ణములునగు వారి మనసులే యాధారము. పగవారినుండి వచ్చినను సరే

ముస్సోలినీ.

సలహాలను నేను నిరాకరింపను; వారు సరళహృదయులైన సరి. చాడీకోర్లు, దేశద్రోహులు, కపటబుద్ధులు, నసత్యవాదులనగు శత్రువులను జూచిన నా కేవగింపు. ఆత్మగౌరవ భావమును, జాతీయైక్యమును, సర్వమాన

నైష్కర్మ్యమును, నీచములగు కడుపుమంటల మురికి కుంటలలో బడద్రోయువానిని నేను సహింపజాలను. ఓడిపోయి గాలిబ్రతుకు బ్రతుకుచున్నవారు, భవనమంతయు శాశ్వతముగ గూలిపోవుచున్నను దప్పించుకొని ప్రాణముల గాపాడుకొన్నవారు, దేశమును అవమానమునకు, నాశనమునకు బాల్పరచువారు, నొక్కొక్కప్పుడు మర్యాదగ నోరు మూసికొనినయైన పడియుండరు.

అన్ని యహంభావములను నాలోన నే ధ్వంస మొనర్చి వైచితిని. దేశభక్తులగు వారలనేకులవలె నేనును ఇటాలియనుల సేవాభారమును శిరసావహించుచున్నాను. నా ప్రతి హృదయస్పందనము మీదను అదియే ముద్రితమై యున్నది. వారికి సేవకుడనని నేను చాటుచున్నాను. ఇటాలియనులు నన్నర్థము చేసికొనుచున్నారనియు, వారు నన్ను ప్రేమించుచున్నారనియు నా యభిప్రాయము.

లోపములు లేక, ద్రోహచింతనము లేక, నిష్కాముడై, నిండు నమ్మకముతో నెవ్వడు నశింపించునో, అట్టి నాయకుడే ప్రేమపాత్రుడనుట నే నెరుగుదును.

అందుచే నిప్పటివరకు నా యొనర్చినదంతయు బరిశీలించుకొన్నప్పుడు నే నీసంగతి గట్టిగ జెప్పగలను. ఫాసిజము, ఇటాలియనులనుండి పుట్టినదన్న కారణమున ఐతిహాసిక పరిస్థితులనుబట్టి తప్పనిసరిగ నెదుర్కొనవలసిన సంఘటనములు కొన్నికలవు. ఇప్పటివరకు వాని నది యెదుర్కొనియే యున్నది. మున్ముందెదుర్కొనగలదు. ఇరువదియవ శతాబ్దపు చరిత్రపై ననివార్యముగు తన ప్రభావము నది ముద్రించితీరును.

[ఆర్. డబ్ల్యు. చైల్డుగారి యాంగ్లానువాదము. ౯-౧౧-౧౯౨౭వ తేదీనాటి 'పబ్లిక్ ఒపినియన్'నుండి.]

భారతదేశమున వ్యవసాయము

సర్ యమ్. విశ్వేశ్వరయ్య, (కె.సి.ఐ.ఇ.) గారు పూనా ఎంజనీరింగ్ కళాశాలయందు దుపన్యసించుచు మన దేశపు ప్రధానావసరములను దీర్చుటకు విద్యయు, ఎంజనీరింగు శాస్త్రము నెంతగట్టి యగత్యములో వివరించిరి. (ఈ యుపన్యాసము సెప్టెంబరు నెల 'ది మైసూర్ ఇకనామిక్ జర్నల్'లో ప్రకటింపబడినది) అందు వ్యవసాయ సమస్యను గూర్చి ప్రసంగించుచు వారిట్లు నుడివిరి:—

ఈ దేశమున వ్యవసాయము వృత్తిగా ప్రస్తుత మెక్కుడ కయిష్టముగ నున్నది. చాలినంత పొలము లేకపోవుట, ఆదాయ మల్పమగుట, ఏడాది పొడుగున పని లేకయుండుట—ఇవి యందుకు కారణములు. దుక్కి, వేత, కోతల సమయమందు తప్ప నీటి వసతులు లేని ప్రదేశముల రైతులకు మిగత కాలమంతయు నేమియు పనియుండదు. మెట్టకపంటల పండించుటకు ఏడాదిలోను సరిగా రెండునెలలు చాలును; మరి దాని పని యెడతెగకయే కొంతకాలమో యుండకుండుటచే మన రైతులు సేద్యపు పనుల నెపమున నేడాదినంతయు పాడు చేయుచుందురు. మోటారుకారుల నిర్మాణమున ప్రఖ్యాతి వడసిన హెన్రీ ఫోర్డుగారు తమ భూముల యందు తాము సంవత్సరమున ౧౫ దినములు మాత్రమే పనిచేసియు హెచ్చుపంటను పొందగలిగితిమని చెప్పిరి. అమెరికా దేశమునందు యంత్రపు పనిముట్ల యుపయోగము వలన వ్యవసాయమునకు వలయు మనుష్యుల సంఖ్య తక్కువ యగుచున్నను పంటలు మాత్రము నిస్సంశయముగ హెచ్చుచున్నవి.

మన దేశమున చాలభాగముల నవలంబింపబడు వ్యవసాయపద్ధతు లింకను ప్రాతకాలపు నాటివే. రైతులు బొత్తిగా నక్షరజ్ఞానశూన్యులు, దరిద్రులు, పొందుపాటు లేనివారు నగుటవలన నవీన శాస్త్రీయ పద్ధతుల విలువనెఱిగి వానిని వాడుకలో పెట్టుకొనజాలకున్నారు. మూలధనము, శాస్త్రీయపద్ధతులు, మంచి వ్యాపారజ్ఞానముతోడి కార్యదర్శిత్వమున వ్యవసాయము వృద్ధినొందవలయును. అనగా వ్యవసాయమును నిజముగ నొక పరిశ్రమగ నొనర్పవలయును.

యంత్రనిర్మాణవిద్య, రసాయనశాస్త్రము, యీ రెండును వ్యవసాయముతో నెక్కువ సంబంధము గలవి.

వ్యవసాయమునందలి శాస్త్రవిభాగమునకు చేరినవి: భూపరిశీలనము, విత్తనముల — యెరువుల యేర్పాటు, చీడపురుగు తెవుళ్ల నాశనము, పశుపోషణము, నవీన వ్యవసాయయంత్రముల — ఉపకరణముల యుపయోగమును. మన పెద్ద వ్యవసాయదారులు కొందరైనను దుక్కికిని, ఊడ్పునకును, కోతకును యీ పైపద్ధతుల ననుసరించి చేయుట నారంభింపవలయును. తమ నాగళ్లను, జలయంత్రములను, వ్యవసాయపు పనిముట్లను మరమ్మతు చేసుకొనుటకు తగినట్లు యంత్ర నిర్మాణవిద్యయందు ప్రతి రైతును ప్రాథమికశిక్షను పొంది యుండవలయును. నేను చూచిన కొన్ని నాగరక ఐరోపీయ దేశములలో నెన్నదగిన ప్రతిరైతును తన కత్యవసరమైన విద్యుచ్ఛక్తి మొదలగు వాని సహాయము లభింపనపుడు, అధమ మొక ఆయిల్ ఎంజిన్ (తైలయంత్రము) నైన కలిగియుండును. ప్రతి పట్టణమునను, చాల గ్రామములలోను. ఏదో యొక రకపు పారిశ్రామిక పాఠశాల లుండును. ప్రతి పెద్ద నగరములోను పారిశ్రామిక కళాశాలలు గలవు. వ్యవసాయమును, యంత్రనిర్మాణవిద్యయు పరస్పరము ననుసరించి యుండవలసినవి. ప్రస్తుతము వ్యవసాయదారులు యంత్రవిద్య యందలి ఓనమాలనైన నెరుగరు; నీటిపారుదల పనులయందు సంబంధము గల యే కొలదిమంది ఎంజినీర్లో తప్ప తక్కినవారికి వ్యవసాయము తెలియదు. ఐరోపీయ దేశములలో వ్యవసాయిక యంత్రవిద్యా నిపుణులు ప్రత్యేకముగ నున్నారు. వ్యవసాయ విచారణ సంఘము వారు అమూల్యములగు సలహాలను పెక్కిటి నొసగిరి. కాని పల్లెటూరి వారలలో వ్యవసాయవిద్య యెక్కువగ వ్యాపింపజేసి బ్యాంకింగు సౌకర్యములను కలుగజేసి. సహకారమును స్వయం సహాయమును ప్రోత్సహించి, వారికి మంచిమార్గమును జూపెట్టనిదే ఆ సలహాలు ఉపయోగకరముగ కార్యరూపమును పొందజాలవు.

వింతవస్తువులు

భారతీయ జీవనమున కళ, మతము రెండును సర్వముఖముల ప్రవహించుచున్నవి. పనివాడు అనుస్యూతముగు తన ప్రతిభతోడను, సహజకళా కౌశలముతోడను నిర్మించిన సుందరవస్తుజాలము కళాప్రియులకు సంతతోల్లాసము గూర్చుచున్నది. కేవలము విలాసప్రయోజనములకే కాక నిత్యజీవన ప్రయోజనములకు వినియోగపడు పీటలు, చెంబులు, ద్వారబంధములు, పాత్రసామానులు, ఆటవస్తువులు, తాంబూల కరండములు, తివాసులు, చాపలు, భోజనపాత్రలు, 'దేవుడు' సామానులు మున్నగు సామాన్యవస్తువులు సైత మీ గర్వములేని సంపదకు నిరూపకములై వెలయుచున్నవి. కాని అది అన్యసంపత్ వ్యామోహితులగు నేటి భారతీయుల యుపేక్షకు శోచనీయముగ గురియయి యున్నది. దీనికి ప్రబుద్ధులు నిష్కృతి చేయుచు, తమ పూర్వ వైభవములను, ప్రబోధములను స్మరించుచు పునరుద్ధరింప బూనుకొనుట యుక్తము. 'త్రివేణి' సంపాదకులు శ్రీయుతులు కోలవెన్ను రామకోటేశ్వరరావుగారు తమ పత్రికయందు ఇట్టి చక్కనిపనితనముతో నొప్పు వింత వస్తువుల ఛాయాచిత్రములు ముద్రించి యాపూర్వకళాసొంపు మన దేశీయుల స్మరణకు తేనుద్యమించుట యెంతయు నాదరణీయము. ఈచిత్రముల నిందు పునర్ముద్రింప మాకనుమతి నొసంగినందులకు వారికి మేమెంతయు కృతజ్ఞులము. ఇంకను వారి కిట్టివస్తువులగాని, వాని ఛాయాచిత్రములగాని యెవ్వరేని పంపినచో వారు వానిని తమ పత్రికయందు ప్రకటించి భద్రముగ త్రిప్పి పంపగలరు. వారి ఈ చక్కని ఆశయమును మన దేశీయు లాదరింతురుగాక!

—భారతి.

ఇంద్రాణీపూజ

శ్రీ రాజేంద్రకుమార శాస్త్రిగారు ఆశ్వినమాస ప్రవాసి పత్రికలో ఇటులు వ్రాయుచున్నారు.

భాద్రమాస సంక్రాంతినాడు వంగదేశమున పూర్వకాలమున ఇంద్రాణీపూజ చేయబడుచుండెడిది. ఇది కాలధర్మముచే మాసిపోయెను. ఇంద్రాణీపూజకుమాఱు పేరు రాటపుపూజ; రాటము నుద్దేశించియే ఈపూజ

జరిగెడిది. దీనికి కథాకల్పములు కలవు. స్త్రీలే దీనిని పూజించువారు. స్త్రీలే కథ చెప్పకొనువారు. 'రాటముచే ధనధాన్యములు వృద్ధియగును' అని ఈకథ. బాఁపన పేదరాలొకతె రాటముచే ధనధాన్యముల సంపాదించి గ్రామమున గౌరవము పొందుట కథాశరీరము.

గాంధిమహాత్ముఁడు దీనిని ప్రచారము చేయుచున్నాఁడో ఈపూజవలన సంగరమణులు దానిని చూపుచున్నారు. ఇంగ్లీషువర్తకుల కోరికచే ఎపుడు సర్కారువారు రాటమును మూల పడవేయించిరో అప్పటినుండియే ఇంద్రాణీపూజ లోపింపదొడగెను. ప్రొద్దునస్నానముచేసి పూజాదినమున గృహద్వారమును అలంకరించి స్త్రీలు మడికట్టుకొందురు. ఇంద్రాణీదేవిని చేసి పూజింతురు. స్త్రీలు తమంతతామే పూజచేసికొందురు. ఈపూజకు పురోహితుఁ డక్కఱలేదు. ఇంద్రాణీదేవి అనుగ్రహమువలన ముదియయు, నిఱుపేదయు అగు బ్రాహ్మణి రాటముచే ఎట్లు చాలడబ్బు సంపాదించి దేశముచే పూజింపఁబడెనో ఆ విషయమును స్త్రీలు కథవలన ప్రచారము చేయుదురు. పూజాదినమున పూజ చేయక స్త్రీలు జలగ్రహణము చేయరు. నాఁడు ఇంటిరాటమును దులిపి తుడిచి తైలసిందూరములతో అలంకరింతురు. అంతయును ఇంద్రాణీదేవికి నమస్కరించునపుడు రాటమునకును నమస్కరింతురు. రాటమును కీర్తించుట ఈపూజలో ముఖ్యపర్వము.

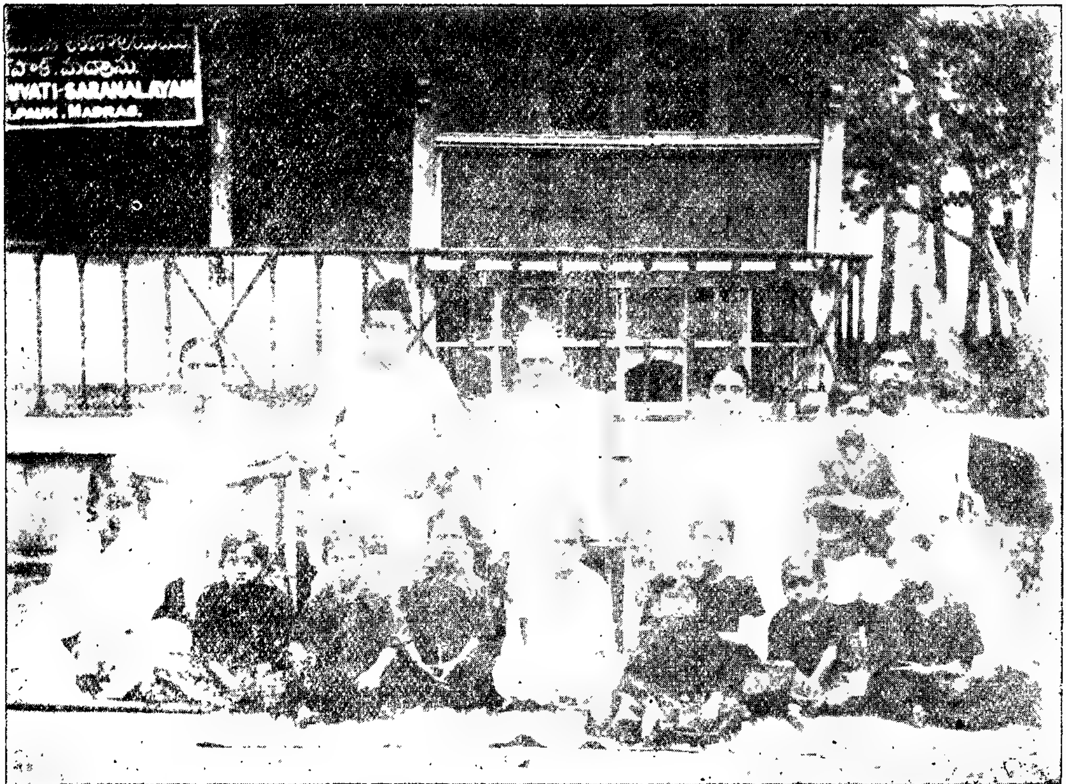
నేడు వంగదేశమున రాటము లేదు; రాటపు పూజయును లేదు. రాటముతోడుతోడుత ఇంద్రాణీదేవి పూజయు లుప్తమయి పోయెను. క్రొత్తగా అక్కడక్కడ రాటము చూడనగునుగాని ఇంద్రాణీపూజ మఱి లేదు. ఇంద్రాణీదేవివరమున దరిద్రులు ఎట్లు ధనికులగుదురో అదియు మఱి చెప్పువారు లేరు. రాటము వంగదేశమునకు ఒక సిరిగా నుండెను. ఆసిరి యిపుడు లేచిపోయెను. రాటపునూలుతీయు స్త్రీలందఱు ఇపుడది లేదని సూదులతో అల్లికపని చేసిగాని, నాటకములు, నవలలు చదివిగాని కాలము గడపుచున్నారు. మనకు సిరిసంపత్తులు ఇఁక ఎటు లుండఁగలవు? పాన స్వభావములో ఇంద్రాణీదేవి మనకు విముఖియాయెను. మనపూర్వు లింద్రాణీపూజచేసి ఇంద్రాణీదేవి కృపచే సుఖముండిరి. ఈపూజలో ఒకచో దానివలన తయారయిన వస్త్రములును, రాటమునుండితీసిన కొంచెము నూలును పండ్లును, పూవులును ఇవన్నియు భోగాస్పదములయ్యెడివి. ఇంటివారందఱును పరమానందముతో పూజాప్రసాదమును స్వీకరించువారు. రాజు మొదలుకొని బిచ్చగానివఱకు ఇండ్లయందు తమతమ శక్తికొలఁది ఈపూజ చేయుచుండెడివారు.

హిందూయువతీ శరణాలయము

దేవదాసీసంఘము స్త్రీప్రపంచమునొక భాగము. ఈసంఘమువారి వృత్తి ప్రాచీనకాలము నుండియు దేవ

శరణాలయమున పోషణమును గాంచుచున్న శిశువు.

హిందూయువతీ శరణాలయ వార్షికోత్సవము - కీల్పాకము, చెన్నపురి.

ఇందు యామినీ పూర్ణతిలకమ్మగారు ఎడమవైపున కూర్చుండి యున్నారు.

దాస్యము. వీరు నృత్యగీతాభినయములచే దేవళ్ల నారాధించుచు నవివాహితలై పవిత్రముగ జీవితమును గడుపుకొనుచుందురు. దేవాలయములనంటి ఈసంఘమువారికి మళ్లు, మాన్యములు గలవు. వీరివలన గాంధర్వవిద్య, భరతశాస్త్రము నభివృద్ధిగాంచినవి. ఇట్టి పవిత్రసంఘము స్వార్థపరమగు పురుషప్రపంచముయొక్క దౌర్జన్యముచే క్రమముగ ప్రభ్రష్టమయి, నైతికమార్గభ్రష్టమయి, యీనాటి గౌరవమును గోలుపోయి నింద్యజీవనము పాలయినది. సంఘసంస్కరణాభిలాషుల మనుష్యాళి దృష్టి యీ పతితసంఘముపైపునకు మరలినదికాదు.

ఆసంఘమునకు చెందినవారగు శ్రీయామినీ పూర్ణతిలకమ్మగారు పతితయయిన స్వసంఘమును ప్రబోధించి సన్మార్గప్రవణమును గావింప నెంచి ఆరేండ్లక్రిందట నీశరణాలయమును స్థాపించినది. అందామె మిగుల వ్యయప్రయాసములకోర్చి చిన్నవయసు వేశ్యాబాలికలను, తదితరులను, కొంతమందిని దెచ్చి వారి కుచితముగ నన్నపానాది సౌకర్యములు సమకూర్చి, విద్యాబుద్ధులుగరపి సచ్ఛీలవతులుగ జేయుచున్నది.

పవిత్రమగు దేవదాస్యముమాట యెటులున్నను, సంఘశరణాలయము పతితులయిన యీనాటి వేశ్యాసంఘమువారు మరల నైతికమార్గము నవలంబించి గౌరవముగ పవిత్రజీవితమును గడుపుకొనుట కెంతయు సహకరింపజాలునని తలపవచ్చును.

ఎక్కువమందిని సంస్కరించి సన్మార్గమునకు ద్రిప్పుట కీశరణాలయము చాలదు. కాని దీనిపోషణమే తిలకమ్మగారికి దుర్ఘటముగనున్నది. కాసులు లేక కార్యములు జరుగవుకదా! ఉదారాశయులు, సహృదయులునగు సంస్కరణాభిమానులందఱు నీ విషయమును గుర్తించి యీశరణాలయమునకు తగిన సహాయమును సమకూర్చి వేశ్యాసంఘ మభ్యున్నతిని గాంచు మార్గమును జూచుట లెస్స.

ప్రభుత్వమువారును, స్థానిక ప్రభుత్వములవారును ధనరూపమున నీశరణాలయమునకు సహాయము చేయుటావశ్యకము. శ్రీ తిలకమ్మగారును వేశ్యాసంఘ సంస్కరణమే తమపరమార్థముగ నెంచుకొనవగుదురు. ఇతరులను ననాథల విషయమై యామె తలపెట్టకుండుట శ్రేయము.

—భారతి.

ఆంధ్రదేశములోని ఎఱుకులభాష

చిన్నతనములోనిఅనఁగా పదునాల్గు పదునేనేండ్ల ప్రాయమున మా స్వగ్రామమగు చెందుర్తిలో నేనుండువాఁడను. అందు, జమీందారుల జీతగాఁడొక యెఱుకు, వేటకాఁడు పిట్టలను బట్టుకొనుటకై నియమింపఁబడియుండువాడు. వాని పేరు సుబ్బుడు-వాఁడు, వాని తలిదండ్రులు సోదరులు నొక విచిత్రమైన భాష మాటలాడుకొనెడువారు. మా యూర నాంధ్రము తప్ప నితర భాషలు మాటాడువారు లేరు. అది యేభాషయో తెలిసికొనఁదలఁచితిని. ఒక్కనాడు మా తోఁటలో మామిడిచెట్టు క్రిందికి సుబ్బఁడు వచ్చినాఁడు. ఓరీ మీ భాష నాకు నేర్పెదవా యని యడిగితిని. నేర్పెదనని సమ్మతించినాఁడు. రెండు మూఁడునాళ్ళు కొన్ని రాలిన మామిడికాయలిచ్చి కొన్ని పదములను వ్రాసికొనుచుండువాఁడను. అప్పటికి నాకుఁ బట్టణములలోఁ బరిచయము లేదు. ఏ భాషకు సంబంధించినదోయను నూహ లేదు. వ్రాసికొన్నాఁడను. సుమారు నలువది సంవత్సరములైన నగును. ఒక ప్రాఁతపుస్తకములో నే నీనడుమ నా కాగితమును గనుఁగొని చూచితిని. అది యఱవముతో సంబంధము కలిగి కనఁబడుచున్నది. ఆ భాషతోఁ గొంచె మిప్పుడు పరిచయము గలవాఁడవగుటచే నానందమునుబొంది యెఱుకు చెప్పిన మాటలను గొందఱయినఁ జూచెదరని యిందు దెలుపుచున్నాఁడను. ఈ మాటలపై వాగనుశాసనత్వము నా వదలఁచుకొనలేదు. అవసరమైనవారికే మేని నుపయోగింపవచ్చునని తలఁచెదను.

ఈ జాతివాండ్రలో నాఁడువాండ్రే ప్రాంతములలో ముష్టియెత్తెదరు; రక్షపోసులు గట్టెదరు. ఆఁడువాండ్రకు రహస్యముగా సంతానము, కలుగుటకై సాధనములు చెప్పుదురు. ఆలుమగలకు దృఢానురాగము కలుగుటకై మందు లిచ్చెద మందురు. వశ్యక్రియలు చేయుదు మందురు. తాటియాకు బుట్టలు, గిలకలు నమ్మి, ఈఁతపేళ్ల బుట్టలల్లియు జీవింతురు. ఎఱుక చెప్పెదరు. సీతాకళ్యాణము మృత్యుంజయ విలాసము మున్నగు యక్షగానములలో నగపడు నెఱుకలసాని లిట్టివారుగ నే యున్నారు. వీండ్రు పదిమంది చేరి మాటలాడుకొనునపుడవి వినువారి కెఱుకలభాషవలెనే కనఁబడును. తెనుఁగు నఱవమును గుచ్చెత్తి మాటలాడుదురు. చూడఁగా వీరు పూర్వము అఱవ దేశమువారే. ఈ దేశమునకు వచ్చి వందలకొలఁది సంవత్సరములగుటచే, గొన్ని మాటలు మఱచిపోయి వాని స్థానమునఁ దెలుఁగుమాటలు వేయుచున్నట్లు ఊహింపవచ్చును.

కోడి = కోయి	కాకి = కావురుగం
గ్రుడ్డు = ముట్ట	నెమలి = నెవిలి
మాంసం = కర్రి	గడ్డిపిట్ట = కిరిటి
కుంజా = పిల్ల	చిలకబాతు = కెలవ
కాజు = కెరాడి	చారబాతు = తారావు
గోర = నానాయం	ముగుబాతు = సూటం
నత్తకొట్టు = సొగిడి	పరజలు = శిరగ
కామిరేడిపిట్ట = పెరక్కడిది	లావు = చాల
పిట్ట = కుంజు	అధికం = అరగం

కారుకోడి = కాటుకోయి చాలగలవు = లావు, దెచ్చిబిక్కరం

జెట్టికొంగ = పోడకొక్కు కొంచెమున్నవి = అరగం ఇల్ల

కోంగ = కొక్కు
పేపరాయి = నైరెం

గుజ్జము = కుదర
దోరపోతు = దోరెగం
ఏనుఁగు = ఆన
పంది = పౖని
రాౖత్రి = నావారు
పగలు = పగమారి
ఈవేళ = ఈమాను
రేపు = తల్లారి
ఎల్లుండి = మర్నాడు
నిన్న = నేసు
మొన్న = మర్నాడు
నిన్నగాకమొన్న =
నేసల్ల దెముదినేసు]
చేతులు = కయ్యి
కాలు = నడపానం
కన్ను = సూపానం
నోరు = మూజి
వెంౖడుకలు = మొగిరి
ౖవేలు = వేలు
ఛాతి = సెంజుబోర
ౖస్తనములు = సెంజుగలు
నడుము = నిడువు
కడుపు = వరిగి
ౖపేగు = కొడ
ఎఱుపు = ఎఱ్ఱవాయం
నలుపు = కరతవాయం
పచ్చ = పసురు
పసుపు = మంజల
తెలుపు = ఒలుపు
బట్ట = తుని
గోచి = ఉడతందుని

నల్లలేడి = కడితిౖరి
ఇౖరి = లేడి
ఆఁడులేడి = బోలి
ఆముదము = ఆముదుక
మజ్జిగ = మొజ్జిగ
తుపాకి = ముఱ్ఱం
తుపాకులు = ముఱ్ఱంగ
బియ్యము = ఎరిని
కుండ = కుడవ
రోకలి = ఒనక
చేట = చేట
ఆవు = మాడు
ఆవులు = మాడుగిక్కిరి
గేదె = గేది
మేక = ఆడు
పిల్ల = కుట్టి
మంచం = కట్లు
కత్తి = కొల్లి
నెల్లి = ధాన్యము
నీవు = నీను
వాఁడు = అదు
ఇలాగు = ఇనా
పోయినాడు = పోసు
వచ్చుచున్నాడు = వారక్కి
కూర్చుండు = ఉకొక్కి
లెమ్ము = ఎద్దిరి
బాగుగనున్నది = మానల్లక్కిరి
ఆఁడుది = పైది
మగవాఁడు = ఆముల
అగును = అంబో
లేదు = ఇల్ల
కాదు = ఇల్ల
అడుగుడు = కేరుంగొ
అడుగు = కేరు

రవిక = సెట్ట
ఉప్పు = నోనం
మిర్చి = మలక్కాయ్
ఒఱ్ఱ = కారం
చింతపండు = పిలిబంగ
చింతచెట్టు = పిలింజెడి
నూనె = ఒన్న
ఏమిరా = ఎందులా
ఉన్నది = ఇక్కిది
అడవి = కాడు
ఎక్కు = ఏరువు
మీద = మేసె
చిన్న = చిరువాయం
ఒకటి = ఒండు
మూడు = మూడు
అయిదు = అంజు
ఏడు = ఓగు
తొమ్మిది = ఒంబదు

అడిగినాడు = కేరుసు
చెప్పు = సొన్న
చేయుము = చెయ్యిల
ఇమ్ము = తాంగో
వచ్చెదనుపద = వారికేనాలా
ఏమండిబాబు = ఎందావా
ఓరీ = ఓల
ౖబద్దలఁగొట్టు = వెగలమొత్తు
అలాగుకాదు = ఆనాగల్ల
కొండ = గెట్ట
దిగివెళ్లునము = దీక్కివారువో
పెద్ద = జెరును
పుచ్చుకో = వాంకో
రెండు = రొండు
నాలుగు = నాలు
ఆరు = అరు
ఎనిమిది = ఒట్టు
పది = పొత్తు
పదిమీద = పొత్తుమేన

ఇరువది = యిర్దు ముప్పది=ముప్పిదు, మూరడక్కపొత్తు
నలుబది = నాడరక్కపొత్తు ఏబది = అంజరక్కపొత్తు
అఱువది = అౖరక్కపొత్తు డెబ్బది = ఓగరక్కపొత్తు
ఎనుబది = ఒట్టరక్కపొత్తు తొంబది = ఒంబదిపొత్తులు
నూఱు = పొత్తుపొత్తులు ఎక్కుదము = ఏరువో
దిగుదము = దిగువో పుంజు = సావ
పెట్ట = పొట్ట, ఈలాగురా=ఇంగవా=ఇనావా
పండుకొనుము=బోదుగో అదేమిటి = అదెందదు
తాటిచెట్టు = పనమరం ఈఁతచెట్టు = ఈసంసెడి
ఎక్కడికి వెళ్లెదము = ఏటికిపోక్క
ఎక్కడనుండి వచ్చుచున్నావు = ఏటినుండివారక్కిర
ఏమికావలయును = నీకెందాగుం
ఎప్పుడువచ్చినావు = ఎప్పుడొంద
వెళ్లుదమురా = వాంగేపోవో
సారా[illegible]ణమునకు వెళ్లుదము = వోడుటకుపొవ్వో

పండుకొన్నాఁడు = బోదుగుసి
నీ మగఁడు వచ్చినాఁడులెమ్మ =నీమొనాగంవంచియొద్దిరి
అన్నము వండు = సోంగాఆను
నూరవండెదను = నెక్కిలిఅడిక
నీళ్లు తీసికొనిరా = తన్నెత్తుకుండివా
మాటచెప్పెదను = వాతసొన్నికేవా
వెళ్లెదను = నానుపోక్క
వారు వెళ్లినారు = అయివిపోసు
నేను వచ్చెదను = నానువారికి
నేనునువెళ్లెదను = నేనరగా పోక్కి
పశువులను మేపుచున్నారు = మాళ్లమేపక్కిరం
వెళ్లవలెనని నాకున్నది = నేనరగాపోవ్వోండికిక్కిరి
నీవునువచ్చెదవా = నీనరగావారికానాయెంది
ఎప్పుడయినను సరియే = ఎన్నన్నా సరే
ఏలాగు వెళ్లినాఁడు = ఎనాపోసు
ఎవఁడో యెఱుకలవాఁడీదారినివచ్చుచున్నాఁడు = ఏగోశేలీదోకులంవారక్కిర
పోయినట్టే పోయినాఁడు = పోనట్టేపోను
వచ్చినట్టేవచ్చినాడు = వందట్టేవంచు
ఏమనిచెప్పెదవు = ఎందందుసొన్నక
ఏలమువెళ్లుదము = ఏపొల్లోపోవ్వో
ముందు చెప్పెదను = మిన్నుకుసొన్నికి
నీపేరెవరు = నింబేరేదు
చెప్పెదనువిను = సొన్నిక ఆలకించు
రారాకట్టెలకుఁబోవుదము = వాలాకోలుకొవ్వో
అమ్మెదము = ఇచ్చుంబొ
కొందము = కొండుంబొ
ఊళ్లవెంట = పోరుళ్లంట
ఛాతిమీదఁ ఒకతన్ను తన్నుదును = నెంజుబోరమీద ఒండొద్ద ఒక్కకొవారుల్లా
నడుము విఱుగును = నిడువోడాకి
కడుపుచింపుతాను = వరిగు పిచ్చొడికి
ప్రేగులు చీరుదును = కొళ్లుపిచ్చొడికి
నల్లగనున్నది ఈయాఁడుది = కేరియేనిక్కిరిపైది
ఉన్నమట్టుకింకను జెప్పుకొందము=ఇక్కిరికాడికి ఇంకా సొన్నింబో

[కొత్తపల్లి సూర్యరావు]

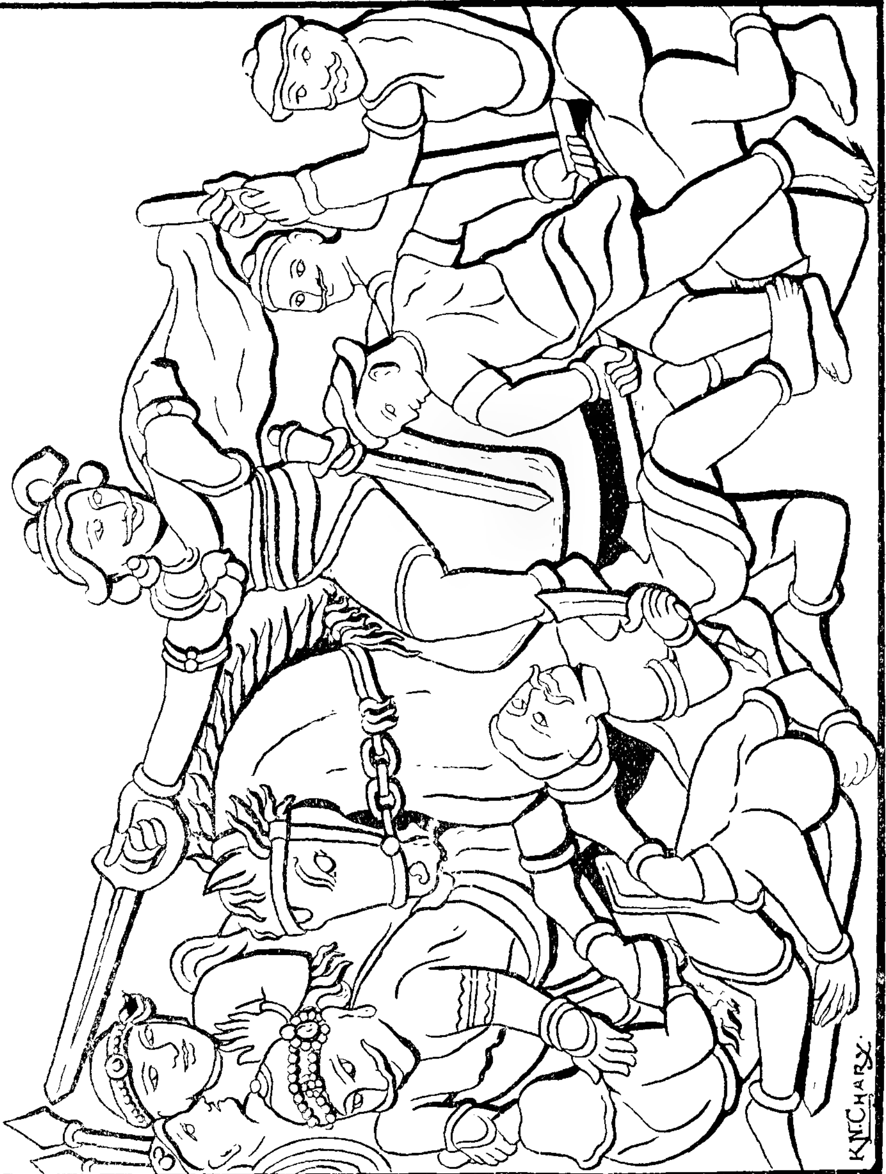
కేవలము సంభాషణమునందే ప్రచారమునన్న ఇట్టిభాషలు మనదేశమున నింకను కొన్ని గలవు.అడవులలో,కొండలలోనివాసము చేయుచున్న సవరలు, కోయలు మొదలగు కొండజాతులవారువానిని మాటాడుచున్నారు. వర్ణసమామ్నాయము, లిపి, లేమిచే నవిలేఖనయోగ్యములుగాక వానిని మాటాడు వారితోపాటు క్రమముగ నశించిపోవుచున్నవి.

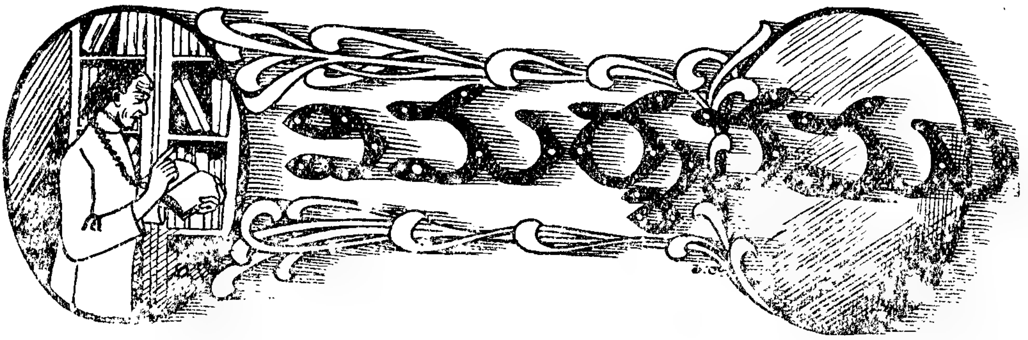
ఈ భాషలకును, మనదేశముననిపుడు వాడుకలోనున్న ఆంధ్రద్రావిడ కర్ణాటాది భాషలకును సంబంధముండుటను పై ఎఱుకుల వారి భాషలోని పదములపట్టిక తెలుపుచున్నది.వీనికి లిపినికల్పించి నియమబద్ధములుగను, లేఖనయోగ్యములుగను చేసినచో భాషాతత్వ పరిశోధకులకు వీనివలని ప్రయోజనమనల్పముకాగలదు. ఇట్టి పనిని కావించుటకు ప్రభుత్వవిద్యాశాఖవారును, విశ్వవిద్యాలయములవారును పనిబూనుటావశ్యకము.

పర్లాకిమిడినివాసులు రావుసాహేబు శ్రీయుత గిడుగు వెంకట రామమూర్తి పంతులు (బి. ఏ.) గారు మిక్కిలి పరిశ్రమించి కోయభాషను సవరించి నియమబద్ధము గావించి లేఖన ముద్రణయోగ్యముగ జేయుచున్నారని వినుకలి. వీరికిని, ఇంకను ఇతరములగు కొండజాతులభాషలను అనుశాసింప సమర్థులగు వారికిని తగిన ప్రోత్సాహమును, గౌరవవేతనములను ఇచ్చి రూపుమాయనున్న భారతదేశపు ఆదిమజాతుల భాషలను, తన్మూలమున నాభాషలను మాటాడు జాతులను పునరుజ్జీవింపజేయ ప్రభుత్వమువారు, విశ్వవిద్యాలయములవారును, పూనదగుదురు.—భారతి.

దేశింగరాజు మ్లేచ్ఛసైన్యముల నెదుర్కొనుట

(చెన్నపురి చిత్రశస్త్రప్రదర్శనశాలనున్న శిలావిగ్రహము నుండి క్రిందిచిత్రము. దేశింగరాజు ఔరంగజేబునకు కాలికపుడు; దక్షిణార్కాడుములోని జింజికోటకధిపతి. ఔరంగజేబు, అనితరసాధ్యమయిన తనయశ్వమును లోబఱచుకొనిన యాశ్వికశిఖామణియని మెచ్చి దేశింగునికి సర్వస్వాతంత్ర్యము నొసగికప్పముగూడ చెల్లింపనావశ్యకము లేకుండ ఆర్కోట నొసగెను. కాలక్రమమున దేశింగునిస్వాతంత్ర్యము నశింప జాలక కర్ణాటకనవాబు అతనిపై దండెత్తగా తన యవక్ర పరాక్రమమును జూపి మ్లేచ్ఛసైన్యమును చించిచెండాడి తుదకు రణరంగమున వీరస్వర్గము నలంకరించెను. ఇప్పటికిని ఈ యోధుని పరాక్రమము ఆంధ్రద్రావిడప్రపంచమున 'జంగముకథ'గాను, జోలపాటగాను పాడబడుచున్నది. ఇతని సతీతిలకము పతితోడ సహగమన మొనరించిన పతివ్రత. ఈసాధ్విపేరనే ఉత్తరార్కాడు జిల్లాలోనొకయూరు 'రాణీపేట' యనబడుచున్నది. కో.న.

౧. సంభవ కాండము:— ఇది శైవప్రచారిణీ గ్రంథమాలయొక్క ౧౩ వ కుసుమము. ఇది సులభముగు ఎపన రచనలో ఆంధ్రీకరింపబడిన శివరహస్య ఖండమునందలి సంభవకాండము. ఆంధ్రీకరించిన వారు విద్వాన్ బ్ర. శ్రీ. ముదిగొండ వీరేశలింగ శాస్త్రిగారు. వెల రూ ౨-౮-౦ లు.

సైజు డెమ్మీ ౮. పుటలు ౧౮౬. గ్రంథములు దొరుకుచోటు:— మేనేజరు_శైవప్రచారిణీ గ్రంథమాల, వరంగల్, నైజాం.

అసలు శివరహస్యఖండము స్కాందపురాణములోని యొకభాగము. ఇది సంభవ, ఆసుర, వీరమహేంద్ర, యుద్ధ, దేవ, దక్షోపదేశకాండములని ఏడు భాగములుగ నున్నది. అందు ప్రకృతము సంభవకాండము తొల్దొల్తటిది. దీనిని ఇదివఱకే అసలు సంస్కృతమునుండి ఇరువురు మువ్వురు కవులు తెలుగున రచించిరనియు, తాము ఆ తర్వాతివారనియు, రామాయణాదులకువలెనే ఎన్ని భాషాంతరీకరణములు వెలసినను వెలయవలసినదే యనియు సంపాదకులు సెలవిచ్చినారు. నిజమే! 'అధికస్య అధికంఫలం'_అన్నారు ఆచార్యులవారు అస్తు.

గ్రంథమునందలి శైలియును, భాషాంతరీకరణ చాతుర్యమును చదువరులకు తెల్పుటకై ఈక్రింద నందుండి కొన్ని వాక్యములు ఈయబడుచున్నవి.

"అంతట హిమవంతుని ప్రశంసించిరి. నగేంద్రుని యంగము లా వాక్యజాలము విని పులకితములైనవి. అతని లోచనము లానందాశ్రుపూరితము లాయెను. కంఠము గద్గదస్వరము వహించెను. అతడు వాత్సల్యమున దనపుత్రికారత్నమును కౌగిలించుకొని"— పేజి ౫౫. ఇత్యాదులు.

[ఘం. అ.]

౨. శ్రీభాగవతహృదయము:— ఇయ్యది శ్రీమద్భాగవతాభిప్రాయమును విశదపఱచు ౩౬౫ భాగవత శ్లోకములకు తెలుగు వ్యాఖ్యానము. తెలుగువ్యాఖ్యానమును శ్రీసుసర్ల శ్రీనివాసరావుగారు రచించిరి. వారే దీనికి ప్రకాశకులు కూడనైయున్నారు. సైజు డెమ్మీ ౮. పుటలు ౧౫౭. వెల రూ ౧-౨-౦. గ్రంథములు దొరుకుచోటు:- శ్రీ సుసర్ల శ్రీనివాసరావుగారు, రిటైర్డు డెప్యూటీకలెక్టరు, రామారావుపేట, కాకినాడ.

సాధారణముగా ముముక్షువులగు నార్యులెల్లరును, భాగవత మహాపురాణమును చదివి భాగవతధర్మమును గ్రహించుచుండుట పరిపాటి. శ్రీమద్భాగవతము అష్టాదశపురాణములలో నొకటి యనుట యందఱెఱింగినదే. అట్టి యీభాగవత మహాపురాణముపైని సంస్కృతమునందు మతత్రయము వారును, ఇతరులును పెక్కులు టీకలును, వ్యాఖ్యానములును వారివారి యభిరుచుల ననుసరించి బహుధా ప్రపంచించి రచించియున్నారు. వానిలో కొన్ని విరళప్రచారమును మఱికొన్ని, బహుళప్రచారమును గాంచియున్నవి. కేవలము వ్యాఖ్యానములును టీకలు మాత్రమే గాక, భాగవతధర్మములను సంగ్రహముగా జ్ఞప్తియం దుంచుకొని మననము చేయుటకనువగు రీతిని కొందఱు కొందఱు పెద్దలు భాగవత ప్రతిపాదిత శ్లోకములను వర్గీకరించి సంక్షేపమున సుధారము సలిపినారు.

మఱి, ఇట్టులు సంగ్రహించి కూర్చిన సంధాతలలో శ్రీశ్రీ మధ్వాచార్యులు వారొకరు. వీరి సంధానముగు గ్రంథమునకు భాగవత తాత్పర్యమని పేరు. ఈ భాగవత తాత్పర్యమను గ్రంథముపై శ్రీ విజయధ్వజాచార్య

లను వారు టీక వ్రాసియున్నారట. పైజెప్పిన గ్రంథమును కూడ సంక్షేపించి, ౩౬౬ శ్లోకములతో * దినమున కొక్క శ్లోకము చొప్పున పఠించి తత్సారమును మననము చేయుట కనుకూలపడునట్లు ఎవ్వరో అవధూతలొక్కరు ఏర్పఱచి వారే స్వయముగా వానికి వ్యాఖ్యానము వ్రాసినట్లును, వారి యీ గ్రంథమునకు భాగవత సారోద్ధారమని పేరనియు, ప్రకృతము ఈ గ్రంథమునకే తెల్గున తాము టీకాతాత్పర్యాదుల వ్రాసితిమనియు శ్రీనివాసరావుగారు సెలవిచ్చిరి.

మొత్తమున నీగ్రంథము ౩౦ ప్రకరణములుగా విభజింపబడినది. ఒక్కొక్క ప్రకరణమునందును మూల శ్లోకములును, వానికి విజయధ్వజాచార్యుల టీక ననుసరించి తెలుగున ప్రతిపదార్థ తాత్పర్యములును, సమకూర్చి, శ్రీ శ్రీనివాసరావుగారు శ్లోకములకు అకారాదిగా అనుక్రమణికను, పీఠికను సయితము చేర్చి ముద్రించినారు. సంస్కృతము నధిగమింపలేని-అధిగమించినను అర్థముకాని-మాబోంటి పాఠకులకు ఈ గ్రంథము చక్కగా అర్థజ్ఞానమును సేకూర్చి, తెలివితో నుపయోగించుకొన్నచో, మోక్షమును సైతము మీయజాలియున్నది. తెలుగు టీక స్వరూప స్వభావాదులకై ఒక్క శ్లోకముదాహరణము:—

శ్లో. పథి చ్యుతం తిష్ఠతి దిష్టరక్షితం
గృహే స్థితం తద్విహతం వినశ్యతి।
జీవ త్యనాథోఽపి తదీక్షితో వనే
గృహేఽపి గుప్తోఽస్య హతో న జీవతి॥ ౭-౨-౪౦॥

దిష్టరక్షితం=దైవముచే రక్షింపఁబడినది, పథిచ్యుతం = మార్గమునందుఁ బడిపోయినను, తిష్ఠతి=నిలుచును, తద్విహతం=దైవముచేఁ గొట్టబడినది, గృహేస్థితం=ఇంటియందున్నను, వినశ్యతి=నశించును, అట్లే, అనాథోఽపి=తల్లి మొదలయినవారిచే విడువఁబడి, తదీక్షితో=దైవముచేఁ బ్రసన్నదృష్టిచేఁ జూడబడినయెడల, వనే=వనమునందైనను, జీవతి=జీవించును, అస్యహతః = దైవముచే గొట్టబడినయెడల, గృహేగుప్తోఽపి=ఇంటియందు రక్షింపఁబడినను, న జీవతి=జీవింపఁడు॥౬౨॥

ఇట్లప్రయత్నముగా సంభవమైన కౌమారావస్థా దుఃఖమును గనఁబఱచి తదనంతర యౌవనావస్థయందు ప్రయత్నపూర్వకముగ దుఃఖము నేల కొనితెచ్చుకొనవలెనని యీక్రింది యేడు శ్లోకములయందు వివరింపఁబడినది. [పం. ఆ.]

Karna the Giver:—ఇది రావుబహద్దూరు పి. సంబందం, (బి.యే., బి. యల్.)గారిచే రచియింపబడిన యొక తమిళ [అరవ] నాటకము. భారతమునందలి కర్ణునిచరిత్ర నాధారము చేసికొని యిది వ్రాయబడినది. ఇది డెమ్మిసైజున ౫౨ పుటలుగలది. వెల ౮ అణాలు. వలయువారు గ్రంథకర్తగారికి, Pammal Lodge; G. T. Madras అని వ్రాసిన బడయగలరు.

వ్రతకల్పము:—ఇది కృష్ణాజిల్లా అంగలూరు వాస్తవ్యులగు త్రిపురనేని గోపాలకృష్ణ చౌదరిగారిచే రచియింపబడినది. క్రౌనుసైజు ౪౬ పుటలు. వెల ౮ అ.

కవి ఆంధ్రపండిత బిరుదమును పొందినవారు. కథ గద్యపద్యాత్మకమై భక్తిరస పూరితమైన శ్రీమన్నారాయణోపదేశము.

లతాంగి:—ఇది ఏ. కృష్ణస్వామయ్య బి.యె. గారిచే రచియింపబడిన ౨౯ అధ్యాయముల సాంఘిక నవల. ఇది క్రౌనుసైజు ౩౧౩ పుటలు గలది. వెల ౨ రు.

ఇది యువకుల కొఱకును, విద్యార్థులకొఱకును ముఖ్యముగ నుద్దేశింపబడినదట. ఇందు సంఘసేవనమందలి సామాన్యవిషయములు, స్త్రీవిద్య, స్వతంత్రత, బాల్యవివాహము, బాలవితంతువులు, నగలపిచ్చి, భోగపు మేళములు మొదలగువాని మంచిచెడ్డలు చర్చింపబడినవి. స్త్రీల యభివృద్ధిని, అర్థములేని హిందూ ఆచారముల పిచ్చి

* పూర్వులగు అవధూతలు మన యిప్పటి ఆంగ్లసంఖ్య నూహించి వ్రాసినట్లున్నది. కాని వారు ఆసంఖ్య చొప్పుననే ౩౬౬ రోజులైనప్పు డెట్లు సరిపెట్టుకొనవలెనో ఊహింపనట్లు తోచెడిని. [పం. ఆ.]

నమ్మకముల పోగొట్టుటనుగూర్చి యిందు యత్నముచేయబడినది. శైలిదోషజుష్టమయి సరళముగానున్నది.

ఇది చెన్నపురి ఆనంద ముద్రాక్షరశాలవారివద్ద దొరకును.

భగీరథుడు:—ఇది బెజవాడ తాలూకా, పోరంకి నివాసులగు కొప్పరపు వెంకటరమణయ్యగారు వ్రాసినది. శ్రీమహాభాగవతములోని కథాంశమునే ప్రధానముగా తీసికొని యీకథ వ్రాయబడినదట. మధ్యమధ్య కొన్ని పద్యములును చేర్చబడినవి. బాలురకొఱకు ప్రత్యేకముగ నుద్దేశింపబడినది. క్రౌను సైజు, ౪౪ పుటలు. వెల ౫ అణాలు.

శ్రీ చందలూరు మహాలక్ష్మమ్మ శతకము:- ఇది నెల్లూరు జిల్లా దర్శి డివిజన్, పోలవరం కాపురస్థులు పో. సుందరవెంకటశేషాచలపతిరావుగారిచే రచింపబడినది. ఫూల్‌స్కేపు చిన్న సైజు ౪౨ పుటలు గలది. వెల తెలియదు.

1. Charecter; 2. Student Life now and then.

[శీలము; విద్యార్థి జీవనము 'ఇప్పుడు, అప్పుడు'] శ్రీయుత కూచి నరసింహముపంతులుగారు ౧౯౧౯లోను, ౧౯౧౬ లోను కాకినాడ పిఠాపురము రాజావారి కళాశాలలో విద్యార్థుల కొసగిన యాంగ్లోపన్యాసము లివి. ఫూల్‌స్కేపు చిన్న సైజున ౧౨ పుటలు, ౨౦ పుటలు గలవి. వెల ౨ అ, 3 అ.

వి.ఆర్.సి. ప్రెస్., విశాఖపట్టణమున ముద్రితము.

నీతికథారత్నాకరము:—౧, ౨, 3-భాగములు. క్రౌను సైజు ౪౫, ౧౦3, ౧౯౯ పుటలు. వెల అ. ౬, ౭, ౯.

పిల్లలనీతికథలు:—౧, ౨-భాగములు. క్రౌను సైజు ౫౯, ౬3 పుటలు. వెల యొక్కొకటి అ. ౪.

ఈపై ౫ భాగములుగా వచ్చిన పైరెండు పుస్తకములును అనేక గ్రంథములనుండి యేర్చిన చక్కని నీతికథల సంపుటీకరణము, విద్యార్థుల కత్యంతోపయోగకరముగ నుండగలవు.

వైశంపాయనుడు:—ఇది శ్రీ కాదంబరీ మహాప్రబంధకథాసార సంగ్రహము. కేవల కథాంశము మాత్రము వచనమున వ్రాయబడినది. ఇదియును బాలురకొఱకుద్దేశింపబడినది. క్రౌను సైజు ౨౫ పుటలు. వెల ౨ అ.

ఈపై గ్రంథములన్నియు తెలుగు సంస్కృతములయందు పండితులైనట్టి విద్వాన్ మంకాల శ్రీపతిగారిచే రచియింపబడినవి.

దొరకుచోటు: టి.వి. చెల్లప్పశాస్త్రి అండ్ సన్స్, ౫౫, ౫౬ నాటుపిళ్లయార్ కోవిల్ వీథి, చెన్నపురి.

అఖిలపక్షమహాసభా సంఘమువారి నివేదిక

(నెహ్రూసంఘ నివేదిక)

ఈ నివేదిక మొట్టమొదట ౧౯౨౦ సం॥ ఆగష్టు నెలలో వెలువడినది. తరువాత నాయా రాష్ట్రీయ కాంగ్రెసు సంఘాధికారుల యాజమాన్యమున నాయా దేశభాషలలో దీనికి తర్జుమాలు వెలువడినవి. తెలుగు తర్జుమా ఈనడుమ ప్రకటింపబడినది. వలయువారు ఆంధ్రపత్రికా కార్యాలయము, నెం. ౬, తంబుశెట్టివీథి, మదరాసు- అను విలాసమునకు వ్రాసికొనవలెను. పుస్తకము వెల రూ ౧-౦-౦ మాత్రమే.

గౌహాతీ కాంగ్రెసు సమావేశము ముగిసిన తరువాత ౧౯౨౮ సం॥ మేనెలలోగూడిన అ. భా. దే. మ. ఉపసంఘమువారు కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహకసంఘము, దేశములోని తక్కిన రాజకీయ పక్షములతో గూడబలుకుకొని, యొక స్వరాజ్య ప్రభుత్వవిధానమును నిర్ణయింపవలయునని తీరుమానము గావించిరి. తరువాత డిసెంబరు నెలలో చెన్నపురిలోగూడిన దేశీయమహాసభయు నిట్టి తీరుమానమునే మఱియొకదాని నామోదించెను. ఈ తీరుమానముల ఫలితమే అఖిలపక్ష మహాసభ. ఈ మహాసభచే నెహ్రూగారి యధ్యక్షతతో నియమింపబడిన యుపసంఘమువారీ నివేదికను సిద్ధపరచినారు.

నెహ్రూసంఘనివేదిక వెలువడినది మొదలు నేటివరకు దానికనుకూలముగను, ప్రతికూలముగను, ఎన్నియో వాదములు బయలుదేరినవి. అనుకూలవాదమే యెక్కువ. మొత్తముమీద నీపక్షపు వాదమంతయు నొకేసిద్ధాంతముపై నాధారపడియుండును: దేశములోని ప్రధాన రాజకీయ పక్షములన్నిటి యంగీకారమును సంపాదింపగలిగినది కాబట్టి యీ విధానమున కందరొప్పుకొని తీరవలయునని. ఇంక ప్రతికూలపక్షపు వాద మొక్కటే తెగకు

చెందినదికాదు. దానిలో స్వాతంత్ర్యవాదము, సాంఘిక వాదము, మున్నగు వాదము లెన్నియో కలవు.

ఇది క్లుప్తముగ నీ నివేదిక చరిత్ర.

ఈ వాదభేదములను గాని, నివేదికలోని యంశములనుగాని విమర్శించుట కిది తావు కాదు. అందుచే మొత్తముమీద నివేదిక స్వభావమును గూర్చి నాలుగైదు మాటలలో జెప్పి యంతటితో విరమించెదము.

సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము, సాంఘిక ప్రాతినిధ్యము, ఎన్నికహక్కులు మున్నగు నంశములను వేరువేరుగ విమర్శించి నెహ్రూనివేదికను చీల్చి పారవేయ దలచువానికి గావలసినంత యవకాశము కాని యీ సందర్భమున న్యాయ్యముగ బట్టవలసిన దారి యదికాదు. ఇచ్చిపుచ్చుకొనగల యుదారభావముతో నీ నివేదిక నెల్లరు గ్రహింపవలయును. ఎన్నియో భిన్నాభిప్రాయములకు సాధ్యమయినంతవఱకు సమన్వయమిది యని గురుతింపవలయును. ఇందలి వివిధ నిర్ణయములు పరస్పరాధారములపై నిలిచి యున్నవని మాట నేయుగక మనసున నుంచుకొనవలయును.

పై మూడు సిద్ధాంతముల యాధారము మీదనే నెహ్రూసంఘ నివేదిక యేర్పడినది. ఈ సందర్భమును పురస్కరించుకొని సంఘమువారు సాంఘిక ప్రాతినిధ్యము, రాష్ట్రవిభజనము, స్వదేశసంస్థానములతో భారతప్రభుత్వపు సంబంధము మొదలగు క్లిష్టసమస్యలను సముగతతో జర్చించియున్నారు. అందుచే నిది భారతీయ రాజ్యాంగ వ్యవహారములపై శ్రద్ధ గలవారందరు తప్పక చదువవలసినది.

ఈ నివేదికను తెనిగించినవారు ఆంధ్రపత్రిక సంపాదకీయశాఖకు జెందిన శ్రీయుత ఓగేటి వెంకటసుబ్బయ్యశాస్త్రి (బి. ఏ.) గారు. క్లిష్టములగు నిట్టి సంగతులను వ్రాతలో బెట్టునప్పుడు శైలి యెంత బెట్టుసరి వీడియున్న, ఎంత ధారాళముగనున్న నంత మంచిది. మొత్తముమీద మిగుల సరళమై తేటతెల్లముగనున్న శాస్త్రిగారి తెనిగింపు పైసంగతిని బూర్తిగ బాటించినదని చెప్పవచ్చును. దీనికి శాస్త్రిగా రభినందనీయులు. (ప్ర. రం.)

The Beginnings of Local Takation in the Madras Presidency (ఇంగ్లీషు)

గ్రంథకర్త: మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్యగారు, యం. ఏ., అధ్యక్షులు, శ్రీవెంకటగిరి మహారాజాగారి కళాశాల, నెల్లూరు.

క్రౌనుసైజున ౧౦౭ పుటలు; వెల తెలుపలేదు. ఈగ్రంథ మాంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తు ప్రథమప్రచురణము.

జాతకఫల మణిమంజరి, భా. ౧

గ్రంథకర్తలు: ఇవటూరి అయ్యన్న, మూర్తిరాజ శర్మగార్లు. డిమ్మీ ౧౫౦ పుటలు. వెల రు ౧-౮-౦. విలాసము: ఇవటూరి మూర్తిరాజ శర్మగారు, బెజవాడ.

పరమభాగవతులు:—ఇది మండలేముల వెంకటశాస్త్రి, బి.ఏ., యల్. టి. గారిచే రచియింపబడినది. క్రౌనుసయిజు ౧౨౮ పుటలు, వెల ౧౦ అ.

ఇందు ధ్రువుడు, ప్రహ్లాదుడు, గజేంద్రుడు, బలిచక్రవర్తి, అంబరీషుడు వీరిచరిత్రములు చక్కని శైలిలో వర్ణింపబడినవి. మధ్యమధ్య కొన్ని పద్యములు కూడ చేర్పబడియుండుట చదువువారి కింపుగొల్పును.

వలయువారు సుసర్ల వెంకటసన్యాసి, బి. యే., యల్. టి. గారికి (పర్లాకిమిడి, గంజాంజిల్లా) వ్రాయవలెను.

మార్కండేయ విజయము:—ఇది శ్రీరంగ శ్రీపతిశాస్త్రిగారిచే రచియింపబడిన అయిదంకములనాటకము. డెమ్మీసయిజు ౫౮ పుటలు. వెల ౧౨ అణాలు.

చిరంజీవియు, మృత్యుంజయుడునైన మార్కండేయునికధ యనేకు లెరింగినదే యైనను నాటకరూపమున నది మరింత యింపుగూర్చును. ఈనాటకమున కనుబంధముగ కొన్ని పాటలును కూర్పబడినవి.

దొరకుచోటు: శాస్త్రిబ్రదర్సు, కాకినాడ.

ఛత్రసాలుడు:—భా. ౧. (నవల)

ఆంధ్రప్రచారిణీ గ్రంథమాలా ప్రచురణము. అనువాదకులు కొంపెల్ల జనార్దనరావు, ప్రతివాది భయంకరం రంగాచార్యులు గార్లు

డిమ్మీసయిజు వెల రు. ౧-౦-౦.

విలాసము: ఆంధ్రప్రచారిణీ. గ్రంథమాల, పిఠాపురము.

శృంగార సత్యభామా సాంత్వనము:—నాల్గాశ్వాసముల ప్రాచీనప్రబంధము.

గ్రంథకర్త: లింగనమఖి కామేశ్వరకవి. క్రౌనుసయిజు ౨౬౪ పుటలు. కాగితము బైండు అందముగానున్నది. వెల రు 3-0-0.

ప్రకాశకులు: జి. యస్. శాస్త్రి అండు కో, తపాలు పెట్టె నం. ౧౧౧, చెన్నపురి.

సాభిప్రాయ విశేషములు

ఈయేడు కాంగ్రెసుయాత్ర మూడునాళ్ల ముచ్చట గాక పదిదినముల ముచ్చట యైనది. సైమనుకమిషను దయవలన జాతీయ గౌరవమునకు ప్రబోధము గలిగినది. సైమను కమిషను బహిష్కరణము దేశమునం దంతటను యథావిధిగ సాగుచున్నది. దేశహితపరాయణులు బహిష్కరణ ప్రచారమును జేయుచున్న విధమున స్వార్థపరాయణులు స్వాగతములను సమర్పించుటయందును వింతలేదు. ప్రఖ్యాతమైన రాజకీయపక్షము లన్నియును సహకారమార్గమును వదలి బహిష్కరణమార్గము నవలంబించుచున్నవి. ప్రముఖులైన నాయకులందరును బహిష్కరణదీక్ష నవలంబించుచున్నారు. సైమనుకమిషను వెళ్లిన ప్రదేశములందు బహిష్కరణ దళములు నల్లజండాలతోను, నిర్గమనధ్వానములతోను ప్రత్యక్షమగుచున్నవి. బహిష్కరణ ప్రచారము నిరంకుశవర్గమునకు కోపావేశమును గలుగ జేయుచున్న విధమును వారి దౌర్జన్యవిధానము విశదము చేయుచున్నది. లాహోరునందును, లక్నోయందును పోలీసువా రవలంబించిన దౌర్జన్యమార్గము బ్రిటీషుప్రభుత్వతత్త్వమును విశదము చేసినది. లాహోరునందు లాలాజి మొదలగువారును, లక్నోయందు జవాహిరిలాలుగారు మొదలగువారును ననుభవించిన క్రూరవేటులు బ్రిటీషుప్రభుత్వ స్వభావమును విశదముచేసినవి. పాట్నాయందు రాజేంద్రప్రసాదుగారును, వారి యనుచరులును నవలంబించిన శాంతిమార్గము బ్రిటీషుదౌర్జన్యమును భేదింపగలిగినది. "అందితే జుట్టు, అందకపోతే కాళ్లు" అనెడి సామెత సార్థకమగుచున్నది. స్వయంకృతాపరాధమునకు ఫలము ననుభవించుట, పశ్చాత్తాపమును బొందుట మానవధర్మము. అపరాధపరంపరలను జేయుట యాసురధర్మము. బహిష్కరణమునకు గారకులు నిరంకుశవర్గముగాని భారతీయులు గారు. నిరంకుశవర్గము తామవలంబించిన మార్గమునకు ఫలము ననుభవించుట ధర్మముగాని యితరులను నిందించుట, దండించుట ధర్మము గాదు. ఇర్విను ప్రభువు కలకత్తాయందు జేసిన ప్రసంగమునందు నిరంకుశ హృదయమును విశదము చేసెను. బహిష్కరణవాదులను నిందించుటయును, యూరపియను సంఘమున కభయము నొసంగుటయును, సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యవాదులను బెదరించుటయును, సైమనుకమిషను ప్రయోజనమును ఇర్వినుప్రభువు వ్యక్తము చేసెను. ఇర్వినుప్రభువు యూరపియను సంఘ సమక్షమున జేసిన ప్రసంగము రాయలు కమిషనువలనను గలుగనున్న ఫలమును సూచించుచున్నది. సైమనుకమిషను ప్రవర్తనము, ఇర్విను ప్రభువర్యుని ప్రసంగము భారతీయులకు జ్ఞానోపదేశమును జేయుటకు దగియున్నవి. భారతహృదయమునావరించిన పారతంత్ర్యవ్యామోహమును బోగొట్టుట. కిట్టి స్వల్పకారణములు సాధనములు గాజాలవు. ప్రజానాయకులు పారతంత్ర్యవ్యామోహమును విసర్జించు

టకు విశేషమైన దుఃఖానుభవ మవసరమని సహకారహృదయము విశదము చేయుచున్నది. ఆత్మగౌరవమును, ఆత్మవిశ్వాసమును లేని ప్రజలకు మోక్షణోపాయము సాధ్యముగాదు. భారతీయుల కెప్పుడీభాగ్యము గలుగునో దురూహముగ నున్నది. నిరంకుశ వర్గముయొక్క చర్యలు భారతజాతీయైక్యమునకు వినియోగపడుచున్న విధమును సకలపక్ష సమావేశము విశదము చేయుచున్నది.

* * * *

సకలపక్ష సమావేశము

కలకత్తాయందు డిసెంబరు మాసాంతమునందు సమావేశమైన సకలపక్ష సమావేశము భారతస్వాతంత్ర్య సంరంభమునందు నవ యుగారంభమును విశదము చేయుచున్నది. డాక్టరు అన్సారిగారి యాధిపత్యము క్రింద నన్నిపక్షములవారును గూడి భారత రాజ్యాంగవిధానమును నిర్ణయించుట భావి భాగ్యోదయమునకు శుభసూచకముగ నున్నది. భారతవర్షము వివిధ మతములకు, జాతులకు, కులములకు, భాషలకు, సాంప్రదాయాచారములకు నిలయము. భరతవర్షమును మహమ్మదీయులు పాలించినను, క్రైస్తవులుపాలించినను, మరెవరు పాలించినను హిందూదేశమున హిందువులు రెండు వంతులు గలరు. హిందువుల పూర్వాచారపరాయణత్వము హిందూసంస్కారమును చిరకాలము రక్షించినది. చిరకాల సంరక్షితమైన హిందూసంస్కారము ప్రపత్నేత్వమువలనను హిందూసంఘమునకును, మానవ సంఘమునకును నిరర్థకముగ నున్నది. హిందూసంఘము భావమునందువలె కార్యమునందును విశ్వజనీనత్వమును బూనవలసిన యవసరము వర్తమానకాలమునం దేర్పడినది. హిందువులు, సిక్కులు, మహమ్మదీయులు, పార్సీలు, క్రైస్తవులు, నిమ్నజాతులు, బ్రాహ్మణులు, బ్రాహ్మణేతరులు, యూరపియనులు వారివారి ప్రయోజనములకై పెనుగులాడునపుడు హిందూదేశము నామ మాత్రావశిష్టముగ నుండును. ఇతరు లేలాభములను గోరినను హిందువులు మాత్రము హిందూదేశలాభములనుగోరవలసియుందురు.

హిందూ ధర్మమును చిరకాలము గాపాడిన బ్రాహ్మణులు ముఖ్యముగ స్వప్రయోజనములను విసర్జించి మాతృదేశ ప్రయోజనములను సంరక్షించుట యవసరంబుగ నున్నది. హిందూదేశమును సంరక్షింపవలసిన భారము హిందువులమీద ముఖ్యముగ నున్నది. సర్వపక్షసమావేశమునందు హిందువులు భారత భాగ్యసంరక్షణమునకు సంపూర్ణ త్యాగమును జేయవలసిన యవసరమును గ్రహింపవలసియుందురు. మహమ్మదీయుల లక్ష్యము బాహ్యమునందుగల మహమ్మదీయ ప్రపంచమునందు లగ్నమగుచున్నటులు హిందూదేశమునందు లగ్నముగాకున్నది. క్రైస్తవుల లక్ష్యము విదేశీయులమీద నాధారపడియున్నది. హిందూదేశమునగల సంఘములన్నియును బాగుపడుట హిందూదేశక్షేమమునకు సాధనము. ఏసంఘము వెనుకబడినను హిందూదేశము వెనుకబడుచున్నది. సకలసంఘములకును, మతములకును తల్లియైన భరతమాతకు దాస్యవిమోచన మైనపు డన్నిసంఘములునుదాస్యవిమోచనమును బొంది వికసింప గలవు. సకలపక్షసమావేశమునం దన్నిపక్షములవారును, మతముల వారును పక్షాభిమానమును, మతాభిమానమును పరి

త్యజించి యథార్థమైన మాతృదేశాభిమానమును బూని దేశస్వాతంత్ర్యప్రాప్తికై పాటుపడవలసి యుందురు.

సకలపక్ష సమావేశారంభమునందు సేనుగుప్తగారు, అన్సారిగారు, మోతిలాలుగారు చేసిన ప్రసంగము లీమార్గమునే యవలంబించినవి. అలీసోదరులు చేయుచున్న హడావడి మాత్రము సంభ్రమమును గలుగ జేయుచున్నది. మహమ్మదీయమతము పేరట నేమేమియో ప్రగల్భములను గొట్టుచున్నారు. కత్తులు, యుద్ధములు మాటిమాటికి ఎగిరిపోవుచున్నవి. గాంధి మహాత్ము డుపదేశించిన హిందూమహమ్మదీయ సంయోగము, అహింసాతత్త్వము మూలఁబడినవి. మహమ్మదీయప్రాభవము, దౌర్జన్యము సర్వత్ర ప్రత్యక్షమగుచున్నవి. అలీసోదరుల ప్రగల్భములు హిందువులకే కాక మహమ్మదీయులకును నసహ్యమును గలుగజేయుచున్నవి. హిందూదేశసౌభాగ్యమును దేశలక్ష్యముతో జూచుట ధర్మముకాని మహమ్మదీయ ప్రపంచలక్ష్యముతో జూచుట సమంజసముగాదు. అలీసోదరు లెంతపెద్ద దుందుభులను ప్రయోగించినను హిందువులు మాత్రము ప్రశాంతమనస్కులై హిందూదేశమును, ప్రపంచశాంతిని నుద్ధరించుట ధర్మము. ప్రజ్ఞావంతులైన మోతిలాలునెహ్రూ అన్సారిగారల యాజమాన్యము క్రింద కాంగ్రెసు మహాసభయును, సకలపక్ష సమావేశమును స్వధర్మనిర్వాహణమును జేయుటకు కాళికాదేవి ప్రసన్నురాలగునని నమ్ముచున్నాము. భారతీయులందరును లబ్ధావకాశములను సద్వినియోగము చేయుదురుగాత!

* * * *

పండిత మోతిలాలు నెహ్రూ గారు

శ్రీయుత మోతిలాలునెహ్రూగారికి కలకత్తా నగరరాజము సమర్పించిన సుస్వాగత మపూర్వముగ నున్నది. ఏ సమ్రాట్టునకుగాని, రాజప్రతినిధికి గాని, నాయకునకు గాని ఇట్టియపూర్వమైన స్వాగతంబును కలకత్తానగర మొసంగియుండలేదు. ముప్పదినాలుగు శ్వేతహయములు గట్టిన రథము, జాతీయపతాకములు, జాతీయరక్షకభటులు, స్వాగతతోరణములు, స్వాగత జయఘోషములు, అపార ప్రజానివహములు, పుష్పవర్షములు, ప్రజలకు మోతిలాలుగారిపట్ల గల పరమ భక్తివిశ్వాసములకు నిదర్శనములు. మోతిలాలుగారికి ప్రజలు చూపిన భక్తి ప్రజా హృదయమునం దుప్పొంగుచున్న స్వాతంత్ర్యోత్సాహమునకు నిదర్శనముగ నున్నది. నెహ్రూరిపోర్టు మోతిలాలుగారి ప్రతిభను విస్తరింపజేసినది. మోతిలాలుగారి బుద్ధికుశలత నెహ్రూరిపోర్టునందును, వారి వాదప్రతివాదములందును విశదమగుచున్నది. వివిధ రాజకీయ పక్షములను, హిందువులను, మహమ్మదీయులను నేకముచేయగల రాజ్యాంగవిధానము మోతిలాలుగారి ప్రతిభను విస్తరింపజేసినది. కలకత్తా కాంగ్రెసునకు నివేదికను సిద్ధముచేసిన పండిత మోతిలాలు నెహ్రూగా రధ్యక్షులుగ నుండుటయును శుభచిహ్నముగ నున్నది. ఒకవైపున నిరంకుశవర్గము, సైమనుకమిషను, స్వప్రయోజన పరాయణులు దేశమును సంక్షోభమయము చేయుటకు విశ్వప్రయత్నములను జేయుచున్నారు. ఒకవైపున సర్వపక్ష సమావేశము శాంతిని, సంయోగమును సమకూర్చుటకు విశ్వప్రయత్నములను జేయుచున్నది. సర్వపక్ష సమావేశమునకు

సూత్రధారులైన పండిత మోతిలాలు నెహ్రూ గారి ప్రయత్నములను సఫలము చేయుటకు స్వాభిమానమును విడిచి సకలపక్షముల వారును త్రికరణశుద్ధిగ పాటుపడుటకు భగవంతు డనుగ్రహించుటకు దేశమంతయును వేడుట సహజము. అపూర్వమైన సర్వపక్ష సమావేశమునకును, కలకత్తా కాంగ్రెసునకును సమాప్యఫలము పరమేశ్వరుడు ప్రసాదించుగాత!

*　　*　　*　　*

రాజా రామా రాయణింగారు

శ్రీ పానుగల్లు రాజా రామా రాయణింగారి ఆకస్మికమరణము వారి కుటుంబమునకే కాక, ఆంధ్ర దేశమునకును, చెన్న రాష్ట్రమునకును అపారమైన నష్టమును గలుగజేసినది. సామాన్యకుటుంబమునందు జనించినను రామారాయణింగారు స్వయంసహాయమువలన మహోన్నతస్థితి నధిష్ఠింప గలిగిరి. విద్యోపార్జనము చేసి ఎమ్. ఏ. పరీక్షయందు త్తీర్ణులై సంస్కృతాంధ్రాంగ్లములందు మంచి పాండిత్యమును గడించిరి. లక్షల కొలఁదిగ వసతుల నార్జించి సుస్థిరముగ రాజాబిరుదము నార్జించిరి. ఆరేండ్లు ప్రధానమంత్రిత్వమును వహించి చెన్నరాష్ట్ర రాజ్యాంగముల స్వహస్తగతముచేసికొన గలిగిరి. మంత్రిపదవి లేకపోయినను మంత్రులను, నిరంకుశవర్గమును వశపరచుకొని రాజ్యాంగములను వశపరచుకొనగలిగిరి. రామారాయణింగారి ఆంధ్రభాషాభిమానము, ఆంధ్రదేశాభిమానము, స్వపక్షాభిమానము, స్వాతంత్ర్య ప్రియత్వము వారి శత్రువులకును, మిత్రులకును వారిమీద గౌరవమును గలుగజేసినవి. వారి నాశ్రయించి నమ్మినవారికి వారు బ్రాహ్మణబ్రాహ్మణేతరభేదము లేక ఉపకారమును జేయుచుండిరి. నిరంకుశవర్గమునకును రామారాయణింగారు పట్టుకొమ్మయై రక్షకులుగ నుండిరి. రాజ్యాంగతంత్రమునందును, సువ్యోగునందును వారికి గల వివేచనశక్తిని వారు స్వవిషయమునందును, స్వపక్ష ప్రయోజనము

కీ. శే. సర్ పానుగంటి రామారాయణింగారు,
కె. సి. ఐ. యి., యం. యల్. సి.,

నందును వలె దేశ ప్రయోజనమునందును వినియోగించగలిగి ప్రజాగౌరవమునకు పాత్రులైరి. ఆయుర్వేద వైద్య విషయమునను, దేశభాషలవిషయమునను, ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ విషయమునను, ధర్మాదాయ దేవాదాయ విషయమునను వారు చూపిన పట్టుదల వాద ప్రతివాదములకు గారణమైనను వారి గాఢాభిమానమునకును, దూరదృష్టికిని నిదర్శనముగనున్నది. పరమేశ్వరుడు వారి యాత్మకును వారి కుటుంబమునకును శాంతిని ప్రసాదించుగాత!

Printed and Published by K. Nageswara Rao, at the Andhra Patrika Press, No.7, Thambu Chetty St., Madras